

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.27:338 (478) (043.3) = 135.1

CANTAREAN Nicolae

**MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚILOR ECONOMICE DIN
SISTEMUL EPARHIAL AL BISERICII CREȘTIN-ORTODOXE
(exemplul Republicii Moldova)**

Specialitatea: 08.00.05 – Economie și management
(în activitatea de antreprenariat)

Teză de doctor în economie

Conducător științific:
Alexandru GRIBINCEA,
dr.hab.în economie
prof.univ.

Autorul
Nicolae CANTAREAN

Chișinău, 2010

© Cantarean Nicolae

CUPRINS

Introducere	8
1. ASPECTE GENERALE ÎN PROCESUL DESFĂȘURĂRII ACTIVITĂȚILOR CREȘTIN-ORTODOXE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	15
1.1. Necesitatea intensificării activităților creștin ortodoxe în contextul globalizării: formularea problemei economice	15
1.2. Respectarea contextului aspectelor doctrinale în formularea problemei economice	27
1.3. Bazele canonice ale organizării și funcționării Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove	48
1.4. Mecanismele economice, macroeconomice în care își desfășoară activitatea Biserica Creștin Ortodoxă din Republica Moldova	55
1.5. Concluzii la capitolul 1	71
2 EFICIENTIZAREA FUNCȚIONĂRII EPARHIILOR CREȘTIN- ORTODOXE DIN REPUBLICA MOLDOVA: ASPECTELE METODOLOGIEI ECONOMICE	72
2.1. Determinarea nivelului optim de dotare economică a eparhiilor Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove: aspectul metodologic	72
2.2. Eficiența factorilor economici în desfășurarea activităților bisericești	79
2.3. Concluzii la capitolul 2	98
3 ANALIZA FACTORILOR ECONOMICI INTANGIBILI ÎN PROFILUL EPARHIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA	99
3.1. Aspecte economice din istoricul activităților Bisericii Ortodoxe din țară	99
3.2. Cuantificarea impactului factorilor economici asupra evoluției numărului creștinilor ortodocși în profilul eparhiilor din Republica Moldova	109
3.3. Concluzii la capitolul 3	121
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	122
BIBLIOGRAFIE	130
ANEXE	140
A 1 Creșterea numărului creștinilor-ortodocși	140
A 2 Religiile lumii	141
A 3 Numărul populației Terrei în profilul continentelor (anul 2000)	142

A 4	Dinamica numărului populației Terrei	143
A 5	Numărul populației Terrei	144
A 6	Raportul dintre grupele de vârstă (%)	145
A 7	Dinamica numărului orașelor milioane (pe regiuni mari ale Terrei)	146
A 8	Raportul dintre rasele umane	147
A 9	Repartiția populației în spațiu	148
A 10	Structura rasială a populației	149
A 11	Particularitățile instruirii în cadrul Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova	150
A 12	Procesul de învățământ în cadrul Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova	151
A 13	Organigrama Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova	152
A 14	Contingentul, principiile de selectare a abiturienților, personalului. Vârsta și geografia abiturienților	153
A 15	Structura Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova	154
A 16	Alocații din bugetul de stat pentru a. 2008 în profilul protopopiatelor:	155
Tab. A 17.1	Eparhia de Centru	155
Tab. A 17.2	Eparhia de Cahul și Comrat	155
Tab. A 17.3	Eparhia de Edineț și Briceni	155
Tab. A 17.4	Eparhia de Bălți și Fălești	155
A 18	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru	157
A 19	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru	158
A 20	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru	159
A 21	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru	161
A 22	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Tiraspol și Dubăsari	162
A 23	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Tiraspol și Dubăsari	163
A 23	Numărul creștinilor pasivi în Eparhia de Cahul și Comrat	164
A 25	Numărul creștinilor pasivi în Eparhia de Cahul și Comrat	165
A 26	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Edineț și Briceni	166
A 27	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Edineț și Briceni	167
A 28	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Bălți și Fălești	168
A 29	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Bălți și Fălești	169
A 30	Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru:	170
Fig. A 30. 1	Chișinău	170
Fig. A 30. 2	Anenii-Noi	170
Fig. A 30. 3	Călărași	170
Fig. A 30. 4	Căușeni	170
Fig. A 30. 5	Criuleni și Dubăsari	170
	Acte de implementare	171
	Declarația privind asumarea răspunderii	173
	Curriculum Vitae	174

ADNOTARE

Cantarean Nicolae. “Managementul activităților economice din sistemul eparhial al bisericii Creștin-Ortodoxe (exemplul Republicii Moldova)”. Teză de doctor în economie la specialitatea 08.00.05 – Economie și management (în activitatea de antreprenariat), Chișinău, 2010

Teza pune în dezbatere aspecte ale eficientizării factorilor economici în activitățile bisericești în condițiile dezvoltării economiei și societății în ansamblu. Teza cuprinde preliminarii, 3 compartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 174 titluri, 130 pagini de text. Rezultatele obținute sunt publicate în 27 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: activitatea managerială, discurs, intertextualitate, ambiguitate, legile discursului, acțiuni comunicaționale, competențe lingvistice, competențe pragmatice, logica, cunoștințe enciclopedice, context, întrebare retorică, funcțiile manageriale, resursele administrației, fundamentarea și perfecționarea.

Domeniul de studiu – economie, management, științe ale comunicării.

Scopul și obiectivele lucrării rezidă în elucidarea aspectului activității manageriale privind eficientizarea factorilor economici în activitățile bisericești, elaborarea bazelor teoretice și metodice de soluționare a problemei creșterii numărului de creștini ortodocși în Republica Moldova; Argumentarea și propunerea unui șir de abordări, care pot fi puse la baza rezolvării problemei creșterii numărului de creștini ortodocși; Identificarea factorilor ce pot contribui considerabil la creșterea numărului creștinilor ortodocși.

Noutatea și originalitatea științifică este determinată de problemele economice formulate, de metodele de soluționare ale acestora; de tratările sistemice ale proceselor examinate. Printre ele enumerăm: studierea aspectelor doctrinale în procesul desfășurării activităților Bisericii Ortodoxe pe termen scurt și mediu; cuantificarea activităților Bisericii Ortodoxe în contextul globalizării economice; elaborarea unui model economico-matematic privind evoluția creșterii numărului creștinilor ortodocși; este propusă o metodă de cuantificare a activităților manageriale ale personalului bisericesc.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării constă în orientarea rezultatelor spre îmbunătățirea funcționării Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove, spre creșterea numărului creștinilor ortodocși, aplicarea metodei de cuantificare a *efortului* economic pentru creșterea *efectivului*, a numărului creștinilor ortodocși, prin îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii bisericești, prin utilizarea optimă a resurselor economice.

Valoarea aplicativă și implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigației și-au găsit materializare în activitatea cotidiană și de previziune a Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove, Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova.

ANNOTATION

Cantarean Nicolae. Thesis on “The Management of economic activities in the Diocese system of Christian Orthodox Church (the example of Republic of Moldova)” submitted for a Doctor’s degree. Specialization: 08.00.05 – Economics and Management (in entrepreneurship), Chisinau, 2010.

The thesis tackles the problems of the efficiency of economic factors and their influence upon religious activity in the conditions of economic and social development. The thesis consists of Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography comprised of 174 titles, 130 pages of text. The results obtained are reflected in 27 research publications.

Keywords: management, business, economic efficiency, economic multiplier, communicative activities, discourse, interactivity, feedback; speech logic, speech ethics, pragmatic skills, managerial functions, encyclopedic knowledge, perfection abilities, rhetoric, administrative resources.

Field of study: economics, management, communication science.

Purpose and objectives: to elucidate managerial activity aspect of economic factors in religious activity; to develop efficient theoretical and methodological bases connected to economic efficiency of religious activity; to identify a number of approaches and factors instrumental in sustaining and growth of the number of Orthodox Christians in the Republic of Moldova.

Theoretical importance and originality of the work are determined by the problems of economic activity in the church sphere and the systemic approach to the processes under study. The research is concentrated around doctrinal aspects of the short-, medium- and long-term Christian Orthodox activity development; quantitative evaluation of Christian Orthodox activity in the context of globalization; developing an economic and mathematical prognostication model for assessing the rise in the Christian Orthodox numerical strength; the method of quantity management of church personnel activity.

Theoretical importance and applied value of the work consist in its orientation towards the improvement of the functioning of the Chisinau and All Moldova Metropolitan Office; the rise in the number of Orthodox Christians; application of numerical methods in assessing the growing economic efficiency obtained by improving church infrastructure and managerial activity of church personnel.

Research results implementation: The recommendations proposed may be applied in practical activities of ministries, departments and public institutions. The recommendations of the present study have been taken into account in the activity of the Metropolitan of Chisinau and All Moldova Office and the Moldovan Orthodox Theological Academy.

АННОТАЦИЯ

Кантарян Николай, Диссертация "Менеджмент экономической деятельности епархиальной системы Христианской Православной Церкви (на примере Республики Молдова)", на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.05. - Экономика и менеджмент (в предпринимательской деятельности), Кишинев, 2010

В работе рассматриваются вопросы эффективности экономической деятельности, влияния различных факторов на религиозную деятельность с точки зрения экономики и общества. Диссертация состоит из Введения, 3 глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии – 174, приложений, страниц текста 130. Полученные в результате проведенного исследования результаты опубликованы в 21 научных статьях.

Ключевые слова: управление, бизнес, экономическая эффективность, экономический мультипликатор, развитие коммуникации, интерактивность, обратная связь, логика речи, этика речи, прагматические навыки, энциклопедические знания, функции управления, управления ресурсами, способности совершенствования.

Область исследования - экономика, менеджмент, управление в области религии.

Цель и задачи работы заключается в уточнении вопросов эффективного управления в религиозной деятельности, разработка теоретической и методологической базой для роста экономической эффективности религиозной деятельности, эффективное использование экономических и социальных факторов для роста числа православных христиан в Молдове, выявление факторов, которые могут внести существенный вклад в увеличение православных христиан.

Научная новизна и оригинальность работы обусловлена, поднятыми экономическими вопросами деятельности в духовной сфере, методами их решения; планирование и деятельности в краткосрочной и среднесрочной перспективе касательно количества и качества православных христиан; эффективной экономической деятельности церкви в условиях экономической глобализации; развитие и математической модели экономического прогнозирования роста количества православных христиан; предложения по росту эффективности управления персоналом в духовной сфере.

Прикладная значимость. Результаты исследования нашли проявление в повседневной жизни и прогнозировании деятельности Кишиневско-Молдавской Митрополии, Кишиневской Духовной Академии. Сформулированные выводы и предложения могут быть использованы в практической деятельности различных министерств, ведомств и социальных структур.

ABREVIERI

ATOM	Academia de Teologie Ortodoxă din Republica Moldova
AQ -	Asigurarea Calitatii (Quality Assurance)
BCN -	New Century Bible
BNS	Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova
CE -	Comisia Europeană
CEN-	Comitetul European de Standardizare
ETRel -	Théologiques Études et religieuses
FCI -	Fundația de interpretare Evanghelice Seria
HG -	Hotărâre de Guvern
ISBE -	Standardul Internațional de Biblie Enciclopedia, revizuit
ISO -	Organizația Internațională de Standardizare
JSNTSS -	Jurnalul pentru Studiul Noului Testament, seria Supliment
MC -	Management Calitate
MQ -	Managementul Calității (Quality Management)
NIDOTT -	Noua Dicționar Internațional de Teologie din Vechiul Testament
OMC -	Organizația Mondială a Comerțului
OT -	Vechiul Testament
PIB -	Produs Intern Brut
PND -	Planul Național de Dezvoltare al Republicii Moldova
TDOT -	Dicționar Teologic din Vechiul Testament
RHPR -	Revue d'Histoire et de philosophie religieuses
RTP -	Revista de Filosofie și Teologie
SBLMS -	Societatea pentru Literatură biblice, seria Monografie
SMC -	Sistem de Management al Calității
SNT -	Noul Testament Studii
TDNT -	Dicționar Teologic din Noul Testament
TEO, -	s.f. Disciplină care se ocupă cu expunerea și fundamentarea teoretică a
TEOLOGÍE-	izvoarelor și dogmelor unei religii. Din fr. théologie. ♦ Studiu asupra lui Dumnezeu.
TVA -	Taxă pe Valoarea Adăugată
UE -	Uniunea Europeană
UNCTAD -	Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare
USAID -	Agenția Americană de Dezvoltare Internațională
WTJ -	Jurnalul Teologic Westminster

INTRODUCERE

Actualitatea temei de cercetare. În numărul populației Republicii Moldova, persoanele de confesiune creștin-ortodoxă constituie 93,3%. Activitățile desfășurate de Biserică au un impact pozitiv și asupra ameliorării economiei țării. Un leu cheltuit de către Biserică, în baza calculelor teoriei lui J.Keynes, în Republica Moldova contribuie la creșterea PIB cu 10 lei! Biserica Ortodoxă în fiecare etapă istorică a avut de înfruntat și anumite situații dificile, de rezolvat anumite probleme.

Actualmente, Biserica se confruntă cu probleme principial noi, fără precedent, în spațiu și în timp. Este vorba de globalizarea economică. Procesul de globalizare economică a pătruns și continuă să pătrundă în sferele vieții sociale, confesionale, politice. În acest context, prin intermediul mass-media laică, se desfășoară o configurație de valori pe alocuri dubioase. Astfel de proces este continuu și ireversibil. Frânarea procesului de globalizare este imposibilă, dar acesta nici nu constituie scopul religiei creștin-ortodoxe. Soluția constă în a depăși, a ocoli, a distrage creștinii de sub impactul negativ al globalizării. *Obiectivul* propus poate fi realizat doar dacă slujitorii, fețele bisericești vor depune eforturi economice, spirituale, sociale pentru crearea infrastructurii bisericești, a „confortului” spiritual pentru enoriași, pentru desfășurarea activităților pastorale conform canoanelor bisericești. Toate acestea, apreciate de către noi cu numele de „*eforturi*” se pot transforma în „*efecte*”. Prin *efecte* se subînțelege numărul creștinilor ortodocși. În situația când globalizarea contribuie la reducerea numărului creștinilor ortodocși, Biserica Ortodoxă trebuie să depună *efort* (și economic) pentru menținerea sau chiar și creșterea numărului de creștini ortodocși. În anul 2004, în Republica Moldova numărul necreștinilor a constituit cca 6,7% din numărul total al populației țării. Dacă Biserica Ortodoxă nu intervine cu anumite „*eforturi*”, atunci către anul 2015 acest procent se poate majora până la 10. Deci, crearea infrastructurii bisericești, activizarea și eficientizarea factorilor economici, sporirea nivelului managementului bisericesc devin probleme de primă importanță. Biserica Ortodoxă din Republica Moldova dispune de resurse materiale, financiare, de susținere a creștinilor ortodocși. Însă, acest lucru nu înseamnă că posibilitățile Bisericii pot fi utilizate fără o argumentare, fără un anumit calcul de fezabilitate. În cadrul Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove actualmente sunt organizate 9 departamente, 17 mănăstiri de călugări, 4 schituri de călugări, 15 mănăstiri de călugărițe, 6 școli teologice, 11 publicații periodice, 8 instituții social-filantropice, 4 frății ortodoxe, 2 asociații ortodoxe, 3 magazine bisericești, 4 instituții auxiliare. Această mare gospodărie nu poate funcționa eficient fără un management economic adecvat problemelor, fără calcule economice, fără un sistem de indicatori ai calității muncii. Problemele sunt dintre cele mai diverse, unele având un caracter pur economic. În lucrare sunt propuse

metode de management pentru ameliorarea funcționării acestui sistem. Succesul în orice activitate îl determină factorul uman. În cazul examinat, în centrul atenției este preotul. În lucrare sunt enumerate diverse calități, de care trebuie să dispună un preot-manager pentru a îndeplini pe deplin funcțiile sale. Calitățile preoților trebuie „crescute”. Pentru astfel de activități sunt necesare cheltuieli materiale, financiare, adică eforturi economice. Eligibilitatea personalului bisericesc creează situații problematice. Spre deosebire de ramurile economiei naționale, în rețelele bisericești nu fiecare doritor poate deveni manager. Procesele de selectare a personalului presupune costuri economice suplimentare. Problema de ordonare a eforturilor economice după gradul de importanță, de aport la creșterea numărului creștinilor ortodocși, s-a transformat într-o problemă importantă. Tema investigațiilor este actuală și prin necesitatea de a direcționa cercetările economice în cadrul *Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove*.

Problemele științifice, planurile, temele și corelația dintre ele și muncă. Tema investigațiilor este inclusă în planurile cercetărilor științifico-practice ale *Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova*.

Scopul și sarcinile cercetărilor: elaborarea bazelor economice de soluționare a problemei vizând creșterea numărului de creștini ortodocși în Republica Moldova; argumentarea și propunerea unui șir de abordări, care pot fi puse la baza rezolvării problemei privind creșterea numărului creștinilor ortodocși; identificarea factorilor ce ar putea contribui considerabil la creșterea numărului creștinilor ortodocși; evidențierea și soluționarea problemelor economice din rețelele bisericești ale Republicii Moldova.

Pornind de la scopul propus, în lucrare s-a realizat: studierea aspectelor economice generale în procesul desfășurării activităților creștin-ortodoxe; eficientizarea funcționării Eparhiilor Ortodoxe din Republica Moldova în baza soluționării unor probleme economice; analiza factorilor intangibili în profilul Eparhiilor din Republica Moldova, în special a aspectului economic; analiza mediului doctrinal, miezo-, micro- și macroeconomic, a impactului acestora asupra funcționării eficiente a Bisericii Ortodoxe.

Obiectul cercetărilor îl constituie aspectul managementului economic în activitățile Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove, formularea și soluționarea problemelor economice manageriale ale Bisericii Ortodoxe.

Obiectivul cercetărilor. Formularea și soluționarea problemelor economice ale Bisericii Creștine Ortodoxe.

Metodologia și metodele de cercetare științifică. În calitate de metodologie de cercetare au servit: dialectica cunoașterii; bazele teoriei economice moderne; principiile generale de cercetare, analiza sistemică a proceselor; metodele și modelele economico-matematice;

elaborările științifice ale cercetătorilor naționali, străini. Calculele economice au fost efectuate în baza datelor statistice, metodelor econometrice propuse de autor.

Inovația științifică este determinată de scopul și de sarcinile cercetărilor, de problemele economice formulate, de metodele de soluționare ale acestora; de tratările sistematice ale proceselor examinate. Printre abordările autorului, menționăm: studierea aspectelor doctrinale în procesul de desfășurare a activităților Bisericii Ortodoxe; argumentarea necesităților pentru intensificarea activităților Bisericii Ortodoxe în contextul globalizării economice; asigurarea creșterii numărului creștinilor ortodocși în baza soluționării unor probleme economice; formularea problemei economice; elaborarea unui model economico-matematic, bazat pe calculul diferențial prin intermediul căruia poate fi stabilită evoluția creșterii numărului creștinilor ortodocși în Republica Moldova în următorii 5-10 ani. În baza modelelor este elaborată prognoza evoluției numărului de creștini ortodocși în următorii 3 ani; este elaborată ecuația econometrică pentru prognoza numărului creștinilor ortodocși; este propusă o metodă de cuantificare a activităților manageriale ale personalului bisericesc; sunt sintetizate aspectele dogmatice ale creștinismului ortodox care pe parcursul a peste 2000 de ani au supraviețuit și au ținut „verticalitatea” în cele mai diverse situații și furtuni socioconfesionale; este efectuată o analiză la nivelul macroeconomic în scopul determinării mediului economic în care se desfășoară activitățile creștin-ortodoxe; este elaborată schema-bloc „Obiectivele Republicii Moldova de perspectivă”; sunt analizate problemele socioeconomice a Republicii Moldova; este calculat multiplicatorul Keynes „Aportul activităților economice bisericești la creșterea PIB al Republicii Moldova”; este formulată de către autor problema determinării optime a nivelului de dotare a eparhiilor Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove; este elaborată schema „Infrastructura teologică, laică”; pornind de la problema formulată mai sus, autorul enumeră factorii economici care pot îmbunătăți considerabil indicatorul creșterii numărului de creștini ortodocși; este examinată o formă redusă a dependenței indicatorului-criteriu de factorul-argument, sunt analizate cazuri particulare; rezultatele dotării optime a episcopiei cu fonduri economice sunt interpretate grafic; analiza calitativă este cuantificată prin utilizarea elasticității indicatorului-criteriu în raport cu factorul-argument; rezultatele sunt interpretate grafic; modelul economico-matematic al managementului bisericesc este generalizat și dezvoltat; printre factorii ce în mare măsură pot contribui la creșterea indicatorului-funcție este factorul-argument – muzica bisericească (corul bisericesc). În scopul accentuării unei importanțe deosebite a rugăciunilor sub forma monodie, autorul aduce argumente convingătoare în favoarea acestui factor. Acest aspect al problemei autorul îl soluționează utilizând factorii economici. Muzica bisericească, conform calculelor autorului, are o importanță maximă, în comparație cu alți factori-argument. Argumentele autorului în favoarea muzicii bisericești sunt expuse în teză. Pentru soluționarea

problemei propuse, autorul enumeră calitățile de care trebuie să dispună un preot. Pentru o analiză mai completă a proceselor economice autorul elaborează o funcție semilogaritmică; cu aceasta autorul efectuează calcule în baza informației statistice reale, evidențiază factorii cu cea mai mare și cu cea mai mică pondere în creșterea frecvenței enoriașilor creștini ortodocși în eparhiile Republicii Moldova. Aici, autorul, realizează rezultate concrete; a găsit o modalitate de determinare a creșterii frecvenței în Biserica Ortodoxă a enoriașilor, efectuează calcule. Conform investigațiilor autorului, frecvența enoriașilor în eparhiile Republicii Moldova” poate fi îmbunătățită considerabil din contul factorului: calității „vizibile”; calității „audibile”. Autorul propune un algoritm de cuantificare a eligibilității aspiranților la postul de preot, a reușit să „ordoneze” în forma crescândă a importanței factorilor-argument: cor bisericesc; tehnică audio; mobilă bisericească; echipamente bisericești; uniformă pentru personalul auxiliar; fono-, fotogenic, spațiul bisericesc *per capita*; nivelul studiilor, vârsta fețelor bisericești. Rezultatele realizate de către autor au o importanță deosebită pentru practica managerială a personalului bisericesc întru utilizarea optimă a resurselor economice. Materialul prezintă interes economic și poate fi pus la baza unor mecanisme economice similare, fiind dotate cu tehnică de calcul modernă. Elaborările autorului au un caracter teoretico-metodic. Autorul, în aspectul economic, enumeră metodele de apărare a Ortodoxiei prin discuții filosofice, atunci când discuțiile se fac pentru „elita analitică”. Consumatorii rezultatelor discuțiilor sunt, de regulă, lăsați în „pădurea” de opinii. La baza Ortodoxiei stă forma care nu se discută, nu se analizează, nu se pune la îndoială, nu se admit experiențe, corectări sau perfecționări. Pornind de la aceste afirmații în teză autorul convențional, doar pentru calcule, clasifică creștinii ortodocși în: creștin ortodocși „activi” – care țin toate sărbătorile mari ale anului și creștini ortodocși „pasivi” (numiți doar convențional în calculele noastre) – care frecventează Biserica sporadic, țin doar parțial unele sărbători creștine. În acest context, o problemă deosebită constituie „activizarea” creștinilor. Autorul propune un model economico-matematic, metode de soluționare a problemei, realizează rezultate teoretico-practice. În baza analiticului, elaborat de către autor, în continuare sunt efectuate calcule în profilul: Eparhia de Centru, Eparhia de Tiraspol și Dubăsari; Eparhia de Cahul și Comrat; Eparhia de Edineț și Briceni; Eparhia de Bălți și Fălești. Pentru fiecare Eparhie în lucrare au fost determinate formulele pentru calculul numărului total al creștinilor ortodocși în profilul protopopiatelor. Formulele au fost deduse, soluționând pentru fiecare protopopiat ecuațiile diferențiale respective. Calculele au fost efectuate în baza datelor statistice. Rezultatele (realizările autorului) sunt expuse sub formă de tabele. Autorul a reușit să cuantifice contribuția fiecărei Eparhii la reducerea numărului creștinilor ortodocși „pasivi” prin „convertirea” acestora în creștini ortodocși activi.

Importanța practică a cercetărilor. Problemele examinate, formulate și soluționate în teză sunt orientate spre îmbunătățirea funcționării Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove, la creșterea numărului creștinilor ortodocși. O importanță deosebită pentru practica teologică o are metoda de cuantificare a *efortului* economic pentru creșterea *efectivului*, adică a numărului creștinilor ortodocși. Lucrarea este importantă și prin ideile sale practice în ce privește îmbunătățirea, dezvoltarea infrastructurii bisericești; prin materialele sintetizate din istoricul teologic, economic al Creștinismului Ortodox prin utilizarea optimă a resurselor economice.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Conținutul de bază al tezei a fost publicat în 27 de lucrări științifice, 3 articole în reviste, raportat la 16 conferințele științifice de profil.

Structura tezei. Conținutul lucrării este expus în 136 pagini, ilustrat cu 19 tabele, 16 figuri. Bibliografia lucrării numără 374 surse. Teza este alcătuită din Introducere, 3 capitole, Concluzii, Propuneri, Bibliografie, Anexe.

Conținutul tezei

În capitolul 1 – *Aspecte generale în procesul desfășurării activităților creștin-ortodoxe în Republica Moldova*, incluzând 5 subcapitole, este formulată argumentat problema economică, ce urmează a fi soluționată, sunt expuse aspectele doctrinale, bazele canonice ale organizării și funcționării *Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove*, mecanismele economice, macroeconomice în care își desfășoară activitatea Biserica Creștin Ortodoxă din Republica Moldova.

În capitolul 2 – *Eficientizarea funcționării eparhiilor creștin-ortodoxe din Republica Moldova: aspecte metodologice*, sunt propuse modalități economice în scopul eficientizării activităților creștin-ortodoxe, utilizării infrastructurilor teologice, laice; modele economico-matematice pentru soluționarea unor probleme economice, ce ar putea contribui la eficientizarea funcționării Bisericii Ortodoxe; sunt propuse interpretări ale dotărilor optime ale episcopiei cu fonduri fixe bisericești; sunt determinate corelațiile între factorii economici și cei duhovnicești; cuantificarea aspirațiilor populației la activitățile bisericești.

În capitolul 3 – *Analiza factorilor intangibili în profilul eparhiilor din Republica Moldova*, este prezentat istoricul problemelor economice în activitățile creștin-ortodoxe. În teză este analizat contul de gestiune care trebuia să cuprindă toate încasările și plățile efectuate în cursul unui an financiar. Contul de gestiune economică reprezenta o copie fidelă a bugetului, în ceea ce privește elaborarea acestuia. În consecință, contul cuprindea la încasări și plăți, atâtea capitole și articole, câte fuseseră la venituri și cheltuieli în buget. În urma investigațiilor, s-a studiat dacă o prevedere bugetară de la venituri nu s-a realizat parțial sau în totalitate, epitropia o înscrisa în cont, dând explicații în rubrica special constituită și explicând cauzele care au împiedicat încasarea; diferența se trecea în rămășițe de încasat, dacă era de natură a se încasa

anul viitor; dacă în cursul anului, un articol bugetar de la venituri s-a cheltuit, a suferit vre-un adaos, fie prin acordare de credite suplimentare, fie din alte cauze, sumele se cifrau potrivit sporurilor sau scăderilor iar la observații se explica despre acestea. În capitol sunt abordate raporturile dintre cunoașterea laică și cea teologică; sunt propuse tratări economice complexe în limbaj economico-matematic; este modelată evoluția numărului creștinilor ortodocși în profilul eparhiilor din Republica Moldova. Contribuția fiecărei eparhii din Republica Moldova la reducerea numărului creștinilor „pasivi”, la creșterea numărului creștinilor ortodocși „activi” constituie o formă de apărare, de securitate a ortodoxiei creștine. Aici sunt enumerate eforturile economice, necesare pentru soluționarea unor probleme duhovnicești. În baza investigațiilor științifice de aspect economic, autorul trage un șir de concluzii, în particular fundamentul metodologic al creștinismului ortodox fiind puternic prin adevărul său absolut, s-a menținut și a servit ca suport analitic al creștinilor în cele mai diverse și complexe situații pe parcursul a mai mult de 2 mii de ani. Omul, cu voia și dorința lui Dumnezeu a evoluat. În Republica Moldova sunt un număr redus de filosofi – promotori și populizatori ai fundamentului metodologic al Creștinismului Ortodox. Acest lucru, în viitor, ar putea crea premise pentru apariția unor confesii străine Creștinismului Ortodox; pentru apariția unor „doctrine alternative” ale Creștinismului Ortodox; ar putea considerabil influența negativ procesul de educație duhovnicească a omului, ar contribui la desfrân și apariția unor boli incurabile.

Problema cheie a Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove, constă în apărarea creștinilor ortodocși de conceptele evazive ale unor secte, menținerea numărului creștinilor, convertirea necreștinilor în creștini ortodocși; în dotarea lăcașelor bisericești cu mijloace tehnice, audio, video, calculatoare. Actualmente, doar numai un număr redus de biserici dispun de cor bisericesc; nu toți preoții corespund rigorilor canonice bisericești; nu toți slujitorii bisericești au pregătiri specializate în management; slab sunt conturate cerințele față de un preot contemporan; creștinii ortodocși sistematic sunt supuși de către anumiți apologeți încercărilor de a fi convertiți în diverse secte. Bisericele din Republica Moldova au revenit la funcțiile, la canoanele creștin-ortodoxe, activează cu succes, desfășoară activități de educație creștin-ortodoxe. Însă problemele noi, care apar în viața enoriașilor, impactul negativ al sectanților, servesc drept argument să concluzionăm că: bisericele din țară sunt insuficient dotate cu tehnică audio, video, calculatoare, cu coruri bisericești, cu instituții de perfecționare a cadrelor bisericești, cu infrastructură economică, teologică, cu metode analitice de analiză a problemelor economice. Conform datelor statistice, analizate de către autor, enoriașii creștini ortodocși acordă o importanță deosebită: aspectului foto, fonogenic al fețelor bisericești, coriștilor, personalului auxiliar, vârstei înaintate a preoților, dotărilor eparhiilor cu coruri, muzică bisericească, cu mobilă conform canoanelor bisericești. Corul bisericesc, conform investigațiilor autorului, este pe prim-plan în mulțimea

tuturor factorilor. După acest factor urmează cultul pe care îl săvârșesc preoții ortodocși, studiile acestora, vârsta (nu tânără), milostivitatea. Bisericele din Republica Moldova, în viziunea autorului, trebuie să țină o evidență strictă a enoriașilor, participarea acestora la slujbele bisericești, cei căzuți în dificultăți psihice, morale, materiale trebuie ajutați; Biserica trebuie să se „lupte” pentru fiecare enoriaș, să-și dezvolte infrastructura bisericească, să organizeze corul, cântările bisericești. Problema selectării personalului trebuie soluționată imparțial cu o atenție deosebită din partea arhiepiscopului. Cuantificarea eligibilității aspiranților la activitățile bisericești poate fi realizată prin metoda procesării opiniilor experților. În echipa experților, în afara persoanelor duhovnicești cu funcții de răspundere, trebuie de inclus reprezentanți din localitățile teritoriale respective. Experții își pun scopul ca personalul eparhiei constituit din fețele bisericești, coriștii bisericești, lucrătorii auxiliari trebuie să fie eligibili, adică să întrunească un șir de calități: să fie profund credincioși creștinismului ortodox; să dispună de studii duhovnicești, studii respective în activitățile pe care le îndeplinesc la biserică; să fie foto, fonogenici; să fie de un comportament impecabil, conform exigențelor creștin-ortodoxe. Realizarea fiecărei propuneri se reduce la un anumit element economic. Pornind din disponibilul de resurse economice, financiare în teză autorul propune modalități optime de soluționare a problemelor cu care se confruntă Biserica Ortodoxă.

1. ASPECTE GENERALE ÎN PROCESUL DESFĂȘURĂRII ACTIVITĂȚILOR CREȘTIN-ORTODOXE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

1.1. Necesitatea intensificării activităților Creștin-Ortodoxe în contextul globalizării: formularea problemei economice

Vorbind despre esența procesului desfășurării activităților creștin-ortodoxe în contextul globalizării, adesea ne reducem la creșterea deschiderii economice a țărilor la liberalizarea regimurilor naționale de comerț, a fluxurilor de capital, la formarea pieței financiare globale și rețelei financiare mondiale. Esența globalizării constă în faptul, că pe lângă multe trăsături asemănătoare cu perioadele anterioare din istoria economiei mondiale, ea capătă o stare calitativ nouă. Această transformare a acumulărilor cantitative de internaționalizare economică într-o stare calitativ nouă, în ultimele decenii, s-a intensificat și a sporit grație revoluției informaționale și dezvoltării accelerate al tehnologiilor comunicaționale. Acest proces este continuu, ireversibil. În mod normal este reacția diferită din cele mai diverse țări. Globalizarea adună sub steaguri mii de pro și antiglobaliști. Mișcarea antiglobaliștilor este multilaterală după componență sa: de la primitivii *pank*, gata să zdrobească totul în cale, până la intelectuali, ce compun romane-proiecte despre “globalizarea umană” [46, p.76-79]. Desigur, globalizarea nu este o cale împânzită de trandafiri. Ca și orice proces istoric, ea are părți clare, luminoase și obscure, aduce cu sine nu doar fericire, ci și unele pericole. Un rol împăciuitoare în această luptă îi revine religiei creștin-ortodoxe. Dreptatea, iubirea și caritatea, care există în fiecare religie, trebuie să promoveze bunătatea, virtutea într-o măsură mai mare, ca partea formală. Circulația universală a existat încă din antichitate, continuând să se producă și în perioadele următoare. Civilizația și cultura Europei sunt rodul valorizării prin prisma creștinismului, a moștenirii greco-romane [36, p.92-97]. Spre binele religiei creștine unele aspecte ale globalizării au ușurat răspândirea mesajului universal al credinței. Pentru prima dată în istorie avem posibilitatea să trimitem întregii omeniri mesajul despre esența fiecărei religii. De ce în loc ca fanaticii să monopolizeze teleeterul, oamenii cu un cerc larg de interese nu ar putea să-și exprime argumentele sale prin intermediul infrastructurii informaționale? Societatea devine tot mai puțin omogenă și multireligioasă. Realitatea socială ne impune să ne debarasăm de prejudecăți și să elaborăm o direcție universală, mai tolerantă față de alții. Acestea și este calea, pe care națiunea, în viziunea noastră, o va urma. Posibil, vom înțelege mai profund cuvintele lui Jalauddib al-Rumi: „Luminițe sunt multe, iar lumina este una și aceeași” [43, p.258-260]. Valorificarea la maximum a valențelor resurselor umane ale companiilor este o premisă a creșterii economice și sociale. Valențele acestui proces sunt multiple. Unele din ele sunt prioritare. Aplicabilitatea presupune: creșterea eficienței și

profitabilității activității desfășurate de personalul organizației printr-o mai bună utilizare a competențelor existente prin urmărirea progreselor înregistrate și folosirea eficientă a resurselor financiare dedicate perfecționării personalului [117, p.87-100]. În condițiile globalizării omul se află preocupat de problema identității sale. La oameni apare mai accentuat atașamentul față de tradițiile culturale și religioase. Aceste procese invocă nu doar bucurie la liderii religioși, dar devine și obiectul neliniștii, deoarece mulți oameni își fac impresie despre tradițiile religioase, cu regret, după aspectul exterior: vestimentație, modul de viață, formulări verbale. Adesea experiența religioasă și istorică, de care dispun religiile mondiale, rămân în umbră. Omul este tentat să accepte intoleranța de compromis al predicatorilor privind poruncile lui Dumnezeu, care este orientată spre lupta cu viciile omenești în numele perfecționării spirituale ale persoanelor. Adesea această imprudență rivală a oamenilor devine un suport favorabil pentru extremiști. Din istoria sa Biserica Ortodoxă este foarte bine familiarizată cu astfel de fenomene, care se revarsă în curente eretice sau schismatice, agresive față de persoanele care nu sunt de acord cu ei. Biserica Ortodoxă cunoaște doar un remediu față de experiența religioasă – satisfacerea setei spirituale ale oamenilor din sursele religioase tradiționale [44, p.60-61].

Globalizarea poate fi interpretată ca o omogeneitate a lumii [82, p.102-114]. Biserica Ortodoxă dispune de experiența vieții din epoca civilizațiilor mediteraneene, existente în epoca imperiului Roman, depășind globalismul religiei păgâne. Acestea s-au produs prin voința lui Dumnezeu, parvenită ca răspuns la rugăciunile și credința în Adevăr.

Unii văd un remediu simplu – a ignora globalizarea. Dar aceasta nu este realizabil și din multe considerente nu este de dorit. Globalizarea a ameliorat semnificativ ocrotirea sănătății și a evidențiat societatea civilă, care se luptă cu întărirea democrației și echității sociale. Problema migrației populației din Republica Moldova în țările din Europa Occidentală, Centrală și chiar cele din răsărit (în special Rusia are mai multe consecințe pentru statul Republica Moldova: economice, sociale și politice [47, p.283-283]. Globalizarea este însoțită de factorii pozitivi și negativi. Nimeni nu poate întoarce „roata globalizării” înapoi, toți suntem sortiți să conviețuim cu ea. Întrebarea este cum să construim conviețuirea în scopul extragerii a mai multe foloase, ca roadele globalizării să se repartizeze uniform pentru toate națiunile. Este necesară o revizie radicală a sistemului de conducere, conducătorilor și structurilor de control din instituțiile economice internaționale. În prezent trendul economic al țărilor Central și Est Europene este integrarea lor în structurile Uniunii Europene [46, p.76-79]. Globalizarea, spre deosebire de procesele mondiale anterioare (de exemplu, industrializarea), derulează programat, societatea conștientizează că integrarea economică regională poate avea impact pozitiv asupra nivelului de dezvoltare economică. De acest proces sunt legate și unele consecințe negative ale globalizării.

Globalizarea, în linii mari, poate fi interpretată ca o economie mondială deschisă. La această „piață” prin intermediul mărfurilor produse pentru comercializare concurează munca vie, și cea materializată din țările respective. Țările pot fi clasificate: țări bogate și țări sărace. Mai putem propune o clasificare: țări producătoare de produse intelectuale și țări consumatoare de aceste produse. Țările, care nu pun accentul pe educația și creșterea intelectului națiunii, riscă să treacă în „echipa” țărilor sărace; țările care actualmente sunt bogate doar pentru că dispun de resurse naturale pe care le exportă, în perspectivă vor deveni sărace. Sărăcia poate fi ocolită doar prin creșterea intelectului națiunii, prin educație, dezvoltarea tehnologiilor performante.

Exemplu servește "Microsoft". Țările–lideri tehnologici – realizează avantajele sale competitive, extrăgând profit suplimentar semnificativ, inclusiv renta de monopol, profit economic etc., prin intermediul mecanismelor economice: comerț, fluxul de capital, exodul creierilor, operații valutare-financiare [82, p.102-114]. Globalizarea reprezintă un fenomen firesc, care derulează singur de la sine [53, p.96-101]. Progresul tehnico-științific intensifică schimbul informațional, sporește nivelul interdependenței populației de pe Terra. Formele de materializare a acestor tendințe de globalizare (inclusiv în domeniul mass media) reflectă configurația formată la ziua de astăzi în lumea puterilor economice și politice. Structurile mass media transnaționale exercită o influență decisivă asupra producerii și repartizării fluxurilor informaționale mondiale. Liberalizarea economică globală, diminuarea rolului de conducere al statului în mod evident se reflectă în domeniul mass media. Guvernele adesea dau prioritate dezvoltării mijloacelor comerciale mass media, pe când posibilitățile de dezvoltare al mijloacelor mass media publice se reduc. Aceasta, la rândul său, pune amprenta asupra spectrului de materiale, unde predomină formele orientate spre profit, succes comercial. Mijloacele mass media au devenit centre forte de difuzare al valorilor sociale de consum ca fenomen mondial. Ar fi mai corect să spunem astăzi despre mass media global de consum, decât despre producerea globală a mijloacelor mass media. Referitor la raportul dintre Biserica Ortodoxă și mass media laică, trebuie de subliniat necesitatea unui parteneriat. Datoria comună a acestor două instituții de a-și apăra împreună valori fundamentale: sacralitatea vieții, demnitatea și integritatea persoanei, respectul pentru adevăr [8, p.53]. Mass media desfășoară și promovează o configurație de valori, fără a lăsa de o parte considerațiile legate de cauză și efect, ținând cont de faptul că efectele ei de ordin social, economic, politic sau spiritual sunt din cele mai variabile și nu întotdeauna pozitive. [8, p.57]. Din păcate, prea des se adoptă atitudinea negativă, conform căreia creștinismul trebuie să nu spună ceea ce nu putem să facem. [8, p.35]. Creștinismul ortodox nu este magic ci este practic. [8, p.45]. Desigur, nu tot ceea ce este legal este și moral și nu tot ceea ce este moral este legal. Dreptul și datoria Bisericii Ortodoxe, prin reprezentanții ei, este să condamne tot ceea ce este amoral. Mijloacele media moderne afișează lucruri pozitive, dar și aspecte negative (prostituție,

pornografie, violență etc.) fac un fapt de imoralitate. [8, p.23]. Astfel, doar categoriile sfințeniei, evlaviei, smereniei și responsabilității în fața lui Dumnezeu, față de care purtăm răspunderea consecințelor faptelor noastre, ne pot conduce la acea prudență și acel autocontrol fără de care ne punem în pericol atât pe noi, cât și generațiile viitoare. [8, p.59]. Toate acestea au referință la realitatea cotidiană și necesită un complex de măsuri conceptuale și politico-practice, de minimizare al consecințelor negative privind tendințele globale ale mass media transnaționale. Procesul de globalizare, a pătruns în toate sferele vieții: sociale, politice, economice, cuprinde și viața bisericească [54, p.89-96]. Globalizarea pune în gardă culturile autohtone. Exponenții culturilor autohtone au de elaborat modalități de apărare a tradițiilor, concomitent de promovare a inovațiilor.

Din punct de vedere cultural, globalizarea nu poate fi, totuși, un joc al omogenității, al nivelării identitare. Uniformitatea este, prin excelență, o caracteristică a modernității, dar accelerarea ritmului globalizării se înscrie în timpul postmodern. Hibridizarea culturală nu e un produs natural, ci unul construit de tehnicile de comunicare în masă, ele însele produse artificiale. Asistăm, de aceea, la „confruntarea” unor tendințe opozabile. Posedarea informației în domeniul educațional este determinată pentru asigurarea dezvoltării economice. Selectarea și analiza informațiilor standarde în domeniul educațional este realizată în permanență de către structurile guvernamentale ale țării [52, p.115-120; 66, p.286-289].

Baza ideologico–religioasă a globalizării este unitatea tuturor religiilor. În aceasta concepție, este permisă existența religiilor variate, fiecare religie este suportul aceluiași adevăr central: divinitatea umanității. În lumina acestei ideologii, creștinismul este reinterpretat și redefinit de adepții mișcării drept un „Creștinism exoteric”. Lumea este în căutarea afirmării identității proprii. Astfel, culturile înfloresc. Fragmentarea lor crește, numărul culturilor crește; numărul limbilor de circulație internațională este din ce în ce mai mare. Dacă un geograf și un specialist în geopolitică privesc o hartă a religiilor în lume, constata că astăzi religia creștină este preponderentă cu 33 de procente, adică o treime din populația Terrei. Pentru sute de ani harta aceasta a împărțirii între religii a lumii e foarte stabilă. Globalizarea reprezintă una din provocările cele mai stringente cu care se confruntă lumea contemporană și ea constă dintr-un extrem de vast și de complex proces de unificare a umanității, plecându-se de la premise economice, dar manifestându-se pregnant în toate aspectele vieții: social, politic, cultural, religios. Flexibilitatea și reglementarea permit ca globalizarea economiei să determine guvernele să renunțe la protecționismul economic, să ofere o mai bună circulație a capitalului și a forței de muncă, să diminueze drastic subvenționările publice și să, reducă major cheltuielile destinate asistenței sociale. Globalizarea slăbește conștiința apartenenței la o comunitate. Muncitorul va trebui mereu să fie pregătit să-și schimbe locul de muncă, urmând să se inițieze într-o altă

specializare. Provocările globalizării impun Bisericii Ortodoxe noi modalități de educație a populației. Globalizarea ideologică, deși e prezentată uneori din perspectivă religioasă ca o expresie a aspirațiilor de unitate religioasă a omenirii, nu este decât o deturnare a unității lumii în Hristos. Globalizarea nu caută decât o unificare artificială realizată la nivel exterior, fiind în acest sens o expresie a orgoliului mutilant al unei lumi căzute în păcat. Biserica lui Hristos urmărește unitatea întregii lumi și transfigurarea întregii creații, dar plecând de la unificarea lăuntrică a omului. „Globalizarea promovată de noua ordine mondială constituie numai integrarea economică [82, p.6]. Prin viață duhovnicească fiecare persoană devine universală și se deschide autentic unității lumii desăvârșite în Hristos. „Fiecare om și întreaga lume, potrivit mărimii liberei acceptări și a împrăștierei minții lui Hristos, participă la edificarea universalității creștine. Prin smerenie și prin iubire, care constituie cele două fețe ale aceleiași realități, omul acționează în mod universal și devine ființă cosmică. Universalitatea creștină nu se realizează în spații supranaturale sau extraistorice, ci în lăuntrul omului și istoriei, prin strădanie și jertfa de sine. Prin smerenie și înaintare chenotică spre vârful piramidei răsturnate a ființei lumii, omul și întreaga lui viață se deschid spre viața necreată și spre împărăția corurilor. Persoana umană devine universală și trăiește universalitatea nu numai local, ci și temporal, interesată fiind și rugându-se pentru întreaga lume și întreaga creație în perspectiva existenței lor diacronice” [82, p.6].

Spre deosebire de procesele economice activitățile creștin-ortodoxe au un anumit specific. În calitate de criteriu aici nu putem pune la bază profitul, costul, venitul etc. Însă nici resursele Bisericii nu pot fi utilizate fără o argumentare, fără un anumit calcul, fără un anumit scop. Pornind de la problemele cu care în ultimii ani Biserica Ortodoxă, este împovărată, este necesar de argumentat criteriul de folosire optimă a resurselor materiale și financiare disponibile. În cazul examinat disponibil economic este creat de către enoriași, de creștinii ortodocși din alte localități inclusiv de peste hotare; cheltuielile acestor resurse materiale și financiare se fac în cele mai diverse scopuri. Scopul major, în viziunea noastră, este crearea condițiilor necesare pentru enoriași în localurile bisericesti; antrenarea la slujbele divine cât mai mulți credincioși; sporirea pregătirii profesionale cât mai înaltă a fețelor bisericesti; creșterea numărului creștinilor ortodocși „activi” din contul celor „pasivi”, din contul necredincioșilor; creșterea rolului Bisericii Ortodoxe în educarea populației. Acestea pot fi realizate prin anumite eforturi, inclusiv economice.

Globalizarea economiei, cu aporturile sale economice pozitive, și negative, și asupra creștinismului în general, în unele cazuri generează impacte negative. Intenția sau eforturile de frânare a procesului de globalizare a economiei n-au nici o perspectivă de succes. Să „oprești” globalizarea este echivalent cu „să suflă în vânt”. În aceste condiții creștinismul este impus să-și

mobilizeze forțele intelectuale și organizatorice pentru depășirea unor situații ce nu țin de morala creștină. Fiecare etapă, din istoria creștinismului ortodox, a fost însoțită de anumite probleme. Problema „de azi” este specifică din multe considerente: numărul sectelor a necreștinilor a crescut considerabil. În anul 2003 necreștinii constituie 210 mii persoane; în anul 2004 acest număr a crescut până la 227 mii de persoane. Condițiile deosebite, care în fond sunt o momeală pe care le fac sectele din Republica Moldova cu ajutorul suportului financiar din exterior, cu suportul unor compatrioți de ai noștri a căror strămoși au fost buni creștini ortodocși. Dacă extinderea necreștinismului, care este o consecință și a globalizării economiei se va menține la nivelul anilor 2008; 2009, atunci anul 2015 în Republica Moldova numărul necreștinilor va crește până la $210 \cdot \left(\frac{227}{210}\right)^7 = 335$ (mii persoane) sau cca 10% din numărul populației.

Actualmente în Republica Moldova sunt luate multe măsuri pentru ocrotirea creștinilor ortodocși de impactul negativ al sectanților: în cadrul Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove sunt organizate 9 departamente; în țară sunt 17 mănăstiri de călugări, 4 schituri de călugări, 15 mănăstiri de maice (călugărițe), 5 școli teologice, 11 publicații periodice, 8 instituții social-filantropice, 4 frății ortodoxe, 2 asociații ortodoxe, 3 magazine bisericești, 4 instituții auxiliare (atelieri, edituri, biblioteci). Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove doar aparent poate fi considerată o ramură a economiei naționale a Republicii Moldova. De aceea și modalitățile, tratările economice tradiționale doar parțial pot fi aplicate în relațiile Mitropoliei. În cazul Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove se cere o tratare, un management specific, metode și tehnici manageriale deosebite. Abordând problematica managementului Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove, lucrarea definește conceptul și funcțiile acestuia, politicile economice în scopul realizării unor obiective duhovnicești.

În ultimii ani incursiunile diferitor secte în domeniul creștin ortodox din Republica Moldova devin tot mai frecvente și mai consistente: în țară sunt cazuri când persoanele creștin ortodoxe prin tradiții sub impactul unor apologeți, sunt convertite la confesiuni străine neamului și strămoșilor noștri. Aceste activități subversive rămân în afara atenției slujitorilor și fețelor creștin ortodoxe; în țară nu se ține cont de numărul creștinilor ortodocși, lipsește evidența, enoriașii sunt lăsați în voia soartei, nu întotdeauna li se creează confortul, condițiile, infrastructura necesară pentru slujbele și riturile bisericești; în rețelele auxiliare ale Bisericii Creștin-Ortodoxe insuficient sunt aplicate metodele manageriale contemporane, lipsesc calcule pentru justificare consecutivității efectuării unor activități ce implică cheltuieli materiale, financiare; în profilul eparhiilor din țară lipsește evidența succeselor, insucceselor în ce privește creșterea numărului creștinilor ortodocși; pe verticală nu este organizat fluxul de informare; în rețelele de activități economice, necesare slujbelor creștin ortodoxe sunt lipsă structurile

economice, mecanismele, pârghiile economice, insuficient funcționează sistemul de onestitate, de control financiar, de venituri și cheltuieli în bugetul Bisericii Creștin-Ortodoxe. Pe parcursul anilor, însoțiți de cele mai diverse furtuni politice, militare, sociale, confesionale, creștinismul Ortodox cu ajutorul lui Dumnezeu a supraviețuit. Actualmente Creștinismul Ortodox se confruntă cu probleme noi și deci și modalitățile de soluționare ale acestora trebuie să fie noi. Multe probleme pot și trebuie să fie soluționate de către preoți. Preoții contemporani trebuie să dispună de un șir de calități manageriale. Preotul poate soluționa problemele dacă: locuiește în parohie, ascultă, este executant absolut a indicațiilor episcopului, face vizite pastorale în familiile enoriașilor, respectă cu strictețe canonicul, nu spoveduiește în comun, sistematic ține predici, din timp își pregătește predicile, apără enoriașii de secte, face ore de religie cu enoriașii, este milostiv, nu întârzie la slujbele bisericești, nu cere plata pentru serviciile duhovnicești, nu face politică, este un predicator bun, face perelinaje, slujește regulat Sfânta Liturghie, poartă permanent ținuta preoțească, nu adună avere, dispune de o bibliotecă parohială, are misionari, invită episcopul pentru anumite slujbe, face activități de caritate, zilnic citește rugăciuni, Sfânta Scriptură, are la Biserică cor. În ramurile economiei naționale nu pot fi întâlnite persoane cu asemenea calități. Prin aceasta putem sublinia specificul „managementului” duhovnicesc. Un alt specific este enoriașul care frecventează sistematic Biserica Creștin-Ortodoxă, ține posturile, sărbătorile mari ale anului, riturile Creștin-Ortodoxe nu pentru interes economic ci pentru purificarea sufletului, pentru că este credincios. Luând în considerare procesele corespunzătoare funcțiilor managementului serviciilor duhovnicești, trebuie reliefate aspectele specifice ale planificării, organizării, ținerii sub control și asigurării calității desfășurării activităților bisericești. Problema-cheie este crearea condițiilor adecvate canoanelor creștin ortodoxe pentru enoriași. Dificultățile pot fi depășite cu aportul enoriașilor, specialiști în management. O analiză profundă a tuturor problemelor Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove ne-a condus la formularea anumitor scopuri, obiective, care pot și trebuie realizate; la determinarea criteriului de optimizare a activităților economice a Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove. Problemele devenite scop în actuala investigație pot fi formalizate, expuse în limbajul simbolurilor, grafic. Fiecare factor în anumit mod, la anumite etape contribuie diferit la creșterea numărului creștinilor ortodocși (fig.1.1.). Dependența în limbajul formal poate fi exprimată prin funcția:

$$N_i = \frac{A_i}{B_i + \frac{C_i}{e^{\alpha_i x_i}}}, \text{ unde: } x_i - \text{factorii economici (} i = 1, 2, 3, \dots, m \text{);}$$

A_i ; B_i ; C_i – parametri (fig.1.1).

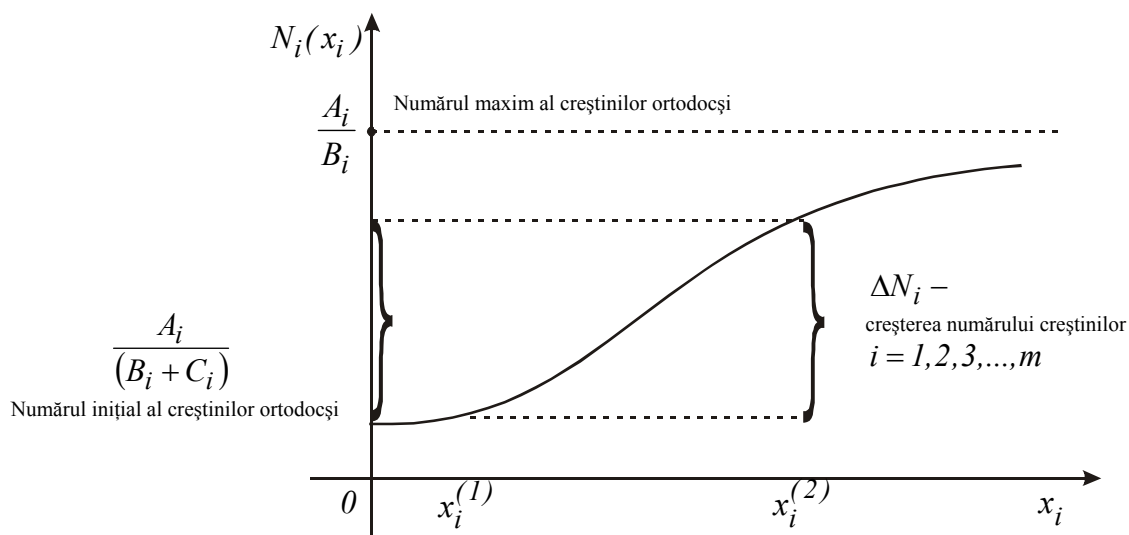

Fig.1.1. Dependența creșterii numărului creștinilor ortodocși sub impactul factorului economic x_i , $i = 1, 2, 3, \dots, m$

Sursa: elaborări de autor

Problema se reduce la determinarea intensității utilizării fiecărui factor economic pentru care creșterea sumară a numărului creștinilor ortodocși activi va fi maximă cu respectarea condițiilor respective. Aportul diferitor factori economici x_i , $i = 1, 2, 3, \dots, m$, la creșterea sau menținerea numărului creștinilor ortodocși este diferit. Cu alte cuvinte, fiecărui factor îi corespunde elasticitatea sa:

$$E_{x_i}(N_i) = \frac{d \ln N_i}{d \ln x_i}, \quad i = 1, 2, 3, \dots, m$$

Pornind de la realitatea, că mijloacele materiale, financiare ale Bisericii Creștin-Ortodoxe sunt limitate, problema se pune: de determinat consecutivitatea, cuantumul, etapa și timpul implementării fiecărui factor economic în scopul realizării valorii maxime a criteriului de optimizare stabilit. Procesul evolutiv poate fi imitat, modelat. În acest scop notăm prin N – numărul potențial al creștinilor ortodocși; x – numărul curent al creștinilor ortodocși activi (care frecventează sistemic Biserica Creștin-Ortodoxă). Creșterea numărului credincioșilor ortodocși activi într-o unitate de timp, este proporțională cu numărul creștinilor ortodocși pasivi, adică cu $(N - x)$. Aceasta relație poate fi scrisă:

$$\frac{dx}{dt} = \alpha(N - x) = -\alpha(x - N), \quad (1.1)$$

Soluționând această ecuație diferențială obținem

$$x = N - (N - N_0) \left(\frac{N - N_1}{N - N_0} \right)^t$$

unde: α – este un coeficient de proporționalitate, $\alpha > 0$. Problema determinării vitezei «activizării» credincioșilor s-a redus la o ecuație diferențială, de ordinul întâi, cu variabile separabile. Separăm variabilele din ecuația (1.1):

$$\frac{dx}{x-N} = -\alpha dt$$

$$\text{De unde obținem } \ln|x-N| = -\alpha t + c \text{ sau } x-N = e^{-\alpha t} \cdot e^c \quad (1.2)$$

În anul de bază, $t = 0$ numărul credincioșilor creștini ortodocși activi a constituit N_0 . Aceste date inițiale le substituim în relația (1.2):

$$N_0 - N = e^0 \cdot e^c, \text{ de unde obținem } e^c = N_0 - N$$

Relația (1.2) poate fi scrisă:

$$x = N + \frac{N_0 - N}{e^{\alpha t}}, \quad (1.3)$$

Pe parcursul unui an, în urma activităților profesionale, cu credința față de Dumnezeu, dezvoltarea infrastructurii bisericești, numărul creștinilor ortodocși a crescut de la N_0 până la N_1 . Pentru $t = 1$ relația (1.3) are forma:

$$N_1 = N + \frac{N_0 - N}{e^\alpha}, \text{ de unde } e^\alpha = \frac{(N_0 - N)}{(N_1 - N)} = \frac{N - N_0}{N - N_1} \quad (1.4)$$

În baza relațiilor (1.3) și (1.4) obținem:

$$x = N - (N - N_0) \left[\frac{(N - N_1)}{(N - N_0)} \right]^t, \quad (1.5)$$

Relația (1.5) lesne poate fi verificată:

$$\text{Pentru } t = 0 \text{ obținem } x = N - (N - N_0) \left[\frac{(N - N_1)}{(N - N_0)} \right]^0 = N_0;$$

$$\text{Pentru } t = 1 \text{ obținem } x = N - (N - N_0) \left[\frac{(N - N_1)}{(N - N_0)} \right]^1 = N_1;$$

Din ipoteza, că condițiile necesare pentru enoriași și în următorii ani vor fi aceleași sau poate și mai bine, relația (1.5) poate fi utilizată pentru prognozarea numărului credincioșilor creștini ortodocși. De exemplu, pentru $t = 2$, adică în anul $t = 2$, numărul creștinilor ortodocși activi va fi:

$$X = N - (N - N_0) \left[\frac{(N - N_1)^2}{(N - N_0)} \right]^2 = N - \left[\frac{(N - N_1)}{(N - N_0)} \right]$$

Conform calculelor noastre numărul creștinilor ortodocși în anul 2004 a constituit 3158000 persoane, inclusiv 928000- creștini ortodocși activi; 2230000 – creștini ortodocși pasivi (numărul creștinilor activi este determinat în baza analizelor statistice de către autor). În anul 2007 creștinii ortodocși au constituit 3330423 persoane. Eforturile depuse de către fețele bisericești din Republica Moldova, numărul creștinilor ortodocși activi s-a majorat anual cu 200 persoane.

Deci $N_{2004} = 3158000$; $N_o = 928000$; $N_1 = 930000$;

$X_{2007} = 3158000 - (3158000 - 928000) \cdot [(3158000 - 930000)/(3158000 - 928000)]^3 = 935000$ (creștini ortodocși).

Numărul creștinilor ortodocși pasivi - $\bar{x}_{2007} = 3330423 - 935000 = 2395000$.

În anul 2004 numărul creștinilor ortodocși activi, pasivi în numărul total al creștinilor ortodocși a constituit respectiv $928000/3158000 \cdot 100\% = 29,4\%$ și $2230000/3158000 \cdot 100\% = 70,6\%$.

În anul 2007 procentele respective au constituit $935000/3330423 \cdot 100\% = 28\%$ și $2395000/3330423 \cdot 100\% = 72\%$. Observăm o creștere a indicatorilor, exprimați în valori absolute de la 928000 de persoane la 935000.

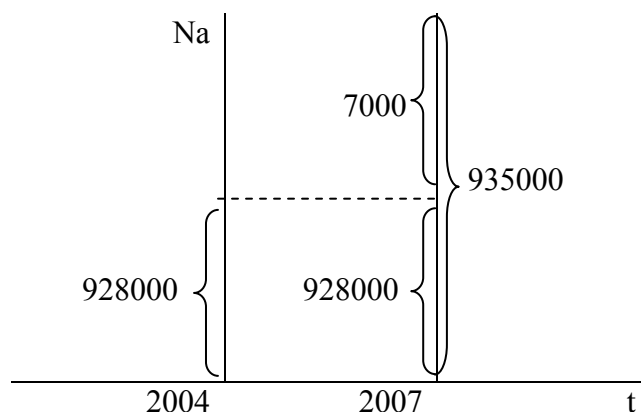

Fig. 1.2. Evoluția numărului creștinilor ortodocși activi

Sursa: elaborări de autor

Adică cu 7000 de persoane (fig.1.2.), însă în valori relative numărul creștinilor ortodocși activi este în descreștere (fig.1.3.), de la 29,4% în anul 2004 până la 28% în anul 2007; numărul celor pasivi este într-o creștere cu $(72\% - 70,6\%) = 1,4\%$:

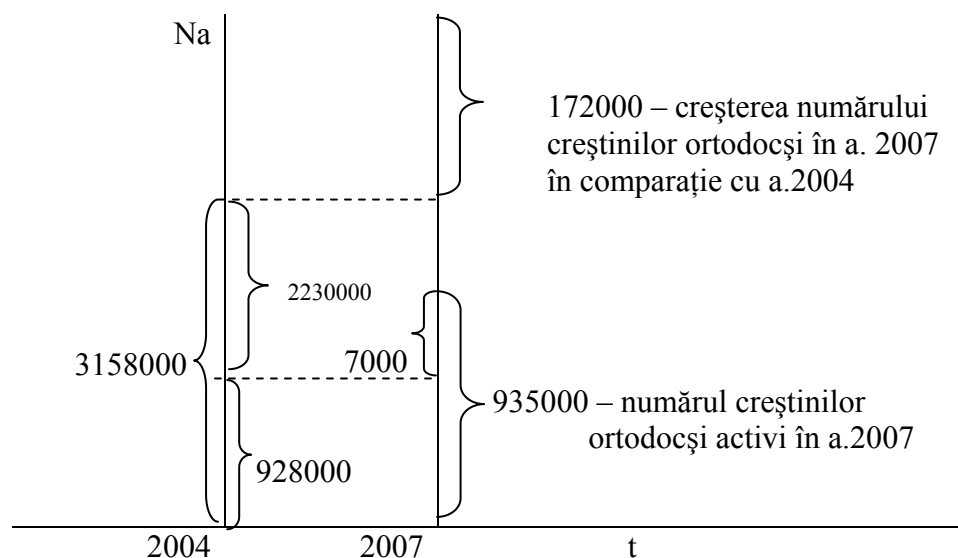

Fig.1.3. Evoluarea numărului creștinilor ortodocși pe parcursul a 3 ani

Sursa: elaborări de autor

Reducerea relativă a numărului creștinilor ortodocși activi în trei ani cu 1,4% are câteva explicații în țară în ultimii ani s-au activizat un șir de confesii; conform [1] în Republica Moldova își desfășoară activități religioase în afara ortodoxiei creștine: bapțiști – 32754; adventiști de ziua a șaptea – 13503; penticostali – 9179; creștini de rit vechi – 5094; creștini după Evanghelie – 5075; romano-catolici – 4645; alte religii – 33409; atești – 12724; cei fără religie – 33207 persoane; religie nedeclarată – 75727 persoane. Altă explicație a reducerii relative a numărului creștinilor ortodocși activi pot servi: reducerea natalității, creșterea emigrației creștinilor ortodocși activi. În acest context, pentru creșterea preciziei rezultatelor este necesar de perfecționat metoda de calcul. Conform [176] numărul populației este în descreștere (Tab.1.1).

Tabelul 1.1. Dinamica numărului populației în Republica Moldova

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Numărul populației, mii locuitori	3644,1	3635,1	3627,8	3618,3	3607,4	3600,4	3589,9	3581,1

Sursa: [122], Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2007, BNS, p.45-48

Proгноza numărului populației poate fi efectuată în baza utilizării ecuațiilor diferențiate:

$$\frac{dN}{dt} = \alpha N, \text{ de unde } N = N_0 e^{\alpha t}, \text{ sau } N = N_0 \left(\frac{N_1}{N_0} \right)^t. \text{ Rezultatele calculelor în acest caz, depind}$$

de anii considerați ani de bază – date inițiale. Pentru $N_0 = 3644,1$; $N_1 = 3635,1$ formula va avea forma: $N = 3644,1 \cdot (3635,1/3644,1)^t = 3644,1 \cdot 0,9975^t$; Pentru $N_0 = 3589,9$; $N_1 = 3581,1$ formula va avea forma: $N = 3589,9 \cdot (3581,1/3589,9)^t = 3589,9 \cdot 0,9975^t$; Diferența dintre valorile prognozate după aceste formule va constitui: $3644,1 \cdot 0,9975^t - 3589,9 \cdot 0,9975^t = 0,9975^t (3589,9 - 3589,9) = 54,2 \cdot 0,9975^t$; sau în procente $54,2 \cdot 0,9975^t / 3644,1 \cdot 0,9975^t \cdot 100\% = 1,5\%$.

La baza metodicii de prognozare, pornind din ipoteza că numărul populației evoluează liniar, poate fi pusă formula: $(t - t_1)/(t_2 - t_1) = (N - N_1)/(N_2 - N_1)$, unde: t_1 și t_2 sunt anii, iar N_1 și N_2 - numărul populației în acești ani. În cazul examinat, pentru anii 2000 ($t_1 = 0$), 2007 ($t_2 = 7$): $(t - 0)/(7 - 0) = (N - 3644,1)/(3581,1 - 3644,1)$, de unde obținem $N = -9t + 3644,1$; Pentru $t_1 = 6$; $t_2 = 7$ și $N_1 = 3589,9$; $N_2 = 3581,1$; $(t - 6)/(7 - 6) = (N - 3589,9)/(3581,1 - 3589,9)$, de unde obținem $N = -8,8t + 3642,7$; Diferența dintre prognoze va constitui $\Delta = -0,2t + 1,7$;

Valoare relativă a diferenței va fi: $\Delta/N \cdot 100\% = (-0,2t + 1,7)/(-9t + 3644,1) \cdot 100\% \approx 2\%$.

Deci numărul populației evoluează nu liniar (după $N = -9t + 3644,1$ sau $N = 8,8t + 3642,7$) ci exponențial după formula $N = 3644,1 \cdot 0,9975^t$ sau $N = 3589,9 \cdot 0,9975^t$. Ponderea creștinilor ortodocși în numărul populației se modifică nesemnificativ. Deci numărul creștinilor ortodocși în Republica Moldova poate fi prognozat după formula:

$$N = 0,93 \cdot 3589,9 \cdot 0,9975^t = 3338,6 \cdot 0,9975^t.$$

O altă modalitate de prognoză poate fi ecuația de regresie. Admitem numărul populației poate fi determinat după ecuația de regresie de forma $N = a_1 t + a_0$. În baza datelor din tabelul 1.1. determinăm parametrii a_1 și a_0 , folosind sistemul de ecuații normale:

$$8a_0 + a_1(3644,1 + 3635,1 + 3627,8 + 3618,3 + 3607,4 + 3600,4 + 3589,9 + 3581,1) =$$

$$\begin{cases} 8a_0 + a_1(0 + 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7) = 3644,1 + 3635,1 + 3627,8 + 3618,3 + 3607,4 + 3600,4 + 3589,9 + 3581,1; \\ a_0(0 + 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7) + a_1(0 + 1 + 4 + 9 + 16 + 25 + 36 + 49) = 0 \cdot 3644,1 + 1 \cdot 3635,1 + 2 \cdot 3627,8 + 3 \cdot 3618,3 + 4 \cdot 3607,4 + 5 \cdot 3600,4 + 6 \cdot 3589,9 + 7 \cdot 3581,1; \end{cases}$$

$$\begin{cases} 8a_0 + 28a_1 = 28904 \\ 28a_0 + 140a_1 = 100784 \end{cases}$$

de unde obținem $a_1 = -8,7$; $a_0 = 3650$.

Numărul populației Republicii Moldova poate fi prognozată după formula $N = -8,7t + 3650$. Să verificăm calculele, după prognoză, de exemplu a numărului populației pentru anul 2007, $t = 7$: $N = -8,7t + 3650 = -8,7 + 3650 = 3589,1$ mii locuitori – număr prognozat.

Numărul populației Republicii Moldova în anul 2007, conform [1] a fost 3581,1, devierea constituie $(3589,1 - 3581,1)/3589,1 \cdot 100\% = 0,2\%$. Deci prognozarea numărului creștinilor ortodocși poate fi efectuată după formula: $N = 0,93(-8,7t + 3650) = -8,1t + 3394,5$ (în mii locuitori).

În baza prognozei desfășurării activităților creștini-ortodoxe fără eforturi suplimentare în dezvoltare infrastructurii bisericești și a prognozei cu impactul condițiilor noi, se pot cuantifica activitățile manageriale ale personalului bisericesc. Descreșterea procentuală a numărului creștinilor ortodocși activi în Republica Moldova ne pune în gardă și servește un argument

incontestabil în favoarea depunerii unor eforturi economice suplimentare pentru dezvoltarea infrastructurii bisericești.

Rata creșterii numărului credincioșilor creștin-ortodocși într-o unitate de timp este în dependență directă nu numai cu numărul credincioșilor pasivi ($N - x$) ci și numărul creștinilor deveniți activi.

Creșterea frecvenței vizitelor la Biserica Ortodoxă de către credincioși are un impact pozitiv, contribuie la atragerea populației la lumina bisericească, enoriașii se adună reciproc. Procesul, în limbajul economico-matematic, poate fi interpretată (Anexa 1):

$$\underbrace{\frac{dx}{dt}}_{\substack{\text{Viteza atragerii} \\ \text{credincioșilor la Biserica} \\ \text{Creștin-Ortodoxă}}} = \underbrace{\alpha}_{\substack{\text{Coeficientul de} \\ \text{proporționalitate}}} \cdot \underbrace{x}_{\substack{\text{Numărul curent al} \\ \text{credincioșilor ortodocși} \\ \text{activi}}} \cdot \underbrace{(N - x)}_{\substack{\text{Numărul potențial al} \\ \text{credincioșilor ortodocși} \\ \text{pasivi}}}$$

Fig. 1.4. Creșterea frecvenței vizitelor la Biserica Ortodoxă

Sursa: elaborări de autor

Evoluția numărului populației umane din Republica Moldova trebuie analizată pe fonul evoluției populației Terrei. Același lucru îl putem afirma și despre structura religiilor la nivelul mondial (Anexa 2). Numărul credincioșilor în mare măsură este influențat de numărul populației Terrei (Anexa 3) în profilul continentelor; de dinamica numărului populației (Anexa 4); de numărul populației Terrei (Anexa 5); de raportul între grupele de vîrstă (Anexa 6); de nivelul de urbanizare (Anexa 7); de raportul dintre rasele umane (Anexa 8); de repartiția populației în spațiu (Anexa 9-10). Succesele, insuccesele activităților creștin-ortodoxe în exterior au un impact considerabil și asupra creșterii (descreșterii) numărului creștinilor-ortodocși în Republica Moldova. Procesele emigratoare, imigratoare pun probleme principal noi în managementul bisericesc din țară.

1.2. Respectarea contextului aspectelor doctrinale în formularea problemei economice

Fundamentul metodologic al Creștinismului Ortodox este puternic prin tradițiile sănătoase ale teologiei. Este foarte important ca enoriașii să cunoască în amănunt cum Biserica se încadrează în angrenajul vieții sociale, ținând seama de specificul ei, de structura ei, păstrându-și toate atributele cu care a fost înzestrată de Mântuitorul nostru, Isus Hristos.

Temelia, pe care a fost zidită Biserica Ortodoxă se află expres exprimată în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție, care dau mărturie despre specificul Bisericii creștin-ortodoxe ca instituție religioasă, chemată să se ocupe de mântuirea oamenilor de păcate, fără să se erijeze într-o instituție lumească, așa cum a precizat însuși Întemeietorul ei (Matei 22, 21): „Dați Cezarului cele ce sunt al Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu”. Biserica este constituită pe principiile: canonice cu fond dogmatic, eclesiologic-instituțional; organic; ierarhic; sinodal; economici; loialității față de Stat; autocefalici; autonomici – interne; nomocanonic; teritorial. Cu privire la predică, există rânduieli tradiționale înscrise în canoane, potrivit cărora episcopii și preoții, în special, dar și diaconii, sânt datori să-i învețe pe credincioși dreapta credință, predicând mai ales în zilele de duminică. În mod deosebit se arată aceasta în canonul 19 Trulan unde se spune: „Întâistătătorii Bisericii” trebuie să învețe, în toate zilele, și mai ales în duminici, întreg clerul și poporul dreapta credință, culegând ideile și judecățile adevărului din dumnezeiască Scriptură, fără să treacă însă peste hotarele puse deja sau peste Tradiția de Dumnezeu purtătorilor Părinți - și dacă s-ar întâmpla vre-o controversă în privința celor scrise, aceasta să nu se interpreteze altfel decât precum au arătat luminătorii și învățătorii Bisericii în scrierile lor și să se laude mai bine în acestea, decât exprimând părerile lor; ca nu cumva fiind neînvățați să greșescă de la ceea ce se cuvine. Pentru că poporul, cunoscând prin învățătura sus-zișilor părinți, atât cele bune și de dorit, cât și cele nefolositoare și de lepădat, își va îndrepta viața spre mai bine și nu va fi prins de patima ignoranței, și luând aminte la învățătură, se va îmbărbăta să nu pătească ceva rău și de frica muncilor iminente își va pregăti „mântuirea sa” (can. 19, VI ec).

Teologia Sfântului Duh (sau pnevmatologia) este nu atât un capitol al teologiei creștine, cât o dimensiune constantă și esențială a oricărei viziuni teologice asupra Bisericii, a spiritualității – Sale liturgice și sacramentale. [50, p.112-117; 70, p.42-49]. Conținutul tezei cuprinde aspectul economic în dezvoltarea infrastructurii bisericești. Aici ar putea apare o întrebare firească: de ce accentul se pune și pe managementul bisericii; de ce Biserica are nevoie și de suport economic? Biserica este definită ca „așezământ sfânt întemeiat de Domnul, nostru Isus Hristos pentru mântuirea credincioșilor”. Ea s-a întemeiat pe cruce de Mântuitorul (Fapte 20, 28) și s-a organizat în chip de comunitate religioasă la Cincizecime, când a luat ființă prima obște de credincioși creștini, comunitatea creștină din Ierusalim (Fapte 1, 8; 2, 49). Capul Bisericii este Hristos Mântuitorul, Biserica este trupul Lui (Ef. 5, 25; Col. 1, 18-20), iar credincioșii sânt mădulare ale Bisericii (Rom. 12, 5 ; I Cor. 12, 27). Biserica se manifestă prin Sinoade. Acestea, prin adunarea episcopilor și a laicilor, sunt datoare să mărturisească credință adevărată și să apere unitatea Bisericii, prin manifestarea și exprimarea voinței lui Isus Hristos. De aceea și în disputa colivazilor – în mod similar și în disputa isihastă – Biserica și-a exprimat învățătura prin

sinoade. Hotărârile acestora sunt valabile numai dacă păstrează Tradiția dogmatică a Bisericii și dacă deciziile lor sunt receptate de către toate Bisericile. Prin urmare, în toate problemele dificile, Biserica se exprimă prin sinoade [Sfântul Ignatie Teoforul. Epistola]. Biserica poartă grija tuturor și a celor «buni» și a celor „răi”; și a credincioșilor săi a ateilor, pentru fiecare. De vom lua aminte cu atenție la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, vom vedea că, de la început și până la sfârșit, au un singur scop: să ducă la împărtășire pe credincioșii creștini adunați. Pentru că și rugăciunile pe care un preot le citește în taină și ecfonisele și, pe scurt, toate rugăciunile, toate Sfintele lucrări și rânduielile care se săvârșesc, acest lucru arată. Viața Bisericii este corelată cu problemele credincioșilor la moment. Biserica a considerat că nu timpul este foarte important sau prescripțiile legale, ci criteriile prezenței și lucrării Duhului Sfânt în viața Bisericii, care se identifică Tradiției. În Biserica Ortodoxă criteriile sau metodele de aplicare ale Tradiției sunt dogmele Bisericii, dar nu sunt închistate în precizările sau formulările teologice, ci sunt transpuse în viața Bisericii de Duhul Sfânt și exprimate în trupul tainic-eclesial [123, p.301; 124, p.451-466].

Sub chipul organizatoric Biserica se înfățișează ca o instituție obștească creștină, formată din credincioși și organizată după rânduielile religioase și morale specifice credinței creștine. Organizarea Bisericii ca instituție religioasă se prezintă sub o înfățișare complexă, formată dintr-o sumă de elemente care intră în alcătuirea oricărui corp comunitar organizat. În general, în Tradiția modernă, mișcarea colivazilor a fost recepționată ca o mișcare de renaștere patristică, bazată pe Filocalie și pe viața sacramental-euharistică și prin reiterarea practicilor din Biserica veche [105, p. 129-134]. Radovits caracterizează această mișcare ca o renaștere filocalică și unul dintre cele mai valoroase fenomene spirituale din sânul Ortodoxiei în epoca birocrăției, o continuare autentică și o înnoire vie a Tradiției patristice și, în același timp, răspunsul Bisericii la cerințele timpului [106, p.16]. În fine, pe lângă interesele spirituale, izvorâte din credință și legate direct de ea, se mai nasc în cadrul fiecărei comunități religioase și interese dependente de baza materială sau de pârghiile materiale pe care le presupune credința, pe care se reazemă credința și pe care ea le reclamă în mod imperios. Astfel, se definesc unele interese determinate de viețuirea în comun a oamenilor, de viețuirea lor naturală într-un anumit fel care se îmbină cu respectarea anumitor precepte ale credinței, cu acceptarea obligatorie a unor acte rituale, apoi cu obligațiile materiale care decurg din respectarea prescripțiilor credinței cu privire la alimentație, la ofrande, la acte de caritate, la întreținerea ceremonialului cultic, la asigurarea existenței slujitorilor altarului, ș.a. Toate aceste elemente, mai mult de natură materială, influențează comunitatea religioasă, ele nu numai că sânt determinate de interesele spirituale și de elementul spiritual care îi leagă pe credincioși, ci la rândul lor ele însele determină anumite schimbări, influențează relațiile de natură spirituală și în anumite împrejurări pot să schimbe interesele de

această natură. Relațiile religioase mai sânt apoi, în mod obișnuit și inevitabil, dublate de cele economice și de cele general-sociale, relații care nu pot fi ignorate între credincioșii aceleiași religii; aceasta pentru că nu există act religios care să nu se producă în anumite condiții materiale economice bine definite, și în anumite condiții sociale. Biserica locală care, uzurpând statutul său de *autocefalie* sau autonomie, rămâne necoordonată, adică neintegrată în ordinea catolicității ortodoxe, nu este Biserică, ci o grupare shismatică [110, p. 32-43; 97, p. 81-84]. Biserica în orice localitate este cea mai autoritară. Autoritatea bisericească în sine nu este sursă de adevăr și ea nu poate substitui Biserica. Numai Duhul Sfânt este cel care dă puterea de a vorbi cu *autoritate*. De asemenea, Ortodoxia nu cunoaște o instanță infailibilă neconciliară, sau un criteriu legal extern de a defini adevărul credinței [149, p.72]. În izvoarele dreptului Bisericesc se găsesc suficiente lucruri, din care rezultă asemănarea acestei împărțiri a lucrurilor de drept divin din dreptul roman, cu împărțirea pe care a dat-o Biserica bunurilor ei. În colecțiuni toate lucrurile se întâlnesc sub termenul general de lucruri bisericești (Sint. at.I, 238; II 52; III 169; VI 267). Obiectul teologiei sistematice fiind doctrina de credință a Bisericii, dogmatica se preocupă mai ales cu *autoritatea* „învățătoare”, prin care se înțelege harisma și responsabilitatea Bisericii de a transmite și determina «regula de credință) sau didascalie apostolică, adică învățătura normativă a Bisericii, nu într-un mod juridic (magisteriu), ci într-un mod harismatic.

Autoritatea s-a manifestat mai cu seamă în procesul de apărare a doctrinei credinței ortodoxe împotriva ereziilor. Biserica îl învață pe om cum să-și perfecționeze viața spirituală. Biserica învață că Dumnezeu a creat omul „după chipul” (kat'eikona) Său propriu. Omul este imaginea în care se reflectă ființa personală, liberă și de comuniune a lui Dumnezeu (II Cor. 3, 18). Antropologia creștină are un caracter „teologic”, adică depinde de concepția despre Dumnezeu. „Creat după chipul lui Dumnezeu”, omul trebuia să ajungă la „asemănarea” cu Dumnezeu. Pentru a realiza acest ideal, Cuvântul a fost trimis în lume, a luat chipul nostru, a luat asupra-și păcatele noastre, pentru ca noi să putem îmbrăca iarăși chipul cel dumnezeiesc. Asemănarea cu Dumnezeu o realizăm atunci când, întocmai ca niște pictori abili, imprimăm vieții noastre trăsăturile vieții lui Hristos, atunci când urmăm drumul pe care El ni l-a arătat. De aceea, Hristos-Dumnezeu fiind - a îmbrăcat trupul nostru, ca noi să avem, întocmai ca un tablou expus privirilor, un model divin de viață, pe care să încercăm a-l imita» [123, p. 287—309, 107, p.231].

Omul „prin puterea minții sale și în materia prescripțiilor legii scormonește ca într-o grămadă de lucruri amestecate” [201, p. 129].

Dezvoltarea învățământului religios teologic, a cunoscut, în cadrul Imperiului Bizantin, diferite etape în dezvoltarea sa, începând de la școlile catehetice și până la Școala Superioară sau Universitatea din Constantinopol, înființată la anul 425, și până la facultățile și instituțiile de

grad universitar din vremea noastră, care continuă acest învățământ teologic în toate Bisericele Ortodoxe. În vremea noastră Bisericele Ortodoxe au școli proprii: școli de cântăreți, seminarii teologice, instituții teologice de grad universitar, academii teologice, duhovnicești, facultăți teologice etc. Iar potrivit Sfântului Atanasie cel Mare, pentru refacerea unității creștine trebuie să se țină seama de credința tradițională a Bisericii [7, p.842-855]. Numai prin opera Sfântului Duh, Biserica a supraviețuit veacurile [134, p.23-54]. Credem că Sfântului Duh lucrează și printre necreștini, mântuirea se realizează însă numai în Isus Hristos, deci numai în Biserică. Acțiunea Sfântului Duh printre aceștea produce numai o deschidere a lor către Isus Hristos [27, p.112.]. Organizarea procesului de învățământ în vederea pregătirii personalului bisericesc și recrutarea corpului didactic, se face după criterii asemănătoare cu cele privitoare la învățământul public pentru școlile de grad corespunzător din sectorul de stat (art.117 St.) (Anexele 11-15). Jurisdicția canonică și supravegherea respectării învățăturii dogmatice, precum și îndrumarea și controlul învățământului și al gestiunii, în școlile pentru pregătirea personalului bisericesc de orice grad, aparțin organelor de conducere ale Bisericii, determinate prin Statut și Regulament (art. 118 St.). Candidații la preoție, după absolvirea școlilor teologice, sânt supuși unui examen de capacitate prin care se cercetează chemarea spre preoție și devoțiunea pentru misiune, și Se verifică capacitatea de a utiliza practic, în viața pastorală, potrivit cerințelor vremii, cunoștințele dobândite în instituțiile de învățământ, potrivit prevederilor articolului 3 din Regulamentul pentru numiri și transferări. Harismele au fost definite ca „daruri supranaturale ale Duhului Sfânt”, care se acordă unor slujitori bisericești pentru săvârșirea unor lucrări în vederea folosului general al Bisericii. [120, p.52-76]

Putem spune că toate harismele (deci și glosolia), sunt minuni care au sprijinit întemeierea Bisericii și dezvoltarea ei. Harismele personale izvorăsc din tainele Bisericii" [28, p. 493].

În vremea noastră credința este apărută față de atacurile prozelitismului sectar prin predici apologetice antisectare. Mijloacele și metodele de apărare sânt aceleași și azi, ca și la începutul creștinismului. Sectarii sânt considerați azi toți cei ce au părăsit Biserica din anumite motive și au îmbrățișat diferite învățături greșite, retrograde, antiumane și antisociale. Pentru readucerea acestora la Biserică se pot utiliza azi și alte mijloace decât predica și discuțiile libere, cum sânt materialele publicate în revistele teologice sau periodicele bisericești, în care sânt inserate articole și studii de apărare a credinței. Se pot întrebuința apoi și mijloacele moderne de informare, cum sânt fotografia, telefonul și televiziunea. Prin Duhul cel Sfânt vedem soboare de preoți, avem cete de dascăli; din izvorul acesta curg și darurile revelațiilor și harismele vindecărilor; și de aici își au izvorul toate celelalte cu câte se împodobește Biserica lui Dumnezeu. [64, p. 331-381] Unul din cele dintâi simboale creștine reprezentând marele mister al

credinței creștine: patima și moartea prin răstignire a lui Isus Hristos interpretă sub semnul crucii (răstignire) în latină cruce - crux – cruce; transcris în slavonă cres (crestiancoe) sau în română creș (creștină). Deci, baza e „Cruz”. Întotdeauna ca și azi însă, cele mai bune mijloace de apărare a drepte credințe sânt cele de zidire pozitivă sufletească, care încălzesc și țin mereu treaz pe credincios și îl apără de abateri de la dreapta credință sau chiar de a participa la discuții care l-ar îndepărta, l-ar rătăci, l-ar duce pe căile pierzaniei.

Crucea evocă jertfa răscumpărătoare, dar și recapitulează întreaga viață a lui Isus Hristos: „El a purtat păcatele noastre, în trupul Său, pe lemn (toxilon - lignum), pentru ca noi, murind față de păcate, să trăim spre îndreptare” (I Pt. 2, 24). *Crucea* este deci inerentă întrupării răscumpărătoare și iubirii lui Dumnezeu față de om. *Crucea* de înviere și tocmai de aceea n-a separat întruparea de îndumnezeire. Numai în lumina învierii se vede realitatea tragică a *Crucii* și a păcatului, dar și puterea și stăpânirea lui Dumnezeu. Paradoxul credinței creștine stă tocmai în aceea că puterea lui Dumnezeu se arată în suferință, în Cruce, „căci, când sânt slab, atunci sânt tare” (II Cor. 12, 10). În pietatea ortodoxă, venerarea *Crucii* este nedespărțită de lauda învierii: „*Crucii* Tale ne închinăm, Hristoase, și Sfântă învierea Ta o lăudăm și o mărim”. Pe de o parte, *Crucea* descoperă starea de păcat a lumii și responsabilitatea omului pentru organizarea infernală a lumii și veacului acestuia. *Crucea* și agheasma au o mare putere.

Între normele care s-au stabilit pentru administrarea Sf. Taine, au apărut de la o vreme și unele care obligau pe slujitorii Bisericii să țină evidența celor cărora li se administrau sfintele lucrări. Nu se poate preciza timpul exact în care s-a impus îndatorirea întocmirii și păstrării evidențelor de această natură, dar există indicii și chiar dovezi că ținerea unor astfel de evidențe constituia o obligație pentru slujitorii bisericești încă de prin veacul al II-lea sau poate chiar de la sfârșitul veacului întâi, adică de la sfârșitul epocii apostolice. Puterea *agheasmei* este foarte mare, pentru cei ce cred: ea se ia spre sănătatea trupului și a sufletului, spre tămăduirea a toată boala și neputința; ea se folosește la sfințirea locașului de cult, a vaselor bisericești și veșmintelor liturgice, a caselor de locuit, a izvoarelor de apă și a grădinilor roditoare. [17, p.7-8; 123, p. 286].

Interesul deosebit pe care-l arată canoanele apostolice numai acestor trei Sfinte Taine, se explică prin faptul că, așa cum am arătat, în vechile comunități creștine, începând chiar din epoca apostolică, se ținea o evidență strictă a celor botezați, a celor ce primeau Sf. Împărtășanie și a celor hirotoniți, pentru că prin primirea acestor Sf. Taine, se stabilea mai precis identitatea și poziția fiecărui creștin în cadrul Bisericii. Astfel, prin faptul că cineva primea Sf. Botez, el devenea membru al Bisericii, dar nu putea fi socotit ca având această calitate sau această identitate de creștin, adică de membru al unei comunități acela care primise botezul de la eretici, chiar dacă el își exprima dorința să intre în Biserică sau să devină membru al acesteia, mărturisind dreapta credință. Acest lucru nu era de ajuns, trebuia ca el să fie botezat din nou, căci

numai Botezul cel adevărat, conferă celui ce-l primește calitatea de membru al Bisericii și, deci, numai prin el dobândește identitatea de creștin adevărat, îndreptățit să primească și alte Sf. Taine sau să fie considerat un adevărat subiect de drept în cadrul obștii creștine. Biserica recunoaște sfințenia trupului, deoarece trupului, este „templul Duhului Sfânt” și mădular al trupului lui Hristos; sfințenia trupului, deoarece trupului, este „templul Duhului Sfânt” și mădular al trupului lui Hristos; acceptarea și consacrarea reciprocă pentru o viață de comuniune, iubire și curăție: „Căci bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios”; fecundarea și transmiterea vieții prin nașterea de prunci. Iată deci nevoi practice care au impus întocmirea și păstrarea de evidențe, atât a membrilor Bisericii care se aflau în exercițiul deplin al drepturilor, cit și a celor care pierduseră o parte din drepturile lor, precum și a celor care își pierduseră complet calitatea de membri ai Bisericii, prin excomunicare, apoi de asemenea a acelora dintre aceștia care urmau să fie reprimiți în Biserică, după rânduiala privitoare la penitență și, în fine, a acelora care se găseau în situația de candidați pentru a deveni membri ai Bisericii, adică a acelora care făceau parte din categoria catehumenilor.

Biserica Ortodoxă a admis prin „iconomie”, adică prin aplicarea condescendenței divine față de slăbiciunea omenească, desfacerea *căsătoriei*, din pricina desfrânării (Mt. 19, 19) și deci recăsătorirea celui divorțat, ca și a celui văduv prin deces (I Cor. 7, 39). *Căsătoria* preotului este unică, de aceea nu se poate *recăsători*. [91, p.626-636]. De mare importanță era de asemenea pentru lucrarea Bisericii în condițiile de atunci să se știe cine avea și cine nu avea preoția validă, întrucât în felul acesta se stabilea nu numai o identitate aparte a slujitorilor Bisericii, ci precum am mai spus, se stabilea, se constata și se legitima însăși calitatea de Biserică adevărată a unei comunități sau obști locale de credincioși. Doctrinile Creștinismului Ortodox constituie fundamentul metodologiei duhovnicești.

Din toate aceste motive, și comunitățile bisericesti mai mici sau mai mari, dar cu deosebire cele cu un număr mai mare de credincioși și cele organizate în cetăți sau în localități urbane, au fost puse în situația de a întocmi și de a ține mai întâi evidențele impuse de trebuința de a cunoaște cui s-a administrat Sf. Botez în mod valid, deci cine este membru cu depline drepturi al Bisericii, cui i se administrează și cui nu i se administrează Sf. Taină a împărtășaniei, precum și cui i s-a administrat Sf. Taină a Hirotoniei. Alături de evidența administrării acestor trei Sf. Taine, s-a impus și păstrarea evidențelor catehumenilor și a penitenților și a celor din categoria așa-zişilor «neprimiți», care redeveneau membri ai Bisericii numai prin admiterea lor la Sf. Împărtășanie într-un cadru solemn. *Căsătoria* creștină se distinge prin câteva elemente particulare: natura ei monogamică, deoarece ea implică o unire inseparabilă, trupească și sufletească, a două, persoane. Biserica ține cont, că viața fiecăruia curge într-un centru unic,

comun. [124, p.447; 78, p.81; 84, p.22]. Întocmirea și păstrarea listelor sau cataloagelor clerului hirotonit în mod valid, avea pe lângă însemnătatea aparte de legitimare a calității de membru al clerului, pentru fiecare slujitor, încă și pe aceea de mijloc prin care se legitima calitatea de adevărata Biserică a unei comunități locale și chiar a unei unități bisericești mai mari, formată din mai multe comunități. Acesta era în primul rând rostul întocmirii și păstrării evidenței clerului hirotonit. Pe măsură ce a progresat modul de organizare al Bisericii, caracterizat prin adaptarea unităților bisericești locale și teritoriale la tiparele unităților corespunzătoare din viața de stat, au trebuit să se întocmească și să se păstreze și liste ale acestor unități, mai ales a celor locale, pentru a se evita litigiile dintre episcopi ca și dintre scaune mai înalte. Și mergându-se paralel cu dezvoltarea organizării bisericești, la întocmirea de liste sau de evidențe ale tuturor felurilor de lucrări sfințitoare și administrative care se săvârșeau în cadrul Bisericii, s-a ajuns la sporirea continuă a listelor respective așa încât numărul și caracterul lor a variat în decursul istoriei, potrivit cu trebuințele Bisericii.

Cultul liturgic organizat de Biserică presupune mai mulți factori: Isus Hristos este unicul mijlocitor între Dumnezeu și oameni (Evr. 9, 11-15, 10; 10), „care s-a dat pe Sine însuși preț de răscumpărare pentru toți” (I Tim. 2, 5-6). Biserica aduce cultului liturgic în dependență de Hristos și în unire cu El, desigur prin mijlocirea preotului. Episcopul, la fel și preotul, este slujitorul văzut al preoției lui Hristos. El este icoana văzută a lui Hristos în mijlocul adunării liturgice. Dacă preotul este separat de comunitate în mod văzut și nu face ceea ce Biserica a hotărât ca ritual, liturgia nu este săvârșită în numele Bisericii. [25, p.195; 168, p. 165-244]

Paralel cu tot felul de liste prin care s-a păstrat evidența actelor de administrare a Sfintelor Taine, precum și evidența unor anumite categorii de membri ai Bisericii, formate în legătură cu lucrarea sfințitoare a ei, s-au mai întocmit și alte liste sau evidențe, atât pentru rațiuni de natură religioasă și morală, cât și pentru a satisface unele trebuințe practice ale vieții bisericești. Astfel, au luat naștere listele de ctitori și de alți binefăcători ai Bisericilor, liste care erau folosite pentru pomenirea numelor acestora în cadrul sfintelor slujbe. Tot în scopul pomenirii la slujbe, s-au mai întocmit și liste de alte categorii de credincioși, în primul rând liste de bolnavi, de copii etc.

O categorie aparte de liste au devenit apoi acelea a bunurilor bisericești și a actelor de administrare a acestora, ale căror forme s-au schimbat și au sporit mereu, ajungând să constituie o categorie foarte numeroasă de acte ale administrației economice. Evidența acestora s-a păstrat și se păstrează până azi prin registre aparte, al căror număr și formă diferă de la Biserică la Biserică, în funcție de normele comune de administrare a bunurilor publice ori particulare, din cuprinsul fiecărui stat. Prin funcția sa preotul face lucruri specifice, deosebite, neordinare, care se exprimă prin statutul specific al *preoției* hirotonite: slujirea *preoțească* este o harismă care se sprijină nu atât pe o vocație personală, ci pe chemarea Bisericii. Ea nu provine numai din libera

alegere a candidatului, numai din o dorință personală, ci mai ales din acceptarea Bisericii. Obiectul *preoției* este dincolo de persoana celui hirotonit, deoarece este ales să «reprezinte» pentru popor *preoția* lui Hristos; pentru părinții apostolici (Clement Romanul, Irineu) *preoția* prin hirotonia episcopului este o normă și o garanție pentru continuitatea cu apostolii. Desigur întreg haos-ul răspunde de apostolicitatea Bisericii, dar *preoția* hirotonită are harisma particulară de a supraveghea corectitudinea tradiției apostolice, de a fi o mărturie autentică a acestei tradiții și de a o exprima în mod oficial; *preoția* este slujire sacramentală prin excelență și ea se exercită în administrarea celor șapte Taine, în mod special a Tainei Euharistiei, în actele sacramentale, *preoția* lucrează „în numele lui Hristos”. „Iar Petru a zis către ei: Pocățiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Isus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt” (Fapte 2, 38); *preoția* hirotonită deține harisma conducerii comunității, episcopul fiind garantul și interpretul unității unei Biserici locale (I Tim. 4, 13-16).

Alături de rugăciuni, împreună cu ele sau alternând cu ele, în Biserică s-au introdus și tot felul de cântări potrivite pentru cultul divin. Și în privința cuprinsului acestora, ca și în privința modului de a fi executate s-au stabilit felurite rânduieli în decursul timpului, dintre care unele sânt cuprinse în canoane. Astfel, prin can. 59 Laod. se dispune ca în Biserică să nu se cânte cântări neaprobate de autoritatea bisericească, iar can. 86, VI ec. prevede pedeapsa afurisirii pentru mireni și a caterisirii pentru clerici, dacă aceștia ar adăuga la cântarea „Sfinte Dumnezeule”, cuvinte neaprobate de Biserică și născocite de eretici. Pentru cazul că nu s-ar supune acestei rânduieli și ar stăruie în rătăcire și după ce li s-au aplicat pedepsele menționate, canonul hotărăște ca unii ca aceștia să fie dați anatemei. Se înțelege că gravitatea măsurii este motivată de trebuința de a se evita introducerea de învățături eretice pe calea cântărilor bisericești, metodă care nu a fost folosită o singură dată de ereticii de totdeauna.

Dintre alte prevederi canonice, privitoare la cântările bisericești, mai menționăm aceea a canonului 17 Laod., prin care se hotărăște ca psalmii să nu se cânte fără întrerupere, ci după fiecare psalm să se pună câte o citire, apoi pe aceea a can. 15 Laod., care interzice ca în Biserică să cânte alte persoane decât cântăreții canonicești, adică aceia care sânt instituți „prin tunderea ierarhicească” (can. 33, VI ec.) și în fine dispoziția can. 75, VI ec, prin care se reprobă executarea fără de rânduiala cuvenită a cântărilor bisericești, obligându-i pe cei ce cântă în Biserică «să nu silească firea spre răcnire», cântarea bisericească trebuind să fie lină.

Funcțiile sacerdotale propriu-zise se pot rezuma astfel: propovăduirea cuvântului (Fapte 6, 4) sau funcția de continuitate apostolică (In 17, 18): „Mergând, învățați toate neamurile” (Mt. 28, 19); puterea de a consacra Euharistia și a săvârși celelalte Taine („Să faceți aceasta, întru pomenirea Mea” - I Cor. 11, 24), sau slujirea sacramentală (In 20, 21-23); îndrumarea pastorală și organizarea eclezială, sau funcția pastorală (cf. Fapte 1 8; 2, 42-47). O ultimă categorie de

norme canonice de care ne ocupăm în legătură cu reglementarea sau *organizarea cultului* sânt cele cu privire [a locașurile de cult, apoi la altarele propriu-zise, la obiectele de cult, cum ar fi icoanele, crucile, etc. Dumnezeu nu este nici dintre cei ce cugetă, nici dintre cele cugetate. El este deasupra acestora. O dată cu depășirea de sine și de cele exterioare, omul trăiește în același timp și o unire cu Dumnezeu de care are parte nu numai mintea care cugetă, „ci și sufletul întreg și chiar omul întreg” [29, p.19-38; 121, p.94; 124, p.384]. Dintre obiectele de cult, acelea de care amintesc mai des sfintele canoane sânt crucea și icoanele. În privința crucii, canonul 73, VI ec. dispune ca ea să fie cinstită în mod deosebit și să se ferească de orice batjocorire. În acest scop este interzisă sub sancțiunea afurisirii facerea sau zugrăvirea semnului crucii pe jos, ca să nu fie expus călcării de picioarele celor ce umblă, iar can. 31 Nichif. Mart. arată că la temelia bisericilor noi se așează o cruce, iar înfigerea acesteia o poate face și preotul cu învoirea episcopului. „Numai pe om îl ascultă Dumnezeu și numai omului se arată, fiind iubitor de oameni oriunde ar fi. Și iarăși, numai omul este închinător vrednic al lui Dumnezeu”. Pentru om numai se schimbă Dumnezeu la față [12, p. 28].

O grijă deosebită a arătat Biserica și pentru construirea și împodobirea locașurilor de cult și deopotrivă pentru înfrumusețarea slujbelor religioase, prin cultivarea tuturor artelor pe care le reclamă aceasta și în mod special prin cultivarea muzicii și cântării religioase corespunzătoare acestei necesități.

În viața laică adevărul este o noțiune relativă: adevărul după criteriul dat; se schimbă criteriul – se schimbă adevărul. Adevărul absolut există numai în Creștinismul Ortodox. Ca noțiune religioasă, *Adevărul* are multiple sensuri: atribut al lui Dumnezeu „Cel Sfânt și cel *adevărat*” (Apoc. 3, 7), adică personalitatea absolută și transcendentă a lui Dumnezeu; *adevărul* este o descoperire a personalității lui Dumnezeu: *Cu adevărat*, Acesta a fost Fiul lui Dumnezeu (Mt. 27, 54); adevărul creștin este revelație, lucrarea de revelație a lui Dumnezeu și conținutul acestei descoperiri; *adevărul* nu este o substanță divină impersonală, sau un conținut de speculații religioase, ci o existență personală care intră în istorie și devine accesibilă oamenilor; *adevărul* (alétheia) are și un sens etic și înseamnă sfințenie (agias-mós), dreptate (Tobit 3, 2), adică se referă la un mod de a fi în comuniunea lui Dumnezeu, de a trăi în lumină (I In 1, 8, 24), de a poseda lumina; *adevărul* creștin este revelația lui Dumnezeu, descoperită în persoana, cuvintele și actele lui Isus Hristos. În alteritatea dintre adevăr și cunoaștere precede întotdeauna adevărul, ca lucru (sensibil sau inteligibil) și urmează cunoașterea, ca participare totală sau parțială la acest lucru. „Revelația numită naturală nu este nimic altceva decât receptivitatea creaturilor, *t* prin care acestea se acomodează cu energiile manifestării divine neîntrerupte, încât să se asigure menținerea a fiului, dezvoltarea și progresul lui ulterior în cadrul raportului dintre creat și necreat. Ființele raționale, în consecință, participă la adevăr și progresează în funcție de receptivitatea sau

închiderea lor față de acesta concluzionează N.Matsoukas. Și conținut variat, nu numai în primele veacuri după Hristos, ci până târziu în veacurile IX și X. Despre calendarele creștine se spune în general că au apărut din prima jumătate a veacului III, ceea ce nu pare deloc sigur, pentru că nevoia întocmirii și folosirii unor calendare cât de reduse și de rudimentare a apărut în viața creștină încă din veacul al II-lea, căci într-o epocă în care numărul creștinilor creștea vertiginos și în care a trebuit să se ia numeroase măsuri pentru organizarea cultului, pentru apărarea dreptei credințe, întrunindu-se chiar sinoade în veacul al II-lea, la care au fost condamnați unii eretici, în care s-a simțit nevoia și de a se crea școli teologice mai înalte, cum au fost vechile școli numite catehetice, în care a apărut controversa pascală și aceea privitoare la botezul ereticilor, într-o astfel de epocă nu puteau să nu apară și cele dintâi evidențe de tip calendaristic a sărbătorilor. Când se știe că se întocmiseră deja și erau în aplicare practică anumite formulare ale Sfintei Liturghii pe care le atestă Didahia în special și Apologia I-a a Sf. Justin Martirul, când apăruseră și se prăznuiau, în modul în care se putea, și alte sărbători, inclusiv acelea ale Sfinților mucenici, nu ne putem imagina să nu se fi întocmit - în diverse părți ale Bisericii – câte un răboj al zilelor mai însemnate, al principalelor sărbători măcar.

De altfel, în veacul al III-lea, Sf. Ciprian al Cartaginei dispune să se întocmească tabele în care să fie însemnate zilele morții martirilor, pentru a se săvârși sfinte slujbe în acestea (Epist. 12, 2). Aceasta însemnează că în veacul al III-lea intraseră deja în uz și se foloseau în Biserica din Africa romană martirologiile locale. Iar dacă în Africa romană martirologiile se aflau în uzul Bisericii, este evident că ele nu lipseau nici din alte părți ale imperiului în care sânt pomenite și mai vechi elemente de organizare a vieții bisericești. Că cele dintâi calendare creștine erau brodate pe calendarele păgâne, ne-o arată documente din veacul IV și V și cu deosebire lista episcopilor romani din anul 354, în care numele acestora împreună cu alte indicații utile pentru creștini, apar pe schema calendarului roman laic sau păgân. Această listă reprezintă de fapt un calendar păgân în-creștinat. La fel a fost întocmit, adică tot pe schema vechiului calendar roman necreștin și calendarul creștin galican al lui Polemius Silvius din anul 448.

Dintre cele mai vechi calendare creștine, care ni s-au păstrat, se numără calendarul din Carmona (Andaluzia), care datează dintre anii 465-494. El a fost scris pe piatră și nu ni s-a păstrat decât o parte a lui. De prin veacul V-VI datează și calendarul de la Oxyrinchus. Era și firesc pentru vremea aceea ca cei care întocmeau calendarele creștine să folosească vechile calendare existente și să nu încerce o reformă calendaristică propriu-zisă, prin care să deranjeze o anume rânduială a vieții de stat, care se întemeia și ea pe observarea calendarului oficial al Statului de atunci, calendar care a continuat să fie menținut în viața de stat, până târziu în epoca bizantină. Cunoașterea lui Dumnezeu se înscrie, deci, în viața omului ca actualizare, ca însușire a rațiunii sau ca împlinire a ei pentru că, „rațiunea este unită numaidecât cu făptuirea și judecata cu

privire la făptuire se cuprinde în contemplație” [121, p.106]. În privința vechimii martirologiilor, sânt valabile aceleași considerații ca și cele ce le-am făcut în privința vechimii calendarelor, la care se mai adaugă faptul că evidența martirilor a trebuit să fie ținută inițial și independent de tabelele calendaristice. Cele mai vechi martirologii apar cu necesitate din veacul al II-lea și ele sânt bine cunoscute deja în veacul al III-lea. Cel mai vechi martirologiu, care depășește prin cuprinsul său martirologiile locale sau regionale, este „Martirologium Syriacum”, care datează din anul 411. El este însă versiunea siriacă a unui martirologiu general, scris în limba greacă, înainte de anul 400. Din prima jumătate a veacului V, ni s-a păstrat un martirologiu complet întocmit la Roma, „Martirologium Romanum”. Cel mai răspândit martirologiu general din Apus, a fost numitul „Martirologium Hieronimianum”, întocmit pe la jumătatea secolului V în Italia de Nord și atribuit Fer. Ieronim. Dintre alte martirologii mai vechi mai amintim un martirologiu galican, care datează din jurul anilor 592-600 și a fost întocmit în Galia de Sud ca martirologiu general, apoi martirologiul lui Beda Venerabilul (P. I. 94, col. 799) și cel mai dezvoltat dintre toate, Martirologiul lui Usuard, tot din Galia, întocmit pe la anul 875. Atât în Răsărit, cât și în Apus au mai apărut felurite martirologii, calendare, sinaxare și chiar menologii, adică liste lunare de sărbători și de mucenici sau de sfinți în general. Unele dintre acestea cuprindeau date scurte asupra vieții sfinților, iar altele cuprindeau date mai dezvoltate, luând uneori proporțiile unor adevărate „vieți de sfinți”. Întrucât de la calendarul de 10 luni, s-a trecut la acela de 11 și apoi de 12 luni, sărbătorile creștine au fost stabilite în cadrul celor 12 luni ale anului, fiind așezate după calcule aproximative la diverse date, care au variat în decursul istoriei, cel puțin pentru unele dintre sărbători, cum este de ex. Crăciunul. Până să se fi ajuns la stabilirea unui calendar creștin general și statornic, care să fie respectat în întreaga Biserică, atât vechile calendare, cât și vechile martirologii, au suferit numeroase transformări. Evoluția și dezvoltarea calendarelor creștine, au fost determinate de evoluția și dezvoltarea cultului creștin, care a luat un avânt din ce în ce mai mare de prin veacul al IV-lea înainte, câteva din veacurile următoare, înscriind etape deosebite ale acestui proces, prin faptul că atât împărații, cât și autoritatea bisericească din acele veacuri, au procedat la instituirea de sărbători noi și au luat măsuri de statornicire a celor existente, ca și de generalizare a unora care nu avuseseră până aici decât caracter local. O primă etapă importantă de acest fel, o înscrie epoca lui Justinian (527-565), căreia îi urmează epoca lui Heracliu (609-641), apoi prima jumătate a veacului al IX-lea ca epocă de restaurare definitivă a cultului icoanelor, epoca dinastiei macedonene din veacul IX-X și în fine cea din urmă, epoca lui Manuil I Comnenul. În epoca lui Justinian s-au reînnoit unele dintre legiurile mai vechi de stat, privitoare la Sf. sărbători și s-a venit cu altele noi. „Dacă se ia în considerație existența raționalității imanente a cosmosului, atunci datorită omului nu mai este de a prolifera sisteme abstracte de gândire care se interpun ca niște mituri între om și realitate, ci de a se adapta la

exigențele raționalității interioare a lumii, care ridică mintea omului la originea ei transcendentă, la taina unității în diversitate a Sfintei Treimi” [116, p. 19].

Le completau și impuneau respectului tuturor sărbătorile creștine tradiționale, care ajunseseră să cuprindă calendarul aproape în întregimea lui, fiind deja stabilite principalele sărbători ale anului bisericesc, precum și principalele sărbători ale sfinților.

În epoca lui Heracliu, adică în prima jumătate a veacului VII, s-au stabilit datele câtorva sărbători și obligația respectării lor de către locuitorii imperiului bizantin. Aceste sărbători sânt următoarele: Sântămăria Mare, a cărei sărbătorire s-a fixat definitiv la 15 august în anul 602, dată la care se prăznuiește până astăzi; Acoperământul Maicii Domnului, a cărei dată se fixează în anul 620, la 2 iulie și înălțarea Sfintei Cruci, a cărei dată se fixează în anul 629 la 14 septembrie.

În epoca restabilirii definitive a cultului icoanelor, se introduce în anul 843, sărbătoarea numita „Dumineca Ortodoxiei”, a cărei prăznuire se fixează în prima duminică din postul Sf. Paști. Hotărârea în această privință a fost luată de către împărăteasa Teodora, împreună cu fiul ei împăratul Mihail III și cu patriarhul Metodie al Constantinopolului (843-847).

În epoca dinastiei macedonene, se hotărăște prin novela 88 a lui Leon VI Filozoful (886-912), prăznuirea generală în întreg imperiul a câtorva dintre marii sfinți și marii dascăli ai Bisericii și anume a Sf. Vasile cel Mare, a Sf. Grigore Teologul, a Sf. Grigore de Nisa, a Sf. Ioan Gură de Aur, a Sf. Atanasie cel Mare, a Sf. Chiril al Alexandriei și a Sf. Epifanie. Abia de atunci înainte, prăznuirea acestor sfinți s-a generalizat în întreaga Biserică de Răsărit, ca și în cea de Apus. Ultima etapă importantă pentru dezvoltarea cultului creștin și pentru dezvoltarea și definitivarea calendarului creștin în cea mai mare parte, este aceea pe care o reprezintă domnia împăratului Manuil I Comnenul și păstorirea patriarhului Luca Hrisoberghes al Constantinopolului. În timpul acestora și anume din inițiativa împăratului, care a emis o lege specială de stat, și cu consimțământul patriarhului și a sinodului său endemic, s-a stabilit și o listă de sărbători, de-a lungul întregului an bisericesc, fixându-li-se datele la care se prăznuiesc și astăzi. Legea lui Manuil Comnenul a fost emisă la anul 1166 și ea împarte sărbătorile în două categorii: în prima categorie intră sărbătorile în care este interzisă inclusiv activitatea judiciară și se înțelege — toate celelalte munci, fiind socotite zile de repaus festiv obligatoriu, iar în a doua categorie intră sărbătorile a căror prăznuire nu se face prin repaus complet, permițându-se anumite activități, inclusiv cele judiciare. Pentru importanța pe care o reprezintă legea lui Manuil I Comnenul din 14 martie 1166, lăsăm să urmeze o bună parte din textul ei, în care sânt enumerate principalele sărbători și datele în care trebuie prăznuite. Cum era și firesc, anul bisericesc era socotit ca începând la 1 septembrie și deci sărbătorile sânt înșirate, începând cu luna septembrie, atât cele în care este interzisă cu desăvârșire orice muncă, cât și cele în care sânt permise anumite munci.

Adevărul nu îl găsim în sisteme abstracte de idei. El „... nu depinde de dialectică ci de conținutul pe care noi îl atribuim noțiunilor și categoriilor rațiunii”. [77, p. 19.]

„În virtutea unei autonomii care pare să-i flateze orgoliul, omul devine prizonierul unei lumi imanente unde trăiește sentimentul îndepărtării de Dumnezeu și face experiența forțelor iraționale și demonice”. [123, p.152-178] O gândire discursivă nu poate accede la Adevăr, ea descoperă doar reflexii ale Adevărului, doar adevăruri parțiale. „Știința nu cunoaște Adevărul, ci doar adevăruri” [15, p. 42].

Problema calendarului. O problemă cu serioase implicații canonice o constituie și problema calendarului, sistemul sau norma de măsurare a timpului, impusă de nevoia de a determina, în timp, anumite evenimente importante din viața civilă și religioasă a omului, a comunității umane, de a prezenta catalogul sau lista evenimentelor, așezate pe date. Problema calendarului s-a născut din faptul că datorită decalajului care se produce între anul astronomic sau tropic, care are și fracțiuni de zi (365 zile, 5h, 48' și 46") și cel civil sau calendaristic care este socotit convențional ca fiind de 365 zile, s-a impus, din timp, necesitatea revizuirii calendarului, adică restabilirea concordanței între anul tropic și anul calendaristic, ceea ce a făcut pe unii credincioși să refuze această potrivire declarând calendarul o dogmă.

O astfel de reformă a calendarului numit iulian, existent în Imperiul Roman în epoca de început a creștinismului, s-a făcut de papa Grigorie al Romei în anul 1552 care a constatat din suprimarea a 10 zile cu care rămăsese în urmă calendarul iulian și suprimarea în viitor a trei zile în timp de patru sute ani pentru a asigura concordanța între calendarul ceresc și cel civil îndreptat. Măsura aceasta însă n-a fost acceptată decât de unele din Bisericele Ortodoxe, și acestea abia în vremea noastră, în timp ce altele păstrează până azi calendarul neîndreptat, numit după stilul vechi.

Pentru menținerea de bune raporturi între Bisericele Ortodoxe la Conferința de la Moscova din 1948, dezbătându-se problema calendarului cu valoare pentru întreaga Ortodoxie, s-a stabilit ca sărbătorirea Sfintelor Paști să se fixeze după stilul vechi (calendarul Iulian) în conformitate cu Pascali a Alexandrină, iar sărbătorile fixe după calendarul în uz al Bisericii autocefale respective, ca și obligația pentru clerici și simpli credincioși de a urma stilul acelei Biserici locale în granițele căreia ei locuiesc, primindu-l ca unul din obiceiurile acelei Biserici.

Biserica Ortodoxă aplică în privința calendarului hotărârile Consfățuirii de la Moscova. O reglementare unitară însă se așteaptă de la viitorul Sfânt și Mare Sinod în pregătire, pentru a se rezolva astfel această problemă importantă pentru cultul Bisericii Ortodoxe.

Dogma este un adevăr absolut. *DOGMA* [gr. dogma - dogmata opinie, hotărâre]: doctrină de credință formulată în mod sinodal, în care Biserica recunoaște conținutul deplin și dezvoltarea ortodoxă a învățăturii apostolice, transmisă fie prin tradiția scrisă, fie prin cea orală.

Aspectele principale ale *dogmei* sânt: Biserica **propune dogmele** ca exprimând „regula fidei”, sau „*quae creditur*”, adică conținutul obiectiv, normativ și unitar al mărturisirii ei de credință (norma *normans fidei*); deoarece Adevărul Evangheliei a fost descoperit apostolilor și încredințat Bisericii, care îl cunoaște nemijlocit în și prin puterea Duhului Sfânt, Biserica este cea care investește o doctrină cu autoritate *dogmatică* prin formularea sinodală, deoarece episcopii au misiunea de a preda învățătura în continuitate apostolică, și prin «receptarea» eclezială, întrucât întreg corpul Bisericii are misiunea de a confirma această învățătură, în mod existențial; părinții răsăriteni, având o concepție apofatică despre Revelație, preferă categoriile misterului și termenii doxologici când se referă la învățăturile revelate; **dogma este o cale de cunoaștere**; de aceea Biserica *dogmatizează* nu pentru a închide misterul în definiții, ci pentru a dezvălui acest mister și a-l face accesibil în vederea înțelegerii și ex-perierii lui; în hotărârile doctrinare ale sinoadelor ecumenice, terminologia *dogmatică* constituie un criteriu esențial pentru interpretarea ortodoxă a acelor hotărâri. Formulele doctrinare trebuie să fie luate după sensul lor real și ele nu trebuie să fie schimbate decât dacă este în interesul unei mai bune înțelegeri și receptări a credinței; ortodoxia n-a ținut cu orice risc să formuleze, pe cale sinodală, în dogme, mărturisirea ei de credință, deoarece dezvoltarea doctrinei nu depinde de procesul de *dogmatizare*. Transmiterea tradiției nu se limitează la calea *dogmatică*, deoarece există alte moduri de articulare și comunicare: cultul, liturgia, iconografia, arta, imnografia, pietatea, moravurile; «noi *dogme*» nu înseamnă «noi revelații sau doctrine», ci noi experiențe și înțelegeri teologice ale adevărului pe care Biserica l-a primit odată pentru totdeauna. Se poate vorbi de istoria *dogmelor* în sensul de evoluție istorică a formulării doctrinelor; sinodul ecumenic, adică adunarea episcopilor locali ortodocși, este autoritatea supremă care dezbat probleme *dogmatice* generale și hotărăște în materie de doctrină de credință. Trebuie subliniat, de asemenea, faptul că, în Răsărit, s-a dat o mare importanță *tradiției dogmatice*. acceptate în comun de Biserica nedivizată, deoarece aceasta constituie criteriul unității Bisericii locale și universale. [64, p. 331-381; 73, p.102-206].

Dogma este menținută, păstrată prin Canoane: *canonul* Sfintei Scripturi, adică lista cărților acceptate de Biserică ca fiind scrise sub inspirația; Duhului Sfânt și cuprinzând revelația dumnezeiască; *canoanele* bisericești, adică norme și reguli privind etica creștină, cultul, disciplina clerului, monahismul, organizarea și jurisdicția ; bisericească, promulgate de sinoade . ecumenice sau locale, sau recomandate de Părinții Bisericii; *canoanele* reprezintă legislația bisericească ce formează obiectul dreptului *canonic*.

Deși există *canoane* particulare, tradiția *canonică* ortodoxă a fost elaborată în mod sinodal. Canoanele se referă la: post, cultul icoanelor, al sfinților, Paști, căsătorie, hirotonie, divorț, conduita clericilor și monahilor, participarea mirenilor, treptele ierarhice, ordinea scaunelor episcopale, relații interbisericești, relații publice etc. Regulile *canonice* propuse de

Biserică nu trebuie să fie confundată cu legislația de drept civil cu privire la viața religioasă publică și la Biserica creștină ca instituție juridică. Tradiția canonică și practica bisericească sunt mult mai flexibile în această privință, punând în lumină câteva concluzii: *autocefalia*, ca și autonomia, n-a fost considerată exclusiv în sensul universalității geografice a Bisericii, ci și în sensul «catolicității» acesteia. Intenția *autocefaliei* este-tocmai de a recunoaște în mod canonic plenitudinea ecleziologică a unei Biserici locale; prin *autocefalie* se recunoaște-și identitatea specifică a Bisericii locale, cultura ei particulară, inclusiv caracterul ei etnic. Biserica este o realitate dată de Dumnezeu prin puterea Duhului Sfânt, continuu, reînnoită în Euharistie, dar ea este și o comunitate umană, care se plasează în istorie, într-o situație națională și culturală specifică. Diversitatea culturală și etnică a determinat așadar diversitatea jurisdicțiilor bisericești. Ortodoxia încă n-a cunoscut o Biserică locală *autocefală* transetnică sau multinațională. Chiar patriarhia ecumenică este greacă în constituția ei națională; *autocefalia*, ca și primatul, nu, este o poziție sau un privilegiu date doar unei singure Biserici sau numai anumitor Biserici, deoarece-orice Biserică locală se află în succesiune apostolică, prin ierarhia ei și prin doctrina ei de credință (canonul 34 apostolic); Sistemul Bisericilor locale autocefale și al jurisdicțiilor naționale constituie una din particularitățile de prim ordin ale ecleziologiei răsăritene, care o deosebește atât de sistemul Bisericii universale monocefale, cât și de sistemul congregaționalist [64, p. 108-132].

„Discursul asupra lui Dumnezeu este fundamentat în viața unei comunități istorice. Evoluții acestei comunități cu căderi și ridicări este înțeleasă într-o continuitate neîntreruptă.. Teologia este expresia și interpretarea continuă a acestei vieți, a vederii lui Dumnezeu și operelor Lui, cu alte cuvinte, a vederii slavei divine. Aceasta nu înseamnă îndepărtare de viață și de istorie, ci transformarea lor. Discursul asupra lui Dumnezeu nu este consecință a cercetării intelectuale sau a propozițiilor axiomatice, ci a contemplației care are loc chiar în cadrul vieții trupului eclesial. „Cugetarea religioasă, care se mișcă în interiorul credinței desfășurând conținutul ei, și se nutrește din experiența Revelației, a unui raport viu cu Dumnezeu, nu are pretenția să epuizeze misterele acestui raport, ci să constate că el este mântuitor și să vadă prin ce anume este mântuitor. Raportul între sine și Dumnezeu fiind certitudinea de temelie a credinciosului, a celui ce a făcut experiența Revelației, acesta știe că prin cugetare nu poate gândi pe Dumnezeu în afară de acest raport și, prin urmare, în unilateralitatea transcendentă sau în contopire cu imanența” [98, p.237-242]. „Prin urmare creștinismul se dezvăluie ca o religie a comunicării, în care fundamentarea ontică a întregii creații se realizează din perspectiva unor realități aflate într-o legătură dialogică”. [79, p.96] „Profetică pentru întreg intelectualismul modera - scrie B.Vâșeslavțev - este această expresie a lui Leonardo da Vinci: *marea iubire este fiica mării cunoașteri*. Noi, creștinii răsăriteni, putem spune însă contrariul: *marea cunoaștere este fiica mării iubiri*”. [154, p. 370]

Știința își are originea chiar în sânul Bisericii lui Hristos. Nu s-a născut din haos și nici din anarhie. Credința este o *patere de legătură, care înfăptuiește unirea desăvârșită, nemijlocită* și mai presus *de lire* a celui ce crede, cu Dumnezeu cei crezut». [121, p.318] Noțiunea de creație are două înțelegeri: actul *creator* (ktisis) prin care Dumnezeu „Atotștiutorul” „cheamă la ființă cele ce încă nu sânt”; substanța materială a universului și totalitatea *creaturilor*, „toată făptura (ktisma) lui Dumnezeu” (I Tim. 4, 4), (zidirea aceasta» (Evr.9, 11). Modul în care Dumnezeu creează nu este cunoscut, deoarece El este mai presus de actele Sale. Formele *creației* trec de la una la alta și nu sânt altceva decât diverse categorii de existență. În cadrul învățaturii despre *creație*, se pot face câteva mențiuni speciale: omul adică bărbatul și femeia, ca făptură a lui Dumnezeu și chipul Său unic în *creație*, este adus la existență prin cooperarea dintre Cuvântul *creator* și Duhul dătător de viață: „Măinile Tale m-au făcut și m-au zidit”. Femeia, creată într-un moment de extaz - somn, are aceleași umanitate cu Adam (Fac. 2, 21); Duhul Sfânt este prezent, în mod activ, la *creație* - *Creator Spiritus* (Fac. 1, 2), ca unul care dă viață: „Duhul dă viață” (Ioan 6, 63); există o legătură între *creația* și răscumpărarea omului după căderea în păcat. Activitatea *creatoare* continuă a Celui ce a întocmit lumina și a dat chip întunericului (îs. 45, 7), după opiniile Cesarée Basile, 1968; Orthonos M. A. 1975; Stăniloae, 1976; Florovsky G., 1949. Părinții care s-au preocupat de doctrina spiritualității, vorbesc de trepte ale vieții spirituale sau ale progresului spre sfințire, un fel de ordine în existență, care nu au legătură între ele. Acestea sînt: curățirea de patimi și câștigarea virtuților; contemplarea „rațiunilor” divine ale lucrurilor, sau concentrarea vederii *spiritului* spre Dumnezeu, rațiuni care au lucrat începând cu, creația; unirea nemijlocită sau expedierea imediată a lui Dumnezeu, stadiul ultim al îndumnezeirii, în care Dumnezeu este mai activ decât subiectul uman. [123, p. 3-12; 140, p. 230-241] Pe parcursul istoriei în teologie au apărut multe curente. „... Tradiția occidentală a dat naștere unei culturi mecaniciste întemeiate pe cultura lucrului în sine și pe relații exterioare de cauzalitate și efect care a pătruns nu numai în domeniul științelor naturale, ci mai întâi, și înainte de toate în domeniu! Teologiei”, după afirmațiile lui Popescu D., 1987. Creștinismul sub impactul unor situații s-a divizat. Conform datelor statistice din anul 1990 numărul creștinilor a constituit:

Tabelul 1.2. Statistica creștinilor în lume, a.1990

Romano-catolici	995 780 000
Protestanți	363 290 000
Ortodocși	166 942 000
Anglicani	72 980 300
Creștini de alte denominațiuni	159 785 700
Total	1 758 778 000

Sursa: [76, 153], *Encyclopedia Britannica*, Book Year 1991

O caracteristică a creștinilor o face Nicolae Popea, care în anul 1888 spune: „Alegeți de deputați bărbați maturi și luminați, creștini devotați binelui Bisericii noastre, iubitori de pace și

de atât de doritul progres, precum și comprobați prin fapte că sunt cu alipire neclătită către Biserică și instituțiunile ei apostolice și canonice ". [178, p. 1]

În țara noastră creștinismul a avut un impact stimulat, benefic asupra societății umane începând din primul secol creștinismul a pătruns și în Basarabia, prin greci și coloniștii români din Asia Mică, credința în Hristos, în mod latent și pașnic, fără siluire, grație influenței covârșitoare ce o aveau grecii prin coloniile lor, a căror cultură nu era mai prejos decât aceea a metropolei" [115, p. 101-144]. Lucrurile bisericești au fost împărțite și o le după diferite laturi de acțiune, care corespund cu scopul vieții exterioare a Bisericii, și anume: săvârșirea serviciului divin după ritualul prescris, răspândirea învățaturii creștine și păstrarea ordinii în organismul bisericesc. Potrivit acestei meniri a Bisericii, lucrurile au fost împărțite în: sacre, sfinte și sfințite. Lucrurile sacre - sânt cele destinate în mod exclusiv pentru serviciul divin și sânt consacrate de episcop sau de preot. În această categorie intră bisericile și toate vasele și obiectele care se întrebuințează pentru serviciul divin (Sint. at. IV. 450. 490). Pământul Basarabiei păstrează până în zilele noastre acele biserițe rupestre, de pe malul drept al Nistrului, pe care tradiția populară le situează în anii „năvălirilor barbare”, care îi sileau pe adepții noii credințe să-și practice viața religioasă în locuri ferite, mulți dintre acești primi creștini ai pământului românesc încheindu-și viața cu moarte martirică. Mai târziu, de Basarabia avea să se lege, după cum se știe întemeierea primei Mitropolii pe teritoriul dintre Carpați și Nistru sub Roman Voievod, cel ce stăpânea „de la munte până la țărmul mării” și care avea să-l așeze în scaunul de mitropolit pe Iosif, ruda sa, cel ce-și avea scaunul vlădicesc la Cetatea Albă. Până în a.1812 în Moldova se dezvoltă arta tipografiei, se traduc multe cărți de cult care și-au îndeplinit rolul lor cultural și bisericesc după împrejurări. Începuturile tipografice în Moldova sunt legate de Mitropolitul Movilă, de Mitropolitul Varlaam și de Mitropolitul Dosoftei pe lângă biserici se înființează școli și spitale.

După 1812 situația bisericii din Moldova s-a schimbat [2]. De fapt „formarea deci și închegarea vieții politice din Basarabia, se săvârșește concomitent cu plămădirea și consolidarea creștinismului, slujind ca mijloc „prin care s-a întemeiat poporul nostru [3].

Conform unor date [71], creștinismul în Moldova a cunoscut o răspândire considerabilă începând cu secolul III. Mărturiile arheologice confirmă că populația țării din secolul VI-XII deveniseră creștini. „Descoperirea unor obiecte de cult creștin, datând din perioada secolului VI-XIII în diferite locuri din Moldova, având destinație și semnificație aparte (cruci, cadelnițe, obiecte folosite doar de fețele bisericești etc.) constituie dovezi elocvente despre activitățile bisericești creștine deja temeinic organizate”. Credința strămoșilor noștri, care au fost uniți cu Hristos prin Botez, a servit o mare putere spirituală. O clară împărțire a averii bisericești – mobilă și imobilă, o face și Valerian Șesau, deosebind averea bisericească în: 1.destinată direct și exclusiv cultului divin, *res sacrae* — sfinte ca sfânta biserică, sfântul altar și. sf.antimis, sf.vase,

sf. icoane; 2. destinată indirect cultului, *res benedictae* — sfințite, ca veșmintele, cărțile, praporii, cimitirul, ograda bisericii etc.; și 3. destinate întreținerii persoanelor și lucrurilor, *res ecclesiasticae*, ca fondurile religioase, casa parohială, sesia, pământuri, bani, fabrica de luminări, etc. Sânt *bunuri sacre* cele care prin sfințire sau binecuvântare sânt destinate cultului divin, cum sânt: lăcașurile de cult (catedrale, biserici, paraclise, capele, etc.) odoarele și veșmintele bisericești, cărțile de ritual, cimitirele, etc. Sânt asimilate cu bunurile sacre și se bucură de același regim juridic și *bunurile prețioase*, adică acelea care au o valoare, fie artistică, fie istorică, fie prin materialul din care sânt confecționate, cum sânt: picturile, sculpturile, țesăturile artistice, miniaturile, cărțile rare, documentele, lucrările din materiale scumpe etc. Sânt bunuri comune, cele afectate întreținerii bisericii, a slujitorilor ei, operelor culturale și de calitate și îndeplinirii celorlalte scopuri ale Bisericii, cum sânt: casele parohiale, reședințele chiriarhilor, chiliile mănăstirilor, edificiile școlilor bisericești, muzeele religioase, așezămintele și instituțiile cultural-filantropice și economice, terenurile agricole, pășunile, viile, livezile, grădinile, drepturile patrimoniale, creanțele, fondurile, hârtiile de valoare, averea în numerar, etc.

Creștinismul, fiind o bogăție spirituală, pe parcursul istoriei, în cele mai diverse situații, a fost exploatat de către politicieni, de către forțele exogene; a fost supus unor modificări în formele sale de autoorganizare. Pe de altă parte, și creștinismul în mare măsură a influențat politicile unor țări. Moldova trebuia să se determine: se aliniază cu Imperiul Otoman sau cu Imperiul Rus. Din momentul, când imperiul țarist a prins a se învecina cu ceea ce avea să se numească „Basarabia” (1792), fiind singura putere independentă, de religie creștină ortodoxă, care după căderea imperiului Bizantin sub dominația turcească, își asumă îndatorirea de a apăra Biserica Ortodoxă de amenințarea Imperiului Otoman, care după cucerirea Constantinopolului nu abandonase ideea extinderii sale către Răsăritul și Apusul Europei, ambele principate și-au putut îndrepta, în acele timpuri, privirile și speranțele spre Rusia, ca spre o țară de aceeași credință, gata să-i apere și să-i izbăvească de nelegiuirii dușmani. Astfel în urma încheierii păcii de la Iași, în 1792 și dintre 1806-1812 cu Pacea de la București, s-a încheiat pe o notă tristă pentru Basarabia – trecerea Basarabiei sub „protectoratul” Rusiei. În 1789 de către sinodul rus, este numit în scaunul de Mitropolit al Moldovei și Sucevei și locțiitor de exarh – Arhiepiscopul rus Ambrozie (Serebrennicov). În 1792 este numit în locul lui ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei pământeanul nostru Gavriil Bănulescu-Bodoni, care înființează Eparhia Chișinăului și Hotinului, după propriul său proiect în 1813. Dreptul de posesiune ai Bisericii se bazează așadar, atât pe dreptul firesc sau natural, cit și pe Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. Acest drept nu-i poate fi tăgăduit, atât timp cât i se recunoaște existența. Faptul existenței Bisericii, îi dă drept să dobândească mijloace corespunzătoare caracterului ei, cu care să-și atingă scopul fixat de întemeietor.

Potrivit datelor prezentate atunci de Mitropolit, în eparhia ce urma să se constituie se aflau 755 de biserici, răspândite în 749 sate și orașe. Eparhia care va primi denumirea de a „Chișinăului și a Hotinului”, s-a luat în considerație existența până nu demult a unei episcopii „a Hotinului”, avea să cuprindă doar teritoriul Basarabiei (la Hotin se ilustrase învățatul Vladăca Anfilohie Hotinul). Dreptul firesc al Bisericii de a poseda bunuri materiale, rezultă atât din Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament (Num. 8, 8, 25; 25, 1; I Cor, 9, 3, 17), cât și din operele Sfinților Părinți, care - comentând textele Vechiului și Noului Testament, pe de o parte afirmă acest drept, iar pe de altă parte, laudă generozitatea credincioșilor față de Biserică.

Ținând seama de „deprinderea clerului și poporului basarabean de a avea mai mult respect și încrederea față de scaunul mitropolitan”, Gavriil a insistat ca noua eparhie să aibă rang de Mitropolie”[112]. După moartea lui Gavriil, 1812-1918, Biserica din Basarabia n-a mai fost condusă de mitropoliți. Eparhia a trecut în regimul obișnuit al diecezelor rusești. Din 1813 până în 1918 s-au perindat în scaunul vlădicesc de la Chișinău 13 arhieri: Dimitrie Sulina (18 iunie – 4 august 1844) a condus 23 de ani, ucrainean, a înființat numeroase școli elementare, a pus piatra fundamentală catedralei din Chișinău, la 11 mai 1830; Irinarh Popov (12 septembrie 1844 – 17 martie 1858), născut în gubernia Kursc, acesta restaurează reședința chiriarhală și paraclisul, construiește un „cămin” pentru seminariștii săraci, revine autorului unor cărți de predici; Antonie Șokotov (17 martie 1858 – 16 iunie 1882); Pavel Lebedev (23 iunie 1871 – 16 iunie 1882); Serghei Leapidevski (21 august 1882 – 12 ianuarie 1891). În 1917, Arhiep. Anastasie al Chișinăului și Hotinului organizează „Adunarea extraordinară a clerului și mirenilor din Eparhia Chișinăului” care s-a ținut între 19 și 25 aprilie în casa eparhială, unde au participat în jur de 200 de persoane, clerici, dascăli de strănă. Adunarea a elaborat și a propus „teze” referitoare la autonomia politică a Basarabiei, prezentând „Modul de organizare a Bisericii Ortodoxe în Basarabia autonomă cu un statut sub raport canonic. Biserica Ortodoxă a Basarabiei se supune canonic Bisericii Ortodoxe Autocefale din întreaga Rusie. În fruntea Bisericii, în Basarabia autonomă, se va afla un Mitropolit, având în subordine canonică doi sau trei episcopi, care vor fi aleși de adunarea eparhială, compusă din reprezentanți ai clerului și mirenilor; În toate parohiile Basarabiei locuite de moldoveni, cititul și cântarea bisericească se vor face numai în „limba moldovenească” [86, p.13-21].

La 24 august, s-a constituit și a început să funcționeze „Sfatul (Sovietul) Superior Eparhial din Chișinău, organ ce „putea să alunge chiar pe vlădică și să ceară un altul, ca să nu mai vorbim de treburile mărunte ale administrației bisericești, ca numirile de preoți ...” [69].

După Marea Unire din 1918 este pus la cârma Bisericii, Episcopul Nicodim Munteanu al Hușilor, care apoi a fost Patriarh al României. În 1918 la 18 iulie este hirotonit arhimandritul Gurie Grosu (Botoșăneanul) ca episcop vicar al Mitropoliei Moldovei și Dionisie Erhan, fostul

stareț al mănăstirii Suruceni, ca vicar al Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului. Sinodul recunoaște și confirmă prin decretul Regal nr. 16 din 2 ianuarie (st.v.) 1920 pe arhiereul Gurie conducerea și girarea afacerilor bisericești ale Eparhiei Chișinăului și Hotinului, „împreună cu dignitatea de Arhiepiscop al Basarabiei”.[8, 9] În 1923 Corpurile legiuitoare ale României votează Legea pentru înființarea Eparhiilor Hotinului și Bălților, respectiv Cetății Albe – Ismail. Înființarea Episcopiei Hotinului, cu reședința la Bălți, devine o necesitate de ordin practic, o eparhie mult prea întinsă și se cerea defalcată pentru a fi mai bine și cu mai mult folos îndrumată și condusă. Se justifică de asemenea și prin existența unui precedent istoric. „La Hotin ființase, de pe la 1713, până la sfârșitul sec. al XVIII-lea, o episcopie dependentă canonic de Mitropolie grecească a Prailaviei, cu sediul la Brăila”.[115] Primul inițiator al reînființării Eparhiei a Hotinului a fost Visarion Puiu, care a arhipăstorit timp de 12 ani. Iar episcopul Dionisie Erhan a păstorit la Ismail până în vara an. 1940. La 14 ianuarie 1944, Marele Colegiu Electoral Bisericesc îl alege în scaunul de la Ismail pe tânărul arhimandrit Antim Nica (1907-1994). Mitropolia Basarabiei există, încă din 1925, dar a luat ființă abia în 1928 [11], ridicând pe Arhiepiscopul Gurie la rang de Mitropolit. [87, p.12-201] În 1926 la 8 noiembrie s-a deschis Facultatea de Teologie la Chișinău dependentă de Universitatea din Iași. În 1936 în noiembrie Sfântul Sinod hotărăște suspendarea Mitr. Gurie din funcția de conducător al Arhiepiscopiei Chișinăului și Mitropoliei Basarabiei [87, p.150-197], unde se retrage la una din mănăstirile Putna sau Dragomirna, însă și-a dat sfârșitul la Mănăstirea Cernica în 1943 noiembrie. Biserica Ortodoxă din Moldova a fost condusă de Vladăca Efrem, care a știut să aducă, într-un timp scurt, ordine, liniște și pace în toate domeniile vieții eparhiale.

După reanexarea acestor teritorii de către Uniunea Sovietică, s-a revenit la stările de lucruri din 1940-1941: înlăturarea oricăror manifeste de viață românească (școli, tipărituri, presă, alfabet latin); județele din sudul Basarabiei și Hotinului au fost anexate la Ucraina; s-a desființat toată administrația bisericească; în locul Mitropolitului Basarabiei a rămas o episcopie (mai târziu Arhiepiscopie); iar în locul Mitropolitului Bucovinei o Episcopie cu sediul în Cernăuți, ambele dependente de Patriarhia Moscovei; episcopiile Cetății Albe – Ismailului și Hotinului au fost desființate; la cârma celor două eparhii – Chișinău și Cernăuți – au fost numiți numai ierarhi ruși sau ucraineni; la Chișinău au fost numiți episcopi Ieronim Zaharov (dec. 1944 – 1 febr. 1947); Benedict Poleakov (febr. 1947 – iunie 1948) arhiepiscop Nectarie Grigoriev (iunie 1948 - 9 martie 1963); episcopul Vartolomeu Gondaraskuli (martie 1969 – oct. 1972); arhiepiscopul Ioanatan Galapovici (oct.1972 – mai 1987); mitropolitul Serapion Fadeev (mai 1987 – iulie 1989); din a.1989 până în prezent arhiepiscopul Vladimir actualmente Mitropolit. Îndată după 1944 a început o companie organizată împotriva religiei Bisericii Ortodoxe. Din cele peste o mie de biserici basarabene au fost incluse aproximativ 500, între care și catedrala din Chișinău. După

1957-1958 a început o nouă etapă în lupta împotriva religiei, când au fost închise alte 300 de biserici ortodoxe, rămânând în funcție mai puțin de 900. Cele aproximativ 20 de mănăstiri și schituri au fost închise pe rând: Suruceni (1957), Căpriană (1961), Noul Neamț (1962), Curchi, Răciula, Vărzărești, Coșeleuca ... a rămas deschisă doar mănăstirea de maici Japca, fiind băbuțe, multe au fost înecate, și multe au murit de rac din urma bățăilor dar nu s-au lăsat înfrânate, nici până azi nu depind de stat neavând nici lumină electrică. Clericii au fost mereu supravegheați de organele KGB și impuși la impozite extrem de grele, bunurile Bisericii au fost trecute în proprietatea statului. Au proliferat mult diferite secte.

1.3. Bazele canonice ale managementului funcționării Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove

Biserica Ortodoxă din Republica Moldova, ca parte a Bisericii lui Hristos, desfășoară neîntrerupt lucrarea sa în sânul poporului dreptcredincios, servindu-se de mijloacele pe care le-a moștenit și le-a păstrat în tezaurul tradiției sale. Acest tezaur cuprinde, pe lângă adevărurile de credință păstrate nealterate în *Sfânta Scriptură* și *Sfânta Tradiție*, și o seamă de alte rânduieli ce țin de tradiția comună a Bisericii ecumenice, ca și de tradiția aparte a Bisericii Moldovenești. Toate acestea formează tradiția Bisericii noastre, prin care ne situăm atât în ecumenicitatea ortodoxă, cât și în aria dezvoltării istorice a vieții bisericești din țara noastră.

Predania sau tradiția Bisericii este deci formată atât din adevărurile de credință și din rânduieli referitoare la acestea, cât și din o sumă de rânduieli prin care se asigură starea de ordine necesară în sânul ei, pentru a se putea împlini misiunea de mântuire a dreptcredincioșilor la care este chemată. Rândurile numite îndeobște *canoane* constituie temelia sau bazele legale sau canonice ale managementului funcționării Bisericii. Datorită acestui fapt Biserica a arătat întotdeauna o grijă deosebită pentru păstrarea autenticității canoanelor, punându-le ca valoare alături de *Sfânta Scriptură*, *Sfânta Tradiție* și *Sfânta Liturghie*, acordându-le chiar atributul de *sfinte*. Obligația de a păstra cu sfințenie rânduielile canonice, alături de normele de credință și rânduielile liturgice, intrată în conștiința Bisericii, constituie cel mai puternic garant al păstrării întregii tradiții. Iată pentru ce, și în trecutul Bisericii, canoanele au fost păstrate și folosite cu grijă pentru buna rânduire și chivernisire a treburilor bisericești. Pe această linie se înscriu primele colecții de legiuiri bisericești folosite, fie în limba greacă sau limba slavonă, de la începuturile organizării bisericești, culminând cu *îndreptătoarele de leage*, pravilele noastre din secolul al XV-lea – XVII-lea și continuând cu legiuirile bisericești ale secolului al XIX-lea până în vremea noastră când Sfântul Sinod a găsit că este necesar să procedeze la înnoirea legislației bisericești, într-un fel care să corespundă cât mai mult și exigențelor canonice ca și condițiilor și nevoilor vieții bisericești actuale. Cauzele care au determinat această lucrare de

înnoire se găsesc în câteva importante schimbări săvârșite în viața Bisericii [65, 94]. Unele vin din partea statului, iar altele au izvorât din sânul Bisericii. *Constituția, legea învățământului public, legea cultelor*, prin caracterul lor laic au creat premise noi pentru legislația Bisericii, datorită faptului că prin aceste legi, Bisericii nu i se mai recunoaște caracterul de instituție de stat, ea devenind unul dintre cultele religioase libere, având facultatea de a se organiza și funcționa liber, ca instituție religioasă autonomă neîncadrată în aparatul de stat, întocmindu-și *Statutul de management al funcționării*, iar școlile de învățământ teologic, pentru pregătirea personalului cultului, erau separate de școlile din sistemul învățământului public de stat, în programa cărora nu mai păstra învățământul religios. Toate schimbările din ultimii ani au contribuit la revizuirea și adaptarea legiurilor bisericești la condițiile veacului în care trăim [40, p.64-67]. Modul în care noile legiuri bisericești se încadrează în tradiția și canonicitatea ortodoxă a fost relevat în studii de prestigiu în presa bisericească, la vremea potrivită [37, p.101-106]. La fel s-au arătat și principiile fundamentale canonice care stau la baza organizării și funcționării Bisericii [34, 148].

Când vorbim de bazele canonice trebuie să înțelegem că la temelia organizării și funcționării Bisericii stau canoanele, care reprezintă legea fundamentală sau constituția Bisericii, cuprinse în codul canonic al Bisericii, corpul de legi care obligă întreaga Ortodoxie și fiecare parte componentă a ei. Aceasta înseamnă că și Biserica Ortodoxă din Republica Moldova, respectă întocmai, și cu precădere acest cod față de legile sale proprii, sau altfel spus, ea elaborează legile proprii pe temeiul și în baza prevederilor normelor înscrise în canoanele din codul canonic al Bisericii. Prin respectarea canoanelor de către toate Bisericile ortodoxe. „*pe de o parte se păstrează unitatea canonică ortodoxă, iar pe de altă parte, se afirmă poziția lor de subiecte ale dreptului internațional, consacrate prin legi*” [26]. Statele înseși, recunoscând dreptul Bisericii de a se conduce după codul canonic ortodox, acordă acestuia caracterul de *Constituție* cu caracter interbisericesc, obligatorie pentru toate legile interne – statute, regulamente, etc. – pe care le adoptă și le acomodează la condițiile concrete de existență, fiecare Biserică autocefală, și recunosc implicit dreptul Bisericii autocefale de a se conduce după acest cod și după legile proprii elaborate în baza acestuia, cu respectarea legilor statului în cadrul căruia Biserica autocefală își desfășoară activitatea. De aici rezultă că statutele și regulamentele Bisericii nu pot fi elaborate decât în baza și cu respectarea normelor din codul canonic. Aceasta nu înseamnă că Biserica nu poate adopta și alte norme legale decât acelea care se pot întemeia în mod expres pe un text din canoanele din codul canonic, ci trebuie înțeles în sensul că respectivele noi norme legale trebuie să fie în acord cu principiile canonice fundamentale, ori de câte ori nu au un corespondent în însuși textul canoanelor. Acestor norme li se dă expresie, fie prin obiceiuri, fie prin legi, statute sau regulamente bisericești, pe baza cărora se organizează

și funcționează o Biserică, în spațiul larg al canonicității. Pe această platformă a canonicității și ținând seama de noile condiții, ca premise obligatorii, a început opera de așezare a vieții bisericești pe noi orânduri legale mai potrivite cu noul veac și mai folositoare Țelurilor Bisericii. Importanța *Statutului Managementului de funcționare a Bisericii Ortodoxe din Moldova* constă nu numai în faptul că el afirmă într-o formă nouă canonicitatea organizației bisericești, ci și în aceea că el este prima legiuire pe care Biserica Ortodoxă din Republica Moldova și-o dă în deplină libertate și pe picior de egalitate, cu toate cultele religioase din țară, și prin care se pune de acord sinodalitatea Bisericii cu constituționalismul democratic, aplicabil și în Biserică; ca și prin aceea că este cu adevărat o *pravilă mare* a Bisericii. După stabilirea cadrului canonicității în care s-a organizat și funcționează și azi Biserica, pe baza noilor legiuri, vedem și mai de aproape bazele canonice ale organizării și funcționării Bisericii strămoșești. Biserica Ortodoxă din Moldova se prezintă azi ca o instituție bisericească sau așezământ văzut și organizat după norme religioase, dar și după rânduieli comune omenești de conviețuire socială, care unește la un loc pe toți dreptcredincioșii creștini ortodocși de pe teritoriul patriei noastre. La baza organizării ca instituție ecclesială stă învățătura despre natura divino – umană a ei. Legislația noastră reflectă aceasta și consideră Biserica, sub aspectul ei social, ca o societate religioasă organizată pe temeiuri de drept. Biserica are managementul său, are dreptul să se conducă prin propriile sale organe bisericești, în totală independență jurisdicțională de alte Biserici Ortodoxe, păstrând unitatea dogmatică, canonică și cultică cu Biserica ecumenică a Răsăritului pe baza *Crezului* comun stabilit de *Sinoadele ecumenice*.

Biserica este și unitară în organizarea sa, ceea ce înseamnă că Biserica are aceeași organizare pe întreg cuprinsul ei, respectând aceleași legi, având același cult cu forme de exprimare a unității de credință. Dreptul Bisericii de a exercita, în limitele posibile, jurisdicția asupra diasporei proprii, este garantat de întreaga tradiție și de acele canoane care opresc în mod expres amestecul străin în treburile Bisericilor Autocefale [2; 6; 143]. Biserica, ca instituție și societate religioasă, organizată pe temeiuri de drept, care „*cuprinde pe toți credincioșii de religie ortodoxă de pe teritoriul patriei*” (Statut) în alcătuirea ei se aseamănă cu un organism. Temeiul acestei rânduieli îl găsim în *Sfânta Scriptură* (I. Cor. 12, 12-31) și este exprimat ca principiu canonic fundamental cunoscut, fie sub numele de principiu organic care constă în esență din rânduiala potrivit căreia întreaga lucrare a Bisericii se săvârșește prin acțiunea comună a tuturor membrilor ei, fie sub acela de principiu constituțional – bisericesc prin care se exprimă faptul că unitățile bisericești și organele de conducere ale Bisericii se constituie sau se alcătuiesc prin exprimarea voinței tuturor membrilor Bisericii. Dat fiind faptul că, în împrejurări normale, ponderea stării mirenești este mai mare decât a celei monahale, în mod, nu greșit dar necompetent, principiului organic sau constituțional-bisericesc i s-a mai spus și principiul

participării sau colaborării mirenilor la lucrarea Bisericii, la exercitarea puterii bisericești sau la conducerea Bisericii, în sensul de participare sau colaborare prevalentă a elementului mirean, adică a credincioșilor simpli, la întreaga lucrare a Bisericii. Rânduiala, managementul, ca principiu canonic fundamental, a participării întregului corp eclezial la lucrarea Bisericii, este exprimat în legiuirile țării cu privire la modul constituirii unităților bisericești de orice fel – eparhie, parohie, mănăstire, etc., apoi cu privire la lucrarea de participare directă a stării preoțești, cât și lucrarea de participare, directă sau indirectă, pe cale de reprezentare, a elementului mirean și a celui monahal la alegere și constituirea în funcție a tuturor organelor de conducere, e la adunarea parohială până la *Adunarea Națională Bisericească*.

Îndeosebi trebuie subliniată importanța colaborării largi și permanente a credincioșilor mireni cu clerul, colaborare care se oglindește din plin în legiuirile noastre, considerându-se cu adevărat că fără concursul, fără colaborarea directă, fără sprijinul concret, fără contribuția materială a acestora, la baza căroră stă aderarea liberă la credință a acestora, nu s-ar putea concepe Biserica, care este a tuturor credincioșilor. Biserica Ortodoxă din Moldova are conducere sinodal – ierarhică. Aici se arată că la baza managementului Bisericii stau două principii fundamentale: principiul ierarhic și cel sinodal, ceea ce înseamnă că în Biserica organizarea, lucrarea și conducerea revine clerului de instituire divină organizat în trepte ierarhice, care se deosebesc între ele prin starea lor ierarhică, și anume: *diaconatul*, *presbiteratul* și *episcopatul*, și că organele superioare de conducere a Bisericii nu sunt cele individuale, reprezentate de câte o persoană, ci cele constituite sub forma de sinoade, adică sub forma de organe colegiale sau colective. Principiul ierarhic al managementului Bisericii se aplică nu numai în raporturile dintre clerici, ci și la raporturile dintre toate organele de conducere, dintre funcțiunile ce le împlinesc acestea, cât și la raporturile dintre unitățile bisericești. Aceasta derivă din învățătura despre instituirea preoției sacramentale, element constitutiv al Bisericii purtătoare a succesiunii apostolice și mijlocitoare a harului, ca și din poziția ierarhiei în Biserică ca deținătoare a mijloacelor de conducere, prin care se asigură ordinea și disciplina reglementate amănunțit în legislația Bisericii [1; 3; 16].

Managementul acestora i se dă expresia în normele cuprinse în legiuirile Bisericii cu privire la treptele clerului de mir și a celui monahal, cu privire la unitățile bisericești locale, teritoriale și centrale, cu privire la competența instanțelor disciplinare și de judecată, la constituirea sinodului permanent, a sinodului mitropolitan și a sinodului plenar, ca și a celorlalte organe centrale al Bisericii, care stau unele față de altele în raporturi ierarhice și care însemnează totodată subordonarea sau supunerea treptelor inferioare față de cele superioare din ierarhia preoțească, în subordonarea unităților inferioare față de cele superioare, în supunerea sau ascultarea credincioșilor față de ierarhie, precum și ascultarea ierarhilor față de Sinod. Ascultarea sau

supunerea canonică ca un corolar al principiului ierarhic prevăzută de canoane [*Can. 39 și 55-Apostolice; Can. 8. și 23 – Sinodul IV ecumenic; Can. 57 – Laodiceea; Can. 31 – Cartagina*] se reflectă în mod concret în legiuirile noastre. Principiul ierarhic al managementului își găsește aplicare în mod expres în dreptul de devoluțiune acordat pe seama patriarhului, în baza *Can. 11 – Sinodul VII ecumenic*, prin care se înțelege în genere dreptul oricărui organ superior de conducere din cadrul unei administrații de a impune organelor inferioare aplicarea legii, în cazul în care acestea nu aplică legea, sau aplicarea ei, întocmai, în caz că acestea o aplică greșit în cadrul funcțiunii lor, ca un drept extraordinar prin care organul Superior se coboară din cadrul competenței sale, într-un cadru de competență inferior. Acest drept servește ca un corectiv pentru cazuri excepționale și el decurge din dreptul de conducere și de dispoziție al organului superior al unei administrații, față de organul inferior. Considerându-se util, acest drept în Biserică în general s-a acordat mitropolitului, exarhului și patriarhului. În Biserica noastră însă s-a acordat numai mitropolitului, ca un drept special, cu aplicare la tot ce ține de domeniul legalității în administrație.

Vis-à-vis de sinodalitatea ca formă de conducere instituită prin Statut, trebuie să arătăm că temeiul acestui principiu îl găsim în învățătura Mântuitorului (Matei, 20, 25-29) din care rezultă că Biserica n-a instituit nici o autoritate individuală superioară, ci a dispus ca Apostolii împreună să conduc. Dând ascultare acestei porunci, Apostolii au lucrat în chip sinodal (Fapte, 1, 15 - 26; 15, 6-28), și după exemplul lor și părinții Bisericii de mai târziu, până azi, care s-au întrunit în sinoade pentru a rezolva problemele de interes general. Numeroase canoane reflectă principiul sinodalității în Biserică [*Can.34 și 37 – Apostolice; Can. 4,5 și 6- Sinodul I ecumenic; Can. 6 – Sinodul II ecumenic.*].

Managementului i se dă expresie și în legiuirile respective prin modul de constituire și de funcționare a tuturor organelor colegiale de conducere, de la parohie la mitropolie, sub forma de consilii, comitete, adunări, sinoade, etc., care fac posibilă conducerea unităților bisericești prin colaborarea tuturor membrilor Bisericii, în frunte cu ierarhia. Ca o vie expresie a principiului sinodalității sau sobornicității, s-a afirmat în organizarea și conducerea Bisericii constituționalismul sistem de organizare și de conducere a Bisericii Ortodoxe din Moldova, și din care derivă, ca elemente constitutive, o serie de alte principii cum ar fi: principiul electiv, reprezentativ, al responsabilității și obligativității rapoartelor de activitate a organelor de conducere, în fața celor ce le-au ales; al revocabilității organelor de conducere, al descentralizării și al centralismului democratic. Toate acestea se reflectă din managementul de organizare și funcționare a Bisericii. Toate organele de conducere a unităților administrative se constituie prin alegeri ce se fac prin votul obștesc al credincioșilor bărbați, exprimat fie direct, fie pe cale de reprezentare, prin delegați (deputați) aleși. Organele alese, fie individuale, fie colegiale,

le revine obligația de a face rapoarte periodice despre activitatea lor, în fața adunărilor reprezentative care le-au ales și sunt responsabile în fața acestora de tot ceea ce făptuiesc. În caz de neîndeplinire a sarcinilor ce le revin, aceste organe sunt revocate. Prin libertatea și independența de care se bucură organele administrative în activitatea lor, ca și prin controlul pe care îl fac organele superioare celor inferioare, se menține echilibrul cunoscut sub denumirea de centralism democratic. Aceste principii fundamentale canonice ale managementului Bisericii constituie garanția organizării pe baze canonice a Bisericii. În legătură cu sinodalitatea sau sobornicitatea, sunt câteva particularități, care însă își au și ele temeiul canonic. Astfel, trebuie subliniat îndeosebi modul de constituire al Sfântului Sinod și al sinodului permanent și funcționarea acestora. Statutul a adoptat principiul că membrii cu depline drepturi ai Sfântului Sinod nu sunt decât arhieriei eparhioți, deși membri de drept ai Sfântului Sinod sunt și arhieriei și episcopi vicari în funcțiune, așa cum prevăd și canoanele [34 și 37 – *Apostolice*; 3,4,5,6, și 8- *Sinodul I ecumenic*; 1,3 și 6 – *Sinodul IV ecumenic*; 2,3,51 și 91- *Sinodul VI ecumenic*; 6 – *Sinodul VII ecumenic*]. Arhieriei și episcopii vicari, deși prin hirotonie primesc puterea bisericească în baza căreia devin membri ai Sinodului, totuși ei nu pot să exercite putere decât în limitele pe care le fixează sinodul, întrucât ei nu au jurisdicție proprie și nici nu o pot avea în mod canonic, pentru că este oprit ca într-o eparhie să figureze doi episcopi (Can.8 – *Sinodul I ecumenic*). Cu toate acestea, prin practică, pe cale de obicei, se recunoaște arhieriei și episcopilor vicari dreptul de a fi membri cu vot consultativ ai Sinodului când se tratează chestiuni jurisdicționale, sau membri cu vot deliberativ, când se tratează chestiuni dogmatice și de ritual. În ce privește Sinodul permanent instituit în Biserica trebuie să arătăm că acesta este un sinod restrâns și nu unul permanent, în sensul propriu al acestui cuvânt. Managementul, organizarea și funcționarea lui este conformă cu prevederile *Can. 18 și 76 – Cartagina*, cât și cu alte canoane, care permit ca sinoadele să lucreze și cu un număr mai mic de episcopi, pentru a se rezolva chestiunile care nu suferă amânare [*Can. 1 – Apostolic*; *Can.4 și 6 Sinodul I ecumenic*; *Can. 3 – Sinodul VII ecumenic*; *Can. 19 și 23 – Antiohia*; *Can. 6 – Sardica*].

Biserica Ortodoxă din Moldova se administrează în mod autonom prin organe proprii administrative, ceea ce înseamnă că Biserica este independentă sau de sine stătătoare în treburile sale religioase, față de orice altă organizație din afara ei; ea se conduce de sine în treburile sale religioase, în mod independent de orice autoritate din afara ei, fiind supusă totuși supravegherii și controlului din partea statului, așa cum se prevede expres în Statut. Independența sau autonomia Bisericii în acest fel își are temeiul în învățătura despre natura divino umană a acesteia, despre folosirea de mijloace specifice în atingerea scopului său specific, și în canoanele care definesc aceasta [*Can. 30, 34, și 37 Apostolic*; *Can. 5 – Sinodul I ecumenic*; *Can. 12 și 19 – Sinodul IV ecumenic*; *Can. 3- Sinodul VII ecumenic*]. Dovada cea mai elocventă a

autonomiei Bisericii constă în faptul că Biserica și-a elaborat și adoptat singură, prin organe proprii, legile sale, pe baza cărora se organizează și conduce, fără amestec din partea statului. Ca un corolar al acestei rânduieli se exprimă și principiul loialității față de stat în sensul de purtare a Bisericii după legile probității sau corectitudinii în raporturile dintre oameni și dintre grupurile de oameni, dar și în sensul de atitudine, de corectitudine a Bisericii față de stat, atitudine care a fost stabilită de Mântuitorul prin cuvintele „*Dați cezarului cele ce sunt ale lui Dumnezeu*”. (Matei, 22, 21). Loialitate înseamnă respectarea suveranității statului și cinstirea lui după cuviință, după porunca „*tot sufletul să se supună stăpânirilor*” (Rom. 13, 1-8; I Petru, 2, 13-17) și să facem rugăciuni pentru cei din dregătorii (I. Tim. 2,1-2), porunci ce-și găsesc expresie în canoane [*Can. 84 – Apostolic; Can. 18 – Sinodul IV ecumenic; Can.34 – Sinodul VI ecumenic*]. Principiul autonomiei mai are și altă aplicare, pe planul intern al Bisericii, și anume în Biserica unitățile bisericești, la diferite niveluri, se conduc prin organe proprii și sunt autonome, dar se găsesc sub supravegherea organelor superioare. E vorba de autonomia proprie parohiilor și eparhiilor. Autonomia unităților bisericești își află temeiul în canoane (34 și 37 *Apostolic*; 2 – *Sinodul II ecumenic*; 8 – *Sinodul III ecumenic*; 20 – *Sinodul VI ecumenic*; 22 – *Antiohia*) și în tradiția bisericească. Biserica Ortodoxă din Moldova pune în aplicare un principiu expres prevăzut în canoane 34, 35 și 37 – *Apostolic*; 4,5,6, și 8 *Sinodul I ecumenic* și îndeosebi *Can. 17 – Sinodul IV ecumenic* și 38 – *Sinodul VI ecumenic*, care impun „*împărțirea parohiilor bisericești să urmeze alcătuirile civile și de stat*” adică acomodarea sau potrivirea formelor organizației bisericești teritoriale, după tiparele organizației teritoriale a unităților de stat, cunoscut sub numele de principiul teritorial. Managementul, rânduiala a fost urmată de-a lungul istoriei bisericești și este confirmată de practica îndelungată, în întreaga Biserică la fel și la noi.

Din întreaga structură a legislației bisericești reiese faptul că și în Biserica noastră, ca de altfel în întreaga Biserică, practica îndelungată a vieții bisericești, adică obiceiul de drept, au statornicit că Biserica se conduce atât după legi proprii cât și legi civile. Continuând tradiția sa, Biserica se conduce după legi proprii, cu respectarea legilor statului, adică își însușește și folosește în scopul său suprem și legile de stat, pe lângă legile sale proprii, și îndrumă și pe credincioși să respecte aceste legi.

În concluzie, în baza analizei întreprinse cu privire la canonicitatea managementului, a organizării și funcționării Bisericii în baza noilor legi, putem să spunem că întreaga legislație actuală a Bisericii Ortodoxe din Moldova exprimă o orientare deplin canonică și în concordanță desăvârșită cu cea mai autentică tradiție ortodoxă și că pe baza acesteia conducerea Bisericii noastre își îndreaptă atenția spre slujirea evanghelică a dreptcredincioșilor săi fii.

1.4. Mecanismele economice, macroeconomice în care își desfășoară activitatea Biserica Ortodoxă din Republica Moldova

Problemele cu care se confruntă managementul serviciilor auxiliare bisericești în procesul de creare a condițiilor necesare pentru funcționarea Bisericii în mare măsură, depind de nivelul de dezvoltare economică a țării. Managementul, nivelul de dezvoltare economică determină modalitățile de soluționare a problemelor, contribuie la dezvoltarea infrastructurii bisericești. Desfășurarea activităților bisericești în Republica Moldova corelează, în anumit mod, cu mecanismele economice, cu cuantumul indicatorilor macroeconomici. În ultimii ani Republica Moldova se confruntă cu problemele economice fără de precedent. Conașionalii noștri au fost impuși de situație să-și părăsească țara și să muncească în alte țări, unde confesiile acestora nu întotdeauna sunt Creștin-Ortodoxe. Republica Moldova se confruntă și cu alte probleme, situații economice și sociale. În Republica Moldova la 1 km² revin 118 loc; 75% din suprafața țării este ocupată de terenuri agricole; anual terenurile sunt erodate cu o rată de 0,9%, în consecință se pierd 26 milioane tone de sol fertil. Pagubele anuale aduse economiei naționale, ca urmare a degradării solurilor, exprimate în lei, nu reflectă realitatea. În [118; 119] citim: „Pagubele anuale aduse economiei naționale ca urmare a degradării solurilor se estimează la circa 3,1 mlrd. lei, inclusiv: 1,5 mlrd. lei – pierderi provocate de eroziune; 0,2 mlrd. lei – de alunecări de teren și râpi; 1,4 mlrd. lei – valoarea estimativă a producției agricole, care nu a fost obținută în urma diminuării productivității terenurilor”. În acest context se cer de precizat: daunele expuse sunt de lungă durată; sunt irecuperabile; fertilitatea solului se reduce pentru totdeauna.

Conform BNS în anul 2006 PIB *per capita*, a constituit numai 936 USD, sau 78 USD/lună. Dacă, consumul neproductiv ar fi constituit 80% din PIB (cazul SUA), atunci salariul lunar în R.Moldova trebuie să fie circa 62,4 USD; dacă consumul, din cauza prețurilor foarte înalte la resursele energetice, materiale, utilaje, mecanisme, constituie numai 20% (cazul R.Moldova) atunci salariile trebuia să constituie cca $78 \cdot 0,2 = 15,6$ (USD/lună). Aceasta este realitatea anului 2006. Situația economică și în următorii ani 2007-2009 a evoluat nesemnificativ, a rămas precară. În R.Moldova la 1000 de salariați în anul 2007 au revenit cca 30 funcționari ai administrației publice centrale, locale. În anii 2000-2009 acest indicator a crescut, respectiv cu 1,8; 2,2; 2,6; 2,5; 2,6; 2,6; 2,7; 2,8; 2,9; 3,0; 3,1. În anul 2006 PIB a înregistrat o creștere numai de 4%, cu 3,5% inferior creșterii din anul 2005; inflația medie anuală a atins nivelul de 12,7% (în anul 2005 – de 11,9%); exportul a crescut cu 1,9%, importul cu 15,1%; deficitul balanței comerciale a constituit 1,6 bilioane USD. În anul 2007 PIB a crescut cu cca 5%; volumul producției agricole s-a redus cu 9% comparativ cu anul 2006; deficitul balanței comerciale se menține de cca 50% din PIB. În anul 2008 PIB realizează o creștere

nesemnificativă care nici pe departe nu reflectă potențialul economic al Republicii Moldova, indicele prețurilor de consum constituie 9,3%; deficitul balanței comerciale nu se va modifica; exportul constituie 1440 milioane USD, importul – 3620 milioane USD; soldul balanței comerciale – minus 2180 mil. USD; producția industrială – 27,6 mil. USD, agricolă – 14,7 mil. USD; investițiile în raport fix – 15,4 mil. USD. Problemele economice cu care se confruntă Republica Moldova pot fi soluționate în baza unor elaborări autohtone, în baza experienței altor țări [42, p.66-71; 45], utilizării metodelor econometrice [41, p.243-249], studierii fluxurilor de capital din țările industrial puternic dezvoltate [48, p.156-164; 60, p.114-118]. Economic Republica Moldova funcționează în conformitate cu infrastructura instituțională a țării [4; 5]; cu acordurile internaționale [2; 63, p.52-76].

În anul 2008, conform Legii Bugetului de Stat, în profitul protopopiatelor, au fost realizate anumite alocări (Anexa 16-17; Tab. A 17.1 – Tab. A 17.3). Alocățiile efectuate poate au explicație. Posibilitățile bugetului de stat sunt modeste. Deci, se cere un principiu, un criteriu de repartizare a alocațiilor în profil teritorial. Un astfel de criteriu ar putea servi numărul locuitorilor din teritoriul respectiv. Dezvoltarea neomogenă, în profil teritorial, în mare măsură se datorește subiectivismului în adoptarea deciziilor economice. În ultimii 20 de ani societatea R.Moldova s-a convins ”*pe viu*”, că *Cererea și Oferta* nu pot fi pârgھیile definitive în stabilirea echilibrului economic, a dezvoltării economice naționale. *Speriați* de-a binelea de sistemul totalitar-planificat pe parcursul anilor, autoritățile nici că nu aveau curajul să vorbească despre magicul cuvânt *plan*. Situația economică din R.Moldova impune autoritățile să elaboreze (totuși) Planul Național de Dezvoltare (PND) pentru anii 2008-2011. Conform acestei intenții, „obiectul fundamental al PND este crearea condițiilor pentru îmbunătățirea calității vieții populației prin consolidarea fundamentului pentru o creștere economică robustă, durabilă și incluzivă. PND aspira la apropierea Republicii Moldova de standardele europene și, la atingerea obiectivului de integrare europeană. Însă realitatea economică ne-a convins că PND a fost o utopie. Toate direcțiile prioritare de dezvoltare stabilite în PND n-au fost realizate.

Situația a devenit gravă nu numai în economie ci și în demografie. În anul 2007 unele tendințele negative demografice s-au accentuat: numărul nașcuților s-a redus, a decedaților a crescut, sporul natural al populației Republicii Moldova s-a redus. Procesul, trendul poate fi formalizat cu ajutorul ecuației diferențiale $\frac{dN}{dt} = \alpha N$, unde N – numărul populației, α – coeficient de proporționalitate, determinăm $N = e^{at} \cdot e^c$. Din condițiile inițiale $t = 0$ (admitem aceasta a fost anul 2004) numărul populației țării a constituit 36068 mii locuitori; $t = 1$ (aceasta este anul 2005) numărul populației a constituit 3386,0 mii locuitori, determinăm $e^c = 3606,8$; $e^a = 3386,0/3606,8$.

Formula pentru determinarea numărului locuitorilor va fi $N = 3617,7 \cdot 0,9388^t$. Pentru $t = 2$ (aceasta este anul 2006) calculăm (verificăm) numărul locuitorilor: pentru anul 2006:

$$N = 3617,7 \cdot 0,9388^2 = 3596,0 \cdot 0,881 = 3168 \text{ mii locuitori.}$$

Pentru anul 2007 $N = 3617,7 \cdot 0,9388^3 \approx 3$ milioane de locuitori, inclusiv 0,5 milioane de locuitori cu vârsta de peste 60 de ani și peste; dintre care 167 mii locuitori, fiind stabiliți în mediul urban; 333 mii de locuitori în mediul rural; în vârstă între 60 și 64 ani 125 mii de locuitori; persoane, ce au depășit vârsta de 80 ani 64 mii locuitori. Coeficientul de îmbătrânire a populației umane a crescut de la 12,8% în anul 1990 până la 13,8% în anul 2009. Aceste valori nu pot fi determinate univoc: este o tendință pozitivă, dacă natalitatea se menține la nivelul anului precedent. A crescut numărul locuitorilor de vârstă înaintată. Este o tendință. De regulă, oamenii mai în vârstă sunt mai mult predispuși să frecventeze lăcașul Bisericii. Deci coeficientul de frecventare a Bisericii de către enoriași corelează direct cu coeficientul de îmbătrânire a populației umane.

Dezvoltarea economică a țării este neomogenă (tab. 1.3).

Tabelul 1.3. Decalaje în dezvoltarea economică a mun. Chișinău, Bălți

Indicatori (% față de total) municipiile	populația	Producție industrială	Vânzări cu amănuntul	Investiții în capital fix	Nivelul de salarizare
Chișinău	22	50	56	58	123
Bălți	4	14	9	6	109

Sursa: în baza datelor statistice BNS, elaborări re autor

În ultimii ani în mun. Chișinău populația a constituit 22% din numărul populației umane a țării; producția industrială – 50%; vânzări -56%; investiții 58%; nivelul de salarizare – 123% comparativ cu media pe țară. În mun. Bălți acești indicatori au constituit respectiv: 4; 14; 9; 6; 109. La 1% de populație situată în mun. Chișinău revin 2,27% de producție industrială; 2,55% de vânzări cu amănuntul; 2,64% investiții în capitalul fix (tab. 1.4). Pentru mun. Bălți acești indicatori constituie respectiv: 3,5; 2,25; 1,5.

Tabelul 1.4. Indicatori la un procent de populație în mun. Chișinău, Bălți

Indicatori municipiul	populația	Producție industrială	Vânzări cu amănuntul	Investiții în capital fix	Nivelul de salarizare
Chișinău	1	2,27	2,55	2,64	123
Bălți	1	3,5	2,25	1,5	109

Sursa: în baza datelor statistice BNS, elaborări de autor

Populația din mun. Bălți, după volumul producției industriale depășește pe cea din mun. Chișinău de 1,54 ori, însă este depășită din cauza nivelului mai redus al salarizării, după volumul vânzărilor cu amănuntul de 1,13 ori. Investițiile în capital fix în mun. Chișinău le depășește pe

cele din mun. Bălți de 1,76 ori. Acest fapt confirmă dorința Chișinăului de a spori volumul producției industriale. Un anumit interes economic poate servi nivelul indicatorilor considerați la o unitate de producție industrială. Volumul producției industriale este începutul și sfârșitul succesului economic. Dacă industria este dezvoltată, atunci este dezvoltată economia în ansamblu; dacă industria nu este dezvoltată, în acest caz nici economia țării nu poate să se dezvolte.

Tabelul 1.5 Indicatori la un procent de producție industrială în mun. Chișinău, Bălți

Indicatori municipiul	populația	Producție industrială	Vânzări cu amănuntul	Investiții în capital fix	Nivelul de salarizare
Chișinău	0,44	1	1,12	1,16	123
Bălți	0,29	1	0,64	0,43	109

Sursa: în baza datelor statistice BNS, elaborări de autor

În mun. Chișinău la un procent de producție industrială revin 0,44% de populație; 1,12% de vânzări cu amănuntul; 1,16% investiții în capitalul fix (tab.1.5.); în mun.Bălți acești indicatori constituie, respectiv: 0,29; 0,64; 0,43. Din aceste date putem concluziona că în mun. Chișinău sunt situate mai multe structuri, instituții neindustriale, inclusiv administrative. Volumul vânzărilor cu amănuntul în mun. Bălți nu corelează cu volumul producției industriale ci cu volumul de salarizare. La un procent de vânzări cu amănuntul revin: în Chișinău 0,39% de populație, în Bălți 0,44%. (Tab.1.6).

Tabelul 1.6 Indicatori la un procent de vânzări cu amănuntul în mun. Chișinău, Bălți

Indicatori Municipiul	populația	Producție industrială	Vânzări cu amănuntul	Investiții în capital fix	Nivelul de salarizare
Chișinău	0,39	0,89	1	1,04	123
Bălți	0,44	1,36	1	0,7	109

Sursa: în baza datelor statistice, elaborări de autor

Vânzările cu amănuntul sunt mai *intense* în mun.Bălți. investițiile în capitalul fix productiv contribuie la dezvoltarea economică a țării. La un procent de investiții în capitalul fix în mun. Chișinău revin 0,38% de populație, în Bălți – 0,7%. (tab.1.6)

Tabelul 1.7 Indicatori la un procent de investiții în capitalul fix în mun. Chișinău, Bălți

Indicatori municipiul	Populația	Producție industrială	Vânzări cu amănuntul	Investiții în capital fix	Nivelul de salarizare
Chișinău	0,38	0,86	0,97	1	123
Bălți	0,67	2,3	1,5	1	109

Sursa: în baza datelor statistice, elaborări de autor

În mun. Bălți la un procent de investiții în capitalul fix revin 2,3% producție industrială. În municipiul Bălți industria se dezvoltă mai intens decât în mun. Chișinău.(tab.1.7).

În raioanele din țară situația economică este sub nivelul așteptărilor. De exemplu: în raionul Șoldănești, Ștefan Vodă, Cantemir salariul mediu lunar constituie mai puțin de 0,6 din

media pe economie. Una din problemele majore ale Republicii Moldova rămâne regiunea de Est a țării – Transnistria. Aici este vorba nu numai de 0,5 mil locuitori, 2,5% din fondurile fixe productive dau de o *gaură* necontrolată care în mare măsură afectează buna funcționare a economiei naționale a Republicii Moldova. Analiza indicatorilor economici în profilul regional (Nord, Centru, Sud, Chișinău, Gagauz-Yeri) permite să stabilim nivelul de dezvoltare omogenă, neomogenă, să creăm o bază analitică pentru promovarea unor politici de dezvoltare teritorială a Republicii Moldova. În acest sens vom utiliza indicatorii din PND (tab. 1.8)

Tabelul 1.8. Indicatori în profil teritorial la un locuitor

Municipiul \ Indicatori	Nord	Centru	Sud	Chișinău	Gagauz-Yeri	Total
Volumul producției industriale	4891	3094	1684	14736	4880	6002
Volumul investițiilor în capitalul fix	1845	1471	1579	8097	1630	3042
Ponderea locuințelor dotate cu canalizare	19,7	14,4	21,2	88,9	27,5	30,9
Ponderea locuințelor dotate cu sistem de comodități	20,7	20,5	26,1	94	27,8	34,8

Sursa: PND, p. 125, investigațiile autorului

Pentru a face o analiză economică mai profundă, procesul trebuie formalizat. În acest scop, notăm indicatorii prin i , $i = 1, 2, 3, 4$; teritoriile prin j , $j = 1, 2, 3, 4, 5$; V_{ij} - volumul producției industriale în teritoriul ij ; V_{2j} – volumul investițiilor în capitalul fix în teritoriul j ; V_{3j} – ponderea locuințelor dotate cu canalizare în teritoriul j ; V_{4j} – ponderea locuințelor dotate cu sisteme de aprovizionare în teritoriul j ; Pentru fiecare i , $i = 1, 2, 3, 4$; determinăm:

$$V_j = \max_i \{V_{ij}\}, 1 \leq j \leq 5$$

Teritoriul ipotetic, a cărui indicatori constituie vectorul (V_1, V_2, V_3, V_4) îl considerăm teritoriu-etalon. În cazul considerat $V_1 = 14736$; $V_2 = 8097$; $V_3 = 88,9$; $V_4 = 94$. Toate valorile maxime aparțin mun. Chișinău. Restul teritoriilor, comparativ cu indicatorii respectivi ai Chișinăului, sunt sub valorile acestuia (tab. 1.9)

Tabelul 1.9. Indicatori în profil teritorial la un locuitor

Municipiul \ Indicatori	Nord	Centru	Sud	Chișinău	Gagauz-Yeri	Total
Volumul producției industriale	0,33	0,21	0,11	1	0,33	0,4
Volumul investițiilor în capitalul fix	0,23	0,18	0,2	1	0,2	0,38
Ponderea locuințelor dotate cu canalizare (% pe regiune)	0,22	0,16	0,24	1	0,31	0,35
Ponderea locuințelor dotate cu sistem de aprovizionare cu comodități	0,22	0,22	0,28	1	0,3	0,37

Sursa: elaborări de autor

Media volumului producției industriale, investițiile în capitalul fix, ponderii locuințelor dotate cu canalizare, cu sistem de aprovizionare constituie respectiv 0,4; 0,38; 0,35; 0,37 din indicatorii mun. Chișinău (tab. 1.9). Dezvoltarea teritorială a Republicii Moldova la un locuitor

constituie cca 37,5% din nivelul realizat de către mun. Chișinău. Indicatorii respectivi constituie niște vectori, caracterizează nivelul teritorial de dezvoltare:

$$V_{\text{nord}} = (0,33; 0,23; 0,23; 0,22); \quad |V_{\text{nord}}| = \sqrt{0,33^2 + 0,23^2 + 0,22^2 + 0,22^2} = 0,5;$$

$$V_{\text{centru}} = (0,21; 0,18; 0,16; 0,22); \quad |V_{\text{centru}}| = \sqrt{0,21^2 + 0,18^2 + 0,16^2 + 0,22^2} = 0,39;$$

$$V_{\text{sud}} = (0,11; 0,2; 0,24; 0,28); \quad |V_{\text{sud}}| = \sqrt{0,11^2 + 0,2^2 + 0,24^2 + 0,28^2} = 0,43;$$

$$V_{\text{Chișinău}} = (1; 1; 1; 1); \quad |V_{\text{Chișinău}}| = \sqrt{1^2 + 1^2 + 1^2 + 1^2} = 2;$$

$$V_{\text{Gagauz-Yeri}} = (0,33; 0,2; 0,31; 0,3); \quad |V_{\text{Gagauz-Yeri}}| = \sqrt{0,33^2 + 0,2^2 + 0,31^2 + 0,3^2} = 0,58;$$

După nivelul de dezvoltare teritorială, în baza modurilor vectorilor respectivi, regiunile pot fi ierarhizate: Chișinăul (2), Gagauz-Yeri (0,58), Nordul (0,5), Sudul (0,43) și Centrul (0,39). După acest criteriu aceste regiuni au realizat, comparativ cu nivelul Chișinăului: Chișinăul - 100%, Gagauz-Yeri – 29%, Nordul – 25%, Sudul – 21,5% și Centru -19,5%. Deci, dezvoltarea teritorială a Republicii Moldova este mult neomogenă, în consecință nu-i utilizat regional potențialul economic al fiecărei regiuni. Problema este gravă pentru toate teritoriile, care au o dezvoltare medie numai de 23,75% din nivelul mun. Chișinău. Ministerul Economiei și Comerțului în anul 2008 a avut o altă tratare a acestui aspect în dezvoltarea teritorială. Conform [PND, p.126] „În scopul studierii mai aprofundate a disparităților interregionale și intraregionale, în anul 2005, Ministerul Economiei și Comerțului a elaborat Raportul cu privire la deprivarea multiplă în mediul rural al Republicii Moldova, care evaluează nivelul de dezvoltare a localităților țării prin intermediul Indicelui de Deprivare a Ariilor Mici (IDAM), un indicator complex ponderat ce înglobează date administrative din localități cu privire la șapte domenii: venitul gospodăriei, potențialul economic, compoziția demografică, îngrijire medicală, educație, condițiile de trai și amplasarea geografică. Conform rezultatelor acestui Raport, raioanele din centrul Moldovei sânt, în mediu, cele mai deprivate din punct de vedere al indicatorilor de venit, economici și geografici. Sudul este relativ mai deprivat decât regiunile de nord din punct de vedere al indicatorilor de venit și geografici. Din considerentul structurii demografice a populației și asistenței medicale, Nordul și Sudul țării sânt relativ mai deprivate, în medie, decât alte regiuni. Raioanele de centru și de sud-est, pe de altă parte, au o medie mai mare din punct de vedere al deprivării educației, pe când în domeniul condițiilor de trai se poate observa o diferență între partea de est și cea de vest”. În dependență de criteriile de estimare, a complexității acestora, rangurile dezvoltării regiunilor pot fi diferite, dar în linii mari – coincid.

Situația economică din Republica Moldova este complicată, este însoțită de un șir de probleme complexe. Ameliorarea economiei țării poate deveni realitate dacă vor fi elaborate și implementate un șir de programe-scop (fig. 1.4).

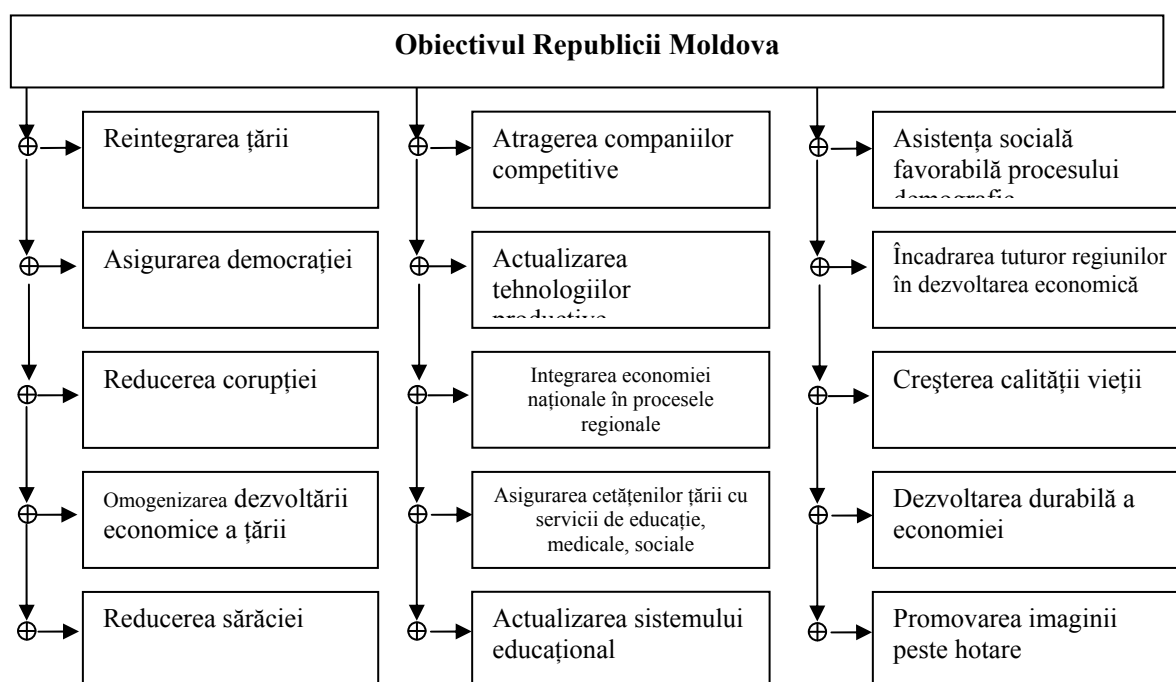

Fig. 1.4. Obiectivele programelor-scop

Sursa: elaborată de autor

Obiectivele presupun: micșorarea ponderii populației sub pragul sărăciei până la 20% către anul 2015; menținerea ratei de alfabetizare de 99,5%; reducerea inegalității de gen în angajare; menținerea ponderii copiilor vaccinați de peste 96%; menținerea numărului nașterilor asistate de personal medical calitativ la nivelul de 99%; reducerea incidenței HIV/SIDA; majorarea ponderii numărului populației cu acces la surse sigure de apă până la 65% către a. 2015; crearea parteneriatului global pentru dezvoltare; dezvoltarea unui sistem comercial, financiar, de transport; soluționarea problemei închiderii terestre a Republicii Moldova; edificarea societății informaționale. Creșterea investițiilor în sfera neproductivă, în infrastructura neproductivă, în viziunea noastră, trebuie să fie de o importanță secundă. Aceste afirmații se referă și la construcția de memoriale, tranzacții cu imobile, comerț. Investițiile trebuie majorate în sfera productivă. Indicatorii din sectorul educațional au o evoluție oscilatorie. Rata de cuprindere în învățământul primar în anul 2006 a constituit numai 68,5%; în învățământul general obligatoriu este în scădere, în învățământul primar s-a redus de la 93,5% până la 87,6%, în mediul rural chiar până la 84,7%; în învățământul general s-a redus până la 86,1%, în mediul rural – până la 83,5%. Problema este creată de sărăcie. Salariile mici ale profesorilor nu numai descurajează profesorii tineri, dar profanează gradul de profesor, de a învăța. În societate se deformează imaginea învățătorului: a învăța – este o rușine. Aceasta este consecința remunerării muncii sub nivelul admisibil. Sporirea calității educației poate fi realizată doar în urma unei tratări complexe a problemei, prin soluționarea unui complex de probleme (fig. 1.5).

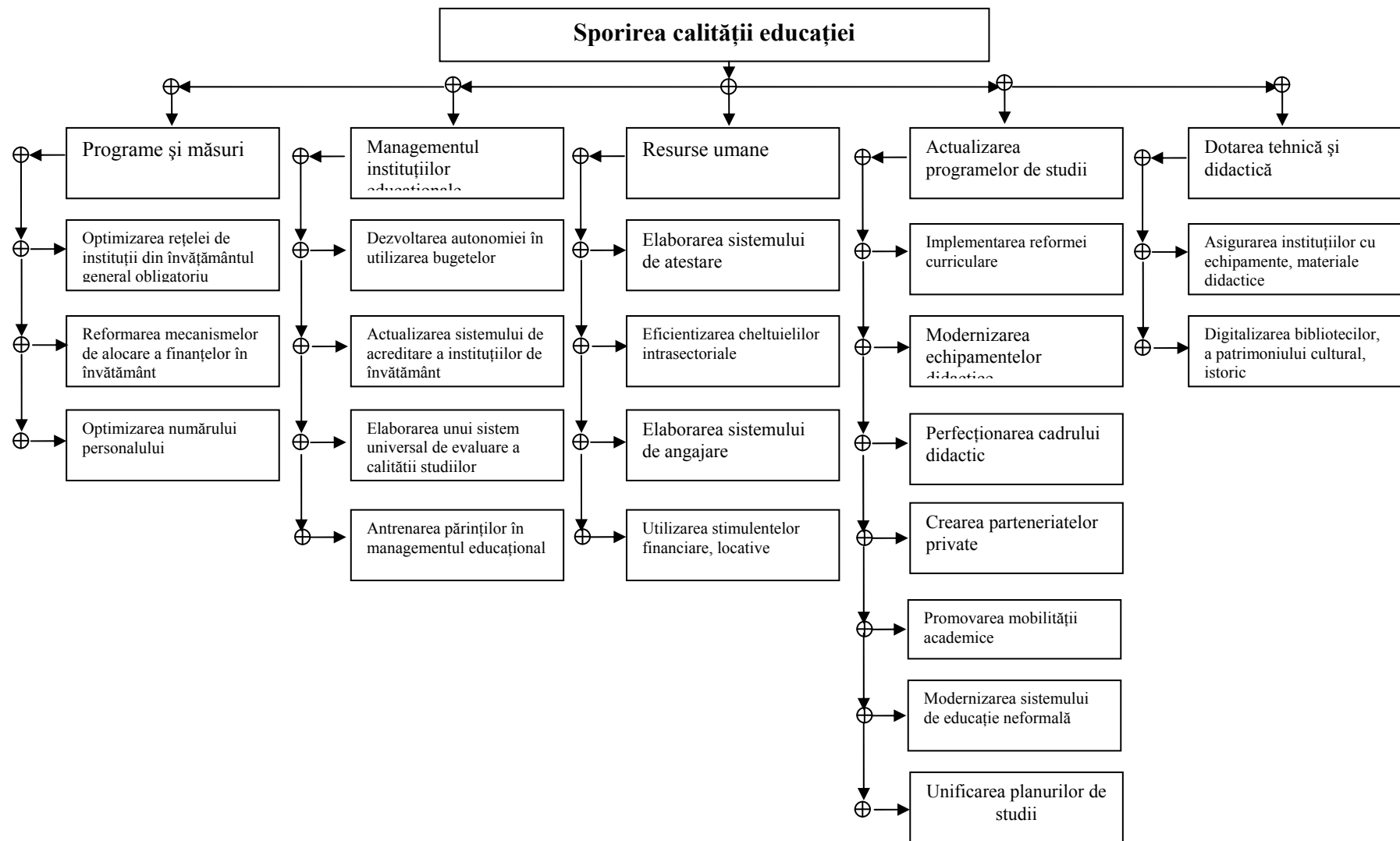

Fig. 1.5. Schema-bloc „Programul pentru sporirea calității educaționale,,

Sursa: elaborată de autor

Nu mai bine se desfășoară lucrările în sectorul ocrotirii sănătății. În anul 2007 volumul finanțelor de la buget a constituit numai 1,97 bilioane lei sau *per capita* – 5,8 lei; numărul spitalelor s-a redus de la 290 în anul 1996 până la 63 în anul 2006. În Republica Moldova, începând cu anul 2004 este introdusă asigurarea obligatorie de asistență medicală; rata mortalității constituie 1,8 decese la 1000 nou-născuți; a crescut rata mortalității asociate cu tuberculoza (TB), a crescut incidența HIV/SIDA până la 14,65 la 100000 locuitori; a bolilor cardiovasculare cu 60%, a cancerului cu 80%; speranța de viață este redusă (în anul 2006 – 64,6 ani pentru bărbați și 72,2 ani pentru femei). Salariile joase în Republica Moldova sunt cauza multor probleme sociale, economice. Activitățile economice sunt reduse din cauza salariilor mici; economia nu se poate dezvolta din cauza salariilor; fenomenul emigrării forței de muncă susținut de salarizare redusă și nu de lipsa locurilor de muncă. Din Republica Moldova în anul 2006 au plecat 334 000 persoane, cca 21,1% din totalul populației active cuprinse între vârsta de 15 ani și peste. Îmbătrânirea populației, emigrarea forței de muncă, creșterea șomajului, reducerea nivelului de salarizare creează în economia națională a Republicii Moldova o situație problematică fără de precedent. Pentru soluționarea problemelor Guvernul Republicii Moldova a adoptat o serie de politici economice (fig.1.6.).

Numai o tratare complexă, la nivelul macro, ținând cont de factorii exogeni, poate asigura soluționa cu succes a problemei muncii. Nu mai simplă este problema pensiilor, asistenței sociale, care în anul 2006 a constituit numai 9,7% din PIB.

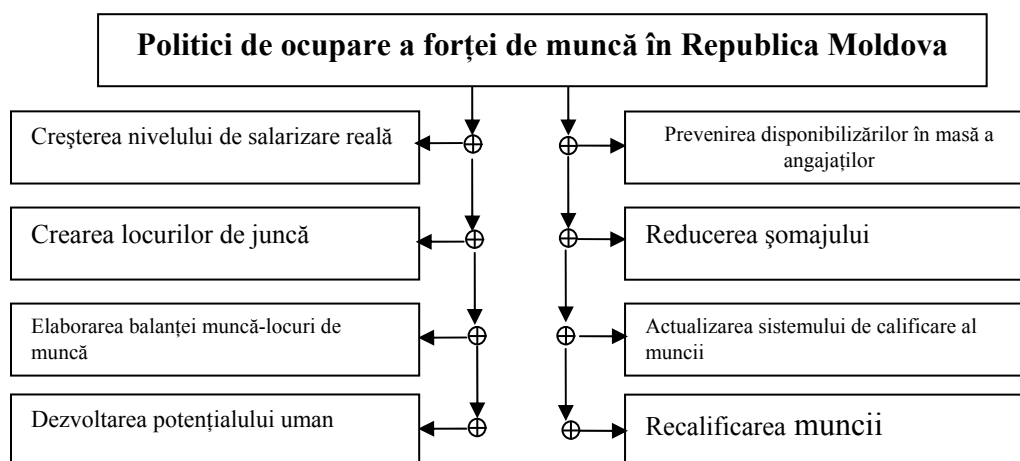

Fig. 1.6. Politici de ocupare a forței de muncă în Republica Moldova

Sursa: elaborată de autor

Conform *Planul Național de Dezvoltare al Republicii Moldova* [PND, p.105] „Educația joacă un rol esențial în combaterea sărăciei și asigurarea creșterii economice durabile. Însă, pentru a valorifica această oportunitate este necesar de asigurat un acces echitabil la servicii de educație și calitatea adecvată a acestora. Accesul echitabil este important pentru antrenarea

tuturor copiilor și tinerilor în procesul educațional, inclusiv a celor cu cerințe educaționale speciale, asigurându-le, astfel, șanse egale la un nivel de viață decent, oportunități de angajare adecvate și participare la viața socială. Totodată, o societate educată este și o societate cu o coeziune socială mai înaltă. Calitatea serviciilor educaționale este importantă și din perspectiva capitalului uman competitiv, capabil să facă față presiunilor actuale ale pieței muncii la nivel național, regional sau global. Cu toate că a înregistrat progrese importante, Republica Moldova încă are multe de făcut în vederea înlăturării inechităților sociale și sporirii calității serviciilor educaționale. Există o serie de factori ce împiedică atingerea obiectivelor importante la acest capitol: sărăcia, emigrația și managementul inefficient al resurselor financiare. Combaterea acestor fenomene adverse va solicita măsuri inovatoare, sporirea eficienței sectorului educațional prin optimizarea rețelei de școli, reformarea sistemului de finanțare, diversificarea surselor de finanțare, atragerea resurselor financiare externe, participarea activă la procesele educaționale regionale și maximizarea externalităților pozitive ca urmare a implementării unor programe colaterale (de exemplu, dezvoltarea rețelei de drumuri va permite optimizarea rețelei de școli rurale și transportul rapid și sigur al copiilor din localitățile mici la școlile din localitățile mari)”. Sporirea calității educației în vederea consolidării de aplicare practică a cunoștințelor poate fi interpretată sub forma de schema-bloc (fig.1.7.).

Consolidarea unei societăți sănătoase în Republica Moldova propune să fie realizată prin intermediul [PND, p. 112]. „Pentru ființa umană sănătatea reprezintă o valoare în sine, un activ necesar pentru realizarea potențialului său creativ pe parcursul întregii vieți. O națiune sănătoasă este mai capabilă să facă față șocurilor economice, calamităților naturale și altor provocări. Îmbunătățirea stării de sănătate a națiunii trebuie urmărită ținând seama și de faptul că în familii sănătoase și informate se nasc și copii sănătoși. Creșterea unei națiuni sănătoase se poate obține prin investiții, în primul rând, în copii - primii ani de viață fiind cruciali. O problemă de primă importanță pentru societate este asigurarea accesului copiilor la diferite nivele ale sistemului public de educație (Fig.1.5.). Investirea în copiii mici provenind din medii mai puțin avantajate constituie o politică publică cu dublă miză socială și economică, care contribuie la reducerea inegalității și asigură un viitor prosper țării. Studiile recente arată că intervențiile oportune în cazul copiilor din mediile vulnerabile pot preveni pierderile ulterioare de potențial uman. Pe lângă aceasta, sănătatea are și o valoare economică esențială. În primul rând, o forță de muncă sănătoasă este în stare să utilizeze cu maximă eficiență capacitățile sale profesionale și să fie mai competitivă atunci când concurează pentru ocuparea unor locuri de muncă accesibile. În al doilea rând, timpul individual alocat pentru muncă pe parcursul anului tinde să crească odată cu îmbunătățirea stării de sănătate a angajatului. În sfârșit, cetățenii sănătoși au o viață economică mai lungă și contribuie mai plenar la dezvoltarea economică a națiunii.

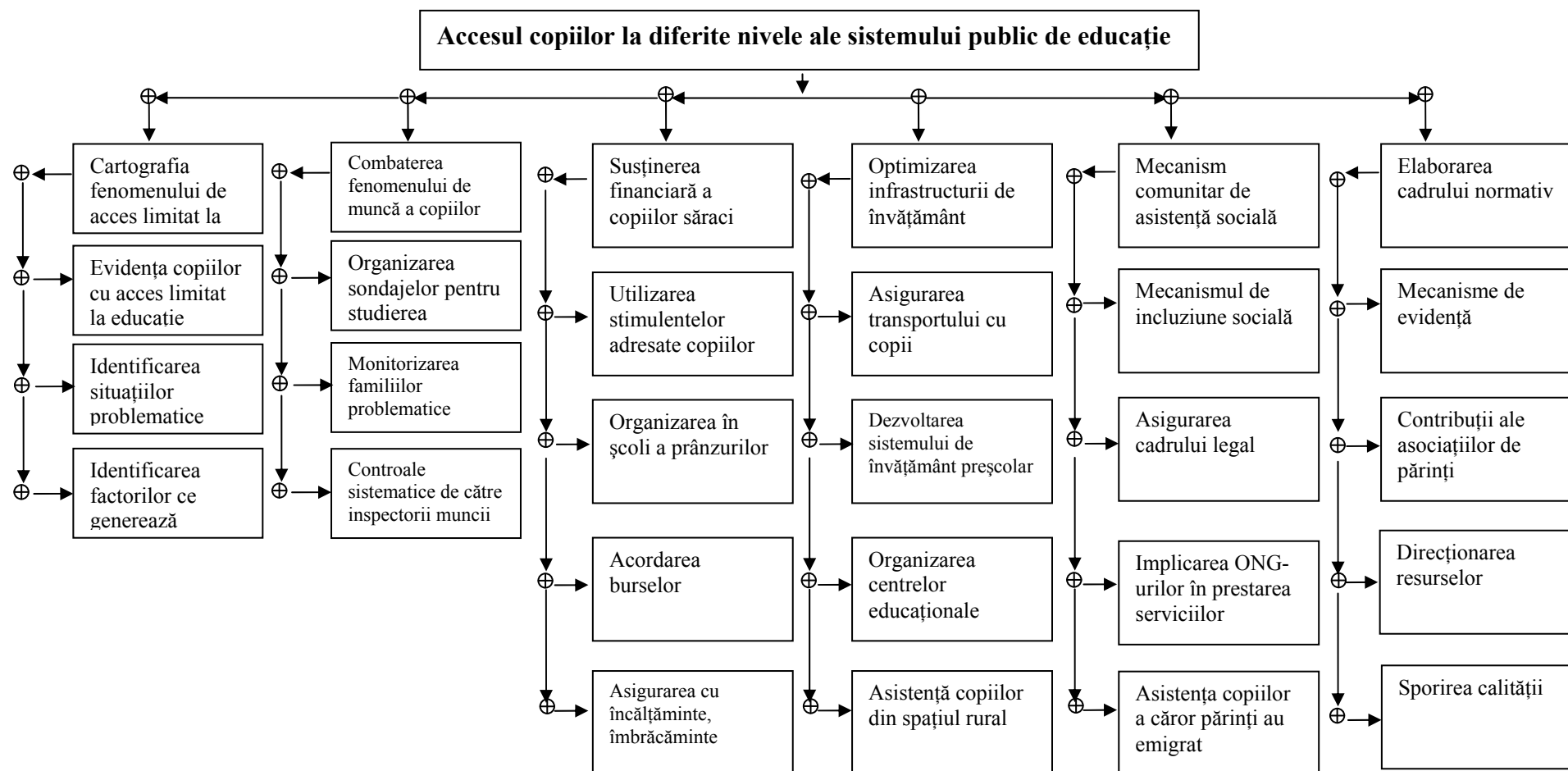

Fig. 1.7. Schema-bloc: „Accesul copiilor la diferite nivele ale sistemului public de educație”

Sursa: elaborări de autor

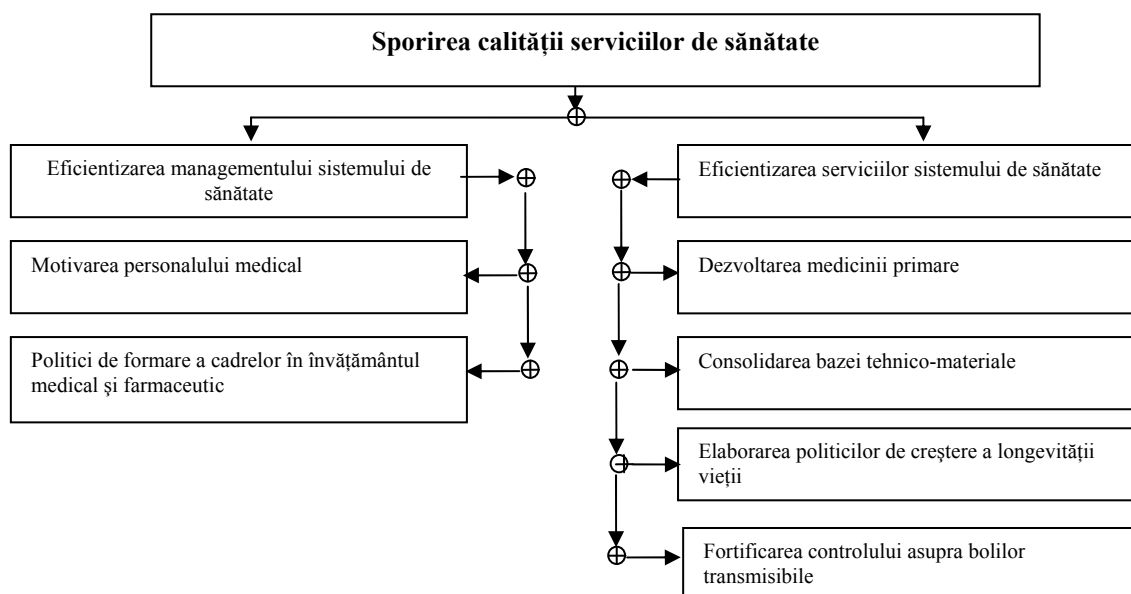

Fig. 1.8. Schema-bloc: „Sporirea calității serviciilor de sănătate”

Sursa: elaborări de autor

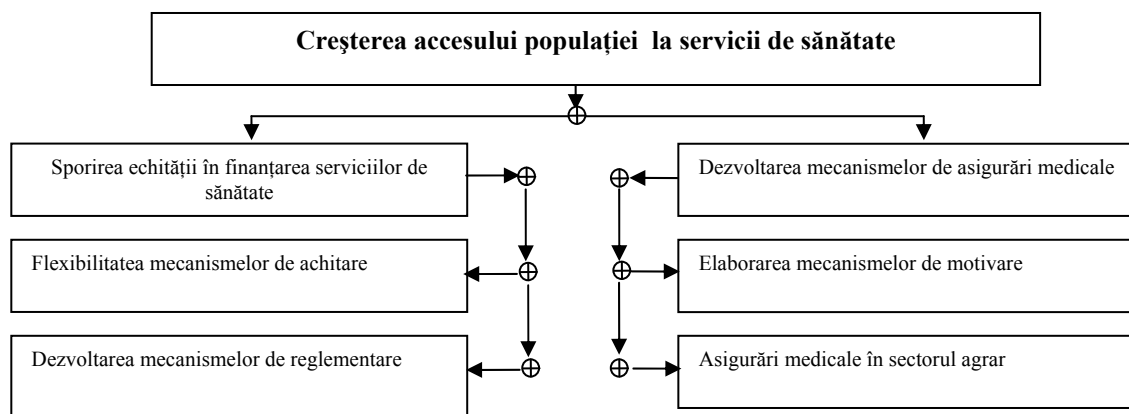

Fig. 1.9. Schema-bloc: „Sporirea accesului la servicii de sănătate”

Sursa: elaborări de autor

Creșterea gradului de ocupare prin racordarea ofertei educaționale cu cererea de pe piața muncii conform PND, p. 114 este o realitate. „Dezvoltarea continuă a resurselor umane de calitate reprezintă o condiție fundamentală pentru asigurarea competitivității economiei și dezvoltarea durabilă pe termen lung. Tendințele negative care se manifestă pe parcursul ultimilor ani în Moldova denotă un caracter migratoriu al forței de muncă. Aceasta implică costuri sociale în creștere și amenință să devină o constrângere serioasă a creșterii economice pe viitor, soluționarea ei devenind, astfel, o sarcină importantă în sporirea atractivității muncii în țară și restructurarea sectorului educațional, pentru a asigura pregătirea cadrelor în conformitate cu cerințele pieței de muncă”.

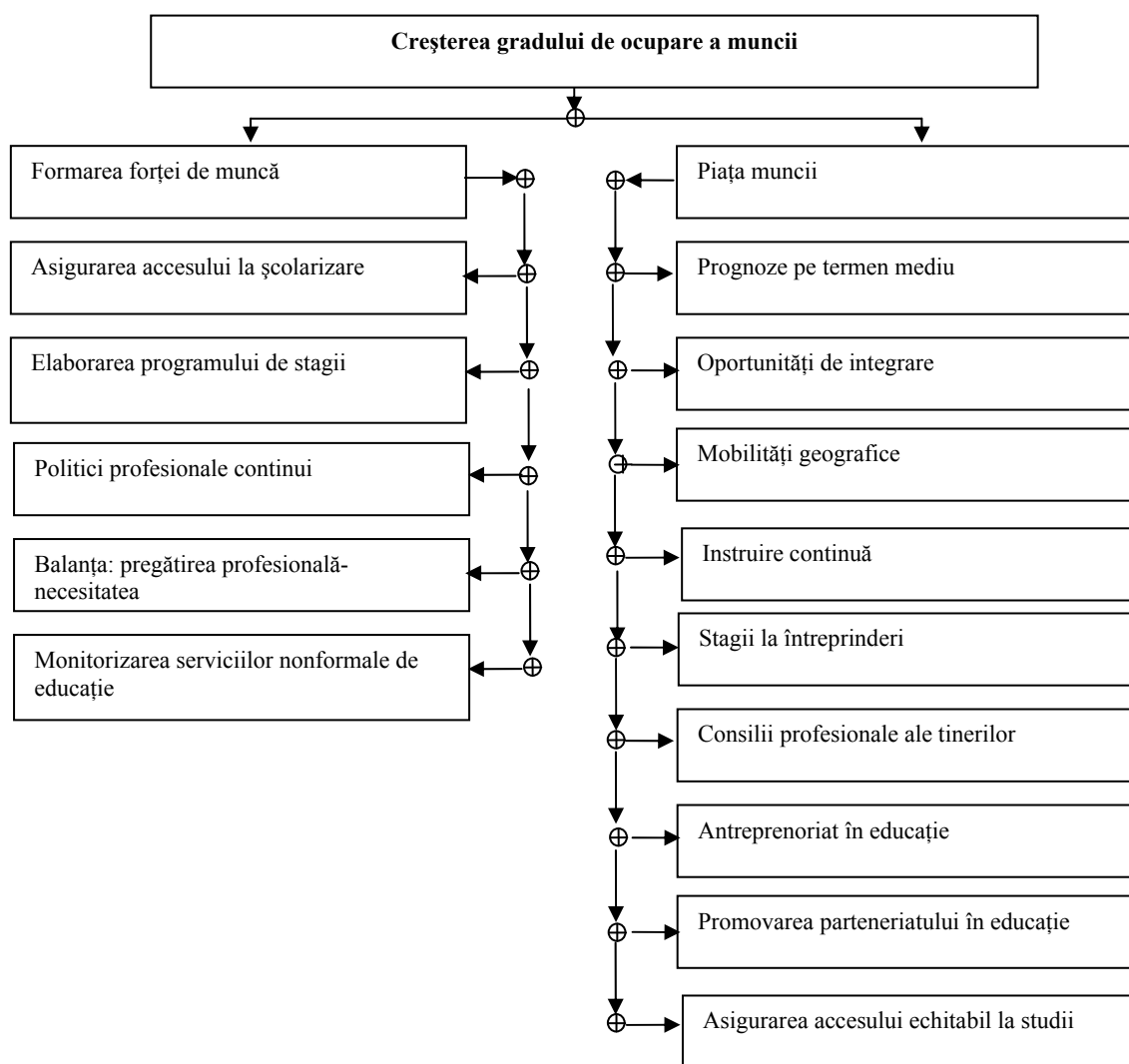

Fig. 1.10. Schema-bloc: „Creșterea gradului de ocupare a muncii”

Sursa: elaborată de autor

Asigurarea incluziunii și protecției sociale la nivel mai înalt este prevăzută de PND, p.115. Sărăcia și excluziunea socială sânt factori majori care împiedică dezvoltarea resurselor umane. Persoanele aflate în sărăcie cronică nu pot să-și dezvolte aptitudinile profesionale, sănătatea lor degradează rapid și ei devin tot mai puțin competitivi atunci când este vorba de angajare la muncă. Din această cauză, săracii cronic ajung să fie eliminați din procesele economice și marginalizați social, iar starea lor materială nu se mai îmbunătățește nici chiar atunci când economia realizează creșteri puternice. Eliminarea discriminărilor de pe piața muncii este o condiție necesară pentru a asigura o incluziune socială mai înaltă. De asemenea, dezvoltarea resurselor umane implică și o politică de protecție socială care, în mod eficient și ținut, ar ajuta persoanele nevoiașе să scape din capcana sărăciei. Ținând cont de resursele publice foarte limitate, aceste politici trebuie să se orienteze în principal asupra persoanelor cu adevărat sărace, nu asupra persoanelor cu merite în fața statului sau societății. Din primele secole

creștinismul s-a confruntat cu cele mai diverse probleme, începând cu acuzațiile false de ordin moral, intelectual, politic, de dușmani ai statului, care au stat la originea persecuțiilor credincioșilor până la marginalizarea totală, de către stat, a serviciilor creștine. Actualmente Bisericele, preoții, creștinismul ortodox în ansamblu are de susținut creștinii prin crearea unei *opere* culturale, prin predici edificatoare prin excluderea moravurilor rele, prin crearea de școli și cărți religioase creștine, societăți culturale și instituții de asistență socială, vorbe bune și mustrări, conștiințe trezite, inimi înălțate în sufletele mântuite, bucurii negrăite și fericiri nemărturisite, depun efort să descopere toate binefacerile interne ale religiei creștine, toate eforturile făcute în tăcere și toate mijloacele duhovnicești prin care a lucrat și lucrează neconștient la înlăturarea instinctelor animalice și prin aceasta la îmbunătățirea animalice și prin aceasta la îmbunătățirea morală a omului. Sărăcia, șomajul, copii handicapați, copiii străzii, bătrâni, bolnavi, cei din închisoare, sunt, au fost și vor fi. Aceste vicii sunt create de anumite situații. Creștinismul Ortodox a devenit și în continuare va fi un suport material, social, psihologic pentru acei nedreptățiți de către soartă, caută să dezvolte forța luminii, părțile bune să dezrădăcineze pe cele rele. Opera aceasta, de întreținere, evoluție și perfecționarea omului, este cea mai importantă, cea mai dificilă și cea mai puțin vizibilă. Nimic nu se realizează mai încet și mai greu decât progresul moral și spiritual, și nimic nu se stinge mai ușor decât acest progres. Problemele de natură morală prostituția, homosexualitatea, drogurile, alcoolismul, fumatul, desfrâul, adulterul, divorțul, abandonul familial, și mai ales avortul, sunt probleme pe care încearcă să le rezolve și creștinismul. Rezolvarea problemelor morale și a celor de natură socială este una din laturile cele mai importante ale activității cadrelor teologice.

Preotul este persoana care înțelege aceste situații. Astăzi mai mult ca oricând, în școlile teologice trebuie să pătrundă numai elemente de reală și puternică vocație pentru slujirea Bisericii și dăruirii de sine. Pregătirea în școală, combinată prin studiul personal, actualizat prin conferințe. Dacă până acum preotul a fost nevoit să "se reducă la activitate pastorală de tip liturgic, astăzi numai poate rămâne la același gen de activitate. Aceste situații existente în prezent în societate și în viața parohiei, ca rezultat a unor mutații și transformări care au avut loc în ultimii 40-50 de ani, într-un sistem politic defavorabil bisericii, și ca urmare a libertății aduse de schimbările care au intervenit în urma acestor probleme. Problemele reprezentate mai sus, impun anumite activități specifice, de conștientizarea preoților privind sarcinile și problemele actuale ale vieții. Aceste probleme pot fi soluționate doar prin pregătirea adecvată a cadrelor teologice. Ținând cont de toate aceste situații existente, de configurația specifică a acestora se poate crea câteva necesități, programe și inițiative cu caracter pastoral misionar. Această integrare a Bisericii în viața societății și de ieșirea în întâmpinarea problemelor care se pun credincioșilor ei, permite creștinismului să contribuie la purificarea spirituală a societății.

Lipsa locașului de cult și a preotului creează condiții de acțiune sectare, care distrug psihic și fizic persoana prin ținerea în permanentă în o stare de teamă. Societatea de astăzi este obosită de diferite probleme, mulți sunt agresivi, cer ceva, doresc să vorbească dar nu au tăria de caracter să asculte, să înțeleagă să accepte persoana așa cum este ea, așa cum o fac cadrele teologice. Pe acest câmp al ameliorării și desăvârșirii omului, religia se întâlnește și conlucrează și cu ramurile laice, cultură, artă, sport. Sunt și oameni răzleți, fără simțul răspunderii, oamenii mai mult sau mai puțin certați cu bunele moravuri și cu ideile sănătoase, oamenii care se adapă numai cu izvoarele culturii, antireligioase, ateiste care sunt de părerea că religia și-a trăit traiul, că în veacul vitezelor și performanțelor, în epoca civilizațiilor tehnice și în curentul preocupărilor materialiste, nu mai avem nevoie de Dumnezeu. Munca fără Dumnezeu duce la cultura fără suflet, la idolatrie. În acest caz, în locul lui Dumnezeu se adoră, banul, puterea, desfrâul. Religia veșnic va fi actuală și necesară. Cadrele teologice sunt necesare, căci rațiunea caută adevărul, voința binele inima fericirea supremă, care tot religia o dă. Aceste eforturi ale creștinismului ortodox se depun în condițiile când programul guvernului țării asigură, prin măsurile stabilite, libertatea de gândire, de conștiință și religioasă, proclamate de Constituție, Constituția europeană a Drepturilor Omului. În proiectarea acțiunilor guvernamentale s-a luat în considerare faptul că democrația și religia sunt valori complementare care exprimă în modul cel mai nobil condiția umană. Democrația oferă cadrul cel mai favorabil libertății de conștiință, exercitării credinței și pluralismului religios, iar din perspectiva sa, religia, prin angajamentul moral și etic, prin valorile pe care le apară, precum și prin spiritul său formativ și prin expresia sa culturală, reprezintă un partener de importanță majoră pentru societatea democratică din Republica Moldova. În acest context se vor asigura: promovarea unui dialog permanent cu reprezentanții vieții religioase, ținând seama de faptul că țara noastră este unul dintre spațiile europene; descurajarea oricăror forme de prozelitism, a extremismului religios, generator de intoleranță, prejudecăți și violente care amenință orice democrație; protejarea pluralismului religios, a tuturor minorităților religioase recunoscute de lege [2], asigurarea respectului de care trebuie să se bucure Biserica Ortodoxă și rezolvarea pașnică, armonioasă a diferendelor dintre aceasta și alte Biserici; realizarea cu atenție și largă deschidere a solicitărilor privind retrocedarea către culte a bunurilor confiscate în epoca totalitară și rezolvarea cât mai convenabilă a acestora; susținerea, împreună cu toate cultele religioase recunoscute prin lege, a unor acțiuni cu caracter social-filantropic (copiii străzii, handicapați, orfeline, azile de bătrâni, familii defavorizate) prin intermediul instituțiilor abilitate ale statului; acordarea pe mai departe a asistentei financiare - în limitele posibilităților statului - în conformitate cu necesitățile cultelor religioase; respectarea Legii cultelor din Republica Moldova. În acest context Biserica Ortodoxă Creștină are de soluționat un șir de probleme: de creat condiții cât mai favorabile pentru serviciile duhovnicești prin

dezvoltarea infrastructurii bisericești; promovarea pe toate căile teologia fundamentală, dogmatică; de antrenat în serviciile bisericești numai enoriași devotați credinței în Dumnezeu; de participat la soluționarea problemelor cu caracter etic, moral, social al societății, de extins impactul creștinismului ortodox în toate păturile sociale; de antrenat populația, enoriașii la soluționarea celor mai diverse probleme; de organizat evidența enoriașilor nevoiași pentru a le veni în ajutor, a enoriașilor, care sunt dispuși să acorde ajutoare morale, materiale; de repartizat resursele financiare, material numai după un anumit studiu de fezabilitate; de elaborat metodici pentru cuantificarea activităților eparhiilor, a protopopiatelor; de elaborat un sistem ce ar ierarhiza eparhiile după nivelul de calitate a activităților bisericești în profil protopopiatelor de realizat programe sociale, de educație, de ajutoare umanitare; de extins rețelele duhovnicești (mănăstiri, biserici); de construit lăcașuri sfinte, pentru capeli; de dotat lăcașurile cu icoane, mobilă, obiecte bisericești; de construit aziluri pentru bătrâni, nevoiași, invalizi, oameni cu dezabilități, adăposturi pentru boschetari; case de copii, pentru odihnă, pentru sport etc.

Activitățile economice în rețelele creștinismului ortodox sunt însemnate, și deloc nu pot fi neglijate. Biserica cu activități comerciale nu se ocupă. Structurile ce comercializează pentru enoriași atributică bisericească sunt mai mult *pomeni* ale enoriașilor Bisericii, decât activități de realizare a unor profituri. Rețelele de mănăstiri din țară dispun de tractoare, combine, automobile etc. Aceste nu sunt procurate pentru a se *îmbogăți* cineva, dar pentru a acorda un suport material a unui segment de enoriași marginalizați de către soartă. Rețelele duhovnicești dispun de venituri de bază, complementare, acumulări, din contul microproducției etc., care asigură anumite cheltuieli pentru salarii, materiale, servicii, burse, reparații curente, deplasări, reparații capitale, transporturi, construcții capitale, dotarea lăcașelor sfinte cu cele necesare conform canoanelor bisericești etc. Fiecare leu, cheltuit de către Biserică, devine un multiplicator în dezvoltarea economică a țării. De exemplu: Biserica x a efectuat cheltuieli pentru reparații curente în sumă de A lei. Constructorii din acești A lei o parte i-au cheltuit pentru procurarea produselor alimentare αA , iar $(1-\alpha) A$ lei au fost acumulați; agricultorii, care au încasat αA lei, din care $\alpha \alpha A$ lei au cheltuit pentru procurarea îmbrăcăminte, iar restul leilor au fost acumulați etc. Banii în sumă de A lei, puși în circuitul economic de către Biserică au contribuit la creșterea activităților economice în valoare de $1/(1-\alpha)A$. Dacă înclinarea către consum $\alpha = 0,9$, iar pentru reparația Bisericii x s-au plătit 1 mil lei, atunci activitățile economice au crescut cu:

$$1/(1-\alpha) \cdot A = 1/(1-0,9) \cdot 1000000 = 1/0,1 \cdot 1000000 = 10000000 \text{ (lei)}.$$

Cu alte cuvinte 1 leu cheltuit de către Biserică contribuie la creșterea veniturilor economice în ansamblu cu 10 lei. Biserica devine și un multiplicator al succesului economic în țară.

Concluzii la capitolul 1:

Infrastructura bisericii, în profilul teritorial, în Republica Moldova este sub nivelul necesităților credincioșilor la ziua de azi. Emigrația provizorie la muncă peste hotare a enoriașilor din țară, creează o imagine sub nivelul datoriilor bisericilor din exterior. Comparațiile, făcute de acești enoriași, a datoriilor bisericilor din țară cu cele din exterior, sunt în defavoarea bisericilor noastre. În acest context, și sub implicările unor secte, se impune necesitatea intensificării activităților creștin-ortodoxe; utilizarea cât mai rațională a resurselor economice; prognozarea evoluției numărului credincioșilor ortodocși activi; elaborarea măsurilor economice adecvate pentru antrenarea în activitățile Bisericii creștin-ortodoxe a creștinilor pasivi; elaborarea metodologiilor economice care pot fi puse la baza deciziilor în managementul bisericesc; utilizarea potențialului tehnico-științific, a calculatoarelor, a metodelor economico-matematice pentru soluționarea problemelor economice ale Bisericii Ortodoxe.

Baza ideologică a enoriașilor este determinată de aspectele doctrinare a creștinismului. Ideologia creștinismului este un Adevăr Absolut, indiscutabil, este o DOGMĂ. Acest adevăr este pus la baza tuturor activităților creștin-ortodoxe, inclusiv la baza formulării și soluționării problemelor de management bisericesc.

Sfintele Paști este fixat în timp după stilul vechi. Sărbătorile ulterioare ale anului sunt fixate la anumite intervale de timp de la Sfintele Paști. Aici accentuăm: creștinismul este un adevăr absolut, nu se discută, nimeni nu poate fi împuternicit să redacteze, să modifice zilele sărbătorilor creștine. Toți creștinii ortodocși trebuie să fie respectați indiferent de stilul acceptat de către acestea.

În timp evoluează economia, enoriașul, mediul social, cultural etc. Biserica Ortodoxă are de soluționat, pentru fiecare perioadă, probleme fără precedent în spațiu și în timp.

Problemele, oricât de complexe n-ar fi, trebuie și sunt soluționate cu succes de către managerii creștin-ortodocși. Managementul Bisericii Ortodoxe din republica Moldova corespunde întocmai canoanelor bisericești, nu generează devieri de la Dogma Creștină. Biserica Ortodoxă își îndreaptă atenția spre slujba evanghelică; utilizează resursele economice pentru a ajuta enoriașii să se simtă confortabil în locurile sfinte. Actualmente în Republica Moldova este lipsă un program de dezvoltare economică; un anumit succes (nesemnificativ) de dezvoltare poate fi constatat în mun. Chișinău, în or. Bălți. În spațiul rural, cu un număr considerabil de creștini-ortodocși dezvoltarea economică este sub nivelul așteptărilor celor mai pesimiste.

Analiza economică în profil teritorial trebuie efectuată doar după normarea matematică a vectorilor indicatorilor economici.

Printre problemele de prima importanță pentru Republica Moldova, de asemenea, putem enumera: elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă; sporirea serviciilor de sănătate; creșterea accesului populației la serviciile de sănătate; creșterea gradului de ocupare a muncii; sporirea calității educației; asigurarea accesului copiilor la diferite nivele ale sistemului public de educație; instituționalizarea educației duhovnicești a populației.

2. EFICIENTIZAREA FUNCȚIONĂRII EPARHIILOR CREȘTIN-ORTODOXE DIN REPUBLICA MOLDOVA: ASPECTELE METODOLOGIEI ECONOMICE

2.1. Determinarea nivelului optim de dotarea economică a eparhiilor Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove

După o perioadă îndelungată de marginalizare forțată a religiei în fața Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove sânt puse un șir de probleme importante și de gravitate deosebită, complexe, fără precedent în spațiu și timp în istoria ortodoxiei creștine. Oamenilor, pe parcursul regimului totalitar sovietic, li s-a impus disprețul față de religie. Religia deveniseră cuvânt batjocoritor, de ocară. Aici am putea spune că această perioadă a fost lungă comparativ cu o viață de om, dar infimă, comparativ cu adevărul creștinismului ortodox. Învățătura, doctrina, Dogma Creștinismului Ortodox este fundamentală obligatorie (dacă vrei să fii aparat de Dumnezeu) pentru adepții, creștinii ortodocși; nu poate fi supusă criticii, analizată, discutată, dezbinată; nu admite obiecții, complimentări, suplimentări în riturile creștine ortodoxe; este imuabilă, impusă de Isus Hristos ca adevăr absolut, incontestabil; este veșnic aceeași, nu se schimbă. Principiile, Adevărul Absolut al Creștinismului Ortodox, redat mai sus, după amestecului satanei, pe timpurile regimului totalitar criminal-comunist, în mințile creștinilor au apărut anumite calități arogante, de subestimare a puterii lui Dumnezeu. Progresul Tehnico-științific, care are în viziunea noastră, se dezvoltă în acea măsură în care Domnul permite. Succese în știința laică, adică în științele care sunt în afara Creștinismului Ortodox și a Dogmei Bisericești, sunt și vor mai fi. Însă procesul de progresare a minților umane în tehnologia evoluțiilor naturale sunt gestionate de către Domnul. Ideea apare când Dumnezeu permite apariția; omul poate crea idei, dar nu întotdeauna și nu toată viața. Restricțiile sunt programate de către Dumnezeu. Dumnezeu îi dotează pe unii cu harul de a face descoperiri științifice. În istoria științelor laice pot fi întâlniți inventatori fără studii speciale, chiar cu unele dezabilități. Când, cum, ce, și de ce s-a inventat ceva știe numai Dumnezeu. Ateii contemporani au fost (și sunt) derutați de către Satană. Noi, creștinii ortodocși, avem datoria și obligațiunea față de Dumnezeu să-i salvăm pe cei rătăciți printre minciunile Satanei. Creștinismul este ansamblul religiilor la baza cărora se află credințe în persoana și învățămintele lui Isus Hristos. Creștinismul Ortodox este confesia creștină, care a păstrat neschimbate dogmele, tradițiile, cultul, organizarea bisericească fixate prin cele șapte sinoade ecumenice, investite cu autoritate extinsă asupra întregii biserici creștine. *Ortodoxia* în acest context este folosită pentru a spune un adevăr absolut: creștinismul ortodox este „Drept” este „Conform Cu” cele șapte sinoade, este „Corect” Creștinismul Ortodox, conform doctrinei sale nu acceptă schimbarea datelor calendaristice

pentru riturile creștine. Ortodocși sunt acei creștini care nu schimbă stilul vechi cu cel nou. Aici nu se pune la discuții nimic. Conform ortodoxiei nimic nu poate fi modificat. În caz contrar nu mai este „ortodoxie”. Religia Ortodoxă este un sistem de dogme și de rituri, practici privind sentimentul divinității, care își unește în aceeași comunitate spirituală și morală pe toți creștinii ortodocși. A fi creștin ortodox înseamnă a ține de biserica creștină răsăriteană; a fi o persoană de religie ortodoxă; a sărbători; a ține posturile pe stilul vechi. Biserica este Ortodoxă, fiindcă toate celebrările creștinilor ortodocși, se fac pe stilul vechi. În caz contrar, ritul este strămutat în timp și deci contrazice Dogmei Ortodoxe, Biserica nu mai poate fi ortodoxă. La Biserica Ortodoxă persoanele sunt însoțite de o evlavie de un sentiment al creștinismului ortodox, manifestat printr-o scrupuloasă îndeplinire a riturilor, practicilor bisericești fără vre-o modificare în formă, timp, spațiu. Creștinii ortodocși tind și devin evlavioși; respectă morala creștinismului ortodox; sunt oameni pătrunși de sentimente de evlavie Creștin-Ortodoxă, de afecțiune plină de respect; devin pioși; sunt bisericoși, țin la dogmele bisericii. Creștinii ortodocși fac cunoștință cu teoria Creștin-Ortodoxă studiind teologia, expunerea și justificarea rațională a izvoarelor, a dogmelor și riturilor creștinătății ortodoxe.

În așa mod teologia devine nu numai știința despre Creștinismul Ortodox, dar și infrastructura instituțională a Creștinismului Ortodox. Creștinii ortodocși în procese de celebrare au nevoie de Biserică, de localul sfânt. Bisericile sunt înălțate cu un efort financiar al creștinilor ortodocși; de către anumite persoane, numite ctitori, care suportă total sau parțial cheltuielile pentru ridicarea și înzestrarea bisericii.

Actualmente progresul tehnic-științific în anumit mod își impune amprenta în procesul de educație a creștinilor ortodocși. Unii autori afirmă că educația laică și cea Creștin-Ortodoxă fac lucruri comune, educă un om anumite calități omenești. Aici trebuie să precizăm că succesul omenerii a devenit posibil datorită voinței Domnului și deci nu educație laică ci cea Creștin-Ortodoxă creează calitățile bune la om; creștinismul-ortodox prin intermediul educației laice dezvoltă calitățile omului; toate succesele în educație se datorează creștinismul ortodox. Succesele în educația laică au apărut și vor apărea fiindcă aceasta este voia Domnului. Și educația laică este o componentă, un executant al educației Creștin-Ortodoxe.

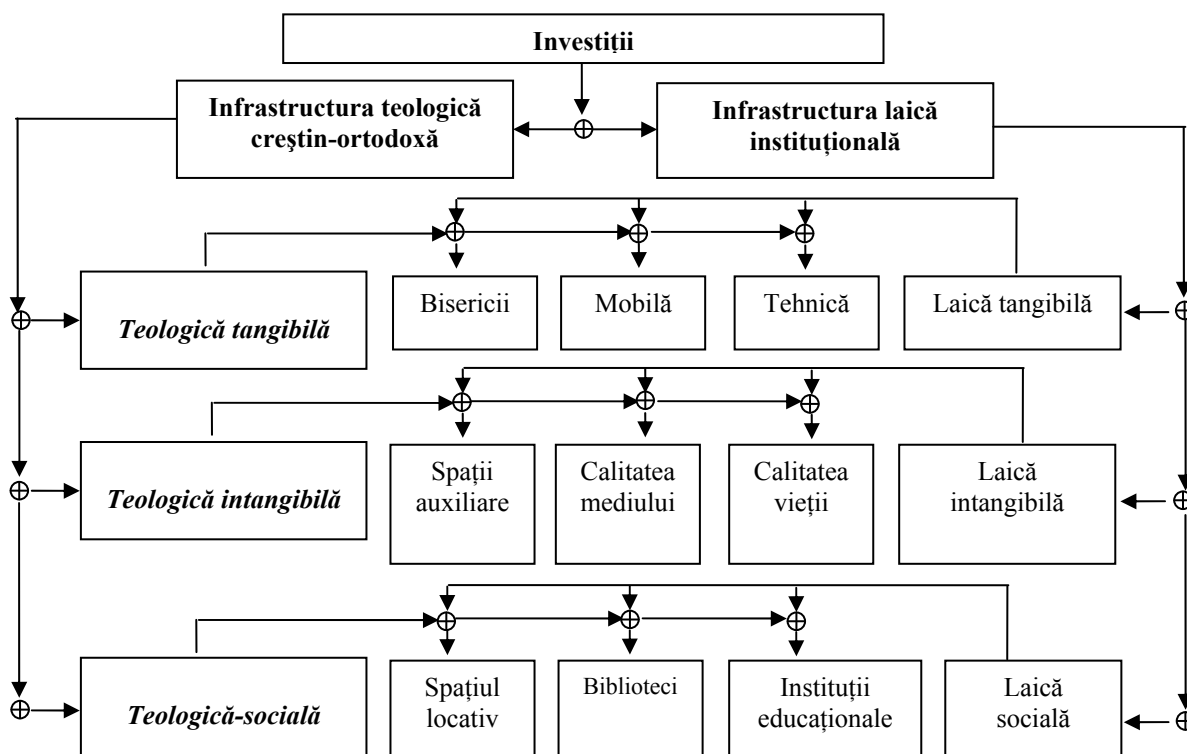

Fig.2.1. Schema-bloc „Structura infrastructurilor teologice, laice”

Sursa: elaborată de autor

Evluvia creștinilor ortodocși apare în anumite condiții create de infrastructura teologică în interdependență cu cea laică (Fig.2.1). Deosebim infrastructura teologică tangibilă (care participă nemijlocit la celebrarea riturilor, practicilor bisericești, tehnică audio, video), intangibilă (spații auxiliare pentru diverse stocuri, activități sanitare etc.), socială (spațiu locativ, biblioteci, instituții de educație Creștin-Ortodoxă). Infrastructura teologică Creștin-Ortodoxă interacționează cu cea laică în scopul soluționării unor probleme ce sunt în afara cultului Creștin-Ortodox.

Creștin-Ortodoxia este și o ramură a economiei naționale a Republicii Moldova, ea este educatorul societății, contribuie la creșterea calității, disciplinei muncii, la crearea umanismului; are de soluționat și un șir de probleme economice. Ca și în orice sistem economic, creștinismul ortodox, fiind constituit dintr-un șir de activități, dispune și de indici, indicatori economici. Factorii ce contribuie la funcționarea creștinismului ortodox conform Dogmei Creștin-Ortodoxe, canoanelor bisericești îi notăm prin $X_1, X_2, \dots, X_i, \dots, X_m$, unde i -numărul factorului; X_i -cuantumul factorului i , $i = 1, 2, \dots, m$; calitatea celebrităților bisericești, notată prin Y este în anumită dependență de factorii X_i , $i = 1, 2, \dots, m$, adică:

$$Y=f(x_1,x_2,\dots,x_i,\dots,x_m) \quad (2.1)$$

Funcția (2.1) poate avea cele mai diverse forme; una, două sau mai multe variabile. Pentru expunerea unor aspecte teoretico-teologice admitem o formă redusă, simplistă a funcției (2.1): Y depinde, de exemplu, numai de o singură variabilă K , de fondurile fixe; funcția are forma:

$$Y = \frac{K^a}{e^{\alpha K}}, \quad (2.2.)$$

Unde $e = 2,72$, a , α - parametri; K -cuantumul fondurilor bisericești fixe, $K > 0$. Lesne de înțeles caracterul specific al funcției (2.2.): calitatea funcționării eparhiei crește odată cu creșterea fondurilor bisericești fixe, dotărilor tehnice, asigurărilor cu spații tangibile. Această creștere, pe parcurs va contribui la diminuarea calității funcționării eparhiei din cauza creșterii cheltuielilor necesare pentru menținerea fondurilor bisericești fixe la nivelul realizat. Cu alte cuvinte numărătorul funcției (2.2) contribuie la creșterea lui Y ; numitorul – la descreștere. În acest caz apare problema: de determinat pentru care cuantumul de dotare a eparhiei cu fonduri productive, calitatea celebrităților va fi maximă. În acest scop este necesară o scurtă analiză matematică. Observăm, că pentru $K = 0$, adică dacă fondurile fixe bisericești sunt totalmente lipsă, inclusiv localul, atunci calitatea $Y = 0$. Să determinăm creșterea marginală a calității Y . În acest scop determinăm derivata lui Y după K .

$$\frac{\partial Y}{\partial K} = MYK = Y' = \left(\frac{K^a}{e^{\alpha K}} \right)' = \frac{aK^{a-1} \cdot e^{\alpha K} - K^a \cdot \alpha \cdot e^{\alpha K}}{e^{2\alpha K}} = \frac{K^{a-1}}{e^{\alpha K}} (a - \alpha K).$$

Domeniul de existență a funcției (2.2.) este $(-\infty, +\infty)$, însă K este pozitiv deci ne vom limita la analiza funcției în intermediul $(0, +\infty)$. Din condiția $\frac{\partial Y}{\partial K} = 0$ determinăm o valoare a variabilei K pentru care funcția ar putea avea valoarea maximă, minimă sau ar fi un punct de inflexiune.

$$\frac{\partial Y}{\partial K} = \frac{K^{a-1}}{e^{\alpha K}} (a - \alpha K) = 0; \quad \frac{K^{a-1}}{e^{\alpha K}} \neq 0, \text{ deci } a - \alpha K = 0, \text{ unde } K^* = \frac{a}{\alpha}.$$

Divizăm intervalul $(0, +\infty)$ în două intervale, cercetăm semnul derivatei în fiecare interval.

Tabelul 2.1. Determinarea monotoniei funcției

	$0 < K < \frac{a}{\alpha}$	$K = \frac{a}{\alpha}$	$\frac{a}{\alpha} < K < \infty$
$\frac{\partial Y}{\partial K}$	$a - \alpha K > 0$	$a - \alpha K = 0$	$a - \alpha K < 0$
Y	Funcția crește	Funcția are extremum (maximum)	Funcția descrește

Sursa: elaborată de autor

Deci prin dotarea eparhiilor cu fonduri fixe bisericești la nivelul $K^* = \frac{a}{\alpha}$, calitatea celebrităților bisericești va fi maximă. Să determinăm, dacă funcția calității slujbelor, celebrităților bisericești, are puncte de inflexiune, adică dacă creșterea calității își modifică sau

nu ritmul de creștere; dacă își schimbă ritmul creșterii. În acest scop determinăm derivata a doua a funcției calității slujbelor bisericești.

$$\begin{aligned}
 Y'' &= \left(\frac{K^{a-1}}{e^{\alpha K}} \right)' (a - \alpha K) + \frac{K^{a-1}}{e^{\alpha K}} (a - \alpha K)' = \frac{(\alpha - 1) \cdot K^{a-2} \cdot e^{\alpha K} - K^{a-1} \cdot \alpha e^{\alpha K}}{e^{2\alpha K}} (a - \alpha K) - \frac{K^{a-1}}{e^{\alpha K}} \cdot \alpha = \\
 &= \frac{a(a-1)K^{a-2} \cdot e^{\alpha K} - a\alpha K^{a-1} e^{\alpha K} - \alpha(a-1)K^{a-1} e^{\alpha K} + \alpha^2 K^a e^{\alpha K}}{e^{2\alpha K}} - \frac{K^{a-1} \cdot \alpha}{e^{\alpha K}} = \\
 &= \frac{K^{a-2} e^{\alpha K} (a(a-1) - a\alpha K - \alpha(a-1)K + \alpha^2 K^2)}{e^{2\alpha K}} - \frac{K^{a-1} \cdot \alpha}{e^{\alpha K}} = \\
 &= \frac{K^{a-2} (a(a-1) - a\alpha K - \alpha(a-1)K + \alpha^2 K^2) - K^{a-1} \cdot \alpha}{e^{\alpha K}} = \frac{K^{a-2} (a^2 - a - a\alpha K - a\alpha K + \alpha K + \alpha^2 K^2 - \alpha K)}{e^{\alpha K}} \\
 &= \frac{K^{a-2}}{e^{\alpha K}} (\alpha^2 K^2 - 2a\alpha K + (a^2 - a)) = \frac{K^{a-2}}{e^{\alpha K}} ((\alpha K - a)^2 - a)
 \end{aligned}$$

Din condiția $\frac{\partial^2 Y}{\partial K^2} = 0$, determinăm $\frac{K^{a-2}}{e^{\alpha K}} ((\alpha K - a)^2 - a) = 0$; $\frac{K^{a-2}}{e^{\alpha K}} \neq 0$ deci

$$(\alpha K - a)^2 - a = 0 \text{ de unde obținem } K_1 = \frac{a - \sqrt{a}}{\alpha}; K_2 = \frac{a + \sqrt{a}}{\alpha}.$$

Pentru $a > 0$; $\alpha > 0$ derivata a doua a funcției calității slujbelor bisericești este pozitivă. Deci funcția respectivă n-are puncte de inflexiune. Să determinăm evoluția calității slujbelor bisericești, dacă din admiteri ipotetice (pur teoretic) dotarea episcopiei cu fonduri fixe bisericești crește până la infinit. Adică să determinăm:

$$\begin{aligned}
 \lim_{K \rightarrow +\infty} Y &= \lim_{K \rightarrow \infty} \frac{K^a}{e^{\alpha K}} = \lim_{K \rightarrow \infty} \frac{(K^a)'}{(e^{\alpha K})'} = \lim_{K \rightarrow \infty} \frac{aK^{a-1}}{\alpha e^{\alpha K}} = \lim_{K \rightarrow \infty} \frac{(aK^{a-1})'}{(\alpha e^{\alpha K})'} = \lim_{K \rightarrow \infty} \frac{a(a-1)K^{a-2}}{\alpha^2 e^{\alpha K}} = \\
 &= \dots = \lim_{K \rightarrow \infty} \frac{a(a-1 \cdot \dots \cdot 1)}{\alpha^a e^{\alpha K}} = 0
 \end{aligned}$$

Deci calitatea slujbelor bisericești, în exemplul nostru ipotetic, pur teoretic, este egală cu zero, dacă dotările cu fonduri fixe bisericești sunt zero; este maximă pentru $K^* = \frac{a}{\alpha}$; este în continuă descreștere, dacă dotările cu fonduri fixe bisericești depășesc nivelul optim. Aceste concluzii pot fi interpretate grafic (fig.2.2.).

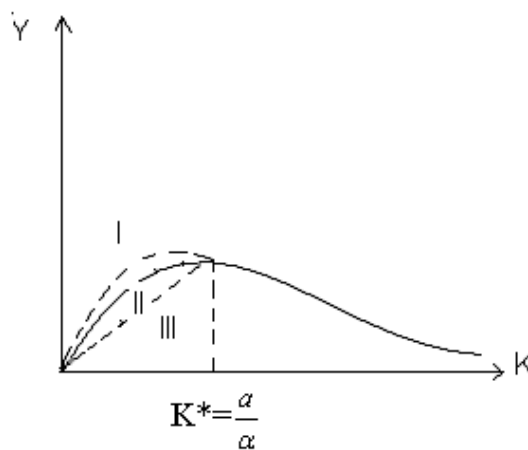

Fig. 2.2. Dotarea optimă a episcopiei cu fonduri fixe bisericești

Sursa: elaborată de autor

În dependență de valoarea parametrului a curba are forme diferite: pentru $a < 1$ – linia I; pentru $a = 1$ – linia II; pentru $a > 1$ – linia III. Calitatea slujbelor, ceremoniilor, activităților bisericești depinde de un șir de factori (funcția (2.1.)). O funcție de tipul (2.2.), dar de două variabile va avea forma:

$$Y = A \frac{K^{a_1}}{e^{\alpha_1 K}} \cdot \frac{L^{a_2}}{e^{\alpha_2 L}}; \quad (2.3)$$

unde $a_1, a_2, \alpha_1, \alpha_2$ - parametri, K - cuantumul fondurilor fixe, echipamentele fețelor bisericești; L - numărul fețelor, lucrătorilor personalului bisericești. Funcții de forma (2.2.), (2.3.) pot fi întâlnite și în analiza altor procese economice, de exemplu în lucrările [1], [2].

Parametru $a_i, i=1;2$ este elasticitatea factorului i , în cazul examinat al fondurilor fixe bisericești, al personalului bisericesc; parametru $\alpha_i, i=1;2$ reprezintă viteza creșterii elasticității calității slujbelor, ceremoniilor, activităților bisericești. Să determinăm cuantumul creșterii calității slujbelor bisericești la o unitate (la un procent) de creștere a fondurilor fixe bisericești (E_1), la un procent de creștere a personalului bisericesc (E_2).

$$E_1 = \frac{\partial Y}{\partial K} \cdot \frac{K}{Y} = A \frac{L^{a_2}}{e^{\alpha_1 L}} \cdot \frac{K^{a_1-1}}{e^{\alpha_1 K}} (a_1 - \alpha_1 K) \cdot \frac{K}{\frac{AK^{a_1} \cdot L^{a_2}}{e^{\alpha_1 K} \cdot e^{\alpha_2 L}}}; \quad E_1 = a_1 - \alpha_1 K \quad (\text{Fig.2.2}).$$

Elasticitatea calității serviciilor bisericești este în dependență inversă cu cuantumul dotărilor cu fonduri fixe bisericești. Cu alte cuvinte creșterea dotărilor cu fonduri fixe bisericești asigură creșterea calității însă eficiența fiecărei unități de fonduri fixe unității bisericești este mai mică decât eficiența unității precedente și mai mare decât eficiența unității următoare.

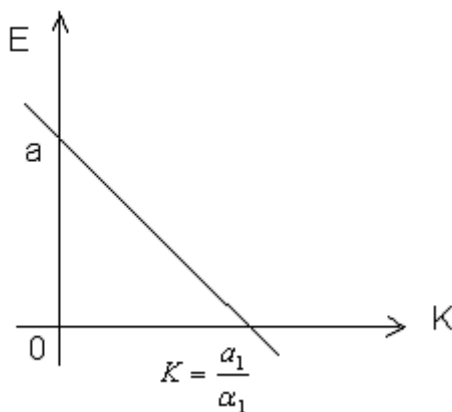

Fig.2.3. Elasticitatea $(E_1 - K)$.

Sursa: elaborată de autor

Similar determinăm elasticitatea E_2 :

$$E_2 = \frac{\partial Y}{\partial L} \cdot \frac{L}{Y} = a_2 - \alpha_2 L;$$

Viteza creșterii elasticității E_1, E_2 poate fi determină din condiția:

$$\frac{\partial E_1}{\partial K} = (a_1 - \alpha_1 K)' = -\alpha_1 ; \quad \frac{\partial E_2}{\partial L} = (a_2 - \alpha_2 L)' = -\alpha_2 .$$

În funcția calității poate fi inclus potențialul progresului tehnico-științific intangibil cu ritualurile bisericești (tehnică video, audio). Funcția (2.2.), (2.3) va avea forma:

$$Y = A \frac{K^{a_1}}{e^{K\alpha_1}} \cdot \frac{L^{a_2}}{e^{L\alpha_2}} \cdot \frac{M^{a_3}}{e^{M\alpha_3}} \quad (2.4.)$$

$$\text{Sau pentru cazul general (funcția 4): } Y = A \prod_{i=1}^m \frac{x_i^{a_i}}{e^{\alpha_i x_i}} \quad (2.5.)$$

$$E_i = a_i - \alpha_i x_i, i = 1, 2, \dots, m.$$

Funcțiile (2.2.)-(2.5.) în bibliografie sunt numite funcții cinetice. Prioritățile funcțiilor cinetice: permit determinarea valorii optime a fiecărui factor inclusiv în calcule; parametrii A, a_i, α_i , pentru $i = 1, 2, \dots, m$ pot fi determinați prin metoda celor mai mici pătrate, trecând de la forma (2.5.) la forma logaritmică:

$$\ln Y = \ln A + \sum_{i=1}^m (a_i \ln x_i - \alpha_i x_i).$$

Pentru funcția (2.2.): $\ln Y = a \ln K - \alpha K$.

Calcululele prin și cu ajutorul funcției cinetice pot fi efectuate la nivelul eparhiilor, la nivelul mitropoliei, pot fi puse la baza unor decizii de dezvoltare a infrastructurii teologice Creștin-Ortodoxă.

2.2. Eficiența factorilor economici în desfășurarea activităților bisericești

Spre deosebire de serviciile laice, cele bisericești au specificul lor. De serviciile laice omul se poate lipsi; de cele duhovnicești – nu; creștinul ortodox poate îndura orice lipsuri, însă obligațiunea slujitorilor bisericești nu este de a exploata această unică calitate a credinciosului; ei, slujbașii Bisericii trebuie să creeze „condițiile” și „confortul” maxim pentru credincioși în localul Bisericii. Eficiența economică este raportul dintre Efort și Efect Efort, adică $e = \frac{Efct}{Efrt}$.

Corul bisericesc (x_1), tehnica audio (x_2), mobila bisericească, inclusiv instrumentele muzicale (x_3); echipamentele bisericești (x_4), uniforma pentru coriști, personal auxiliar pentru fețele bisericești (x_5), foto, fono-genitatea preoților, fețelor bisericești, coriștilor, persoanelor auxiliare (x_6), spațiul bisericesc *per capita* (x_7), nivelul studiilor preoților, a personalului auxiliar (x_8), vârsta fețelor bisericești (x_9) constituie „efortul”; efectul va fi numărul creștinilor ortodocși activi la o unitate de „Efort”. Să calculăm „Efectul”.

Efortul poate fi convențional grupat pentru activitățile: $a = (x_1; x_2; x_3; x_4; x_5)$; $b = (x_4; x_6; x_7; x_8; x_9)$. În mulțimea factorilor a o atenție deosebită trebuie să se acorde muzicii bisericești. În Biserica Ortodoxă arhitectura, pictura și muzica sunt cele trei arte care se contopesc într-un tot unitar, dând unui sfânt locaș efectul desăvârșit. Așa se explică emoția religioasă care îl pătrunde pe cel ce trece pragul unei biserici, fie ea și de lemn, dar frumos împodobită cu pictură și cu o cântare înălțătoare, izvorâtă din sufletul încărcat de dorința de unire cu Dumnezeu. Biserica este *obiectul* credinței. Ea constituie prelungirea și actualizarea în lume a tainei mântuirii. Ca Trup al lui Hristos, Mireasă a lui Hristos, Templu al Duhului Sfânt, ea participă la *teantropia Mântuitorului*; este de natură divino-umană, este Revelația tainei mântuirii în istorie. Biserica se definește prin viața lui Dumnezeu pe care o comunică și care a întemeiat-o. Biserica este deci obiect al credinței. *Nu poți avea pe Dumnezeu ca Tată dacă nu ai Biserica drept Mamă*, scria Sfantul Ciprian al Cartaginei. Muzica sferelor ce l-a frapat pe Pitagora este o realitate. Corpurile cerești alunecă pe orbitele lor cu vibrații sonore care creează o muzică cosmică. Marele învățat grec spunea că sferile cosmosului emit muzică. Pitagora nu a fost primul, nici singurul care a evocat „muzica astrilor”, după el mulți gânditori, scriitori, filosofi și muzicieni au făcut referire la ea. Platon arată : „Din cele opt note diferite (pentru fiecare planetă de pe cer), rezultă un singur efect armonios”. Boethius, în sec. al VI-lea, reia și dezvoltă această idee, expunând în detalii ceea ce numește el „muzica lumilor”. Muzica există în lume de când există omul. Ea este cuvântul pe care Creatorul l-a insuflat în om. Vocea omenească este un instrument care transmite mult mai multe decât un simplu cuvânt, o simplă frază, ea emite sunete care au o cadență, un ritm, vibrații de anumite lungimi de undă. Este un canal prin care se pot transmite energii de vindecare. Energia

mentală emite vibrații atât de puternice, încât sunt în stare să acționeze asupra materiei și implicit asupra corpului uman [96]. Biserica este *mediul* credinței, adică spațiul spiritual în care credinciosul se naște pentru o viață nouă, crește, se întărește în credință și în viață, potrivit sfântului Duh. Ea este matricea spirituală, spațiul Duhului, unde prin suflarea sa și prin focul său, scânteia credinței se aprinde și crește în cunoaștere și în iubire. *Unus christianus, nullus christianus*, cita părintele G.Florovsky un vechi autor anonim [153, p.15]. Muzica vocală a evreilor era strâns legată de cea instrumentală. Din cartea întâia Paralipomenon (întâia a Cronicilor cap. 15, v. 16-25), reiese că evreii aveau pentru cântarea psalmilor, anumite melodii pe care le executau cu vocea și cu diferite instrumente, în mod armonios. Moise ne arată în Geneză cap. 4, v. 21, că Iubal a fost părintele cântărilor cu chitara și cimpoiul.

Sfântul Vasile cel Mare, vorbind despre binefacerile psalmilor, arată: „Psalmul este liniștea sufletelor, răsplătitorul păcii, liniștind gândurile tumultuoase și turbulente. El dă odihnă sufletului agitat, el potolește pe omul pătimaș. Psalmul este susținătorul prieteniei, trăsătura de unire pentru cei care sunt despărțiți, mijlocul de împăcare între dușmani. Căci cine ar putea să considere pe cineva dușman, când trimite o dată cu el glasul său către Dumnezeu. Psalmul alungă demonii și atrage ajutorul îngerilor. Este o armă împotriva temerilor de noapte și odihnă în ostenele zilei, este un sprijin pentru cei ce sunt încă slabi de duh, o podoabă pentru cei ce sunt în floarea tinereții, o mângâiere pentru cei bătrâni. Pentru începători, este un început, pentru cei care sunt avansați, un mijloc de a progresa, pentru cei care sunt deja întăriți, un susținător. Psalmul poate chiar să stoarcă lacrimi dintr-o inimă de piatră. Este opera îngerilor, convorbire cerească, tămâie duhovnicească” [138, p.184.] Biserica este *subiectul* credinței. Fără a se permite, bineînțeles, atribuirea vreunui caracter „ipostatic” Bisericii, putem spune despre credința creștină că depășește limitele persoanei umane și că ea este credința întregii Biserici, din toate timpurile și din toate locurile: Biserica universală, catolică. Această catolicitate este, mai întâi, de natură calitativă, adică se referă la plenitudinea Adevărului său. Ea este, de asemenea, universală, căci este a fiecărui om și deci a tuturor oamenilor. Prin convertirea baptismală, individul intră în credința Bisericii, o primește, și-o însușește, o asimilează în cele mai adânci profunzimi ale existenței sale, apoi o transmite. Această credință comunitară nu înstrăinează și nu frânge persoana celui credincios, care se deschide astfel spre adevărul său ultim. Dacă se afirmă, pe bună dreptate, că melodia este singură în măsură să exprime o idee sau un sentiment de pietate, este ușor de explicat de ce cultul ortodox este bogat împodobit cu frumoase cântări care ne apropie de sublima învățătură a Mântuitorului Isus Hristos. Sufletul omului este înduioșat până la extaz, este ridicat deasupra micimii sale pământești prin melodia liniștitoare a cântărilor bisericești. Datorită faptului că muzica greacă a avut o influență covârșitoare asupra muzicii religioase trebuie să facem o incursiune și asupra muzicii la vechii greci. Aceștia cultivau muzica

atât pentru perfecționarea vocii și delectarea auzului dar mai ales pentru săvârșirea cultului închinat zeilor. În epoca mitologică a grecilor muzica era o preocupare a preoților, iar în epoca de înflorire devine o ocupație generală, fiind considerată un mijloc de educație publică. Toți tinerii trebuiau să învețe muzica, pe lângă alte științe, ea ocupând un loc de frunte în procesul de învățământ. Astfel Platon (429-347 î.d.Hr.), vorbind despre cultivarea muzicii la atenieni zice: „Vedeți să vă învățați pe voi și pe copii voștri, literele, muzica și gramatica, pentru că prin acestea omul ajunge la desăvârșire...” [81, p.528]. De-a lungul secolelor, Biserica moștenește conștiința Apostolilor de a fi Biserica și Poporul lui Dumnezeu. Ea este însuflită de Duhul Sfânt, din generație în generație. Sfântul Dumnezeu spune că *nimic nu este adăugat și nu s-a renunțat la nimic din învățătura apostolică*. În Biserică se actualizează mereu taina trinitară a mântuirii lumii, pe care Biserica o afirmă, o manifestă, o comunică. În această concepție despre identitatea Bisericii de-a lungul secolelor, noțiunea însăși de tradiție eclesială, de succesiune apostolică, constituie o axă esențială. Este mediul viu în care crește Biserica, în care se formează canonul neo-testamentar, în care se dezvoltă cultul creștin sub formele și cele mai variate. Muzica religioasă iudaică formează elementul primordial, esențial și fundamental în originea cântării cultice ortodoxă. Primii creștini fiind recrutați dintre iudei veneau în biserică cu vechea manieră a cântărilor de la templu. Istoria liturgică ne confirmă că solistul de la ceremonialul primilor creștini era urmaș al cântăreților din sinagogile vechi evreiești [14, p.40-45]. Asemănarea cea mai izbitoare între cântările de la templu și cele creștine se poate constata din cântarea Apostolului și a Evangheliei, din citirea psalmilor, care poartă în ele scheletul lecturii mozaice din sinagogi. [81, p. 291.] Apostolii înșiși, care proveneau dintre evrei, nu au avut vreo formă nouă de închinare, deosebită de cea obișnuită în cultul mozaic. Evanghelia Sfântului Ioan începe cu faimoasele cuvinte: „La început a fost cuvântul” (în grecește Logos, care poate fi tradus tot atât de bine prin „vorba” sau „cuvânt”). Dacă analizăm însă mai profund cuvântul „logos”, credem că poate fi tradus și cu „sunet” sau „cânt”. Creația ar fi putut fi o emanație de energii, o cristalizare a cuvântului, a cântecului. Astfel se explică gândirea lui Pitagora, conform căreia puterea muzicii ar fi de ajuns să explice structura universului. [22, p. 28; 23, p.185]. În Bizanțul de după iconoclastism, cele două tradiții s-au întrepătruns în general, într-o măsură mai mare și descoperim, de exemplu, că profetul misticii personaliste, Sfântul Simeon Noul Teolog, și-a petrecut cea mai mare parte din viață în comunități chinovitice situate în cetatea Constantinopolului. Deoarece din punct de vedere teologic și spiritual nu a existat opoziție între eremiți și chinovitici, este posibil, prin urmare, să vorbim despre o singură teologie monastică. [133]. Prin psalmi se înțeleg cunoscutele cântări ale iudeilor, adunate în cartea numită Psaltire, al căror tutor principal este David. Psaltirea însăși nu este altceva decât o carte de cântări și poezii religioase, pe care psalmistul David, Core și fiii săi, le-au măiestrit, cântându-le din harpă și alte instrumente muzicale [20].

Dacă trupul omului este templul Duhului Sfânt, putem să ajungem la el prin muzică, rămânând în rezonanță perfectă cu muzica sferelor, cu lumina cerului, cu Dumnezeu care este Lumina lumii. Muzica poate fi numită vorbirea sufletului, ea îl face pe om blând, virtuos, înțelept. Scopul ei este de a cultiva sentimentele nobile ale omului [81, p.291]. „Ce descoperire înțeleaptă a învățătorului, care a meșteșugit ca odată cu cântarea să învățăm și cele ce ne folosesc. De aceea se și întipăresc mai bine în suflet învățăturile. În Cartea Psalmilor, profetul a armonizat-o cu instrumentul muzical numit psaltire, deși sunt multe instrumente muzicale. După părerea mea, spune Sf. Vasile cel Mare mai departe, profetul inspirat de Duhul, a arătat harul cel de sus care răsună în psaltire, pentru că dintre toate instrumentele muzicale numai psaltirea își are cauza sunetelor în părțile de sus ale ei. La chitară și la liră sunetul se produce dedesubtul locului unde pana atinge coardele, psaltirea însă are cauzele sunetelor în partea de sus, ca și noi să căutăm a cugeta cele de sus și să nu ne pogorâm la patimile trupului din pricina dulceței melodiei". Aceleași considerații, asupra valorii psalmilor, aflăm aproape exact și la Proclu, patriarhul Constantinopolului, și la alți scriitori bisericești. Așadar Părinții Bisericii noastre puneau mare preț pe text dar și pe melodie, căci prin ele se răspândește învățătura Bisericii. Muzica fiind interpretarea textului, reprezintă un mijloc eficace în propovăduirea și asimilarea doctrinei. [138, p.184]. Afirmatia că Biserica este misionară nu reprezintă o chestiune secundară. Ea nu este întâi Biserica și apoi misionară. Aceasta ar putea părea surprinzător în măsura în care noi înțelegem misiunea ca o *acțiune*. Dacă misiunea este numai o lucrare, o activitate a Bisericii, trebuie ca mai întâi să existe Biserica, pentru a putea mărturisi. Dar noi vedem că, din ziua Cincizecimii, mărturia credinței face parte chiar din esența vieții creștine.

În scopul efectuării unor analize, în exclusivitate cu caracter economic, vom reduce eficiența activităților eparhiilor la numărul enoriașilor ce au frecventat biserica Creștin-Ortodoxă pe parcursul perioadei considerate. O astfel de ipoteză este simplistă deoarece eficiența funcționării repartițiilor nu se reduce la o numărătoare, la o aritmetică; eficiența duhovnicească nu poate fi cuantificată printr-un scalar. Însă din considerente pur economice și deloc nu spirituale introducem o funcție a eficienței funcționării eparhiilor. Prin activitatea simplistă a eparhiilor vom înțelege transformarea unor factori primari într-un rezultat al slujbelor bisericești măsurat (convențional) cu numărul frecvențelor enoriașilor(Y). Procesul de transformare îl considerăm numai sub aspectul său structural. Quantumul indicatorului Y se compune sub impactul a câtorva factori $X_1, X_2, \dots, X_n$. Fiecare din factorii $X_i, i=1,2,\dots,n$, considerat separat, nu este decisiv, însă în ansamblu, impactul acestora asupra indicatorului Y poate deveni considerabil. În continuare pentru efectuarea analizelor respective vom utiliza funcții transcendente de tipul celor expuse.

În procesul de elaborare a criteriului funcționării eficiente a sistemului eparhic din Republica Moldova o importanță deosebită o are selectarea factorilor-argument. Factorii, în realitate sunt diferiți. Din toată complexitatea acestora, în analizele ulterioare, au fost luați în considerație dotarea eparhiilor cu: cor bisericesc (X_1), tehnică audio (X_2), mobilă bisericească (X_3), echipamente bisericești conform canoanelor creștinismului ortodox (X_4), uniformă pentru coriști, personal auxiliar, fețe bisericești (X_5), foto-, fono-genitatea eparhilor, coriștilor, personalului auxiliar, a fețelor bisericești (X_6), spațiul bisericesc *per capita* (X_7), nivelul studiilor personalului auxiliar a fețelor bisericești, a coriștilor în direcția profesată (X_8), vârsta fețelor bisericești (X_9). Lista factorilor-argument poate fi continuată, însă numai după cuantificarea impactului factorilor (X_1 - X_9). Numărul frecvențelor enoriașilor (Y) depinde în cea mai mare măsură de nivelul credinței enoriașilor creștini ortodocși în Dumnezeu. Factorii (X_1 - X_9) constituie o infrastructură convențională duhovnicească, condiții create pentru creștinii ortodocși în procesele de înfăptuire a riturilor creștin ortodoxe în localele bisericești.

De-a lungul vremii, au fost emise cele mai diverse păreri despre această însoțitoare a omului - cântarea - în viața sa intimă, psihologică, religioasă, morală, civică, socială, fiind considerată modalitatea cea mai elevată de apropiere a omului de semenul său, dar mai ales de Dumnezeu. Cântarea însoțită de text capătă o valoare mai mare. Textul devine cântec numai dacă este înveșmântat într-o haină melodică ce-i sporește valențele [139, p.2]. Cântarea îndulcește cuvintele de rugăciune ale credincioșilor, sporește bucuria și iubirea față de persoana al cărei nume este rostit prin cântare. Bucuria aceasta se manifestă prin hotărârea de-a rămâne atașat de persoana căreia i se adresează cântarea. Aceasta se întâmplă chiar și atunci când este cântată patria, neamul, persoana iubită, satul natal etc. [26, p. 24.]. De aceea cântarea este modul cel mai propriu de a vorbi despre Dumnezeu și cu Dumnezeu, de a-i mulțumi din toată inima pentru toate binefacerile pe care le trimite asupra noastră, deoarece prin cântare spunem mult mai multe decât putem exprima prin cuvinte [26, p. 21]. Muzica în armonia ei, este nu numai un simbol al readucerii ființelor umane la virtuțile care le unifică, ci este ea însăși un mijloc al acestei unificări. Ea unifică sufletele numai când cei ce cântă împreună se însuflețesc în această cântare de iubirea curată comună a lui Dumnezeu și a îndemnurilor spre virtuți cuprinse în ele. Altfel muzica îi poate îndârji pe oameni și mai mult în patimile care-i dezbină. Fencitul Augustîh, asistând la cântarea comună susținută de Ambrozie, episcopul Milanului, episod care a contribuit în mare măsură la convertirea lui, zice: „De câte ori n-am plâns la imnurile și cântările tale, profund mișcat de glasurile credincioșilor tăi, care răsunau până departe. Ele pătrundeau în urechile mele și odată cu ele adevărul lor în inima mea. Mă cuprindea un sentiment de evlavie, îmi picurau lacrimi, mă simțeam împăcat” [24, p.24]. Întors acasă din trăirea în comuniune prin intermediul cântării comune liturgice, credinciosul are puteri proaspete pentru a lupta cu greutățile

întâlnite în drumul său, are resurse pentru a putea răzbi cu seninătate, fără dușmăanii și răutăți, în lupta cu păcatele; va avea astfel o prezență dinamică, asemenea grăuntelui de muștar, o mărturie / vie și lucrătoare în Biserica lui Hristos. Sfântul Grigorie de Nisa arată în scrierile sale că omul este o ființă muzicală, pentru că este o ființă înzestrată cu cunoaștere, care nu este lipsită de afectivitate. Omul este muzical mai ales prin cunoașterea altor persoane și prin relația cu ele. De aceea omul simte nevoia unei cântări comune cu semenii săi, în care-i împreună, își trăiesc în comun afecțiunea lor și imită muzica armonioasă a universului, întreaga orânduire a lumii, mai spune el, este o armonie muzicală, al cărui meșter și creator este Dumnezeu, universul este o uriașă muzică formată din nenumărate melodii! ale părților iar în om se reflectă această muzică în mod deosebit prin afectivitatea lui conștientă. Totul este un imn de laudă nesfârșit de bogat, produs de Dumnezeu și adresat lui Dumnezeu. Sfântul Grigorie de Nisa vorbește și de o tulburare a muzicalității omului și de modul în care poate fi restabilită afecțiunea. Astfel el arată că este în firea lucrurilor ca omul să se adreseze semenilor săi prin cuvintele sale și acestea îl pot uni cu ei, sau îl pot învrăjbi prin patimi, în funcție de starea lui, progresată în virtuți, sau de disonanța lui care se află în starea pătimasă [138, p.123-159]. După ce s-au constituit ca Biserică proprie, creștinii sunt îndemnați de Sfântul Apostol Pavel: „Umpleți-vă de Duhul, vorbind între voi în psalmi, în imnuri și în cântări duhovnicești” (Efeseni, 5, 18). La psalmi s-au adăugat laudele adresate lui Hristos și alte cântări pline de căldura Duhului, ce le producea o bucurie deosebită izvorând din veselia cântării, deoarece îl invocau pe cel căruia i se adresau cântările. De aceea Sfântul Apostol Pavel, repetând, cu alt prilej, același îndemn către coloseni, pune în evidență trebuința ca prin cântările lor să se umple de cuminenie, de înțelepciune, pe care le pot dobândi „în numele lui Hristos și mulțumind prin El lui Dumnezeu și Tatăl” (Coloseni 3, 16). A gândi împreună înseamnă a vedea împreună și a-și comunica ceea ce trăiesc și primesc de la Dumnezeu. Slăvirea cu o gură nu se poate realiza decât prin cântare, întrucât nu pot grăi toți cei adunați simultan așa cum o fac prin cântarea ritmată. În această slăvire, cântare, persoanele nu se anulează, ci ele, împreună, alcătuiesc o simfonie prin intercomunicare, așa după cum într-o mare orchestră muzicanții cântă la diferite instrumente, colaborând ca un tot unitar la o piesă muzicală în ansamblul ei. Gândind toți același conținut și comunicându-l, se întărește fiecare din puterea tuturor în gândirea comună cu ceilalți, în credința comună față de același Dumnezeu. Cântarea corală presupune un „noi”, care este alcătuit din „euri”. Ei sunt toți uniți în Dumnezeu cum sunt copiii în mamă și ea în ei. Cel pe care îl iubesc este ca un „eu” propriu, căci toată durerea lui se scurge în „eul” meu. Trăiesc „eul” meu dar trăiesc și „eurile” celorlalți. Oricare ar fi iubirea dintre euri, ele nu se contopesc, ci rămân mai departe „euri”. În acest „noi”, ca subiect al Sfintei Liturghii este și al îngerilor, al sfinților ba chiar și al celor decedați în credință, mai ales al celor apropiați nouă. Această certitudine ne dă o și mai mare bogăție și adâncime tainică, de apropiere

de Hristos, Cel ce ne unește pe toți în comuniune cu Sfânta Treime, cuprinși în Biserica de pe pământ și din cer. Când va dispărea păcatul din noi toți, îl vom putea lăuda pe Domnul din toată inima, cu sinceritate și aceasta îi va uni pe toți unii cu alții. [85; 123]. În antichitate muzica era considerată a patra necesitate, urmând după hrană, îmbrăcăminte și adăpost. [139, p. 122.] Cercetătorii care se ocupă de funcția psihologică a muzicii pornesc de la nevoia de muzică a sufletului uman și de la implicațiile ei în viața afectivă, emoțională, etică și estetică. Pe de altă parte absența muzicii dăunează vieții spirituale, după cum atrage atenția marele Shakespeare: „Omul care nu are muzica în sine și care nu se emoționează de acordurile dulci ale sunetelor este capabil de trădare, de curse și de furtişaguri. Mişcările sufletului său sunt întunecate ca noaptea și pasiunile negre ca iadul. Feriți-vă de un asemenea om” [139, p.124]. Relaxarea psihică determinată de comuniunea cu muzica este menționată de către muzicieni, filozofi și oameni de știință. Astfel, Goethe scria: „Pot să muncesc mult mai bine când ascult muzică”, Hegel aprofunda această afirmație: „Muzica răsună în străfundul sufletului, a cărui forță este cuprinsă și pusă în mișcare”. Tudor Vianu remarcă de asemenea rolul deosebit al muzicii în liniștirea sufletului: „Cine nu se pricepe să facă liniște în sine, nu poate auzi glasul lui Dumnezeu în el”⁶. [139, p.122] Funcția terapeutică a muzicii nu este o descoperire recentă. Din Biblie aflăm că regele David I cunoștea această funcție a muzicii. Cu cântecul său, el l-a vindecat pe Saul de duhurile rele: „Iar când duhul cel trimis de Dumnezeu era peste Saul, David luând harpa, cânta și lui Saul îi era mai ușor și mai bine și duhul cel rău se depărta de el” (I Regi, I 16,23). Pitagora, unul dintre cei mai mari matematicieni și filozofi ai antichității, în același timp muzician și medic, a apreciat că muzica are un rol important în restabilirea sănătății psihice [139, p.122]. Toate cântările și rugăciunile cultului divin ortodox indică, sugerează o ieșire a omului închis în egoism, spre Dumnezeu, chiar și atunci când se cer în rugăciuni și bunuri necesare vieții pământești, drept condiții de pregătire pentru împărăția lui Dumnezeu. De aceea, când vorbim despre importanța cântării în biserică trebuie să ne referim la cântarea în comun, deoarece numai ea duce până la capăt unirea între suflete în aceeași credință și dragoste în Hristos, ținându-i uniți pe cei ce cântă ca un singur trup. Cântarea comună s-a practicat în comunitățile creștine încă de la înființarea lor. Practicarea ei astăzi reprezintă o „întoarcere la creștinătatea de la început” sau „o revenire la tradiția Bisericii primare” [23, p.120-175]. În felul acesta înțelegem cum cântarea comună în biserică este și ea un mijloc prin care se restabilește armonia ființelor umane în Hristos, sau se înaintează spre o tot mai mare unitate în Hristos, care va ajunge la desăvârșire în viața viitoare, când oamenii vor slăvi pe Dumnezeu în mod neîncetat împreună cu îngerii, într-o desăvârșită armonie între ei. Cântarea adresată lui Dumnezeu nu se dispersează de cuvinte, deoarece cu ajutorul cuvintelor ne putem adresa atât lui Dumnezeu prin rugăciunea cântată dar și semenului nostru, cu care trăim în comuniune și cu ajutorul căruia ne unim glasul în preamărirea lui

Dumnezeu. Din această cauză Biserica Ortodoxă a evitat să introducă instrumentele în cult, pentru că ele produc „sentimente care nu exprimă cunoștința clară a lui Dumnezeu, despre care se știe în mod limpede că este Persoană sau Treime de Persoane. Melodia instrumentelor poate scufunda pe credincioși în simțirea vagă a unui adânc indefinit, a unui adânc ce nu poate lua cunoștință în mod conștient lauda, mulțumirea, cererea noastră, pentru fapte pe care poate nici nu le-a săvârșit și nici nu le poate săvârși [14, 22, 23, 122]. Cultul divin ortodox, al cărui centru și esență o reprezintă sfânta Liturghie, este locul lucrării sfințitoare și al propovăduirii de credință. În toate manifestările liturgice strălucește slava Mântuitorului, acestea îl mărturisesc în viața moral-duhovnicească a creștinului ortodox. Mai mult, laudele bisericești, care constau din psalmi, rugăciuni cântate sau citite și din binecuvântări ale preotului, credincioșii prezenți participă activ și primesc anumite daruri pline de frumusețe spirituală [28, p.201-365; 29, p.18-38; 64, p.331-352; 116]. Cultul creștin este viață în Hristos, omul credincios, adorând pe Dumnezeu, primește harul Său prin puterea Duhului Sfânt, care formează esența credinței, a vieții și a cultului creștin. Cultul aduce pe omul credincios în relație dialogică, vie și directă cu Dumnezeu, care este ambianța și izvorul comuniunii. [89, p.104] Din cadrul sfintei Liturghii desprindem transcenderea sau ridicarea noastră peste interesele egoiste, legate de cele vremelnice și unirea noastră cu Dumnezeu, prin Fiul, cu ajutorul Duhului Sfânt. Astfel adunându-ne toți în ambianța înălțătoare a cântării liturgice, întărim comuniunea dintre noi, de aceea în sfânta Liturghie la ectenia cererilor se cere: „Unirea credinței și împărtășirea Sfântului Duh cerând, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră, lui Hristos Dumnezeu să o dăm”, [11, p. 154] cerem folos duhovnicesc pentru toți. [124, p. 6] Când toți credincioșii îl laudă pe Dumnezeu prin cântare comună, trebuie să se gândească nu numai la ceea ce au de la Dumnezeu toți sfinții, ci și la ce adaugă ei împreună, felurile bunătăți ce le-au primit de la Hristos, adunându-le fiecare în sufletul său. Credincioșii sunt îndemnați să adune felurile bunătăți nu numai atunci când cântă împreună, ci și în viața lor zilnică. Prin cântarea comună oamenii se întâlnesc în glasurile lor cu îngerii care se roagă împreună cu noi și dau preamărire lui Dumnezeu. Mulțumirea adusă lui Dumnezeu prin cântare este mai bogată dacă se întâlnește cu mulțumirea celorlalți, în mulțumirea fiecăruia să se regăsească mulțumirea tuturor și mulțumirea tuturor să influențeze mulțumirea fiecăruia. Insul nu este desființat în cor, dar nici nu se simte singur și nici nu este tentat să se împotrivească celorlalți sau să se socotească mai presus de ei. Cerând împreună lui Dumnezeu iertare, se privesc unul pe altul cu sentimente de iertare pentru faptele lor rele. Sfântul Grigorie vorbește și de o tulburare a muzicalității omului și de modul în care poate fi restabilită. „Cuvintele omului, zice el, se adresează prin firea lor semenilor săi și acestea îl pot uni cu aceia sau învrăjbi. De aceea în grăirea oamenilor pătimiși nu mai este muzicalitate, nu mai este o armonie, sau o simfonie, ci o larmă urâtă, neluminoasă, întunecată. Uneori oamenii

ce se urăsc pot îmbrățișa tăcerea în raporturile lor, dar o tăcere cruntă, o tăcere care-i chinuiește, ca dovadă că ei sunt făcuți pentru vorbirea în armonie sau muzicalitate. În oamenii în ale căror convorbiri nu mai este o armonie și nu se mai poate promova unitatea prin ea, s-a instalat boala ființei care se manifestă prin stricarea muzicalității ei [111, p.12; 151]. Cântarea servește astfel la întărirea credinței, deoarece cântând adevăruri despre faptele iubitoare ale lui Dumnezeu, sufletul se întărește, trăiește cu convingerea că, toate acestea trebuie să se comunice și altor suflete, determinându-le astfel să se unească în mărturisirea aceleiași credințe. În felul acesta cântarea este un factor de întărire a comunității credincioase și se recomandă să se practice în comun de către toți credincioșii. Dragostea pentru Dumnezeu îi face pe credincioși să-și unească sufletele în cântarea religioasă. Aceasta îi unește mai mult pe credincioși în contopirea emoțională a sufletelor de Dumnezeu. Ritualul religios cu slujbele, ceremoniile și toate cântările ce îl însoțesc, nu sunt o simplă dezvoltare a unor manifestări artistice, care tind să înlocuiască adevărata pietate creștină. Iată ce ne-a învățat Mântuitorul: „Când vă rugați nu spuneți multe ca păgânii, că ei cred că în multa lor vorbărie vor fi ascultați” (Matei 6,7). Sfânta Liturghie nu este o imagine artistică și nici reproducerea unei imagini, ci prefigurarea împărăției lui Dumnezeu împlinită în acest veac. Am putea spune că este o „icoană” a mântuirii noastre, ceva din esența sacramentală, aducând între noi o anumită prezență a lui Dumnezeu. De aceea toată arta de care se folosește Biserica la serviciul liturgic urmărește realizarea eficienței supranaturale, respectiv unirea sufletului cu Dumnezeu, izvorul etern al tuturor frumuseților spirituale. Reducerea valorii pe care o prezintă rânduiala liturgică la impresii de ordin artistic, evidențiind numai frumusețea cântării, slăbește imboldul lăuntric al vieții morale. În practicarea cântării cultului ortodox se urmărește unirea sufletească a tuturor celor prezenți, rezonarea la unison pe principiul că „cine se aseamănă se adună”. Există savanți, muzicieni, care experimentează acțiunea muzicii asupra animalelor, plantelor, oamenilor. Toate acestea se realizează în instituții de cercetări, în laboratoare, în sanatorii, cu ajutorul celor mai moderne mijloace științifice. Cercetătorii ne pun la dispoziție informații utile, legate de efectul muzicii asupra omului. Unisonul practicat în cântarea bizantină de sute de ani are o explicație științifică. De exemplu, cântarea în unison transmite sufletului o stare de pace, octava care nu este altceva decât repetarea tonicii cu o octavă mai sus sau mai jos, transmite o stare de bucurie, plenitudine și libertate. Terța mică transmite tristețe, suferință, pentru aceasta toate cântările funebre sunt compuse în game minore cu terța mică. Cvinta care se recomandă preoților pentru rostirea ecteniilor, în cazul în care nu se poate intona ectenia pe tonică, transmite calm și stabilitate. Corpurile noastre reprezintă sisteme de energie, iar noi oamenii oscilăm la propria noastră frecvență de vibrație unică, ce reflectă suma a tot ce am experimentat de-a lungul timpului. Dicționarul limbii române definește rezonanta ca fiind un răspuns la vibrațiile unei frecvențe anume, în special prin vibrații puternice proprii. În

metafizică, este asociată cu Legea universală a Rezonanței, care este Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur, aseamănă glasurile celor ce cântă împreună cu coardele unei chitare: „Glasurile noastre, sunt ca și coardele unei chitare, care scot sunete diferite, dar produc o armonie a evlaviei. Căci credincioșii se deosebesc prin vârstă, nu însă și în cântarea comună. Același ritm care conduce vocile, face din toate o singură melodie, precum spune David. Când cheamă toate vârstele la aceeași simfonie, zicând: „Toată suflarea să laude pe Domnul” (Psalm 150, 5). [138, p.9]. În alt loc, Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „Vrei să afli ce putere au imnurile înălțate lui Dumnezeu? Cântând cei trei tineri, au stins focul babilonian; de fapt nu l-au stins ci au călcat pe el cu picioarele ca pe pământ” [138, p.9]. În secolul al XIX-lea, grație dezvoltării științifice, a apărut posibilitatea analizării și măsurării efectelor fiziologice ale muzicii asupra omului. Studiile științifice au confirmat ideea că la baza vindecării prin muzică se află rezonanța. Atunci când undele sonore pătrund în corp, la nivelul celulelor vii se produc, prin simpatie, vibrații care ajută la refacerea și consolidarea unei forme sănătoase de organizare [111, p.12]. Conținutul ridicat de apă al țesuturilor din organism, favorizează conducerea sunetului, iar efectul general este asemănător unui mesaj profund, la nivel atomic și molecular. Datorită acestui fapt, ființa umană poate fi asemuită cu un instrument muzical extrem de complex, unic și fin acordat. Fiecare om, prin vocea proprie constituie un indicator al stării de sănătate trupească și sufletească. Ea stabilește legătura dintre individ și semenul său și apoi legătura cu fermecătoarea rețea de vibrații care este Dumnezeu [111, p. 12].

Funcția religioasă a muzicii este reliefată de cele mai vechi documente, toate religiile lumii au folosit muzica pentru a lăuda divinitatea, pentru a-i mulțumi, pentru a expune în mod cât mai convingător și emoționant lauda și cererile, mai mult decât prin cuvânt. Așa au făcut și primii creștini, urmând pilda evreilor și cântând psalmii acestora, pentru că se adresau lui Dumnezeu care L-a trimis pe Fiul Său. Înainte de a se organiza într-o comunitate unită, Apostolii cântau împreună cu Mântuitorul imnuri de laudă chiar în afara templului. Astfel, au cântat imnuri la locul unde s-au împărțășit înainte de-a pleca la Muntele Măslinilor (Matei 26, 30 și Marcu 14, 26). Comuniunea între credincioși se realizează în biserică prin intermediul sfintei Liturghii, care este fântâna ce adapă prisositor viața de comuniune a credincioșilor [124, p.505]. Această comuniune este ajutată de simbolurile liturgice, de icoane, de ceremoniile liturgice și de cântarea bisericească. Sfânta Liturghie nu este o trăire și o participare pur subiectivă, ci este Evanghelia mereu actualizată cu Hristos, în care se realizează comuniunea credincioșilor. Credincioșii care merg la biserică în duminici și sărbători, se simt din ce în ce mai mult adunați în Dumnezeul iubirii treimice sporind și între ei comuniunea, fapt care se petrece și în familia creștină. [124, p.10]. Sfântul Vasile cel Mare, consemnează altfel necesitatea cântării atât pentru conținuturile credinței cât și pentru legătura dintre credincioși: „Deoarece Duhul Sfânt a cunoscut neamul

omenesc ca fiind greu de condus spre virtute din pricina plăcerii, ce face? A amestecat plăcerea cântării în dogme, ca prin plăcerea și dulceața auzului să primim fără să ne dăm seama folosul cuvintelor, cum fac unii doctori înțelepți, care dând unor bolnavi să bea medicamente foarte amare, ung buzele paharului de multe ori cu miere. [26, p.25]. În alt loc zice: „Cântarea dă strălucire sărbătorilor, produce dorința după Dumnezeu, căci cântarea este lucrul îngerilor, este viețuire cerească, tămâie duhovnicească. Este o invenție înțeleaptă a lui Dumnezeu, care a meșteșugit ca în același timp să cântăm și să învățăm cele de folos. Prin ea se întipăresc mai bine în suflete învățăturile” [26, p.26.] Orânduirea tuturor părților universului într-o unitate - spune mai departe Sfântul Grigorie - care nu desființează varietatea nenumăratelor părți ale lui, este o uriașă armonie muzicală, care chiar dacă nu se aude, se observă. Unele din ele dau expresie acestei armonii a lor, chiar printr-o cântare auzită. Așa sunt păsările. Dar mai ales așa este omul, care e nu numai o alcătuire unitară, minunată a puterilor sale, imitând prin aceasta universul, ci și o rațiune conștientă de armonia universului și o simțire a ei, exprimând prin cântarea sa pe de o parte armonia ființei sale, pe de alta, imitând, dar într-o formă umanizată, armonia universului [85, p.24]. Eusebie, episcopul Cezareei Palestinei, combătând folosirea instrumentelor muzicale în biserică, spune: „Noi cântăm laudele dumnezeiești cu o chitară vie (cu vocea omenească), însuflețită și prin cântări duhovnicești, căci ceea ce place lui Dumnezeu mai mult decât toate instrumentele, este unirea întregului popor în cântarea psalmilor și imnurilor”. În cântarea comună fiecare însimțitește ființa celuilalt unită cu ființa sa, trebuie îndepărtat orice fel de individualism, nici unul dintre cei ce se unesc prin cântare nu trebuie să se audă peste ceilalți. Cântarea în comun a fost în uzul comunităților creștine de la începuturile lor, cântarea obștească a credincioșilor azi nu este decât o „reîntoarcere la creștinătatea de la început”, sau o revenire la tradiția Bisericii primare [62, p.263]. Cei care cântă împreună, își unesc glasurile în aceeași cântare. Prin glasuri se exprimă întreaga simțire și gândire a ființelor lor, sau fiecare simțitește ființa celorlalți unită cu a sa. Orice individualism este depășit. Vorbind de folosul simțirii ființei celuilalt, vibrând cu credința ei în ființa ta, nu înțelegem că cel ce are glas mai puternic să și-l pună la contribuție ca să acopere pe al vecinului. De aceea, Sinodul Trulan oprește strigarea în cântarea din biserică și cere să se cânte cu umilință, să nu se fălească unii cu glasurile lor (Canonul 75).

Cântarea cu armonia ei are calitatea nu numai de a-i unifica pe cei care sunt virtuoși, dar ea este însăși un mijloc al unificării. Ea îi unifică numai pe aceia care se străduiesc să se înalțe cu sufletul la Dumnezeu. O cântare mecanică, ce se practică cu gândul în altă parte este nefolositoare, ba chiar dăunătoare. Numai o cântare curățită de patima egoismului, însuflețită de iubirea curată produsă în noi de jertfa lui Hristos, produce o unire durabilă între noi. Sfîntenia nu îngăduie alături de ea impuritatea. De aceea este necesar ca acolo unde urmează să vină sau să se sălăsluiască Duhul Sfânt trebuie să se producă mai întâi o lucrare de întoarcere către Dumnezeu,

o lucrare de reaşezare a lucrurilor în rânduiala lor cea dintâi, adică în starea de creaţie „bună”, pentru că numai după aceea, locuinţa fiind pregătită, să intre oaspetele Dumnezeu. Este necesară o pregătire a trupului prin igienă şi asceză, ca să se deschidă sfinţeniei Duhului Sfânt, să devină încăpător, spaţios şi primitor din punct de vedere duhovnicesc. Îndemnul pentru o astfel de pregătire îl aflăm din Cântarea I din Canonul învierii, unde ni se spune: „Să ne curăţim simţirile şi să vedem pe Hristos strălucind cu neapropiata lumină a învierii” [80, p.497; 90]. Pentru ca această înălţătoare cântare religioasă să producă o alipire a sufletelor la adevărurile mântuitoare ale credinţei, ele sunt rostite sau provocate mai întâi de către preot. În cadrul tuturor slujbelor religioase se realizează un continuu dialog între preot, care-l reprezintă pe Hristos în mijlocul credincioşilor. De aceea cântarea credincioşilor în biserică are rostul să mărturisească nu numai credinţa faţă de ce s-a săvârşit odinioară de Hristos, ci şi faţă de ceea ce se săvârşeşte acum de Hristos prin preot. Dialogul ce se realizează în timpul Sfintei Liturghii între preot şi credincioşi cu ajutorul cântării este un dialog cu Hristos. La sfârşitul Liturghiei credincioşii cântă: „Văzut-am lumina cea adevărată, luat-am Duhul cel ceresc...”, toate aceste elemente ale cântării, gândirea comună, dăruirea ei de către Dumnezeu, gustată în comun, se cuprind în cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „Iar Dumnezeuul răbdării şi al mângâierii să vă dea vouă să gândiţi la fel unii pentru alţii potrivit lui Isus Hristos, pentru ca toţi laolaltă şi cu o singură gură să lăudaţi pe Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Isus Hristos” (Romani 15, 5-6). Sfântul Grigorie de Nyssa vede importanţa cântării în faptul că ea redă o armonie constitutivă a realităţii; „Am auzit pe careva dintre înţelepţi, vorbind despre firea noastră, că omul este o lume mică ce are în sine toate ale lumii mari. Frumoasa întocmire a tuturor celor din el e o armonie muzicală, încheată în chip multiplu şi felurit după o orânduire şi un ritm, care arată articularea şi consimţirea părţilor ei şi care o face să nu iasă din această simfonie lăuntrică niciodată, chiar dacă se observă o mare deosebire în fiecare dintre cele ce există” [85, p. 24].

Sfântul Vasile cel Mare vorbeşte despre unirea lăuntrică morală a celor ce cântă în comun astfel: „Căci cine oare mai poate fi socotit duşman al altuia, atunci când îşi uneşte glasul cu al lui, pentru a aduce împreună laudă lui Dumnezeu? Cântarea împreună aduce cu sine tot ce poate fi mai bun; iubirea, făcând din însoţirea glasurilor un fel de scut împotriva tuturor răutăţilor din lume” [138, p.9]. Arvună a nemuririi, ce nu ni se dă numai prin comuniunea euharistică, ci şi prin cântare Duhul Sfânt face ca toată viaţa creştină să fie o celebrare, cântarea bisericească cultivă, între creştini, frăţietatea şi dragostea, care nu pierde niciodată (I Corinteni 8,8), smerenia şi omenia, îngăduinţa şi bunăvoinţa, făcând din contopirea vocilor laolaltă o trăsătură de unire sufletească între credincioşi. Cântarea în comun în biserică este astfel şi ea un mijloc prin care se restabileşte armonia fiinţelor în Hristos, sau se înaintează spre o tot mai mare unitate în Hristos, care va ajunge la desăvârşire în viaţa viitoare când oamenii vor slăvi pe Dumnezeu împreună cu

îngerii, într-o desăvârșită armonie între ei. Omul este prin ființa sa o existență muzicală, este muzicală mai ales prin cunoașterea altor persoane și prin relația cu ele. De aceea omul simte necesitatea cântării comune, împreună cu semenii săi, imitând, așa cum am mai arătat mai sus, muzica armonioasă a universului prin toate componentele sale. Sfântul Ambrozie, episcopul Milanului, vede în cântarea comună același factor de unire, de înfrățire, de pace: „Cântarea este cheazășia păcii și armoniei, un fel de chitară care scoate o singură cântare din glasuri felurite și deosebite. Ea adună pe cei despărțiți, unește pe cei dezbinați, împacă pe cei certați. Cu adevărat mare legătură de unitate este strângerea tuturor credincioșilor într-un singur cor! Sunetele sunt deosebite, dar simfonia este una...” (Comentarii la psalmul 1) [23, p.28].

De aceea, în grăirea oamenilor pătimiși nu mai este muzicalitate, nu mai este o armonie, sau o simfonie, ci o larmă urâtă, întunecată. Uneori oamenii care se urăsc pot îmbrățișa tăcerea în raporturile dintre ei, dar o tăcere cruntă, o tăcere care-i chinuiește, ca dovadă că omul este făcut pentru vorbirea în armonie sau în muzicalitate. În oamenii în care nu mai există dorința de armonie s-a instalat o boală a ființei care se manifestă prin alterarea muzicalității.

Selectarea factorilor (X_1 - X_9) este însoțită de câteva probleme: în sistemul eparhial Creștin-Ortodox statistica factorilor respectivi este lipsă; unii factori, de exemplu foto-fonogenitatea, pot fi cuantificați doar subiectiv. Însă în scopuri soluționării aspectului metodologic al problemei, quantumul unor factori a fost stabilit prin metode empirice de către experți. În analizele efectuate de către autor au fost incluse 5 eparhii din Republica Moldova, datele statistice au fost luate pentru ultimii 10 ani. În scopul păstrării tainelor enoriașilor creștini ortodocși, datele inițiale în procesele de calcul au fost codificate printr-un coeficient, care nu deformează impactul fiecărui factor, însă nu permite discuții de felul „sunt prea mulți, prea puțini” enoria și creștini-ortodocși. Acest mod de tratare nu contrazice, ci dimpotrivă, susține dogma crești-ortodoxă. În efectuarea calculelor fiecare factor a fost selectat prin metode statistice.

După cum medicul trupesc are grijă și răspunde de sănătatea și igiena localității în care activează, preotul răspunde în fața lui Dumnezeu și a oamenilor de sănătatea morală a enoriașilor săi, căci din mâna lui vor fi cerute sufletele fiilor săi duhovnicești. Anumite secte îi asaltează din ce în ce mai mult pe credincioșii noștri, afectând și bunele raporturi pe care noi le-am dori între culte, călcând și legile țării, căci aceștia care nu respectă climatul de conviețuire pașnică sunt mai ales dintre cultele nerecunoscute. Și cei din cultele recunoscute calcă legea când se dedau la acțiuni prozelitiste, fie individuale, fie de campanie. Trebuie să recunoaștem, însă, că ei o fac, mai ales acolo, unde preoții noștri, nu-și fac datoria, acolo unde preoții nu-și exercită conștiincios vocația și misiunea preotească. Cea mai mare atenție trebuie să o acorde preotul copiilor din parohia sa, fiindcă chipul preotului din copilărie rămâne definitiv întipărit în sufletul pruncului și-i poate lumina multe momente de cumpănă grea, mai târziu, în viața adultă. Mântuitorul ne

avertizează cu strășnicie să fim cu multă atenție față de copii și să nu-i smintim fiindcă ei, în simplitatea și nevinovăția inimii lor, ușor pot să fie ademeniți fie spre bine, fie spre rău: „Cine va primi un prunc ca aceștia în numele Meu, pe Mine Mă primește. Iar cine va sminti pe unul dintre aceștia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară și să fie afundat în adâncul mării” (Mt. 18,5-6). Este adevărat că preotul este o persoană publică prin excelență; el aparține obștii mai mult decât își aparține sie-și sau familiei sale. El este „lumina pusă în sfeșnic” și nu se mai poate ascunde sub obrocul intimității personale, privilegiu absolut al persoanei umane. După cum ne avertizează Dreptul Simeon, „preotul lui Hristos este pus spre căderea și spre ridicarea multora, și ca un semn care va stârni împotriviri” (Le. 2,34). Odată depistată starea generală, preotul trebuie să cerceteze fiecare caz în parte, și să descopere cauza îndepărtată care a generat dezordinea morală în fiecare situație și apoi să se instruiască asupra caracterului celor bolnavi, pentru a folosi în cazul fiecăruia metoda și limbajul adecvat, ca nu cumva, în loc să vindece, să adâncească și mai mult prăpastia răului. Să nu se descurajeze oricât de întins și de îndârjit ar părea, fiindcă, după cum spune Scriptura „prin răbdare se dobândesc sufletele” (Le. 21,19). Atunci când preotul este cu adevărat un om integru și cu lucrare puternică diavolul va semăna îndoiala în sufletele credincioșilor, insinuând că preotul respectiv este un eretic bine deghizat și cu o viață ascunsă pe care și-o acoperă cu multă dibăcie. Este prea aspru, vorbește prea înalt pentru poporul de jos, nu iubește pe nimeni și nu iartă slăbiciunile bietului popor slab și neștiutor. Cel dintâi mijloc de realizare a unei atmosfere sănătoase în parohie este exemplul personal (Zis-a avva Pimen: fă-te pildă și nu puior de lege); viața preotului și a familiei sale trebuie să fie exemplare. Oricât de mult și de bine ar vorbi preotul, dacă nu exemplifică în viața lui reală cele spuse, nu va reuși să convingă pe nimeni., așa cum ne asigură înțelepciunea antică: „verba movent, exempla trahunt”. Nu poți scoate paiul din ochiul altuia de nu vei avea tu ochiul curat. Sf. Ap. Pavel sfătuiește pe Tit ca el mai întâi să se facă „pildă în fapte bune, în învățătură, neschimbată, cinste, sinceritate, cuvânt sănătos fără prihană” (Tit. 2,7-8), preotul să fie în ceea ce privește viața morală, „măsura tuturor lucrurilor” (cf. Protagoras). Dacă într-o parohie activitatea preotului e foarte bună și în cea vecină foarte rea, nu aceasta contează, ci faptul că într-una situația e foarte rea. Ba chiar, comparația cu cea bună o face și mai rea. Iar dacă preotul este un șarlatan (așa cum, din nefericire, astăzi sunt cu duiumul), diavolul pune și el umărul și-i crește faima uriașului „vraci”, care face sute și mii de vindecări și profeții zilnic, sfințește butoaie nesfârșite de apă, binecuvântează magazii de anaforă, încarcă de duh sfânt baloturi de vată impregnată cu untdelemn, mai creează și o icoană care plânge sau râde, după nevoile fiecăruia, dar mai ales îi dă o putere neînfruntată în a scoate tot soiul de demoni, prin citirea zilnică „a blestemelor Sf. Vasile cel Mare, ale Sf. Trifan etc. Odată cu schimbarea calitativă a mentalităților, odată cu pătrunderea culturii în toate căminele, prin carte, radio, presă,

televiziune, școală, odată cu instalarea civilizației în toate genurile de relații, cere un preot pe măsură, un preot de vocație, un preot de același nivel de cultură cu ea. De aceea am și socotit necesar să însăilez în acest îndrumător câteva gânduri privind cultura preotului. Dacă vrem să existăm, trebuie să dovedim că suntem necesari omului de azi, și că n-am corespuns numai unor epoci înapoiate cultural, și care nu dispuneau de mijloacele civilizației moderne. Preotul este dator să cerceteze cu luare aminte și să cunoască bine starea morală a enoriașilor să știe exact felul și gravitatea bolilor morale de care suferă aceștia și câți sunt atinși de un flagel sau altul. Ca să poată influența realmente viața poporului preotul trebuie să pătrundă adânc în tainele existenței lor și acolo să infiltreze leacul binefăcător al cuvântului dumnezeiesc purtător de lumină și putere regeneratoare. Fiecare secol a avut marile lui epidemii morale și nici al nostru nu este lipsit de asemenea flageluri între care predomină alcoolismul, instabilitatea și dezordinea familială, tabagismul, lipsa de ideal etc. Preotul trebuie deci să acționeze în consecință. Biserica e deschisă pentru toate vârstele. Să predicăm și s-o facem cu înțelepciune, pentru toate vârstele. Până acum toate informațiile pe care le avem din eparhie sunt bune. Preoții țin predici simple, pline de învățăturile cele mai importante, și o fac clar și convingător. Trebuie să dăm credincioșilor noștri prin predică, măcar minimum-ul de învățături teologice, ca și altora „*predicatori*”: La toate evenimentele mari din viața omului, preotul trebuie, să facă elogiul vieții celor ce au trăit după legea moralei creștinești, arătând că faptele cele mai valoroase sunt cele săvârșite în duhul învățăturii sănătoase și care aduc neștearsă și frumoasă amintire și multă cinstire din partea oamenilor și a lui Dumnezeu. Preotul să fie foarte atent și să aprecieze orice faptă bună și orice calitate la enoriașii săi, ca în felul acesta să-i determine la lucruri și mai mari [30, p.142; 94, p.49-66; 105]. Pe cât de grav este să lași răul nejust, pe atât de descurajator este să nu sesizezi binele și să-l încurajezi. Dumnezeu laudă foarte pe lucrătorii binelui și le făgăduiește răsplată mare și adaugă vrednicie la vrednicie și har peste har (vezi Pilda talanților). Preotul să nu uite: trebuie să fie un om al rugăciunii, al meditației, "o fereastră către Dumnezeu". Dacă rămâne lumesc, iese din starea de preoție. Preotul trebuie să fie milostiv, bun, iertător, să încurajeze, să îmbărbăteze, să fie *Părinte*, al tuturor, precum i se spune. El trebuie să confirme în permanență acest apelativ” [55, p.32-36].

În pofida opiniei disprețuitoare a oamenilor, preotul să nu evite a căuta și a rămâne, uneori în legătură cu bolnavii morali fiindcă, spune Hristos, tocmai aceștia au nevoie de doctor, și adesea simplul fapt că preotul i-a învrednicit cu atenția și cu prietenia lui poate să-i determine la un eveniment și la o încredere în valoarea lor. Iată de ce răspunderea preoților pentru imaginea Bisericii în lume este de cea mai mare importanță. Cu orice ocazie preotul să arate cu argumente din toate domeniile (științific, psihologic, pedagogic etc.) efectul distrugător al oricărui viciu, încât să-i facă atât pe cei ce-l practică dar și pe cei care ar putea să cadă în aceeași greșală, să se

însălmănte și să urască răul de care sunt stăpăniți. Să arate foloasele nesfârșite ale unei vieți cumpătate, aducând exemple grăitoare din literatură și din realitatea înconjurătoare. Pe cât îi va fi cu putință, preotul să ajute ca un număr cât mai mare de enoriași să citească și să cunoască acele cărți ziditoare de suflet, începând cu Sfânta Scriptură și cărțile de rugăciuni și adăugând tot ce s-a scris ziditor în literatura lumii de inspirație creștină. Este un semn cert de izbândă numărul cât mai mare al celor abonați la biblioteca religioasă a parohiei, de care un preot bun are mare grijă, aceasta unul din mijloacele de îndrumare cele mai eficace. Preoții sunt chemați să fie sfințitori ai vieții și învățători ai credinței. În lume mai există necredință și necredincioși. Preotul trebuie să stea în ajutorul tuturor, cu pricepere și la nivelul fiecăruia. Preotul este un generos [43, p.258-260]. El este un făcător de bine, dacă se poate spune așa, de profesie. Preoția nu e profesiune, dar a fi de profesie făcător de bine, e un act de dăruire.

Desigur, căi de îndrumare și de întărire a vieții morale sunt foarte multe. Este de ajuns ca preotul să aibă mare râvnă și grijă de starea sufletească a enoriașilor și duhul dragostei creștine îi va lumina calea de urmat către sufletul fiecărui credincios care are nevoie de sprijinul său.

Corelația semilogaritmică de forma $\ln Y = A + \sum_{i=1}^9 a_i \ln x_i - \sum_{i=1}^9 b_i x_i$ este determinată de funcția: $\ln Y = 3,2 + 1,62 \ln x_1 - 1,49 x_1 + 1,56 \ln x_2 - 0,38 x_2 + 0,265 \ln x_3 - 0,19 x_3 + 0,69 \ln x_4 - 0,5 x_4 + 4,9 x_5 - 3,1 x_5 + 41,3 \ln x_6 - 0,8 x_6 + 51,8 \ln x_7 - 40,1 x_7 + 1,44 \ln x_8 - 0,9 x_8 + 0,09 \ln x_9 - 0,01 x_9$ sau, pentru funcția de forma:

$$Y = A \prod_{i=1}^m \frac{x_i^{a_i}}{e^{b_i x_i}}$$

ecuația poate fi scrisă:

$$Y = 3,2 \cdot \frac{x_1^{1,62}}{e^{49x_1}} \cdot \frac{x_2^{1,56}}{e^{0,38x_2}} \cdot \frac{x_3^{0,265}}{e^{0,19x_3}} \cdot \frac{x_4^{0,69}}{e^{0,5x_4}} \cdot \frac{x_5^{4,9}}{e^{3,1x_5}} \cdot \frac{x_6^{41,3}}{e^{0,8x_6}} \cdot \frac{x_7^{51,8}}{e^{40,1x_7}} \cdot \frac{x_8^{1,44}}{e^{0,9x_8}} \cdot \frac{x_9^{0,09}}{e^{0,01x_9}}.$$

În baza acestor calcule putem evidenția factorii cu cea mai mare, mai mică pondere în creșterea frecvenței enoriașilor creștini-ortodocși în eparhiile examinate. Pentru enoriași o mare importanță au fețele bisericești, personalul auxiliar, coriștii, foto, fonogenitatea acestora. Să determinăm creșterea a frecventării eparhice Creștin-Ortodoxe la o unitate de creștere a factorului X_i $i = 1, 2, \dots, 9$.

Creșterea frecventării bisericii ortodox-creștine de către enoriași poate fi determinată după formula diferențialei total:

$$\Delta Y = \frac{\partial Y}{\partial x_1} \Delta x_1 + \frac{\partial Y}{\partial x_2} \Delta x_2 + \dots + \frac{\partial Y}{\partial x_m} \Delta x_m \text{ sau creșterea relativă constituie:}$$

$$\frac{\Delta Y}{Y} = (a_1 - \alpha_1 x_1) \frac{\Delta x_1}{x_1} + (a_2 - \alpha_2 x_2) \frac{\Delta x_2}{x_2} + \dots + (a_m - \alpha_m x_m) \frac{\Delta x_m}{x_m}.$$

În cazul examinat creșterea relativă a frecvenței:

$$\begin{aligned} \frac{\Delta Y}{Y} = & (1,62 - 1,49x_1) \frac{\Delta x_1}{x_1} + (1,56 - 0,38x_2) \frac{\Delta x_2}{x_2} + (0,265 - 0,19x_3) \frac{\Delta x_3}{x_3} + (0,69 - 0,5x_4) \frac{\Delta x_4}{x_4} + \\ & + (4,9 - 3,1x_5) \frac{\Delta x_5}{x_5} + (41,3 - 0,8x_6) \frac{\Delta x_6}{x_6} + (51,8 - 40,1x_7) \frac{\Delta x_7}{x_7} + (1,44 - 0,9x_8) \frac{\Delta x_8}{x_8} + \\ & + (0,09 - 0,01x_9) \frac{\Delta x_9}{x_9}. \end{aligned}$$

Observăm că randamentul fiecărui factor considerat (r_i) este în dependență inversă cu cuantumul X al factorului respectiv (fig.2.4.).

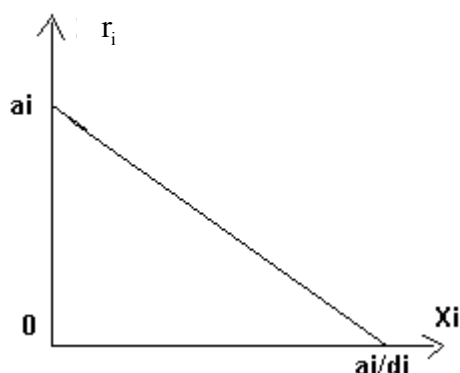

Fig.2.4. Evoluția randamentului

Sursa: elaborări de autor

Creșterea frecvenței enoriașilor este condiționată de sistemul de restricții:

$$\left\{ \begin{array}{l} a_1 - \alpha_1 x_1 \geq 0 \\ a_2 - \alpha_2 x_2 \geq 0 \\ \dots\dots\dots \\ a_m - \alpha_m x_m \geq 0 \end{array} \right. \quad \text{sau} \quad \left\{ \begin{array}{l} x_1 \leq \frac{a_1}{\alpha_1} \\ x_2 \leq \frac{a_2}{\alpha_2} \\ \dots\dots\dots \\ x_m \leq \frac{a_m}{\alpha_m} \end{array} \right.$$

În cazul eparhiilor Creștin-Ortodoxe din Republica Moldova:

$$x_1 \leq \frac{1,62}{1,49}; x_2 \leq \frac{1,56}{0,38}; x_3 \leq \frac{0,265}{0,89}; x_4 \leq \frac{0,69}{0,5}; x_5 \leq \frac{0,49}{3,1}; x_6 \leq \frac{41,3}{0,8}; x_7 \leq \frac{51,8}{40,1}; x_8 \leq \frac{1,44}{0,9}; x_9 \leq \frac{0,09}{0,08}.$$

Frecvențarea enoriașilor în eparhiile din Republica Moldova poate fi îmbunătățită considerabil din contul factorului:

$$X^{(I)} = \max_{1 \leq i \leq 9} \{x_i\} = \max(1,087; 4,1; 1,395; 1,38; 0,758; 56,625; 1,29; 1,6; 9) = 51,625, \text{ adică din}$$

contul calităților „vizibile” (fotogenitatea), „auzibile” (fonogenitatea) ale fețelor bisericesti, coriștilor.

În acest context se pune problema de antrenare în activitățile bisericesti a persoanelor cu anumite calități. Problema selectării personalului trebuie soluționată imparțial cu o atenție

deosebită din partea episcopului Creștin-Ortodox. Cuantificarea eligibilității aspiranților la activitățile bisericești Creștin-Ortodoxe poate fi realizată prin metoda procesării opiniilor experților. În echipa experților, în afara persoanelor duhovnicești cu funcții de răspundere, trebuie de inclus reprezentanți din localitățile teritoriale respective. Experții își pun scopul ca personalul eparhiei, constituit din fețele bisericești, coriștii bisericești, lucrători auxiliari, să fie eligibili, să întrunească un șir de calități:

1. să fie profunzi credincioși creștinismului ortodox;
2. să dispună de studii duhovnicești și studii respective pentru activitățile pe care le îndeplinesc la biserică;
3. să fie foto, fonogenici;
4. să fie de un comportament impecabil, conform exigențelor Creștin-Ortodoxe.

Pentru cuantificarea și în continuare comensurarea calităților enumerate pentru potențialii candidații, episcopia respectivă instituie o echipă de experți. Fiecare din membrii echipei se conduce de criteriile enunțate mai sus. Admitem că echipa este constituită din „m” experți; estimărilor experților supuși „n” candidați.

Notăm prin r_{ik} , $i = 1, 2, \dots, n$; $k = 1, 2, \dots, m$ rangul prescris aspirantului „i”, $i = 1, 2, \dots, n$ la funcția bisericească respectiv de către expertul „k”. Pentru fiecare aspirant elaborăm funcția:

$$f(r_i) = \frac{r_i}{r_1 + r_2 + \dots + r_i + \dots + r_n}, \quad i = 1, 2, \dots, n$$

$$\text{unde } r_i = \frac{r_{i1} + r_{i2} + \dots + r_{ik} + \dots + r_{im}}{m}.$$

Se știe că $1+2+\dots+n = \frac{n(n+1)}{2}$; rangul $r_1, r_2, \dots, r_n$ sunt numerele naturale $1, 2, \dots, n$; luate

doar în altă ordine. Deci $r_1 + r_2 + \dots + r_n = \frac{n(n+1)}{2}$ și funcția $f(r_i) = \frac{2r_i}{n(n+1)}$

Elaborăm funcția de ordonare a aspirațiilor de forma $P_i = A - f(r_i)$, unde P_i – ponderea aspirantului „i”, $i = 1, 2, \dots, n$ în echipa aspiranților. Din condiția $P_1 + P_2 + \dots + P_i + \dots + P_n = 1$, rezultă

$$\text{că : } A - \frac{2r_1}{n(n+1)} + A - \frac{2r_2}{n(n+1)} + \dots + A - \frac{2r_n}{n(n+1)} = 1 \text{ sau}$$

$$nA - \frac{\frac{n(n+1)}{2} \cdot 2}{n(n+1)} = 1; \quad A = \frac{2}{n}.$$

Funcția P_i are forma:

$$P_i = A - f(r_i) = \frac{2}{n} - \frac{2r_i}{n(n+1)} = 2 \cdot \frac{(n+1) - r_i}{n(n+1)} = 2 \cdot \frac{m(n+1) - (r_{i1} + r_{i2} + \dots + r_{im})}{mn(n+1)}.$$

Expertiza eligibilității aspiranților la activitățile bisericești creștini-ortodoxe se face în două etape. La prima etapă fiecare aspirant este estimat de către experți în contextul celor patru calități de care trebuie să dispună personalul bisericesc; la etapa a doua se face agregarea rezultatelor primei etape. Algoritmul poate fi exemplificat.

Exemplu. Admitem 5 experți în baza celor 4 criterii, trebuie să determine nivelul de eligibilitate în sistemul de opt puncte, a 8 aspiranți.

Tabelul 2.2. Cuantificarea eligibilității aspiranților

Aspiranți \ Experți	I	II	III	IV	V	P_i	Rangul
1	7	4	6	5	6	0,044	1
2	1	3	3	8	7	0,128	5
3	2	1	8	7	1	0,144	7
4	3	6	4	4	2	0,172	8
5	4	3	3	8	7	0,111	3-4
6	6	2	4	7	1	0,139	6
7	7	4	7	4	3	0,1	2
8	2	3	8	7	5	0,111	3-4

Sursa: elaborată de autor

În baza procesării opiniilor experților (Tabelul 2.2.) aspirantul 1 este cel mai potrivit pentru funcția solicitată de către acesta, urmat de aspirantul 7; 5; 8; 2; 6; 3; 4. Funcționarea eficientă a eparhiei depinde, în mare măsură, de profesionalismul experților din echipă, de numărul și calitățile aspiranților.

Factorii x_1 - x_9 au impacte diferite asupra frecventării enoriașilor. La o unitate de creștere a factorului x_1 (dotarea eparhiilor cu coruri bisericești) frecventarea enoriașilor în eparhiile din Republica Moldova se îmbunătățește cu $e^{-0,89}$ (Tabelul 2.3.).

Tabelul 2.3. Creșterea frecvenței enoriașilor la o unitate de creștere a factorilor respectivi

Factorii	Semnificația factorilor	Creșterea maximă a factorului	Creșterea frecvenței enoriașilor	Rangul factorului
X_1	Cor bisericesc	1,09	$e^{-0,89}$	VII
X_2	Tehnică audio	4,1	$e^{0,19}$	II
X_3	Mobilă bisericească	1,39	$e^{-0,08}$	IV
X_4	Echipamente bisericești	1,38	$e^{-0,25}$	V
X_5	Uniformă pentru personalul auxiliar	0,16	$e^{-1,3}$	VIII
X_6	Foto-fonogeneticitatea	51,6	$E^{14,4}$	I
X_7	Spațiul bisericesc <i>per capita</i>	1,29	$e^{-21,1}$	IX
X_8	Nivelul studiilor	1,6	$e^{-0,37}$	VI
X_9	Vârsta fețelor bisericești	9	$e^{0,02}$	III

Sursa: elaborări de autor

Conform datelor statistice procesate de către autor, enoriașii creștini-ortodocși acordă o importanță deosebită, în ordinea descrescândă: foto-fonogenității, fețelor bisericești, coriștilor, personalului auxiliar; dotării eparhiilor cu tehnică audio; vârstei înaintate a personalului bisericesc, inclusiv a fețelor bisericești; mobilei bisericești; nivelului de studii a personalului bisericesc; corului bisericesc; uniforme pentru personalul auxiliar bisericesc; spațiului bisericesc *per capita* (Tab.2.3.). Însă creșterea valorilor factorilor nu poate fi realizată până la nesfârșit. Creșterea este restricționată de valoarea maxim admisibilă, calculată pentru fiecare factor separat (Tab.2.3.). Rezultatele realizate pot fi puse la baza unui șir de concluzii și propuneri, la baza unor decizii pentru eficientizarea funcționării eparhiilor din Republica Moldova.

Concluzii la capitolul 2:

Ideologia Creștin-Ortodoxă este un Adevăr Absolut; este un mare păcat în fața Domnului, ca aceasta să fie „perfecționată”. Investițiile efectuate în economia națională pot și trebuie să contribuie la dezvoltarea infrastructurii bisericii creștin-ortodoxe; infrastructurii laice-teologice, tangibilă, teologice intangibile, teologice sociale; rețelelor bisericești dotate cu mobilă, tehnică; spațiilor auxiliare, la creșterea calității mediului, inclusiv a celui duhovnicesc, la creșterea calității vieții enoriașilor; la asigurarea enoriașilor cu spațiul locativ, cu biblioteci, inclusiv cu bibliografii din ideologia Creștin-Ortodoxă; la asigurarea accesului la educație a tuturor credincioșilor. Calitatea celebrităților, a tuturor activităților, orânduinelor bisericești sunt în anumită dependență de un șir de factori exogeni. Este necesar de evidențiat, prin metode economico-matematice factorii cu elasticitatea maximă; de utilizat rațional resursele materiale, financiare, umane disponibile pentru o mai bună funcționare a Bisericii. Calculele respective trebuie efectuate în profil teritorial.

Resurse economice, financiare, aflate în gestiunea Bisericii sunt mult restricționate: factorii, ce contribuie la crearea condițiilor confortabile pentru enoriași au ponderi diferite la creșterea numărului creștinilor-ortodocși activi, diferite sunt și costurile antrenării acestor factori. În acest context problema selectării, ordonării factorilor de prima importanță poate fi soluționată cu ajutorul funcției cinetice. Pentru credincioșii creștin-ortodocși o mare importanță o au fețele bisericești, personalul auxiliar, preotul. Prezența creștinilor în localurile sfinte poate fi îmbunătățită considerabil din contul calităților vizibile ale fețelor bisericești; este necesar de antrenat în activitățile creștin-ortodoxe bisericești persoane cu anumite calități, inclusiv intelectuale; în soluționarea problemei selectării trebuie antrenați și reprezentanții enoriașilor locali, un grup de experți. Fețele bisericești trebuie supuse sistematic anumitor monitorizări, testări, perfecționări. Fețele bisericești trebuie să dispună de studii, să fie profund credincioși, să fie foto, fonogenice, să aibă un comportament impecabil. Problemele economice din rețelele creștin-ortodoxe au specificul lor. Spre deosebire de problemele economice naționale, în activitățile bisericești nu se urmărește realizarea unui profit maxim. Problemele economice pot și trebuie să fie rezolvate doar printr-o optimizare bazată pe criterii creștin-ortodoxe. Eligibilitatea fețelor bisericești trebuie să fie stabilită de către Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove.

Capitolul 3. ANALIZA FACTORILOR ECONOMICI INTANGIBILI ÎN PROFILUL EPARHIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

3.1. Aspecte economice din istoricul managementului activităților Bisericii Ortodoxe din țară

Secolul al XIX-lea a rămas în istoria Bisericii din Basarabia ca unul din secolele în care a avut loc organizarea eparhiei și a școlilor teologice, a tipografiei și a congreselor fețelor bisericești. Localurile bisericilor vechi, neîncăpătoare, sunt înlocuite cu altele din piatră, preoții se bucură de școala teologică. Viața bisericească din Basarabia a fost marcată și de frământări sociale, economice care au generat transformări politico-sociale. Însă Basarabia și-au păstrat credința ortodoxă și limba vechilor cazanii. Viața bisericească, firesc e, a fost însoțită și de activități economice, de un sistem economic. Instrucțiunile la întocmirea și la alcătuirea conturilor de gestiune de către epitropiile parohiale intrate în vigoare în anul 1907, prevedeau că la sfârșitul anului financiar, epitropiile parohiilor să întocmească și să trimită *Casei Bisericii*, spre verificare contul de gestiune pe anul respectiv întocmit în două exemplare.

În anul 1906, conform *Deciziei referitoare la punerea în vânzare a calendarelor bisericești*, publicată în *Monitorul Oficial* nr.85/14 din iulie 1906, Sfântul Sinod în ședința din 15 mai 1906, comunică administrației Casei Bisericii cu adresa nr.113/1906 să nu mai permită publicarea și punerea în vânzare a calendarelor bisericești împodobite cu icoane, urmând, ca în virtutea legii libertății presei, editorialiștii să publice calendare fără titlul de „*bisericești și fără icoane bisericești*”. De asemenea, în tipografia cărților bisericești, se tipărea în fiecare an, un calendar bisericesc, aprobat de Sfântul Sinod, care în mod obligatoriu era cumpărat de toate epitropiile parohiale din țară [67]. La începutul secolului XX, legislația referitoare la problemele Bisericii a început să fie din ce în ce mai diversificată, contribuind la o mai bună organizare economică a așezămintelor bisericești. Pământurile, date după legea rurală bisericilor din comunele din marginea orașelor și care intrau în raza orașelor deveneau urbane, se arendau de *Casa Școalelor*, iar banii serveau ca fond de restaurare și reparații ale bisericilor respective. Toate celelalte pământuri arendate de Casa Școalelor, folosind sumele respective în interesul reclădirii și reparării bisericilor. Cu toate măsurile luate în 1893 și, ulterior în primii ani ai secolului XX, preoțimea a continuat să ducă o viață grea.

În managementul economic, de gestiune, epitropia trebuia să trimită și acte justificative atât pentru venituri, cât și pentru cheltuieli. “*Actele justificative cuprindeau veniturile, cheltuielile cu conturile respective (fig.3.1):*

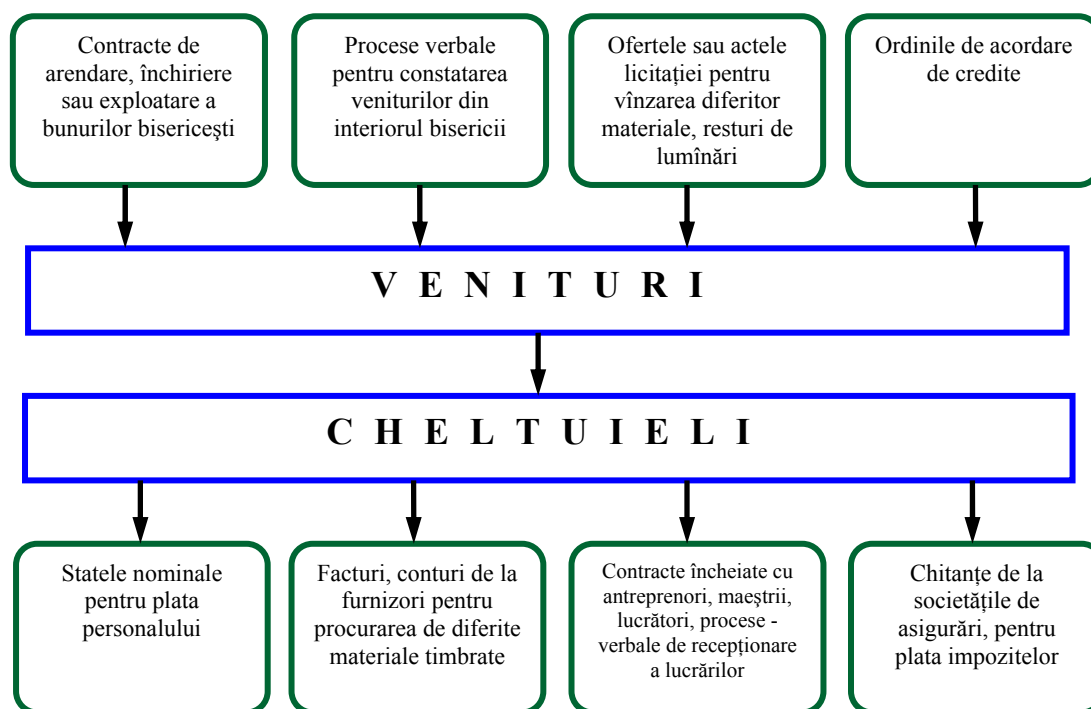

Fig.3.1. Schema „Venituri”-„Cheltuieli”

Sursa: elaborată de autor

Contul de gestiune trebuia sa cuprindă toate încasările și plățile efectuate în cursul unui an financiar. În ceea ce privește întocmirea și executarea lui, acesta trebuia să fie o copie fidelă a bugetului. În consecință, contul cuprindea la încasări și plăți, atâtea capitole și articole, câte au fost la venituri și cheltuieli în buget. Dacă o prevedere bugetară de la venituri nu s-a realizat în parte sau în totalitate, epitropia o înscrisa în cont, dând explicații în rubrica specială și explica cauzele care au împiedicat încasarea. La 29 februarie 1908 a intrat în vigoare *Regulamentul pentru fabricarea și vânzarea lumânărilor din ceară*, care prevedea că în serviciile religioase ale Bisericii Autocefale Ortodoxe Române, atât în biserică cât și în afară ei, să fie întrebuințate doar lumânări de ceară de albine, fără nici un amestec cu alte materii. Un alt articol din acest *Regulament* făcea referire la “*mărimea, forma și culoarea lumânării, care trebuiau să fie din ceară curat, cu fitilul piroforizat (care se aprinde ușor) și cu diametrul optimal, pentru a se asigura arderea completă*”. Dacă în cursul anului epitropia avea venituri neprevăzute sau obținea credite extraordinare pentru lucrări neincluse în buget, atunci în contul de gestiune se deschidea, atât la venituri cât și la cheltuieli, un capitol separat cu titlul de „venituri sau cheltuieli extraordinare”, și care aveau unul sau mai multe articole în dependență de natura creditelor. Sumele încasate sau plătite se treceau în coloanele respective, totalul se trecea în coloana „total pe capitole”, în conformitate cu *Instrucțiunile din Legea Organizării Ministerului Instrucțiunii și al Cultelor*, p.10, *privitor al întocmirea conturilor de gestiune de către epitropiile parohiale din 1907*. Persoanele denunțatoare, precum și constatatorii contravențiilor la legea menționată,

primeau o remunerație egală cu un sfert din totalul amenzii aplicate. Fabricanții de lumânări aveau firmă înscrisă la tribunal conform codului comercial. Preoților și slujitorilor bisericești slujitorii bisericești li se interzicea producerea lumânărilor din ceară. Era interzis comerțul ambulant al lumânărilor de ceară, iar cei care încălcau legea erau sancționați. Piețele (pângarele) bisericilor erau scutite de orice taxă, venitul acestora se vărsa în folosul Bisericii. Se permitea întrebuintarea lumânărilor de ceară aduse din străinătate, cu condiția ca ele să fie fabricate după tehnologia respectivă. *Amenzile aplicate se încasau în folosul Casei Bisericii, prin agenții fiscali care aveau o remiză de 4% din valoarea încasărilor.* Legea mărcilor de fabrică și de comerț era obligatorie pentru fabricanții de lumânări de ceară. Nici un fel de lumânări nu puteau fi vândute dacă nu aveau aplicată marca fabricii producătoare. De asemenea, fabricantul aplica pe fiecare lumânare și o șampilă cu numele fabricantului și locul producerii. În cazul în care Casa Bisericii (organul de control) constata că lumânările cu diametrul mai mic de 1 cm, au o șampilă indescifrabilă, atunci fabricanții aplicau șampilele pe niște banderole, care se lipeau la fiecare lumânare. În comune, fabricarea lumânărilor de ceară de albine pentru uzul personal sau pentru a fi aduse în biserică, rămânea liberă, iar diametrul lumânărilor putea fi mai mare de 1 centimetru. Încălcările acestor prevederi se sancționau cu suma de la 500 până la 1000 lei, iar marfa se confisca. În anul 1908, prin *Instrucțiuni privitor la alcătuirea bugetelor de către epitropii și consilii economice* se prevedea ca, în fiecare an, epitropiile parohiilor trebuiau să întocmească un buget de venituri și cheltuieli. Bugetul se întocmea pentru fiecare biserică în parte în trei exemplare pe un formular - tip elaborat de Casa Bisericii. Bugetul trebuia să cuprindă:

- toate veniturile bisericilor pe un an financiar;
- cheltuielile necesare în cursul anului.

Persoanele care fabricau sau vindeau lumânări de ceară contrafăcute erau sancționate potrivit prevederilor legii. Primarii și delegații lor, ofițerii de poliție, delegații Casei Bisericii și ai Camerelor de Comerț, precum și agenții sanitari, aveau dreptul de a lua oricând probe din produsul fabricat, respectiv câte 100 grame de ceară și 25 grame de fitil. Probele se sigilau și se înaintau de delegatul Casei Bisericii laboratorului chimic spre analiză. Cheltuielile se făceau în limitele prevăzute în buget și pe măsura încasărilor. Erau interzise cheltuielile, chiar dacă erau prevăzute în buget, în cazul când nu se încasau veniturile pentru a li acoperite. Pe ultima pagină a bugetului se trecea personalul cu retribuția lunară și anuală.

Înscrierea cheltuielilor și veniturilor se efectua, de asemenea, pe capitole și articole. Într-un capitol care se diviza în mai multe articole se grupau toate cheltuielile de același fel, exemplu: plata personalului, cheltuieli materiale etc. La cheltuieli, numărul capitolelor se fixa în felul următor: capitolul 1 cuprindea tratamentul personalului și avea două articole: a) plata

personalului din subvenție; b) plata personalului din venituri; se preciza în *Instrucțiunea privitor la alcătuirea bugetelor de către epitropii și consilii economice din anul 1908*, p. 28. Capitolul 2 cuprindea cheltuieli de asigurare a cultului cu cele necesare, serbarea hramului, reparații, impozite și asigurări, obligațiuni testamentare, materiale necesare pangarului, procurarea de obiecte și vase sfinte, ajutoare pentru săraci etc. Acest capitol avea două specificații: cheltuieli pentru materiale provenite din subvenții și cheltuieli suportate din venituri proprii. Fiecare din aceste grupe cuprindea mai multe articole. La înscrierea cheltuielilor se ținea cont de posibilitatea încasării veniturilor, pentru a evita deficitul la sfârșit de an. În rubricile respective se făcea comparație între suma veniturilor și cheltuielilor, pentru stabilirea excedentului bugetar. Epitropiile trebuiau să încaseze toate veniturile trecute în buget. Când se constata neglijență sau rea voință, *Casa Bisericii* făcea uz de lege, obligând membrii epitropiilor să completeze din averea lor sumele neîncasate. Pentru ușurarea activității epitropiilor se fixau: subvențiile de la stat, alte surse, și se împărțeau în alte două articole: subvenții pentru personal; subvenții pentru materiale. Acest fond se întrebuința numai pentru construcții de școli, reparația bisericilor, pentru ateliere de lucrări manuale, plantații, desecări de bălți, alimentare cu apă potabilă, cumpărări de tauri, precum și pentru construcția localurilor pentru biblioteci și organizarea petrecerilor populare. De asemenea, un alt articol se referă la cârciumă, “care urmau să se înființeze la o distanță nu mai mică de 70 metri de biserici sau școli. Distanța se măsoara pe drumul umblat de la ușa de intrare a cârciumii până la ușa de intrare a bisericii sau a școlii”. Acest articol se reglementa de *Legea pentru monopolul vânzării băuturilor spirtoase în comunele rurale*, implementată prin *Decretul Regal* din 7 martie 1908.

Legea în cauză prevedea că veniturile de la cârciumi nu făceau parte din veniturile ordinare ale comunei. Ele făceau parte dintr-un fond special, care nu se întrebuința pentru cheltuielile ordinare sau pentru remunerarea personalului. Bugetul întocmit era semnat de toți membrii epitropiei, sub dresare de proces verbal. Dacă vre-o unul din membri nu împărtășea întru totul punctul de vedere al celorlalți, și făcea opinie separată, acest fapt se consemna și se înainta odată cu bugetul. “*Bugetul se înainta cu raport din partea epitropiei, cel târziu la 1 octombrie al anului în curs. Odată cu bugetul se înainta și situația privind avutul mobil și imobil (moșii, prăvălii, case, etc.)*”. Ierarhul putea refuza aprobarea pentru adunarea de mile, mai ales în situațiile când starea materială a poporului nu permitea apelul la ajutor, cum erau: anii neroditori, crizele comerciale etc. Strângătorii de milă erau datori să se înfățișeze mai întâi protoiereului și prefectului județului, care treceau în condică data când se începea în județ strângerea milelor de către purtătorii de condică. Protoiereii și prefectii vegheau ca purtătorii de condică să nu umble mai mult prin județ decât termenul fixat de ierarhul locului. Prin comune purtătorii de condică se înfățișau mai întâi la preotul și primarul comunei respective, care treceau în condică toate

obiectele și banii adunați de la creștini. La ieșirea lor din comună, aceștea se înfățișau din nou preotului și primarului, care constatau și adevereau în condică, cu subscrierea lor, sumele ce se adunau în comună, însemnând data ieșirii și aplicând pecetea bisericii și primăriei. La reședințele de județ această constatare o făceau protoiereul și prefectul.

Regulamentul pentru purtătorii de milă, spre adunarea ofrandelor¹ de la pioșii creștini² în favoarea bisericilor sărace și altor stabilimente de binefacere, precum: spitale, școli, etc., din 1910 stabilea că, purtătorii condicilor de milă, pentru strângerea ofrandelor, care viza biserica ori alt stabiliment religios sau de caritate, erau datori a se prezenta mai întâi la reședința eparhială cu suplică (cerere, jalbă, plângere), din partea comunei unde urma să se zidească biserica sau altă instituție, pentru care făcea apel la caritatea creștină. Suplica trebuia să arate suma bănească necesară pentru strângerea fondului să poarte sigiliul și cu subscrierile consiliului comunal și să arate în ea persoanele cărora comuna a încredințat condica pentru strângerea milelor. Alegerea acestor persoane se făcea de către conducerea comunei sub răspunderea sa, și se recomanda ierarhului locului prin consiliul comunal respectiv. Mitropolitul sau episcopul încredințând adunarea milelor solicitate prin suplică, făcea apel la caritatea creștină din eparhia sa, pe care îl trecea în condica încredințată de comună, purtătorilor. Această condică se numerota, parafea și sigila în cancelaria episcopului de unde provine condica. “Ierarhul locului determina durata timpului cat avea să umble prin eparhie adunătorii milei. Aprobarea cu arătarea termenului și a persoanelor însărcinate cu adunarea milelor în eparhie, episcopul o comunica protoieriilor respective”, se indica în *Regulamentul pentru purtătorii de milă, spre adunarea ofrandelor de la pioșii creștini în favoarea bisericilor sărace și altor stabilimente de binefacere precum: spitale, școli, etc.*, din 1910, p. 6 În altă eparhie adunătorii de milă se prezentau cu recomandare din partea ierarhului eparhiei unde se afla comună pentru care se aduna milele. Dacă suma necesară se împlinea, adunarea milelor înceta, chiar dacă nu s-ar fi expirat termenul acordat de ierarhul locului. De asemenea ierarhii puteau prelungi termenele acordate, dacă considerau acest lucru necesar. “Purtătorii de condici erau datori a se purta cu cea mai bună orânduială și pietate în misiunea lor și se conformau intru totul prescripțiilor cuprinse în regulament. În caz contrar, autorizația dată putea fi revocată”, conform aceluiași *Regulament*. După ce purtătorii de condică parcurgeau județul, se înfățișau la protoiereul județului care constata și confirmă în condică suma totală de bani și obiecte hărăzite de creștini în tot județul și raportau ierarhului. Banii strânși în acest mod într-o eparhie, adunătorii erau obligați a-i da la destinația lor în comună pentru care se aduna milele. Autoritatea comunală adeverea în condică primirea sumelor adunate într-o eparhie și apoi adunătorii puteau trece într-o altă eparhie, spre a aduna și acolo restul ce se solicita spre

¹ Ofrande - Lui Dumnezeu îi place dărnicia personală. Ofrandele sunt oferite de cineva inferior cuiva superior.

² Creștini piosi, sunt ctitori de biserici și mănăstiri.

acoperirea sumei declarate la început ca necesară, respectând regulile stabilite. Preoții erau datori să vegheze ca purtătorii de condici să se conformeze în totul cu prescripțiile acestea. În caz contrar erau datori a raporta imediat protoiereului. „Nici o autorizare de a aduna milă în profitul vreunei biserici sau altui stabiliment religios, aflat în afara hotarelor țării, nu se da fără o prealabilă autorizare și recomandare către ierarhii eparhiale din partea guvernului prin Ministerul Cultelor. Adunătorii de mile pentru străinătate, care dobândeau autorizația și recomandarea guvernului erau datori a se conforma prescripțiilor cuprinse în Regulament. Orice adunător de milă care nu avea autorizație era oprit și denunțat guvernului”⁷⁴. Protoiereii luau condica și banii adunați și îi înaintau ierarhului respectiv, care aducea la cunoștința comunei care solicitase ajutor împrejurările care au condus la retragerea autorizației pentru adunarea de mile. Un exemplar din regulament se lipea la începutul fiecărei condici de milă eliberată de autoritatea eparhială.

Ministerul putea înzestra aceste ateliere din fondul pentru încurajarea industriei casnice, cu instrumente, mașini și chiar cu câte o sumă de bani pentru remunerarea maestrilor, până când acest lucru era posibil se face din veniturile fondului industrial al mănăstirii. Mănăstirile aveau obligația de a oferi locuință maestrilor, odăi încăpătoare și sănătoase pentru ateliere. La fel și Casa Bisericii urma să aloce mijloace pentru încălzitul, iluminatul sălilor de lucru și a locuințelor pentru maestre. În septembrie 1912 a intrat în vigoare Regulamentul privitor la înființarea și administrarea atelierelor de industrie casnică în mănăstirile de călugărițe, Regulament sancționat prin *Decretul Regal* nr. 3895 din 4 septembrie 1912. Acest regulament a fost elaborat de către Ministerul Industriei și Comerțului și privea mănăstirile de maici de la Agapia, Văratec, Viforata și Nămăești. Scopul era ca maicile, surorile și chiar mirenele din afară să învețe anumite meșteșuguri potrivit cinului călugăresc, în vederea răspândirii gustului pentru industria casnică. Nici o mănăstire al cărui atelier de industrie casnică era ajutat de Ministerul Industriei și Comerțului, nu putea expune sau trimite la expoziție produsele lucrate, decât numai la acelea ce se organizau de către acest minister. În ceea ce privește învățătura meșteșugurilor industriei casnice din atelierele mănăstirilor de maici, era gratuită și avea durata trei ani. Cu această ocazie se învăța și despre creșterea viermilor de mătase, trasul borangicului, prelucrarea inului, a cânepei, bumbacului, lânii și mătăsii. Țesutul de pânzeturi și stofe cu războaie simple și mașini, vopsitul cu vopsele vegetale și chimice, țesutul scoarțelor, covoarelor și alte lucruri trebuitoare erau alte îndeletniciri ale maicilor din mănăstire. Surorile se specializau în tot felul de cusături naționale și mai cu seamă de podoabe și cusături bisericesti. În ateliere nu se întrebuințau războaie de țesut mecanice acționate cu picioarele. Învățătura era practică, iar îndrumările teoretice se făceau numai prin viu grai, odată cu lucrul în ateliere. După același principiu școlarele deprindeau desenul geometrie și de podoabe după modele, ele învățau să socotească

prețul materialului de trebuință la comenzile primite și să facă devizul precum și prețul comenzilor. În tot timpul de învățătură școlară vor deprinde un singur meșteșug, fie țesătoria, împletitul, croitoria, cusăturile etc., sau cel mult după silință, două din acestea. Subvențiile date de la județe, comune și diferite instituții precum și donațiile persoanelor particulare, erau trecute în fondul industrial al atelierelor de industrie casnică din mănăstiri. Toate maicile și surorile din mănăstire, în stare să lucreze la meșteșugurile ce se învăța erau obligate să lucreze numai după ce făceau instructaje în atelier. Atelierele erau administrate și conduse direct de maestra dirigintă respectivă, se indică în *Regulament*. La începutul fiecărui an bugetar se întocmea lista cheltuielilor potrivit nevoilor ramurii din industria casnică, precum și a venitului probabil al acestui atelier. Alte cheltuieli care se mai prevedeau erau pentru reparatul instrumentelor sau cumpărarea altora, pentru materialul necesar fiecărei secții, pentru plata maestrilor și ajutoarelor de maestre, și pentru cheltuieli neprevăzute. Bugetul era supus aprobării prin ierarhul locului către Ministerul Industriei și Comerțului. Sumele încasate care treceau de 500 lei, se depuneau la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, apoi se ridica atât cât era nevoie pentru industria casnică a mănăstirii. La fiecare mănăstire exista sfatul atelierului, care putea hotărî oferirea unor sume de bani drept răsplată a sânguinței, sau a îndemnării celor mai de seamă școlare (maici-eleve), dar cu autorizarea Ministerului Industriei și Comerțului. “Școlarele în atelierele mănăstirilor erau de drept maicile și surorile. Sfatul atelierului putea primi ca școlare și fete mirene (care nu erau maici), cu condiția ca să știe să citească având vârsta între 13 - 16 ani, de asemenea să fie sănătoase și mai ales cu bună purtare”. În ceea ce privește întreținerea atelierelor de industrie casnică din mănăstiri, se făcea din fondul industrial al mănăstirii respective. Acest fond era alcătuit din ajutoarele în instrumente, material și bani primiți de la Ministerul Industriei și Comerțului sau de la alte autorități precum și din daniile persoanelor particulare anume făcute pentru industria casnică [95]. De asemenea acest fond mai era constituit: 25% din câștigul vânzărilor obiectelor lucrate în atelier, 10% din câștigul obiectelor lucrate de maici acasă cu material de la atelier, 5% din vânzare făcută prin obiectele lucrate de maici la ele acasă și cu materialul lor, din dobânda produsă prin fructificarea fondului industrial și din amenzile pentru stricăciunile făcute de lucrătoare din rea voință. Școlarele mirene înaintau stareței mănăstirii cererea de înscriere semnată de părinți, ori tutori, însoțită de actul de naștere, de un certificat că a urmat școala primară sau dovedește că știe să scrie și să citească. Școlarele erau datorare să muncească cu tragere de inimă, să se poarte bine și să dea ascultare maestrilor. Nesupunerile erau aduse la cunoștința stareței, care lua măsuri fără întârziere. Ele aveau obligația să aibă caiete în care maestra nota sânguința la muncă, purtarea și sumele de bani primite. Școlarele primeau 65% din câștigul realizat din vânzarea lucrurilor făcute după scăderea cheltuielilor. Dacă mai multe școlare lucrau la același obiect maestra respectivă hotărâ partea de câștig a fiecăreia după

timpul lucrat, pricepere și hărnicie. Lucrătoarele care făceau munca în ateliere, li se plătea până la 80% din câștig, iar celor care lucrau acasă până la 90% . Lucrătoarele care lucrau acasă cu material primit de la client prin atelier, li se plătea după înțelegere, iar ce prisosea se vărsa la fondul industrial. Conducerea atelierului putea vinde obiecte chiar în prețul de cost, însă numai cu învoiala scrisă a sfatului atelierului. De asemenea, avea posibilitatea de a împărți materialul brut pentru țesătorie maicilor, care nu erau școlare, ori lucrătoarelor atelierului. În acest caz câștigul din vânzarea obiectelor se împărțea între ele și atelier. Câștigul net se calcula după ce se scădea din prețul vânzării costul materialului și a celorlalte cheltuieli. *“Lucrătoarele care făceau cu materialul lor diferite obiecte, pe care apoi le aduceau să le vândă prin mijlocirea atelierului, li se oprea în folosul atelierului 5% din prețul vânzării”*. Ajutoarele și daniile în bani, materialele și instrumentele dăruite atelierului erau înscrise cu prețul lor, în registrul de fond, cu precizarea numelui dăruitorului. Acest fond industrial era întrebuințat numai pentru dezvoltarea industriei casnice în mănăstiri. După ce se făcea față trebuințelor atelierului, din ceea ce prisosea se dădea până la jumătate împrumut maicilor din mănăstiri, care lucrau la ele acasă, pe un anumit timp cu dobânda de 5% pe an.

Multe din aceste drepturi și privilegii ale bisericii care țineau de posedarea de averi s-au pierdut cu timpul. Din cauză că unele biserici, mănăstiri sau clerici primeau donații de averi imense, ceea ce era în paguba statului, se ajunsese mai întâi la ideea de a nu se mai scuti averile bisericesti de fiscalitate și apoi la ideea că statul să exercite, prin organele sale un control asupra felului cum se primeau și administrau aceste averi. Această politică s-a început mai întâi în Apus, unde averile bisericesti erau mai mari. Acolo, începând cu secolul al XIII-lea diferiți suverani limitează suma donațiilor care putea fi oferită bisericii.

Până la secularizarea averilor bisericii nu mai era decât un pas. La început acest lucru s-a făcut sub forma confiscării de stat numai acelor părți din averea bisericii care treceau peste quantumul stabilit prin legi. Cu timpul, statul a putut lua toată averea bisericii. Este adevărat că, în această perioadă (secolele XI-XV) nu întâlnim cazuri de secularizare, dar un început se făcuse încă din secolul VII în regatul Francilor, iar în secolul al XVI-lea, datorită *Reformei*, o vedem practicându-se pe scară întinsă, atât în Apus cât și în Răsărit. Pentru a-și putea întreține clerul și locașurile sfinte și pentru a veni în ajutorul săracilor, al văduvelor și al orfanilor, biserica a posedat averi din cele mai vechi timpuri. Din faptele Apostolilor se știe, că cei dintâi creștini făceau bisericii tot felul de daruri și în comunitățile mai bogate se făceau colecte pentru cele mai sărace. Cu timpul se pomenește chiar de dijmă, adică a zecea parte pe care creștinii o dau bisericii din tot ce aveau. În afară de acestea, biserica a mai adunat avere și pe alte căi: prin legate pentru scopuri pioase pentru construirea și întreținerea de spitale, azile, școli etc.; prin donații care puteau fi făcute atât cu acte în regulă cât și numai prin viu grai. Averile bisericesti

nu erau socotite ca proprietate a comunităților bisericești, adică a tuturor creștinilor care țineau de biserică, sau a enoriașilor, nici ca proprietate a bisericii în general și, cu atât mai puțin a statului, ci ele erau proprietatea fiecărei biserici în parte. Orice biserică fie ea de țară sau oraș, ori mănăstirească, „*avea dreptul de a posedea averi*”. Cu alte cuvinte fiecare biserică era persoană juridică și morală. Aceasta a făcut ca episcopii și mitropoliții cu toate că erau mai mari peste toate bisericile din eparhia lor, să nu poată lua averea. Călugării se ocupau cu activități legate de agricultură, pomicultură, creșterea de vite și cu unele meserii, iar unii se îndeletniceau și cu negoțul. Acest lucru nu era pe placul sihaștrilor și astfel au apărut certuri care au ajuns până la curtea imperială. Biserica singură a avut acest privilegiu, de a putea primi donații și numai prin viu grai cum ar fi: prin cumpărare făcută în numele ei sau pe numele celor care administrau averea bisericească; prin uzufruct și prin stăpânirea unui timp îndelungat, adică biserica putea primi numai spre folosire unele bunuri ca moșii, case, vite, etc., și devenea proprietară a acelor bunuri, după ce le stăpânea patruzeci de ani fără întrerupere. Întreaga activitate bisericească desfășurată în cadrul creat de legiuirile bisericești, prin efectul aplicării lor, a făcut ca Biserica Ortodoxă Română să-și îndeplinească îndatoririle sale religioase și patriotice față de popor și țară, cât și să dobândească un mare prestigiu în lumea ortodoxă și în întreaga lume creștină contemporană. Aplicarea consecventă a legiuirilor noastre bisericești la baza cărora stau principiile canonice, exprimă o orientare deplină canonică și în concordanță desăvârșită cu cea mai autentică tradiție ortodoxă și românească. Prin aceasta, Biserica Ortodoxă și-a exprimat întreaga sa lucrare „*spre slujirea lui Dumnezeu și a drept marilor săi fii în scopul mântuirii acestora*”. Împărații au dat la început dreptate monahilor, pentru a încuraja viața activă, dar apoi au fost obligați să cedeze în favoarea sihaștrilor. Comerțul a fost oprit de atunci cu desăvârșire, meseriile reduse, creșterea vitelor mărginită doar la catâri, iar agricultura și pomicultura lăsate liber. Renumele pe care și l-a câpătat monahismul de la Muntele Athos, a făcut ca toate popoarele ortodoxe să-și construiască mănăstiri. Dintre domnitorii evlavioși cei care au excelat au fost domnitorii români care „*au început să facă donații atât grecilor cât și mănăstirilor neamului*”. Evidența bugetar-contabilă a unei unități administrative bisericești constituia un instrument de conducere, de întărire a autocontrolului economic-financiar; un instrument de control asupra modului de realizare a veniturilor și de efectuare a cheltuielilor prevăzute prin buget: și un instrument de apărare a integrității avutului mănăstirii, ca unitate administrativ-bugetară. Documentele contabile justificative erau acte scrise în care se consemna orice fenomen economic sau financiar, în momentul efectuării. Datele conținute în documentul contabil justificativ constituia baza de date înregistrată care se efectua în contabilitate. Întocmirea, circulația și păstrarea lor constituia la nivel de unitate bisericească o sarcină permanentă. Cu ajutorul documentelor contabile justificative se reflectă în evidența contabilă, mijloacele

materiale și bănești de care dispunea unitatea administrativă (mănăstire, schit, parohie), precum și procesul de executare a bugetului atât la partea de venituri, cât și la partea de cheltuieli.

Căderea Constantinopolului sub turci în 1453 și ulterior a întregii Peninsule Balcanice a dus și la schimbarea situației economice a bisericii creștine de Răsărit. Deși liberă în problemele dogmatice și de administrare, Biserica de Răsărit a fost supusă unei pronunțate presiuni financiare. Domeniile erau înstrăinate pentru a plăti tributul turcilor. Patriarhul Constantinopolului și alte centre răsăritene căzute sub turci au trebuit să facă apel la Bisericile surori rămase în afara dominației otomane. În ceea ce privește administrarea patrimoniului unei unități bisericești (mănăstire, schit, parohie), aceasta se făcea prin organele proprii, sub controlul și tutela organelor unităților administrative superioare, respectiv episcopate, în conformitate cu legislația în vigoare. Fiecare unitate bisericească avea datoria să păstreze, să îmbunătățească și să sporească în cele mai bune condiții toate bunurile care îi erau încredințate spre administrare. De asemenea, erau obligate să prezinte la finele anului o listă a inventarului tuturor bunurilor deținute. Documentul contabil justificativ constituia și un mijloc eficient pentru verificarea gestiunilor de valori materiale și bănești și de stabilire a responsabilității personalului pentru operațiunile efectuate. La prăznuirea hramului se întocmea separat un bilanț de cheltuieli în care se pomeneau și ctitorii. Pentru personal se întocmea stat de plată lunar conform organigramei aprobată de ierarhul locului cu fonduri înscrise la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Pentru fiecare unitate bisericească se întocmea stat de plată; în cazul parohiilor susținerea financiară era din contribuțiile enoriașilor, iar pentru personalul mănăstirilor, schiturilor și episcopiei se făcea de la stat. Episcopul avea stat de plată împreună cu iconomii, ajutorii de iconomi precum și servitorii bisericii. Plata se făcea după ce directorul cancelariei înainta demersul respectiv Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Din cadrul funcționarilor episcopiei făceau parte servitorii bisericii cum ar fi: preoții, cântăreții, paracliserii care slujeau la catedrala episcopiei; bucătarii, portarii etc. Toți aceștea își primeau retribuția prin susținerea financiară de la stat.

Maicile, surorile și chiar mirenele depuneau efort să învețe anumite meșteșuguri potrivit cinului călugăresc, în vederea răspândirii gustului pentru industria casnică. La începutul fiecărui an bugetar se întocmea listă cheltuielilor potrivit nevoilor ramurii din industria casnică, precum și a venitului probabil al acestui atelier. Pentru a oglindi activitatea desfășurată pe un an în cadrul mănăstirii episcopiei, stareța era obligată să prezente ierarhului situația privind veniturile și cheltuielile, situație care trebuia să fie avizată obligatoriu de către consiliul economic constituit din cel puțin patru membrii. Această situație cuprindea: denumirea articolelor bugetare, sumele aprobate pe anul precedent, sumele prevăzute pentru anul următor, precum și aprobări suplimentare. Se lua în calcul soldul anului precedent după care se evidențiau contribuțiile din

donății, din colportaj, pangar, vânzarea lumânărilor, cutia milei, oficierea slujbelor, exploatarea atelierelor, exploatare agricole, recolta din fânețe, livezi, venituri din vânzarea animalelor, venituri obținute din grădinile de zarzavat, precum și alte venituri. Bilanțul se încheia cu totalul veniturilor ordinare.

Veșmântul diaconesc era mai simplu, el fiind alcătuit din stihar, orar și manecute.

Stiharul era făcut din material specific bisericesc cu diferite modele și putea fi căptușit sau nu. Metrajul se ridică la 5 m material pentru față și 6 m căptușeală. Orarul este o fâșie îngustă, lungă de 4,50 m, tot din stofă, întărită prin lipire cu fierul de călcat prin atașare de pânză termocolantă. Se foloseau 28 m galon și 1 m franjuri. Materialul era făcut din bumbac și fir metalic (auriu, argintiu, alte culori) care putea fi lat sau rotund. Firul rotund avea un aspect patinat care imprima țesăturii tentă de vechi, iar firul lat era strălucitor. Un material special era cel la care se folosea firul răsucit de aur și era fabricat numai în Japonia. Calitatea superioară a materialului era dată de grosimea și desimea mai mare, de tușul deosebit. Modelele variau în funcție de țesătură: satin de inspirație bizantină. Veșmântul preoțesc are în componența sa: felonul (simbolizând haina purpurie cu care a fost îmbrăcat în batjocură Fiul lui Dumnezeu), epitrahilul, stiharul, manecute și braul. Pentru întreg veșmântul erau necesari 4 m (dacă stoffa are lățimea de 1,50 m) sau 5 m (la lățimea 0,90 m). Căptușeala era din același material subțire, numai la stihar se întrebuința o căptușeală mai groasă, de preferință satin, în total însumând 7 m de material. Epitrahilul era lucrat din două bucăți legate între ele prin nasturi, împreună cu manecutele și braul, erau întărite cu pânză termocolantă pentru care se foloseau 3 m de material. Mai erau necesari 30 m galon pentru conturarea întregului veșmânt, 12 nasturi și 1,50 m franjuri. Broderia se lucra de mână, se aplica pe epitrahil, poalele stiharului și pe spatele felonului.

3.2. Cuantificarea impactului factorilor economici asupra evoluției numărului creștinilor ortodocși în profilul eparhiilor din Republica Moldova

Aspectului firii omenești îi sunt specifice pasiuni, care dacă nu sunt ținute în limitele firii pot introduce o stare de picat și pot duce la moarte. Acestea, fiind numite afecte indică dualitatea firii umane. Actualmente omul este însoțit nu numai de afecte naturale ci și înclinarea spre păcat legată de aceste afecte. Afectele pot fi ca „slăbiciuni” și afecțiuni păcătoase „contra firii”. Afectele pot fi ținute în limitele „rațiunii” prin curățire. Isus Hristos a suportat în mod voluntar suferințele omenești, dar prin nașterea Sa le-a eliberat de caracterul lor păcătos [121, p.34-47; 145] Isus Hristos este începutul și sfârșitul creației, este alfa și omega. Amintim lucrurile care parcă arată slăbiciune, crucea, patima și moartea Sa: întru acestea ne-a poruncit El să-i săvârșim pomenirea [92, p.35-37]. Misiunea și educația Creștin-Ortodoxă de azi se referă la un ansamblu

de probleme și noțiuni, se transformă în apărători ai dogmei creștine, în apogetică. De pildă: „ce raport există între cunoașterea științifică (laică) și cea teologică? Aici sau structurat câteva orientări. Apologetica, apărători ai unor concepte, principii, doctrine, dogme, în moduri: diferite dovedesc existența lui Dumnezeu: unii prin probe raționale alții prin argumente logice. Și cunoașterea a conceput două domenii diferite – rațională și teologică, separarea între filosofie, teologie, știință și credință, raționalism și metafizică, logică și spiritualitate. Azi, teologia fundamentală, numită și apologetică, dispune de argumente incontestabile în favoarea adevărului absolut al creștinismului ortodox. Apologetica include două domenii de cunoaștere: rațională și teologică. Anselm de Canterbury (1033-1109) definește teologia ca pe știința care caută intagibilitatea, demonstrează acordul dintre rațiune și credință. Teologia fundamentală, numită apologetică și Teologia Dogmatică sunt complimentare însă studiarea acestora se face în ordinea: Teologia Fundamentală – Teologia Dogmatică (și nu invers) cu înțelesul ca Evanghelia să devină mai credibilă. Demonstrațiile logice a Teologiei Fundamentale pregătesc credinciosul pentru cunoașterea în profunzime a Teologiei Dogmatice. Filosofia, conform lui Clement Alexandrinul este „un fel de exercițiu pentru primirea credinței” [stromata I, cap.II, p.202]. autorul precizează că adevărul se bazează pe cele deja crezute, însă credința – pe cele ce nu sunt însă crezute, „credința ajunge temeiul dovezii” [stromata a VII-a, cap.XVI, p.98]. Cunoașterea ființei dumnezeiești rămâne neapropiată nu numai oamenilor ci și întregii firi gândite cu mintea. Există două căi de cunoaștere [28, p.320-347; 121, p.310-325; 77, p.19]: catafitică (afirmativă) și apofatică (negativă). Prima este o cunoaștere prin reflectare intelectuală, analitică și succesivă; a doua – este o cunoaștere experimentală. Apogetica se referă la un anumit ansamblu de tratări ale problemelor duhovnicești, are câteva orientări: adevărul este unul și invizibil; filosofia corespunde unei nevoi intelectuale; filozoful este omul experiențelor intelectuale care caută urmele Adevărului; înțelepciunea lumii este încărcată de contradicții; căile cunoașterii raționale sunt limitate, se închid; dacă nu veți crede, nu veți înțelege [69, p.213-359].

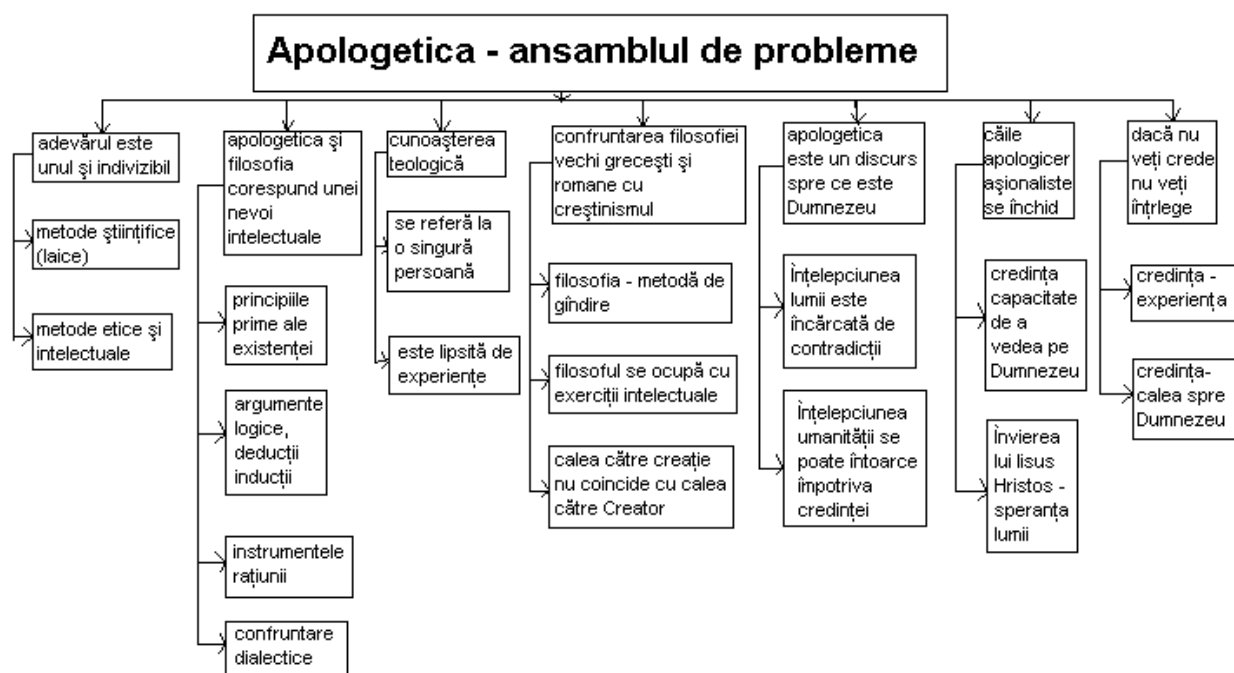

Fig.3.2. Raporturi dintre cunoașterea laică și cea teologică

Sursa: elaborată de autor

Apologeții iau apărare creștinismului, combat acuzațiile care sunt de ordin politic, moral, etic etc. convingerea celor chemați să facă biserici. Bisericii pe parcursul istoriei i s-au atribuit o mulțime de imagini, denumiri și simboale. Biserica reprezintă sacramentul umanității răscumpărate care trăiește din partea lui Hristos cel înviat și așteaptă a doua Sa venire se află în starea lui Hristos; Biserica și Hristos sunt „concorporali și consanguini” [122, p.195-301]; participă la sfințirea lui Hristos, ca să devină „sfântă și fără de prihună” Teologia când vorbește de la Biserica lui Dumnezeu, se referă la venirea Duhului sfânt la Cincizecime; Biserica este o realitate unică, un organism „teandric”, însă cu dublă dimensiune, devino-umană, văzută-nevăzută [77, p.26-42]; Biserica de la pământ este chip al Bisericii cerești [stomata a IV-a, 66.1 trad. cit, p.265]; Biserica este casa lui Dumnezeu, care își are ordinea și modelul în adunarea strânsă în jurul Macii Domnului și al apostolilor la cincizecime. Biserica nu poate mărturisi pe Hristos decât și prin Duhul Sfânt [zitioulas J., Le Mystere de l'Eglise dans la tradition Orthodox, “Irenikon”, 3/1987, p.322-335]; Biserica are și o dimensiune eshatologică. Biserica pământească este nedespărțită de biserica cerească [64, p.39]. Organizarea Bisericii a evaluat, punându-se în lumină elementele specifice: unitatea, sfințenia, universalitatea, aposolicitatea. Biserica ca loc de rugăciune e plăcut și folositor să fie ales acela în care se adună credincioșii, unde și puterile îngerești sunt de față la adunările credincioșilor și unde e de față însăși puterea Domnului și Mântuitorului nostru și pe lângă aceasta și duhul sfinților, și cred că și al celor mai de demult adormiți, precum și, designul, al acelor care mai sunt încă în viață, deși nu este ușor de arătat ce fel. Biserica – lor de cult. Locașul bisericii are în general trei mari părți: pronaos, vestibul și

penitanții (ascultătorii). În pronaos se păstrează cristelnița; naosul constituie partea centrală a Bisericii, se pot de altar prin iconostas. Autorul este rezervat slujitorilor având în centrul său Sfânta Masă-jertfelnicul: o dolă în formă pătrată, simbolizând universul care este așezată pe un cub reprezentând pe Hristos. Ortodoxia se identifică cu însăși tradiția apostolică așa cum a fost confirmată, interpretată și dezvoltată prin consensul Bisericii universale. Bisericiile orientale au apărut în secolul al V-lea; cea Romano-catolică – în perioada 1054-1204. catolicismul se definește ca tradiție teologică proprie, în raport cu Protestantismul. Ortodoxia, din gr. orthodox + doxa = dreaptă credință și închinare adevărată sobornicească: învățătura care se plasează în continuitate directă și neîntreruptă cu tradiția apostolică, prin intermediul teologiei patristice și neopatrstice; formează credința neîmpărțită din primul mileniu. Regula de credință apostolică a fost criteriul de bază al ortodoxiei oricărei tradiții. Bisericii Ortodoxe sunt un ansamblu de Biserici locale care, din punct de vedere dogmatic, mărturisesc aceeași învățătură de credință, formulată de sinoadele ecumenice și dezvoltată de tradiție neopatristică. Crearea Bisericilor autocefale în Răsărit este un proces istoric care a început cu constituirea celor 4 vechi patriarhate: Alexandria (Libia, Egiptul, Pentapole), Ierusalim (Palestina), Antiohia (Fenicia, Siria), Constantinopol (Asia Mică, Peninsula Balcanică, Țările Române). Actoalmente cunoaștem următoarele patriarhii: Ecumenică de Constantinopol, Ortodoxă greacă a Alexandriei, Antiohiei, Ortodoxă greacă a Ierusalimului, a Moscovei și a toată Rusia, Serbiei, Română, Bulgariei, Georgiei.

Aspectul economic. Apologetica tradițional s-a redus la apărarea Ortodoxiei prin discuții filosofice, pentru „elita” analiticilor. Consumatorii de rezultatele discuțiilor au fost lăsați la voia întâmplării, capacităților acestora de a se descurca în „pădurea” de opinii, argumente, rațiuni, dovezi. Însă, crearea condițiilor pentru credincioșii convinși și pentru cei potențiali, în viziunea noastră, reprezintă tot o „apărare” a ortodoxiei, adică o formă economică de apologetică. Atragerea oamenilor la Biserică este o datorie și o obligațiune a tuturor creștinilor-ortodocși. Regimul totalitar-ateist din Republica Moldova a contribuit și la poluarea spirituală a creștinilor-ortodocși. În consecință, slujitorii bisericești au obligațiunea nu numai de crea condiții, infrastructura bisericească, dar și de creșterea culturii duhovnicești a populației. Actualmente întâlnim creștini ortodocși care frecventează sistematic slujbele, riturile bisericești (convențional, în continuare, îi vom numi „activi”) și creștini care doar la sfintele Paști (poate și mai rar) vin la biserică (convențional, în continuare, îi vom numi „pasivi”). Notăm prin $\bar{n}_i$ numărul creștinilor ortodocși „pasivi” din eparhia $t, i, i = 1, 2, \dots, m$, N_i -numărul total al creștinilor din eparhia $i, i = 1, 2, \dots, m$; $\frac{\bar{n}_i}{N_i}$ - cota-parte a creștinilor „pasivi” în numărul total al creștinilor din eparhia $i, i =$

1, 2, ..., m. Sub impactul unui șir de factori, de exemplu cei enumărați în lucrarea [36, p.92-97], numărul creștinilor „activi” este în creștere, iar a celor „pasivi” – în descreștere. Într-o unitate de timp numărul creștinilor-ortodocși crește cu $n_i^{(1)}$ enoriașii, și se reduce în $n_i^{(2)}$ enoriașii; în t unități de timp numărul total a creștinilor „pasivi” și „activi” va constitui $Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t$; cota-parte în total al numărului creștinilor „pasivi” - $\frac{\bar{n}_i}{Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t}$.

Numărul creștinilor „pasivi” într-o unitate de timp se reduce cu, $\frac{\bar{n}_i}{Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t} n_2$; în dt unități de timp - $\frac{\bar{n}_i}{Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t} n_2 \cdot dt$.

Deci numărul creștinilor-ortodocși „pasivi” se va modifica cu :

$$-d\bar{n}_i = \frac{\bar{n}_i}{Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t} \cdot n_i^{(2)} dt \text{ sau } \int \frac{d\bar{n}_i}{\bar{n}_i} = - \int \frac{n_i^{(2)}}{Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t} \cdot dt.$$

$$\text{Notăm } Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t = Yi; \quad (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})dt = dYi \quad n_i^{(2)}dt = \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}} dYi.$$

$$\text{Și deci} \quad \int \frac{d\bar{n}_i}{\bar{n}_i} = - \int \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}} \cdot \int \frac{dYi}{Yi} ; \quad \ln \bar{n}_i = - \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}} \ln Yi + \ln Ci ;$$

$$\ln \bar{n}_i = \ln \frac{Ci}{Yi \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}}; \quad \bar{n}_i = \frac{Ci}{Yi \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}}; \quad \bar{n}_i = \frac{C}{(Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t) \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}}.$$

$$\bar{n}_i = \bar{n}_i^{(0)} \frac{1}{\left(1 + \frac{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}{Ni} \cdot t\right)^{\frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}}}$$

Din condițiile inițiale: pentru $t=0$ $\bar{n}_i = \bar{n}_i^{(0)}$ determinăm valoarea constantei Ci:

$$\bar{n}_i^{(0)} = \frac{Ci}{Ni \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}}; \quad Ci = \bar{n}_i^{(0)} \cdot Ni \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}; \quad \bar{n}_i = \frac{\bar{n}_i^{(0)} \cdot Ni \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}}{(Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)})t) \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}};$$

$$\bar{n}_i = \bar{n}_i^{(0)} \cdot \left(\frac{Ni}{Ni + (n_i^{(1)} - n_i^{(2)}) \cdot t} \right)^{\frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)} - n_i^{(2)}}}.$$

Reducerea numărului creștinilor-ortodocși „pasivi” poate fi interpretată grafic. (Fig.3.3.).

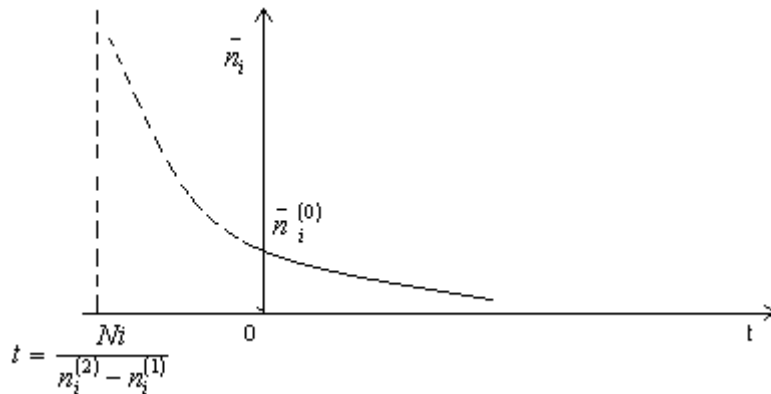

Fig.3.3. Evoluția numărului creștinilor-ortodocși „pasivi”.

Sursa: elaborată de autor

Exactitatea calculelor poate fi sporită, dacă numărul $n_i^{(2)}$ (reducerea numărului creștinilor) va fi considerat o funcție de numărul inițial al creștinilor ($N_i^{(0)}$) și de creșterea numărului creștinilor ($n_i^{(1)}$). În acest scop notăm viteza creșterii numărului creștinilor $\left(\frac{dN_i^{(1)}}{dt}\right)$ este proporțională cu numărul creștinilor (N_i), adică $\frac{dN_i^{(1)}}{dt} = n_i^{(1)} N_i^{(1)}$, unde $(n_i^{(1)})$ - coeficient de proporționalitate și $\frac{dN_i^{(1)}}{N_i^{(1)}} = n_i^{(1)} dt$, $\ln N_i^{(1)} = n_i^{(1)} t + C_i^{(1)}$, $N_i^{(1)} = e^{n_i^{(1)} t} \cdot e^{C_i^{(1)}}$. În perioada de referință ($t=0$) numărul creștinilor constituie $N_i^{(0)}$, $N_i^{(0)} = e^{C_i^{(1)}}$ și $Ni = N_i^{(0)} e^{n_i^{(1)} t}$.

Viteza reducerii numărului creștinilor este proporțională cu numărul acestora, adică:

$$\frac{dN_i^{(2)}}{dt} = -n_i^{(2)} N_i^{(0)} e^{n_i^{(1)} t}, \text{ unde } n_2 - \text{coeficientul de proporționalitate } N_i^{(2)} = -\frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} N_i^{(0)} e^{n_i^{(1)} t} + C_i^{(2)}.$$

În perioada de referință ($t=0$) numărul creștinilor constituie $(N_i^{(0)})$,

$$N_i^{(0)} = -\frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} N_i^{(0)} + C_i^{(2)}; \quad C_i^{(2)} = N_i^{(0)} \left(1 + \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} \right); \quad N_i^{(2)} = N_i^{(0)} \left(1 + \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} - \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} e^{n_i^{(1)} t} \right).$$

Determinăm soldul creștere-reducere a numărului creștinilor:

$$\Delta Ni = N_i^{(0)} \left(e^{n_i^{(1)} t} - 1 - \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} + \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} e^{n_i^{(1)} t} \right);$$

$$\Delta N_i = N_i^{(0)} \left(\left(1 + \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} \right) e^{n_i^{(1)} t} - \left(1 + \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} \right) \right) = N_i^{(0)} \left(1 + \frac{n_i^{(2)}}{n_i^{(1)}} \right) \cdot (e^{n_i^{(1)} t} - 1).$$

În baza analiticului expus mai sus, în continuare sunt efectuate calcule în profilul eparhiilor: Eparhia de Centru (tabelul 3.1, anexele 18-21; anexa 30, fig. A 30.1- fig. A 30.5); Eparhia de Tiraspol și Dubăsari (tabelul 3.2, anexele 22-23); Eparhia de Cahul și Comrat (tabelul 3.3., anexele 24-25); Eparhia de Edineț și Briceni (tabelul 3.4, anexele 26-27); Eparhia de Bălți și Fălești (tabelul 3.5, anexele 28-29). Pentru fiecare Eparhie au fost determinate formele pentru calculul numărului total al creștinilor ortodocși în profilul protopopiatelor. Formulele au fost deduse, soluționând pentru fiecare protopiet ecuațiile diferențiale respective. Datele inițiale sunt preluate din „Anuarul Statistic al Moldovei”. Numărul creștinilor în anii 2004-2007 a evoluat diferit. Doar în câteva protopopiate numărul creștinilor este în creștere. Aici putem enumăra: Chișinău, Ialoveni, Nisporeni, Ungheni, Cahul, Cantemir, Comrat, Hîncești și Sîngerei. În restul protopopiatelor numărul creștinilor este în descreștere. Această reducere a numărul creștinilor nu este legată de convingerile conceptuale ale populației, explicația este foarte simplă: în Republica Moldova Sporul natural (născuți – decedați) este negativ. În tabelele 3.1-3.5, convențional, creștinii au fost grupați în creștini, care regulat, sistematic frecventează Biserica, numiți creștini activi și creștini care frecventează Biserica de câteva ori pe an, numiți creștini pasivi. Accentuăm: clasificarea este numai convențională pentru „aritmetică” și nu include aspecte legate de profunzimea credinței creștine.

Tabelul 3.1. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	Anii pentru care s-au efectuat	(numărul total) = (nr. creștinilor activi)+(numărul creștinilor pasivi)
m. Chișinău $N_{11} = 715527 \cdot \left(\frac{716700}{715527} \right)^t =$ $= 715527 \cdot 1,00164^t$	T=0; a. 2004 T=1; a. 2005 T=2; a. 2006 T=3; a. 2007	715527=480000+236000 $716,7 \cdot 10^3 = 481000 + 236000$ $718 \cdot 10^3 = 482000 + 236000$ $719 \cdot 10^3 = 484000 + 235000$
Anenii-Noi $N_{12} = 81836 \cdot \left(\frac{81700}{81836} \right)^t =$ $= 81836 \cdot 0,998^t$	T=0; a. 2004 T=1; a. 2005 T=2; a. 2006 T=3; a. 2007	81836=54800+27036 81700=54820+26880 81509=54770+26739 81346=54745+26601
Călărași $N_{13} = 75407 \left(\frac{75100}{75407} \right)^t = 75407 \cdot$ $\cdot 0,9959^t$	T=0; a. 2004 T=1; a. 2005 T=2; a. 2006 T=3; a. 2007	75407=50522+24885 75100=50392+24708 74790=50260+24530 74483=50123+24356
Căușeni	T=0; a. 2004 T=1; a. 2005	90628=60720+29908 90600=60800+29800

$N_{14} = 90628 \left(\frac{90600}{90628} \right)^t = 90628 \cdot 0,9997^t$	T=2; a.2006 T=3; a.2007	90574=60870+29704 90546=60937+29609
Criuleni și Dubăsari $N_{15} = 106205 \left(\frac{106200}{106205} \right)^t = 106205 \cdot 0,9999^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	105205=71157+35048 106200=71260+34940 106195=71360+34835 106190=71466+34724
Drochia $N_{16} = 87345 \left(\frac{86900}{87345} \right)^t = 87345 \cdot 0,9949^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	87345=58500+28845 86900=58300+28600 86456=58100+28356 86015=57900+28115
Florești $N_{17} = 89588 \cdot \left(\frac{89200}{89588} \right)^t = 89588 \cdot 0,9957^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	89588=60000+29588 89200=59850+29350 88816=59680+29136 88437=59500+28937
Ialoveni $N_{18} = 97690 \left(\frac{97800}{97690} \right)^t = 97690 \cdot 1,0011^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	97690=65450+32240 97800=65620+32180 97905=65790+32185 98013=65960+32053
Nisporeni $N_{19} = 64915 \left(\frac{65000}{64915} \right)^t = 64915 \cdot 1,0013^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	64915=43490+21425 65000=43600+21400 65084=43700+21384 65164=43800+21364
Orhei $N_{1,10} = 116430 \cdot \left(\frac{116200}{116430} \right)^t = 116430 \cdot 0,998^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	116430=78000+38430 116200=78080+38120 115965=77900+38065 115733=77890+37843
Rezina $N_{1,11} = 48150 \cdot \left(\frac{48000}{48150} \right)^t = 48150 \cdot 0,9969^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	48150=32260+15890 48000=32200+15800 47852=32160+15692 47704=32100+15604
Rîșcani $N_{1,12} = 69675 \cdot \left(\frac{69300}{69675} \right)^t = 69675 \cdot 0,9946^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	69675=46680+22995 69300=46500+22800 68924=46300+22624 68550=46130+22420
Soroca $N_{1,13} = 95216 \cdot \left(\frac{94800}{95216} \right)^t = 95216 \cdot 0,9956^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	95216=63790+31426 94800=63600+31200 94380=63400+30980 93960=63200+30760
Strășeni	T=0; a.2004 T=1; a.2005	88908=59570+29338 88900=59650+29250

$N_{1,14} = 88908 \cdot \left(\frac{88900}{88908} \right)^t = 88892 \cdot 0,9999^t$	T=2; a.2006 T=3; a.2007	88890=59700+29190 88881=59800+29081
Șoldănești $N_{1,15} = 42413 \cdot \left(\frac{42200}{42413} \right)^t = 42413 \cdot 0,995^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	42413=28416+13997 42200=28300+13900 41990=28180+13810 41780=28100+13680
Ștefan Vodă $N_{1,16} = 70639 \cdot \left(\frac{70600}{70639} \right)^t = 70639 \cdot 0,999^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	70639=47330+23309 70600=47370+23230 70498=47370+23128 70427=47400+23027
Telenești $N_{1,17} = 70017 \cdot \left(\frac{70000}{70017} \right)^t = 70017 \cdot 0,9998^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	70017=46900+23117 70000=46970+23030 69988=47000+22988 69975=47090+22885
Ungheni $N_{1,18} = 110682 \cdot \left(\frac{110800}{110682} \right)^t = 110682 \cdot 1,0011^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	110682=74160+36522 110800=74350+36450 110926=74500+36426 111048=74700+36348

Sursa: elaborată de autor

În Eparhia de Centru (Tabelul 3.1) numărul creștinilor activi este în creștere în Chișinău, Ialoveni și Ungheni; cota-parte a numărului creștinilor ce frecventează Biserica mai rar este în descreștere în toate protopopiatele din eparhie. Aici pot fi aduse mai multe explicații printre care: creșterea culturii duhovnicești a populației; crearea condițiilor (infrastructurii) pentru enoriași; calitatea înaltă a slujbelor bisericești, ce corespund în tocmai cu canoanele creștin ortodoxe.

Tabelul 3.2. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Tiraspol și Dubăsari

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	Anii pentru care s-au efectuat calculele	(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)
Camenca $N_{21} = 70090 \cdot \left(\frac{70000}{70090} \right)^t = 70090 \cdot 0,9987^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	70090=43500+26590 70000=43400+26600 69900=43300+26600 69800=43200+26600
Dubăsari $N_{22} = 26100 \cdot \left(\frac{26000}{26100} \right)^t = 26100 \cdot 0,9962^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	26100=16200+9900 26000=16100+10000 25900=16000+9900 25800=15900+9900
Grigoriopol	T=0; a.2004	50200=31200+19000

$N_{23} = 50200 \cdot \left(\frac{50000}{50200} \right)^t =$ $= 50200 \cdot 0,996^t$	T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	50000=31100+18900 49800=31000+18800 49600=30900+18700
Rîbnița $N_{24} = 80300 \cdot \left(\frac{80000}{80300} \right)^t =$ $= 80300 \cdot 0,9963^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	80300=49800+30500 80000=49700+30300 79700=49600+30100 79400=49500+29900
Slobozia $N_{25} = 90200 \cdot \left(\frac{90000}{90200} \right)^t =$ $= 90200 \cdot 0,9978^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	90200=56000+34200 90000=55900+34100 89800=55800+34000 89600=55700+33900

Sursa: elaborată de autor

Tabelul 3.3. Numărul creștinilor pasivi în Eparhia de Cahul și Comrat

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	Anii pentru care s-au efectuat calculele	(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)
Cahul $N_{31} = 119200 \cdot \left(\frac{119259}{119200} \right)^t =$ $= 119200 \cdot 1,0005^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	119200=81100+38100 119259=81175+38084 119320=81380+37940 119380=81600+37780
Cantemir $N_{32} = 60000 \cdot \left(\frac{60132}{60000} \right)^t =$ $= 60000 \cdot 1,0022^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	60000=40900+19100 60132=40860+19272 60260=41100+19160 60390=41200+19190
Comrat $N_{33} = 155700 \cdot \left(\frac{155772}{155700} \right)^t =$ $= 155700 \cdot 1,0005^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	155700=106400+49300 155772=106060+49742 155860=106300+49560 155930=106500+49430
Cimișlia $N_{34} = 60900 \cdot \left(\frac{60777}{60900} \right)^t =$ $= 60900 \cdot 0,998^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	60900=41300+19600 60777=41470+19307 60660=41370+19290 60530=41300+19230
Hîncești $N_{35} = 119800 \cdot \left(\frac{119912}{119800} \right)^t =$ $= 119800 \cdot 1,0009^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	119800=81500+38300 119912=81580+38332 120015=81850+38165 120120=82000+38120
Leova $N_{36} = 51100 \cdot \left(\frac{51010}{51100} \right)^t =$ $= 51100 \cdot 0,9982^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	51100=34700+16400 51010=34800+16210 50916=34700+16216 50820=34710+16110

Sursa: elaborată de autor

Tabelul 3.4. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Edineț și Briceni

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	Anii pentru care s-au efectuat calculele	(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)
Briceni $N_{41} = 77800 \cdot \left(\frac{77354}{77800} \right)^t =$ $= 77800 \cdot 0,9943^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	77800=53380+24420 77350=53760+23590 76915=53200+23715 76480=53150+23330
Dondușeni $N_{42} = 46300 \cdot \left(\frac{45314}{46300} \right)^t =$ $= 46300 \cdot 0,9787^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	46300=31900+14400 45314=31800+13514 44350=31690+12660 43240=31600+11640
Edineț -1 $N_{43} = 50000 \cdot \left(\frac{49668}{50000} \right)^t =$ $= 50000 \cdot 0,9934^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	50000=34500+15500 49668=34400+15268 49340=34250+15090 49000=34100+14900
Edineț -2 $N_{44} = 31200 \cdot \left(\frac{31034}{31200} \right)^t =$ $= 31200 \cdot 0,9947^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	31120=21480+9640 31034=21390+9644 30870=21300+9570 30680=21250+9430
Ocnița $N_{45} = 56600 \cdot \left(\frac{56217}{56600} \right)^t =$ $= 56600 \cdot 0,9932^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	56600=39100+17500 56217=39000+17217 55830=38700+17130 55450=38100+17350

Sursa: elaborată de autor

Tabelul 3.5. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Bălți și Fălești

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	Anii pentru care s-au efectuat calculele	(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)
Bălți $N_{51} = 127600 \cdot \left(\frac{127533}{127600} \right)^t =$ $= 127600 \cdot 0,9995^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	127600=80400+47200 127533=80300+47233 127549=80180+47369 127523=80100+47423
Fălești -1 $N_{52} = 50000 \cdot \left(\frac{49890}{50000} \right)^t =$ $= 50000 \cdot 0,9978^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	50000=31000+19000 49890=30900+18990 49780=29800+19980 49670=29700+19970
Fălești -2 $N_{53} = 39800 \cdot \left(\frac{39700}{39800} \right)^t =$ $= 39800 \cdot 0,9975^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	39800=24600+15200 39700=24500+15200 39600=24400+15200 39500=24300+15200
Glodeni	T=0; a.2004 T=1; a.2005	60800=37700+23100 60560=37600+22960

$N_{54} = 60800 \cdot \left(\frac{60560}{60800} \right)^t =$ $= 60800 \cdot 0,9961^t$	T=2; a.2006 T=3; a.2007	60330=37500+22830 60090=37400+22690
Sîngerei $N_{55} = 87100 \cdot \left(\frac{87165}{87100} \right)^t =$ $= 87100 \cdot 1,0007^t$	T=0; a.2004 T=1; a.2005 T=2; a.2006 T=3; a.2007	87100=54000+33100 87165=54100+33065 87220=54200+33020 87280=54300+32980

Sursa: elaborată de autor

Contribuția fiecărei Eparhii la reducerea numărului celor „pasivi”, la creșterea numărului creștinilor ortodocși activi constituie o formă de apărare a Ortodoxiei Creștine. Credința este o putere de legătură între divin și uman. Conform [27, p.111] „Creștinii nu se deosebesc de restul oamenilor nici prin patrie, nici prin limbă, nici prin obiceiuri. Creștinii mai locuiesc separat în orașele lor proprii, nu vorbesc vre-o limbă diferită, nici nu practică un mod de viață straniu. Învățătura pe care o au nu este o descoperire a muncii și cugetării omenești, nici nu aderă, ca unii la vre-o învățătură omenească. Ei își petrec viața în orice oraș după cum fiecăruia i-a fost hărăzit de soarta, urmînd obiceiul local firesc în ce privește portul, hrana și alte stări. Totuși starea lor arată câteva trăsături minunate și chiar surprinzătoare. Deși locuiesc acasă, în țările în care s-au născut ei se comportă ca niște străini. Participă la toate ca cetățeni, dar ei rabdă pe toți și pe toate ca străini.... Ca toți oamenii ei se căsătoresc și nasc copii, dar nu leapădă pe cel născut. Orice creștin este liber să se împărtășească la masa altui dar niciodată nu are pat comun. Cu toate că viețuiesc în trup, ei nu trăiesc după timp. Trăiesc pe pământ, dar cetățenia lor este cerească. Ei ascultă legile hotărâte, dar în viața lor particulară ei sunt mai presus de legi. Iubesc pe toți oamenii, dar sunt persecutați de toți....” a face un lucru bun înseamnă a proceda creștinește.

Concluzii la capitolul 3:

Activitățile economice ale managementului bisericesc pe parcursul istoriei, au fost direcționate în favoarea enoriașilor, creării confortului respectiv pentru credincioși. Formele de organizare bugetară, managementul financiar, economic al Bisericii a fost adecvat acelor vremuri; unele aspecte din mecanismele de evidență, monitorizare a veniturilor și cheltuielilor din bugetul bisericesc pot fi puse la baza unor decizii de perfecționare a managementului actual. O atenție deosebită în procesele de perfecționare a bugetelor bisericești trebuie acordată trăsăturilor sistemice, flexibile. Articolele veniturilor în bugetul bisericesc, similar bugetelor din trecut, trebuie să conțină veniturile: din contracte de arendă, închiriere, exploatare a bunurilor bisericești, procese verbale pentru constatarea veniturilor din interiorul bisericii; actele licitației pentru vânzările diferitor materiale; veniturile de la acordarea creditelor. Articolele cheltuielilor din bugetul bisericesc pot fi flexibile, însă trebuie să se înscrie în articolele: statele nominale, salarizarea muncii personalului; facturi, conturi de la furnizori pentru procurarea de diferite manuale; contracte cu antreprenorii, lucrători auxiliari, chitanțe de la societățile de asigurări, pentru plata impozitelor. Numărul articolelor de venituri, cheltuieli poate fi diferit, însă orice schemă de buget trebuie să fie coordonată cu structurile bisericești financiare centrale. Azi, în perioada tehnologiilor de producere performante, pot fi întâlnite multe persoane care își organizează businessul, producând lumânări, icoane, diverse ambalaje cu chipul Domnului. De aceea Biserica trebuie să impună restricțiile, condițiile producătorilor de atribute bisericești. Din ambalajele produselor alimentare trebuie de exclus imaginea icoanelor. Produsul alimentar ulterior este consumat, iar icoanele de pe ambalaj pot fi întâlnite la gunoi. Aceste cazuri sunt inadmisibile. Biserica Creștin-ortodoxă trebuie să-și elaboreze un șir de exigențe, legalizate ulterior de către parlamentul țării, în baza cărora să fie perfecționat nu numai managementul bisericesc ci și cel laic.

Managementul bisericesc din perioadele anterioare a fost mai perfect decât cel din zilele noastre. Aspectele economice ale activităților bisericești pot fi perfecționate, utilizând experiența managementul din trecut, dar folosind și realizările progresului tehnologic contemporan.

Cultura generală, intelectul enoriașilor, credincioșilor creștin-ortodocși evoluează. În acest context, Biserica Creștin-Ortodoxă are nevoie să-și actualizeze procedeele de combatere a unor teorii anticreștine. În acest scop, Biserica Creștin-ortodoxă din Republica Moldova trebuie să dispună de apologetică, de suporturi analitice, care trebuie să conțină argumente că adevărul este unul; modalități de confruntare filosofică cu anticreștinii; personalități, exemple de personalități, creștini devotați, activi, succesele sociale, economice ale cărora se datorează pazei Domnului. În Republica Moldova numărul creștinilor-ortodocși activi este în creștere. Calculele economice pot și trebuie efectuate cu ajutorul metodelor economico-matematice. Modelele matematice propuse în teză pot fi puse la baza elaborărilor unor materiale metodice.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Analiza aspectelor generale, doctrinelor și mecanismelor economice în procesele desfășurării activităților creștin - ortodoxe în Republica Moldova ne permit să facem următoarele **concluzii:**

1. Fundamentul metodologic al Creștinismului Ortodox, fiind puternic prin adevărul său absolut, s-a menținut și a servit suport analitic al creștinilor în cele mai diverse și complexe situații pe parcursul a mai mult de 2 mii de ani. Omul, cu voia și dorința lui Dumnezeu, a evoluat. În Republica Moldova sunt un număr redus de filosofi – promotori și populizatori ai fundamentului metodologic al Creștinismului Ortodox. Acest lucru ar putea crea în perspectivă premise pentru apariția unor confesii străine Creștinismului Ortodox, pentru apariția unor „doctrine alternative” Creștinismului Ortodox; ar putea influența negativ procesul de educație duhovnicească a omului și conduce la desfrâu și apariția unor boli incurabile.
2. În țară lipsesc lucrări economice, elaborări științifice dedicate utilizării optime a resurselor materiale și financiare de către Biserică. Caracterul limitat al tuturor resurselor nu a ocolit și activitatea Bisericii. Problemele economice din ramurile economiei naționale sunt specifice și activităților de educație Creștin Ortodoxă a populației. Multe activități economice menite să creeze condiții adecvate pentru de desfășurarea serviciilor bisericești, poartă un caracter sporadic, în lipsa unui studiu de analiză economică, de ordonare a cheltuielilor pentru soluționarea problemelor de primă importanță. Lipsa studiilor economice este însoțită și de cea a sistemului statistic. Nu dispunem de modele și metode matematice, este slab valorificat încă potențialul tehnicii de calcul pentru soluționarea unor probleme economice în procesul desfășurării activităților bisericești; nu sunt analizați factorii tangibili și intangibili în procesul creării infrastructurii bisericești, care fiind indispensabilă de activitățile de bază a Bisericii, are la moment o abordare secundară; repartiția finanțelor nu are la bază criterii bine stabilite și verificate – în consecință situația economică a unor eparhii se agravează.
3. Legislația referitoare la problemele Bisericii a devenit, începând cu secolul XX, tot mai diversionistă; pe parcursul secolului XX preoțimea a dus o viață grea, în unele țări, lipsurile materiale erau suplimentar de presiuni de ordin politic, ideologic, ateist; în secolul XX Biserica pune în funcție mecanisme economice în scopul centralizării producerii și comercializării rechizitelor bisericești; Casa Bisericii își asumă rolul de control a contului de gestiune, a veniturilor, a cheltuielilor, este inițiat sistemul de evidență a tuturor sumelor încasate, plătite; este elaborat Regulamentul pentru fabricarea

lumânărilor, legea mărcilor de fabrică și comerț. Casa Bisericii dotată cu laborator chimic verifică calitatea lumânărilor; denunțatorii și constatorii contravențiilor primeau o remunerație de 25% din totalul amenzii; preoții și slujitorii bisericești nu aveau voie să fabrice rechizite bisericești, comerțul ambulant cu rechizite bisericești era interzis, agenții fiscali aveau o remiză de 4% din valoarea încasărilor. fost elaborat Regulamentele pentru purtătorii de milă, privitor la înființarea și administrarea atelierelor de industrie casnică în mănăstirile de călugărițe; fiecare biserică deveniseră subiect juridic cu drepturi de proprietar.

4. Aspectele economice ale Mitropoliei constituie un domeniu specific pentru care, actualmente, lipsesc elaborări metodice, criterii de optimizare a activităților economice. Problemele economice nu sunt formulate clar și nu sunt ordonate după gradul de importanță a acestora. Problemelor economice nu sunt modelate și, deci, devine imposibilă utilizarea efectivă a tehnicilor de calcul, a potențialului matematic. Este dezvoltat insuficient sistemul de evidență a veniturilor, cheltuielilor din bugetului Bisericii. În plan economic Biserica creștin-ortodoxă este un domeniu complex, cu specificul său, unde potențialul științei economice poate fi aplicat doar parțial.
5. Problema cheie a Mitropoliei constă în protejarea creștinilor ortodocși, menținerea și sporirea numărului acestora, atragerea oamenilor la credința noastră; în dotarea lăcașelor bisericești cu mijloace tehnice, audio, video, cu calculatoare. Actualmente un număr redus de biserici dispun de corul lor. Nu toți preoții corespund rigorilor canonice bisericești; puțini slujbașii bisericești au pregătirea necesară în management. Lipsește un sistem clar de cerințe față de un preot contemporan. Creștinii ortodocși sunt supuși sistematic, de către anumiți apologeți,, încercărilor de convertire în diverse confesii și secte.
6. Economia Republicii Moldova se confruntă cu probleme sociale, demografice, economice, politice fără precedent; emigrarea forței de muncă; prăbușirea, într-un timp relativ scurt, a relațiilor economice a țării cu un șir de parteneri economici tradiționali; „gaura” administrației separatiste; impactele negative ale unor forțe geopolitice asupra funcționării economiei naționale; specializarea unilaterală, în principal dezvoltarea agriculturii, au generat (și vor genera) situații grave.
7. Actualmente în țară lipsesc indicațiile metodice dedicate organelor de guvernare, pentru soluționarea problemelor de scurtă, de lungă durată; pentru alocații din bugetul de stat în teritorii și omogenizarea dezvoltării acestora; pentru soluționarea problemelor demografice, sociale, problemelor din agricultură; pentru impulsionează dezvoltării industriei; lipsesc criteriile adecvate de estimare a nivelului de guvernare, de apreciere a

nivelului de dezvoltare socială, demografică, economică a teritoriilor; sunt stabilite slab sau incomplet obiectivele politice, economice, sociale, demografice ale Republicii Moldova, lipsesc programe bine determinate în ce privește sporirea serviciilor educaționale, de ocrotire a sănătății etc.

8. Începând cu secolul III, Creștinismul Ortodox a avut în permanență un impact pozitiv asupra dezvoltării economice a meleagului prin aportul său la educația Omului. Economia, La rândul său, domeniul economic a susținut sistematic Biserica, a contribuit la dezvoltarea infrastructurii ei. Desfășurarea activităților creștin ortodoxe presupun anumite cheltuieli materiale și financiare. Acestea, conform teoriei macroeconomice, prin multiplicatorul Keynes, contribuie la dezvoltarea economiei țării în ansamblu: un leu cheltuit în activitățile bisericești contribuie cu 10 lei la creșterea produsului intern brut al țării. Deși această activitate nu constituie un scop în sine, ea complimentează creșterea economică. În ultimii ani aspectul în cauză a fost destul de semnificativ. Prăbușirea regimului totalitar-comunist a creat condiții pentru restabilirea locașurilor bisericești. Biserica trebuia să revină la canoanele sale, la rolul său în procesele de educație duhovnicească a populației. Dar problemele demografice (emigrația populației, reducerea natalității, creșterea morbidității, mortalității) au creat probleme noi, atât pentru societate în ansamblu, cât și pentru Creștinismul Ortodox: unii creștini au început să se distanțeze de la credința strămoșească. Rezolvarea problemelor morale și a celor sociale a devenit una din laturile cele mai importante ale activităților cadrelor teologice din țară. Și azi, ca și în trecut, Biserica este alături de problemele creștinilor, contribuie la soluționarea acestora prin metodele sale duhovnicești.
9. Actualmente Bisericile din Republica Moldova au revenit la funcțiile sale specifice, la canoanele tradiționale, activează cu succes și desfășoară activități de educație creștin ortodoxe. Însă problemele noi care apar în viața enoriașilor necesită și o abordare adecvată a lor: bisericile din țară trebuie dotate cu tehnică audio, video, cu calculatoare și coruri bisericești. Sânt necesare instituții de perfecționare a cadrelor bisericești. Conform datelor statistice analizate de către autor, enoriașii creștini ortodocși acordă o importanță deosebită: foto, fonogenității fețelor bisericești, coriștilor, personalului auxiliar, vârstei înaintate a preoților, dotării eparhiilor cu coruri, muzică bisericească, cu mobilă conform canoanelor bisericești. Corul bisericesc, în viziunea enoriașilor, este pe prim-plan în rândul celorlalți factori. După el urmează persoana preoților, studiile acestora, vârsta (nu tânără), milostivitatea. Pe parcursul istoriei în sânul Bisericii s-au cristalizat și s-au utilizat diverse mecanisme economice, multe dintre care pot fi folosite cu succes și în zilele noastre.

În baza investigațiilor științifico-practice, analizelor statistice și a calculelor economice, în scopul ameliorării în continuare a activităților creștin ortodoxe din Moldova, autorul formulează următoarele **PROPUNERI**:

1. Biserica parohială trebuie să dispună de un anumit potențial economic în baza căruia să ducă evidența actelor mitricale (de naștere), a angarelor (a dărilor în bani sau muncă în natură), să dispună de canonarhi (de monahi însărcinați cu orânduirea slujbelor), să ducă evidența catagrafie, catastif de perilavi (registru inventar de luare în primire, a enoriașilor care au confecționat cutia milei, a dajdnicilor (a contribuabililor), să dispună de un dichiu (administrator, iconom) al averii, de acte de proprietate (fiindcă-i subiect juridic), de un epistat (supraveghetor al proprietăților), să dispună de specialiști - absolvenți ai școlilor catahetice.
2. Bisericile din Republica Moldova trebuie să ducă o evidență computerizată a creștinilor ortodocși, a participării acestora la slujbele bisericești, iar enoriașii cu dificultăți psihice, morale, materiale să fie ajutorați; Biserica trebuie să „lupte” pentru fiecare enoriaș, să-și dezvolte infrastructura bisericească, să organizeze corul, cântările bisericești.
3. Preoții trebuie să dispună de un șir de calități: să fie foto, fonogenici, cu studii speciale și de o cultură înaltă, inclusiv, cunoașterea profundă a științelor laice, cum ar fi: fizica, filosofia, astronomia, biologia etc. Preotul trebuie să locuiască în parohie, să asculte de episcop, să facă vizite pastorale în familiile enoriașilor, să respecte cu strictețe canonicul, să nu spovedească în comun, să țină sistematic predici bine pregătite, să apere enoriașii de momeala sectanților, să susțină conversații religioase cu enoriașii, să fie milostiv, să fie corect în comportamentul zilnic, să nu întârzie la slujbele bisericești sau la alte rânduieli, să nu ceară plată sau anumite servicii pentru slujbele sale, să nu se implice politică, să facă perelinaje la locurile sfinte, să săvârșească regulat Sfânta Liturghie, să poarte permanent veșmântul preoțesc, să nu adune avere, să dispună de bibliotecă parohială, să-și instruiască misionarii săi, să invite episcopul pentru anumite slujbe, să facă activități de caritate, să citească zilnic rugăciuni, Sfânta Scriptură, să organizeze la Biserica cor bisericesc.
4. În cadrul Mitropoliei este necesar de organizat un departament abilitat cu soluționarea problemelor economice, cu organizarea evidenței computerizate a activităților, cu crearea infrastructurii bisericești, cu studierea, formularea și soluționarea problemelor economice, cu pregătirea specialiștilor, cu cuantificarea impactului pozitiv al cheltuielilor bisericești asupra economiei naționale prin multiplicarea produsului intern brut, cu elaborarea mecanismelor de cuantificare a managementului bisericesc, a activităților organizatorice, cu modelarea matematică a problemelor socio-economice din cadrul

Mitropoliei, cu analiza mediului economic, demografic al țării, în care Biserica își desfășoară activitățile. Pentru soluționarea problemelor socio-economice ale eparhiilor din țară este necesar de elaborat criterii de optimizare, de modelat procesele desfășurării activităților creștin ortodoxe, de utilizat potențialul științific economic laic.

5. Pe parcursul istoriei Biserica a elaborat și a utilizat instrucțiuni privitoare la alcătuirea conturilor de gestiune de către epitropiile parohiale, care prevedea anumite reguli, scheme, obligațiuni, evidențe a veniturilor, a cheltuielilor bugetului bisericesc. Aceste metode de gestionare, de management, devenite tradiționale trebuie actualizate la nivelul științei economice contemporane, la nivelul actual de implementare a sistemelor de calcul, păstrare și procesare a informației și de implementat în toate bisericile Republicii Moldova. În activitățile financiare ale Bisericii tradițional existau anumite mecanisme economice ce țineau de mecanismele de impozitare a veniturilor, de contravenții, de diverse denunțuri care în consecință contribuiau la selectarea mai rigidă a personalului bisericesc. Structuri, mecanisme similare sunt necesare și în zilele noastre. Biserica trebuie să se debaraseze de persoane întâmplătoare. Experiența creștinilor ortodocși trebuie pusă la baza creării unor structuri rigide de control și sancționare dură.
6. Biserica parohială trebuie să ducă evidența actelor mitricale (de naștere), a angarelor (a dărilor în bani sau muncă în natură), să dispună de canonarhi (de monahi însărcinați cu orânduirea slujbelor), să ducă evidența catagrafie, catastif de perilavi (registru inventar de luare în primire, a enoriașilor ce au confecționat cutia milei, a dajdnicilor (a contribuabililor), să dispună de un dichiu (administrator, iconom) al averii, de acte de proprietate (fiindcă-i subiect juridic), de un epistat (supraveghetor al proprietăților), să dispună de specialiști, absolvenți ale școlilor catahetice.
7. Problema selectării personalului trebuie soluționată imparțial cu o atenție deosebită din partea episcopului Creștin-Ortodox. Cuantificarea eligibilității aspiranților la activitățile bisericești Creștin-Ortodoxe poate fi realizată prin metoda procesării opiniilor experților. În echipa experților, în afara persoanelor duhovnicești cu funcții de răspundere, trebuie incluși reprezentanți din localitățile teritoriale respective. Experții au scopul ca personalul eparhiei constituit din fețele bisericești, coriștii, lucrători auxiliari să întrunească un șir de calități:
 - să fie credincioși veritabili ai creștinismului ortodox;
 - să aibă pregătire duhovnicească și studii respective activităților pe care le îndeplinesc la biserică;
 - să fie foto, fono-genici;
 - să aibă un comportament impecabil, conform exigențelor Creștin-Ortodoxe.

Pentru cuantificarea și în continuare comensurarea calităților enumerate, episcopia respectivă instituționează o echipă de experți. Fiecare din membrii echipei se conduce de criteriile sus enunțate, precum și de opiniile personale.

Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove poate fi considerată, doar cu anumite rezerve, o ramură a economiei naționale a Republicii Moldova. De aceea și modalitățile, abordările economice tradiționale pot fi aplicate doar parțial. În cazul Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove se cere o abordare și un management specific, metode și tehnici manageriale speciale.

La baza activității bisericești nu poate sta profitul, costul, venitul etc. Dar resursele Bisericii nu pot fi utilizate fără o argumentare, fără un anumit calcul, fără un anumit scop. Pornind de la problemele cu care se confruntă în ultimii ani Biserica Ortodoxă, este necesar de elaborat criterii de folosire optimă a resurselor materiale și financiare disponibile. Resursele în cauză sânt create de către enoriași, de către creștinii ortodocși din alte regiuni, inclusiv de peste hotare: Resurse materiale și financiare acumulate se utilizează în cele mai diverse scopuri.

Abordând problematica managementului Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove, lucrarea definește conceptul și funcțiile acestuia, politicile economice în scopul realizării unor obiective duhovnicești.

Scopul major, în viziunea noastră, este crearea condițiilor necesare pentru enoriași în localurile bisericești; antrenarea la slujbele creștin ortodoxe a cât mai mulți credincioși; sporirea pregătirii profesionale a fețelor și slujbașilor bisericești; creșterea numărului creștinilor ortodocși „activi” din contul celor „pasivi” și din contul celor nedeterminați; creșterea rolului Bisericii în educarea populației. Aceste obiective pot fi realizate printr-o sumă de eforturi, inclusiv de ordin economic.

În ultimii ani incursiunile diferitor secte în spațiul creștin ortodox din Republica Moldova devin tot mai frecvente și mai consistente: în țară sunt cazuri când persoanele creștin ortodoxe, sub impactul unor apologeți, sunt convertite la confesii străine neamului și strămoșilor noștri. Aceste activități subversive rămân în afara atenției slujitorilor și fețelor creștin ortodoxe. În țară nu se ține cont de numărul creștinilor ortodocși, lipsește evidența lor; enoriașii sunt lăsați în voia soartei, nu întotdeauna li se creează confortul, condițiile necesare, lipsește infrastructura adecvată pentru slujbele și riturile bisericești. În rețelele auxiliare ale Bisericii sunt aplicate slab metodele manageriale contemporane, lipsesc calcule pentru justificarea consecutivității efectuării unor activități ce implică cheltuieli materiale, financiare; în profilul eparhiilor din țară lipsește evidența succeselor, insucceselor în ce privește creșterea numărului creștinilor ortodocși; pe verticală nu este organizat fluxul de informare; în rețelele de activități economice, necesare slujbelor creștin ortodoxe lipsesc structurile economice, mecanismele, pârghiile economice,

insuficient funcționează sistemul de onestitate, de control financiar, de venituri și cheltuieli în bugetul Bisericii.

Actualmente în Republica Moldova sunt luate multe măsuri pentru ocrotirea creștinilor ortodocși de impactul negativ al sectanților.

Problema-cheie – crearea condițiilor adecvate canoanelor creștin ortodoxe pentru enoriași. Dificultățile multor aspecte pot fi depășite cu aportul enoriașilor, specialiști în management. O analiză profundă a tuturor problemelor Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove ne-a condus la formularea anumitor scopuri, obiective, care pot și trebuie realizate; la determinarea criteriului de optimizare a activităților economice a Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove.

Pornind de la realitatea, că mijloacele materiale, financiare ale Bisericii sunt limitate, problema se impune determinarea consecutivității, cuantumul fiecărei etape și timpul implementării, antrenarea fiecărui factor în scopul realizării valorii maxime a criteriului de optimizare stabilit.

Descrășterea procentuală a numărului creștinilor ortodocși activi în Republica Moldova ne pune în gardă și servește un argument incontestabil în favoarea depunerii unor eforturi suplimentare pentru dezvoltarea infrastructurii bisericești.

În acest context Biserica Ortodoxă Creștină are de soluționat un șir de probleme: de creat condiții cât mai favorabile pentru serviciile duhovnicești prin dezvoltarea infrastructurii bisericești; de promovat pe toate căile teologia fundamentală și dogmatică; de antrenat în serviciile bisericești numai enoriași devotați credinței în Dumnezeu; de participat la soluționarea problemelor cu caracter etic, moral, de extins impactul creștinismului ortodox în toate păturile sociale; de antrenat populația, enoriașii la soluționarea celor mai diverse probleme; de organizat evidența enoriașilor nevoiași pentru a le veni în ajutor, de repartizat resursele financiare, material numai după un anumit studiu de fezabilitate; de elaborat metodici pentru cuantificarea activităților eparhiilor, a protopopiatelor; de elaborat un sistem ce ar ierarhiza eparhiile după nivelul de calitate a activităților bisericești în profil protopopiatelor; de realizat programe sociale, de educație; de extins rețelele duhovnicești (mănăstiri, biserici); de construit lăcașuri sfinte și de le dotat cu icoane, mobilă, obiecte bisericești; de construit aziluri pentru bătrâni, nevoiași, invalizi, oameni cu dezabilități, adăposturi pentru boschetari; case de copii, pentru odihnă, sport etc.

Creștin-Ortodoxia este și o ramură a economiei naționale a Republicii Moldova, ea este educatorul societății, contribuie la creșterea calității, disciplinei muncii, la crearea umanismului; are de soluționat și un șir de probleme economice. Ca și în orice sistem economic, creștinismul ortodox, fiind constituit dintr-un șir de activități, dispune și de indici, indicatori economici.

Spre deosebire de serviciile laice, cele bisericesti au specificul lor. De serviciile laice omul se poate lipsi; de cele duhovnicesti – nu; crestinul ortodox poate indura orice lipsuri. Dar obligațiunea slujitorilor bisericesti este nu de a exploata această unică calitate a credinciosului. Slujbașii cultului trebuie să creeze „condițiile” și „confortul” maximal pentru credincioși în localul Bisericii.

Problema selectării personalului trebuie soluționată imparțial și cu o atenție deosebită din partea episcopului Creștin-Ortodox. Cuantificarea eligibilității aspiranților la activitățile bisericesti Creștin-Ortodoxe poate fi realizată prin metoda procesării opiniilor experților. În echipa experților, în afara persoanelor duhovnicesti cu funcții de răspundere, trebuie de inclus reprezentanți din localitățile teritoriale respective. Experții își pun scopul ca personalul eparhiei constituit din fețele bisericesti, coriștii bisericesti, lucrătorii să întrunească un șir de calități.

Conform datelor statistice procesate de către autor, enoriașii creștini-ortodocși acordă o importanță deosebită, în ordinea descrescândă: foto-fonogenității fețelor bisericesti, coriștilor, personalului auxiliar; dotării eparhiilor cu tehnică audio; vârstei înaintate a personalului bisericesc, inclusiv a fețelor bisericesti; mobilei bisericesti; nivelului de studii a personalului bisericesc; corului bisericesc; uniformei pentru personalul auxiliar bisericesc; spațiului bisericesc *per capita*. Însă creșterea valorilor factorilor nu poate fi realizată până la nesfârșit. Creșterea este restricționată de valoarea maxim admisibilă, calculată pentru fiecare factor separat.

BIBLIOGRAFIA

Acte legislative

1. Codul Contravențional al Republicii Moldova, nr.218-XVI din 24 octombrie 2008, În *Monitorul Oficial* al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6, art.15
2. Legea Republicii Moldova cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova Nr.275-XIII din 10.11.94. *Monitorul Oficial* al R.Moldova nr.20 din 29.12.1994
3. LEGE Nr. 125 din 11.05.2007 privind Cultele religioase și părțile lor componente. Publicat: 17.08.2007 în Monitorul Oficial, Nr. 127-130, art Nr: 546
4. Constitutia Republicii Moldova. Adoptată la 29 iulie 1994. Publicată în *Monitorul Oficial* al Republicii Moldova nr.1 din 18.08.1994
5. Legea Republicii Moldova Cu privire la proprietate, Nr.459-XII din 22.01.91, În *Monitorul Oficial*, nr.3-4-5-6 din 30.06.1991
6. Lege Nr. 54, din 21.02.2003, privind Contracurarea activității extremiste. Publicat : 28.03.2003, În *Monitorul Oficial* Nr. 56-58, art Nr: 245

Lucrări științifice

7. Alexe Gh. Problema textelor simbolice în Biserica Ortodoxă. În *Mitropolia Olteniei*, XVII (1965), nr. 9-10, p. 842-855.
8. Altarul Banatului, martie, 2007, N 03
9. Amancei Bogdan Aurelian. Creșterea eficienței economice prin perfecționarea lanțului de aprovizionare. 2009
10. Amfilochios Radovits Arh. filokaliky Anagennysy tou antitheseis, Athynai, 1997, p. 16
11. Antologhion. Timișoara: Ed. Mitropoliei Banatului, 1984, p.154.
12. Antonie cel Mare. Despre viața morală, cap. 132, în Filoc. rom., vol.1, p. 28
13. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2007, BNS, p. 47
14. Belean N. Cântarea religioasă, Mijloc de comunicare interumană. În Altarul Banatului, 1-3, 2006, p. 40-45
15. Berdiaev Nicolae, Sensul creației, B.: BOR, 2004, p. 42
16. Bihain E. L'Epître de Cyrille de Jerusalem à Constance sur In vision de la ciox. În *Byzantion*, 43, 1973, p. 264-296;
17. Biserica Ortodoxă, în Mitropolia Moldovei și Sucevei, XXXVIII, 1962, nr.7-8,
18. Blagorazumnaia O. Подготовка и повышение квалификации персонала государственной службы в Молдове. Тезисы ежегодной научно-практической конференции. Одесса, октябрь 2007, с.98-105

19. Blagorazumnaia O. Стратегическое планирование на предприятии. Teze la *Symposia professorum*. Chișinău: ULIM, 2006, p.58-63
20. Bobrinskoy B. Taina Bisericii. Cluj-Napoca: *Patmos*. 2002, p.332
21. Bobrinskoy Boris, Împărtășirea Sfântului Duh. București: Ed. Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1999, p. 5.
22. Braniște E. Cântarea bisericească în comun. În *Studii Teologice*, nr. 1-2, 1951, p. 28.
23. Braniște E. Cântarea poporului în biserică în lumina Liturghierului. București: 1945, p. 263.
24. Braniște E. Liturgica specială. București: *EIB*, 1980, p. 452-465.
25. Braniște E. Liturghia Specială. București: ed. 2-a, *EIB*, 1985, 239 p.
26. Braniște E. Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea în comun a credincioșilor. În *Studii Teologice*, nr. 1-2/1954, p. 24.
27. Bria I. Credința pe care o mărturisim, București, *Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române*, 1987, p. 112.
28. Bria I. Prezența și lucrarea Sfântului Duh în Biserici. În *Ortodoxia*, nr. 3, 1978, p. 493
29. Bria I. Tradiție și dezvoltare în teologia ortodoxă. În *Ortodoxia*, XXV, 1973, nr. 1, p.18-38;
30. Buga I. Pastorală: calea preotului. București: *Ed.Sfântul Gheorghe-Vechi*. 1999, p. 220
31. Burlacu N. Implementarea paradigmei noi manageriale în managementul corporativ din R.Moldova. În *Revista Studii Economice*, Nr.4, 2007, 154-163 p.
32. Burlacu N. Particularitățile managementului moldovenesc și compararea lor cu tendințele mondiale în gestiunea organizației. Conferința științifică internațională, *Economia regională: Problemele și perspectivele dezvoltării*, 24-25 iunie, 2005, V.II, Bălți, 2005, p.87-93.
33. Burlacu N. Управление региональными рынками – стратегический фактор повышения конкурентоспособности инфраструктуры. Матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції 31 жовтня 2007 року, том 2. Одеса: *ОПІДУ НАДУ*, 2007, с. 150-53
34. Buzilă B. Din istoria vieții bisericești din Basarabia. Chișinău: Ed. *Științe*, 1996, p. 6.
35. Canonul Sfințelor Paști în Cântările penticostarului, 2006, p. 5.
36. Cantarean N. Bognibova E., Chistruga B. Глобализация и развитие экономики в начале XXI века. Conferință științifică internațională: *Актуальные проблемы устойчивого экономического развития*, 17-19 noiembrie 2004, Chișinău: *Славянский Университет*, Тіп. „Primex-com”, 2005, С.92-97.

37. Cantarean N. Funcțiile managementului educațional. *Analele ATIC*, 2003, Vil. II(V), Academia de Transport, Informatică și Comunicații, -Ch.: *Evricea*, 2003, p. 101-106
38. Cantarean N. Gribincea A. Estimarea funcțiilor managementului educațional. Anuar științific IRIM, culegere de articole, Chișinău: *IRIM, ARISDIP*, 2004, p.56-58
39. Cantarean N. Gribincea A. Modelarea procesului de însușire a materiei științifice. *Economica*, An. XIII / Nr.1(49), 2005, p.116-119.
40. Cantarean N. Gribincea A., Bognibova E. Роль образования в современном мире. *Analele filialei din Moldova a Institutului Modern de Umanistică*, Chișinău, 2004, p. 64-67.
41. Cantarean N. Modelarea procesului de instruire. Conferința internațională, *Globalizarea vieții sociale*, 19 martie 2004, *ATOM*, Chișinău: *CEP USM*, 2004, p.243-249
42. Cantarean N. Studiu comparativ și obiectivele educației Japoneze. Conferință internațională, *Relațiile Moldo-Japoneze la începutul Mileniului III*, 3 noiembrie 2004, Fundația pentru relații Moldo-Japoneze, Chișinău, *CEP USM*, 2005, p.66-71.
43. Cantarean N. Valorificarea valențelor resurselor umane. Conferința internațională, *Globalizarea vieții sociale*, 19 martie 2004, *ATOM*, Chișinău: *CEP USM*, 2004, p.258-260
44. Cantarean N. Нравственные процессы в эпоху глобализации. Simpozion științific internațional, *Impactul REI asupra economiilor naționale*, 27-28 februarie 2004, Chișinău: *ULIM*, 2004, p. 60-61
45. Cantarean N. Организация образования в разных странах. *Analele ATIC*, 2003, Vil. II(V), Academia de Transport, Informatică și Comunicații. Chișinău: *Evricea*, 2003, p. 160-166
46. Cantarean N. Перспективы освоения мира в XXI веке. Simpozion științific internațional, *Impactul REI asupra economiilor naționale*, 27-28 februarie 2004, Chișinău: *ULIM*, 2004, p. 76-79
47. Cantarean N. Применение маркетинга в области образовательных услуг. *Simposia Professorum*, seria Economie, materialele conferinței, 21 oct. 2005, Chișinău, *ULIM*, 2006, p. 278-283
48. Cantarean N. Развитие образования и социальной сферы в Японии. Conferință internațională, *Relațiile Moldo-Japoneze la începutul Mileniului III*, 3 noiembrie 2004, Fundația pentru relații Moldo-Japoneze, Chișinău, *CEP USM*, 2005, p.156-164
49. Cantarean N. Развитие статистики образования. Conferința internațională, *Globalizarea vieții sociale*, 19 martie 2004, *ATOM*, Chișinău: *CEP USM*, p.253-257

50. Cantarean N. Управление качеством процесса формирования. *Simposia Professorum*, seria Economie, materialele sesiunii 8-9 octombrie 2004, ULIM, Chișinău: *ULIM*, 2005, p.112-117
51. Cantarean N., Gribincea A. Modelarea proceselor de instruire. În *Economica*, XIII, nr.3(51), 2005, p. 131-137
52. Cantarean N., Maxim V., Gribincea A. Globalizarea și impactul ei. *Analele ATIC*, 2003, Vol.II(V), Academia de Transport, Informatică și Comunicații, Chișinău: *Evricea*, 2003, p. 115-120
53. Cantarean N., Maxim V., Gribincea A. Образование – фактор экономического развития и стратегических инвестиций. *Analele ATIC*, 2003, Vol. II(V), Academia de Transport, Informatică și Comunicații. Chișinău: *Evricea*, 2003, p. 96-101
54. Cantarean N., Maxim V., Gribincea A. Экономическое развитие постиндустриального мира. *Analele ATIC*, 2003, Vol.II(V), Academia de Transport, Informatică și Comunicații. Chișinău: *Evricea*, 2003, p. 89-96
55. Cantarean N., Sofronie S., Dîmo O. Strategia managementului operațional. *Simposia Professorum*, seria Economie, materialele sesiunii 8-9 octombrie 2004, ULIM, Chișinău: *ULIM*, 2005, p.32-36
56. Caraman I. Analiza unor modalități de evaluare a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ superior. *Anale științifice ale USM*, seria Științe socio-umane, v. II. Chișinău: *USM*, 2003, p. 42-46
57. Caraman I. Misiunea instituției de învățământ superior. *Anale științifice ale USM*, seria Științe socio-umane, v. II, Chișinău: *USM*, 2002, p. 223-226
58. Caraman I. Universitatea ca industrie. *Anale științifice ale USM*. seria Științe socio-umane, v. II, Chișinău: *USM*, 2002, p. 227-229
59. Cartea Psalmilor sau Psaltirea profetului și regelui David, versiune revizuită după Septuaginta «lătată și comentată de Bartolomeu Anania, tipărită cu aprobarea sfântului Sinod, Arhiepiscopul Cluj, 1998, p.145
60. Cernei M., Postolachi V. Pregătirea cadrelor, oportunitate și imperativ al dezvoltării durabile al euroregiunilor. Euroregiunea Siret-Nistru-Prut. În *Oportunități pentru dezvoltarea economic – social – durabilă*. Iași: ed. *Performantica*, 2007, p.114-118
61. Cesarée Basile. Homélies sur l'hexaéméron, trad. de S.Giet (coli. Sources Chrétiennes). Paris: Editions du Cerf, ed. 2-a, 1968;
62. Chabanne Dom. În rev. *La vie spirituelle*, 1940, nr.14, p. 263.
63. Charalambidis Stephanos. Le mariage dans l'Eglise Orthodoxe, 15 In *Contacts*, 29, 1978, 101, p.52-76;

64. Chițescu N. Noțiunea de dogmă In teologia ortodoxă contemporană. În *Ortodoxia*, XI (1959), nr. 3, p. 331-381;
65. Ciobanu St. Basarabia. Monografie. Chișinău: 1926, p.386.
66. Ciorbă V. Misiunea morală și socială a Bisericii în contextual relațiilor ei cu statul. Materialele conferinței inter. vol. “*Filosofia, Sociologia, Politica și tânăra generație*”, 8-9 octombrie 2003, Chișinău: 2003, USM, p. 286-289.
67. Ciorcila Mariana. Marketingul religios și influența lui asupra dezvoltării unei țări. București: Teza de doctor, 2009.
68. Colotelo D. Mișcarea liturgică în creștinismul apusean. în *Studii Teologice*, nr. 3-4, 1985, p. 165-244.
69. Coman G. Mărturii arhiologice privind creștinismul în Moldova secolelor VI – XII. 1971, p.79-82.
70. Damaschin S.J. Credința ortodoxă: Saint-Jean Damascène, La foi orlhodoxe (și Deferise des icones), traducere și note de E. Ponsoye. Paris: *Editions Cahiers Saint-Irenee*. 1966, p.42-49;
71. Despre preoție. București: Ed. *Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române*. 1998, p. 252
72. Dewhurst Maddock Olivia, Terapia prin sunete, traducere de Amelia Croitorii. București: *Teora*, 1999, p. 12.
73. Dicționar Kittel: Theological Dictionary of the New Testament, editat de Gerhard Kittel și Gerhard Friedrich, tradus de Geoffrey W. Bromiley, publicat de Wm B.Eerdmans Company, Grand Rapids Michigan, 10 volume, 1975-1977, 256 p.
74. Dionisie Areopagitul. Ierarhia cerească: Denvs l'Areopagite. La hierarchie celeste, studiu și text critic de Gunther Heil, traducere și note de Maurice de Gandillac, Les Editions du Cerf, Paris,. 1970 (coli. «Sources Chretiennes»).1970, 632 p.
75. École et éducation à la diversité religieuse, Description de l'activité pédagogique, Univ. de Sherbrooke, 2006, 269 p.
76. Encyclopedia Britannica, Book Year, 1991, 369p.
77. Evdokimov Paul. Ortodoxia. București: *Editura IBMBOR*, 1996, p. 19.
78. Filocalia. Filocalia slintelor nevoințe ale desăvârșirii. Introducere, traducere și note de Pr. Prof. Stăniloae D. Tipografia arhidiocezană Sibiu, I (1946). II (1947), III (1948), IV (1948); Tipografia Institutului Biblic București, V (1976). VI (1977), VII (1977), VIII (1978), IX (1980), X (1981).
79. Frunză S. Pentru o metafizică a persoanei implicată în teologia Părintelui Stăniloae. În vol. *Prinos de cinstire*, 2005, p. 96

80. Galeriu C. Învățătura creștină despre Siinta cruce și cinstirea ei. În *Ortodoxia*, XXX (1978), nr. 3, p. 497-511
81. Gârboviceanu I. Muzica in cultul creștin Ortodox, în *BOR*, anul XIX/1895, p. 291
82. Gribincea A. Necesitatea reglării globalizării. În *Revista Economica*, 2009, nr.3 (67), p.102-114
83. Grigg Davis R. The Cross and Bust Image, some Tests of a Recent Explana-tion. În «Byzantinische Zeitschrift», 72, 1979, nr 1, p. 16-38;
84. Grigorie de Nazianz, Scrisori teologice: Gregoire de Nazianz, *Lettres theologiques*, introducere, text critic, traducere și note de Paul Gallay. Paris: *Les Editions du Cerf*, 1974, 145 p.
85. Grossu S. Problemele studiului din Basarabia interbelică prin prisma presei cu profil clerical. *Anale științifice ale USM*, seria Științe socio-umane, v. II, Chișinău: *USM*, 2002, p. 13-21
86. Gurie al Basarabiei, Procesul și apărarea mea. Denunțarea complotului apocaliptic. București, 1937, p. 283.
87. Haltec A.N, Gartnee H.O, Hockiny I.G. A Note Above Trencedention Function I of Farm Economics, 1957, N39 (3).
88. Hatch Mary Jo. Théorie des organisations. De l'intérêt de perspectives multiples. Leven: Ed *DeBoeck*, 1999, 639p.
89. Herteliu Claudiu. Analiza statistica a evoluției fenomenului religios în România. București: Teza de doctor, 2006.
90. Ilescu V. Orizontul duhovnicesc al koinoniei dintre bărbat și femeie, în *Mitropolia Ardealului*, XXIV, nr. 7-9, p. 626-636
91. Ioan I. Mărturis XVII (1973); Dogma and Plura, În *Concilium*, 1971, p.51
92. Ionescu M. Catedra și amvonul. Schițe de lecțiuni practice de predici și conferințe religioase. București: *MB*, 1942, 272 p.
93. Ionescu M. Preotul și armonizarea claselor sociale. Teză de doctorat. București: 1925, IV, 149 p.
94. Ionescu M. Duh și viață! Studii modeste de psihologie și de educație religioasă a tineretului. București: 1940, 469 p.
95. Ionescu M. Îndrumări privitoare la învățământul religios în școlile secundare, București: 1922, 43 p.
96. Iorgu Ivan. Câțiva termeni canonici. Înțelesul și explicarea lor în dreptul bisericesc. În *Studii Teologice*, 1989, nr.4, p. 81-84

97. Isvoreanu A. „Cuvântul lui Dumnezeu și lumea de azi”, în *Analele Universității din Craiova - seria TEOLOGIE*, an IV, nr.5, 1999, p.237-242;
98. Isvoreanu A. Comentariu la Cartea Rut. Craiova: *Ed. Universitaria*, 2001, 197 p.
99. Isvoreanu A. Comentariu la Psalmul 50. Craiova: *Ed. Sitech*, 1999, 154 p;
100. Isvoreanu A. Despre Taina Preoției. În *Îndrumătorul creștin ortodox. Renașterea*, nr.6-8, Craiova, 1991, p.161-169;
101. Isvoreanu A. Instrumente muzicale. În *Vechiul Testament. Craiova: Analele Universității din Craiova. seria TEOLOGIE*, an IV, nr. 4, 1999, p.226-237;
102. Isvoreanu A. Introducere la Psalmul 50. În revista *Mitropolia Olteniei*, an XLVI, 1994, nr.1-6, p.71-74;
103. Isvoreanu A. Profetul Natan și regele David. În revista *Mitropolia Olteniei*, an XLVII, 1995, nr.1-2, ianuarie-aprilie, p.36-42;
104. Isvoreanu A. Rolul credincioșilor și activitatea pastorală a preotului după Sf. Apostol Pavel. În *Îndrumătorul bisericesc misionar și patriotic. Craiova*, nr. 3, 1986, p. 129-134;
105. L'Eglise et les eglises. Paris: Edition de Chevetogne, voi. 2, 1955, p. 197-206;
106. Marian L. Diagnosticul strategic. București: 2003
107. Marian L. Managementul Amplasărilor și Amenajărilor Întreprinderilor. București: 2003.
108. Marian L., Hermanovski L. Management Operațional. București: 2003
109. Métropolit Teoctist de Moldavei. Centenaire de l'autocephalie [1885-1985). În *Roumanian Orthodox Church News*, nr. 2, 1985, p. 32-43;
110. Olivia Dewhurst Maddock. Terapia prin sunete, traducere de Amelia Croitorii, B.: *Teora*, 1999, p. 12.
111. Păduraru T. Însemnări din timpul Unirii. Oameni și evenimente”. Chișinău, 1937, p.3-6.
112. Petelean A. Cultură și comportament managerial. București: 2003, 280 p.
113. Petelean A. Managementul Resurselor Umane. București: 17, 2003, 167p.
114. Pocitan-Bârlădeanul Veniamin. Vechea Episcopie a Hotinului. București: 1933, 145p.
115. Popescu D. Unitate și cultură. În *Ortodoxia*. Esența teologiei Părintelui Stăniloae, „ST”, nr. 7-8, 1987, p. 19
116. Roșca P. (cu coautori). Managementul decizional al firmei. În Revista științifică *Studii Economice*, ULIM, 2008, nr.1-2. –452p. (p.287-296).
117. Roșca P. Controverse în abordarea globalizării. *Anualele Universității „Spiru Haret”*, Seria Economie. Anul 6, nr.6, 2006. Editura Fundației România de mâine. București, 2006. –238p. (pag. 87-100).

118. Roșca P. Previziunea economică ca componentă a activității de management // În Revista științifică *Studii Economice*, ULIM, 2008, nr.1-2. 452p. (p.135-152).
119. Saint-Jean Damascène, La foi orlodoxe (și Deferise des icones), traducere și note de E. Ponsoye. Paris: Editions Cahiers Saint-Irenee, 1966, p.52—76;
120. Sf.Maxim Mărturisitorul, „Răspunsuri către Talasie”, Filocalia III./trad. pr. D.Stăniloae, București: *Ed. Harisma*, 1994, p. 129
121. Stăniloae D. Teologia Dogmatică Ortodoxă. București: *Editura Institutului Biblic*, vol. I, II, III, 1978, 369p.
122. Stăniloae Dumitru, Relațiile treimice în viața Bisericii. În *Ortodoxia*, nr. 4/1964, p. 505.
123. Stratan A. Mecanismul de gospodărire și rolul statului în funcționarea optimă a acestuia. În *Revistă. Economica*, 2004, An.XII, nr.2 (46), p.14-18.
124. Stratan A., Considerații vis-à-vis de rolul sectorului mic și mijlociu în funcționarea economiilor de tranziție. În *revistă. Economie și Sociologie*, Chișinău: 2004, nr.2, p.71-84.
125. Stratan A., Бабенко Г.А., Горда А.С. Методические аспекты исследования региональной экономики. Симферополь: *Таврия*, 2005, 160с.
126. Stratan A., Зиновьев Ф.В. Исследование легальных и теневых аспектов экономики: роль кадрового потенциала. În *revistă. Economie și Sociologie*, Chișinău, 2005, nr.2, p.88-97
127. Șişcan Svetlana-Zorina. Conceptualizarea managementul cros-cultural drept direcția dezvoltării managementului strategic. *Analele ASEM*. Chișinău: 2009. p.78-91
128. Șişcan Svetlana-Zorina. Dezvoltarea conceptuală a abordării sinergetice în domeniul economico-managerial. Globalizarea ca FEI și undele ei. Filosofia științei: aspecte metodologice și axiologice. Chișinău: *ASEM*, 2008. p.89-112
129. Șişcan Svetlana-Zorina. Paradigmele integrității umane în dezvoltarea managementului strategic. Monografie. Chișinău: *ASEM*, 2006. 279 p.
130. Șişcan Svetlana-Zorina. Perfecționarea managementului strategic al științei și învățământului în economia globală informațională. Conferința internațională: Instruirea și cercetarea. Modalități de integrare. 16 aprilie, 2008. Chișinău: *ASEM*, 2008. p.168-181
131. Tripon A., On A., Petelean A. Creșterea Performanțelor prin Comunicare, București: 2009
132. Troitzky S. De l'autocplialie dans l'Eglisc. Extras din «Messenger de l'Exarcha't du Patriarche Russe». Paris: 1952, nr. 11-12;

133. Ulian G. Conducerea personalului și gestionarea condițiilor de muncă în întreprinderile mici și mijlocii. Analiza pieței R.Moldova. Chișinău: *INEI*, 2005, 190 p.
134. Ulian G. Necesitatea elaborării mecanismului eficient al stabilizării și reglementării salariului în Republica Moldova. *Analele ASEM*. Chișinău: *ASEM*, 2006, p.52-57.
135. Ulian G. Труд в системе факторов производства. Компрат: *КомГУ*, 2004, 186 p.
136. Vasile cel Mare. Cuvânt de lauda pentru cei adunași în biserică și despre buna rânduială în cântare , *P.G.* 55,
137. Vasile Vasile. Rolul cântărilor religioase în educație. Simpozionul Internațional de la Chișinău. Chișinău: 2000, p. 124.
138. Zăgrean I., Personalitatea morală după învățătura creștină ortodoxă, în *Mitropolia Ardealului*. II (1957) nr. 3-4, p. 230-241;

Publicații în limba rusă

139. Алиев Мамед Ариф оглы. Религиозное понимание нравственных ценностей: Автореф. дис. канд. философ. наук: 09.00.05 / Бакинский гос. ун-т . 1991, с. 146
140. Библия. М.: Изд. Российское Библейское Общество, 2009, ISBN: 1002
141. Борисов О.С. Религиозное сознание как объект философского исследования: Автореф. дис.канд. филос. наук: 09.00.06/Санкт-Петербург. гос. ун-т. 2000, с. 20
142. Борисова С.Г. Философско-религиозное учение Арх. Никанора (А.И. Бровковича): Опыт системной реконструкции и интерпретации: Дис.канд. филос. наук: 09.00.03. М.: МГУ, 2002
143. Борунков, Ю.Ф. Религиозное сознание: (Филос. анализ): Дис.д-ра филос. наук: 09.00.06. –М.: МГУ, 1993, с. 170
144. Верещагина А.В. Религиозное сектанство и его отрицательное влияние на быт и культуру верующих: (По материалам Белоруссии): Автореф. дис. на соиск. учен. степ. кан. Минск: БГУ, 1988, с. 24
145. Ворошилова А.А. Религиозное сознание и способы его существования (социально-философский анализ): Автореф. дис.канд. филос. наук: 09.00.11 Новосибирск: 2000, с. 24
146. Грибинча А. Глобализация интеллекта в постиндустриальную эпоху. În revista *Studii Economice*, 2009, nr.3-4, С.106-113
147. Ибрагимов В.И. Новые религиозные движения в духовной жизни современного общества: Дис.на соиск. учен. степ. канд. филос. наук. Н. Новгород: НГЛУ им.Н.А. Добролюбова, 2001, 175 с.

148. Кузьмина Е. В. Античное религиозное мировоззрение в отечественной исторической мысли XIX в. - 20-х гг. XX в.: Дис.канд. ист. наук: 07.00.09. М.: МГУ, 2002
149. Лесовиченко А.М. Западная музыкальная традиция и средневековое религиозное сознание: Автореф. дис.канд. искусствоведения: 17.00.02 / Моск. Консерватория, М.: 1992, с. 26
150. Малерб М. Религии человечества. М.: Рудомино; Университетская книга, 1997, 600 с.
151. Христианство в мировой культуре: Межвуз.сб. науч.тр./ Нижегород. коммерч. ин-т; Отв.ред.: С.А.Ермаков. Н.Новгород: НКИ, 2000, 335 с
152. Церковь и общество на пороге третьего тысячелетия: X Рождественские православно-философские чтения/ Нижегород.гос.пед.ун-т; Науч.ред.: Л.Е. Шапошников. Н.Новгород: *Нижегор.гуманит.центр*, 2001. - 432 с.
153. Элиаде М., Кулиано И. Словарь религий, обрядов и верований/При участии Винер Г.С.-М.; Рудомино; Университетская книга, 1997.-414 с.

Surse electronice

154. <http://admhmao.ru/socium/rel/rmir/rmir.htm>, - религии мира
155. <http://azbyka.ru/>
156. <http://crestin-ortodox.ucoz.ru/>
157. <http://mihailmaster.wordpress.com/>
158. <http://www.mitropolia.md>
159. <http://www.bibliaortodoxa.ro/>
160. <http://www.bibliaortodoxa.ro/>
161. <http://www.biblia-ortodoxa.ro/noul-testament/apocalipsa-sfantului-ioan-teologul/>
162. <http://www.ciuflea.md/>
163. <http://www.credo.ro/url/229/Biblia-Ortodoxa>
164. <http://www.diocese-tiras.org/>
165. <http://www.dubus.by/>
166. <http://www.eph.md/>
167. <http://www.frumoasa.md/>
168. <http://www.i-u.ru/biblio/archive/religii/00.aspx>
169. <http://www.koob.ru/religion/>
170. <http://www.moldovacrestina.info/>
171. <http://www.noul-neamt.ru/>
172. <http://www.ortodoxia.md/>
173. <http://www.patriarchia.ru/index.html>
174. <http://www.relig.info/>

ANEXE

ANEXA 1. CREȘTEREA NUMĂRULUI CREȘTINILOR -ORTODOCȘI

$$\text{Sau } \frac{dx}{dt} = -\alpha x(x - N); \quad \frac{dx}{x(x - N)} = -\alpha dt$$

$$\frac{1}{N} \left(\frac{dx}{x - N} - \frac{dx}{x} \right) = -\alpha dt$$

$$\ln \left| \frac{x - N}{x} \right| = \alpha N t + C$$

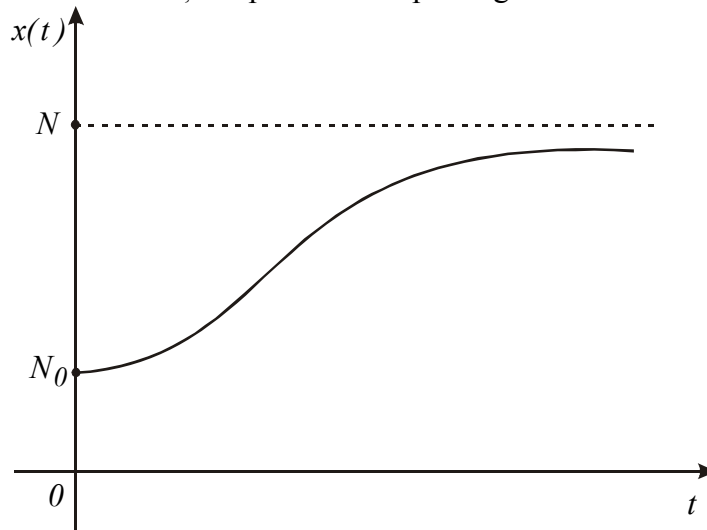
$$\frac{x - N}{x} = e^{\alpha N t} \cdot e^C. \text{ Pentru } t = 0 \quad x = N_0$$

$$\frac{N_0 - N}{N_0} = e^C \text{ sau } \frac{x - N}{x} = \frac{N_0 - N}{N_0} \cdot e^{\alpha N t}$$

$$x - N = \frac{N_0 - N}{N_0} e^{\alpha N t} \cdot x; \quad x \left(1 - \frac{N_0 - N}{N_0} e^{\alpha N t} \right) = N$$

$$x = \frac{N}{1 - \frac{N_0 - N}{N_0} e^{\alpha N t}} - \text{evoluția numărului credincioșilor creștini-ortodocși activi.}$$

Rezultatul obținut poate fi interpretat grafic.

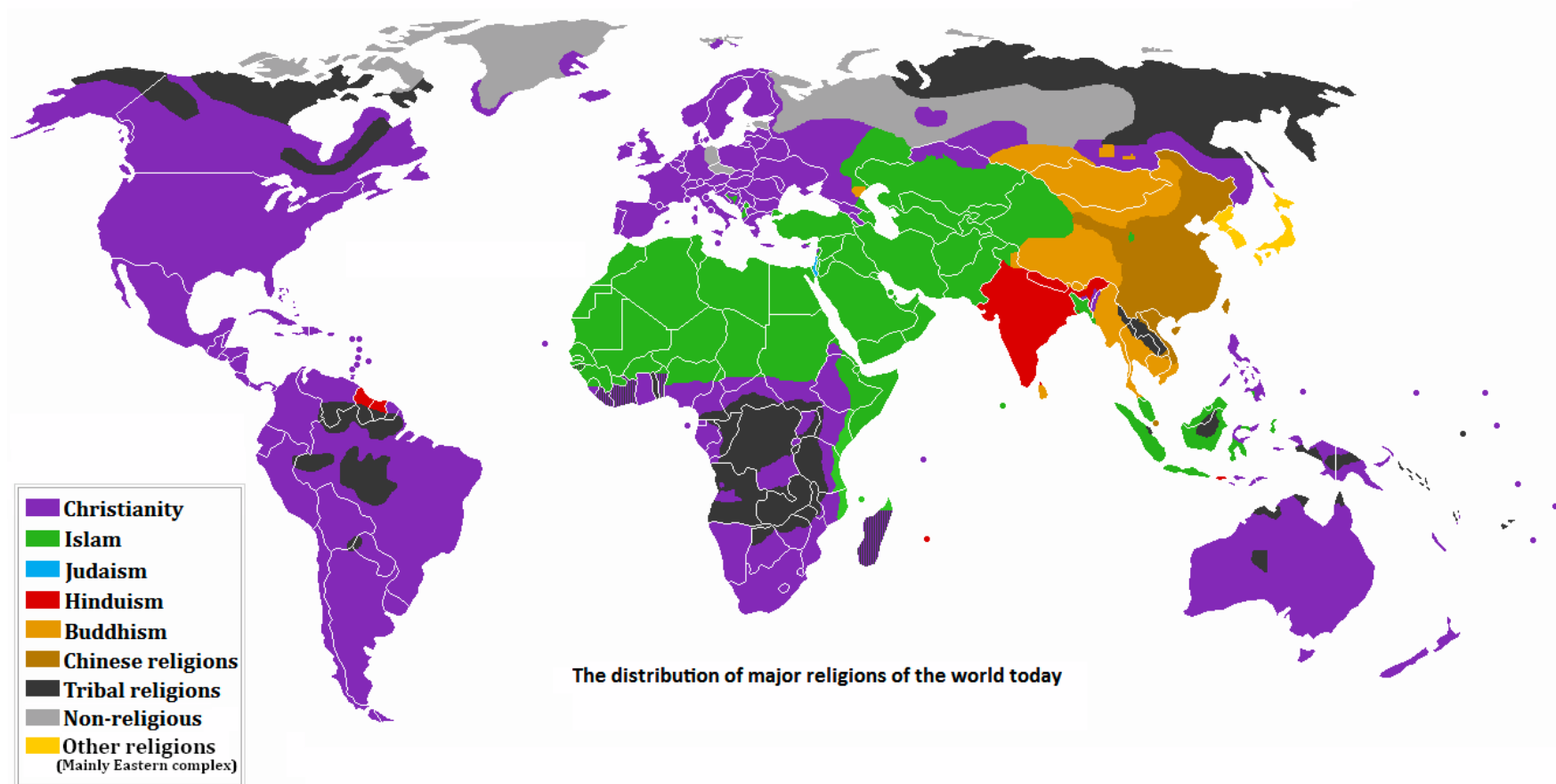

Sursa: elaborată de autor

Metodele de prognozare a numărului creștinilor activi pot servi în calitate de indicatori ai situației reale la perfecționarea managementului bisericesc.

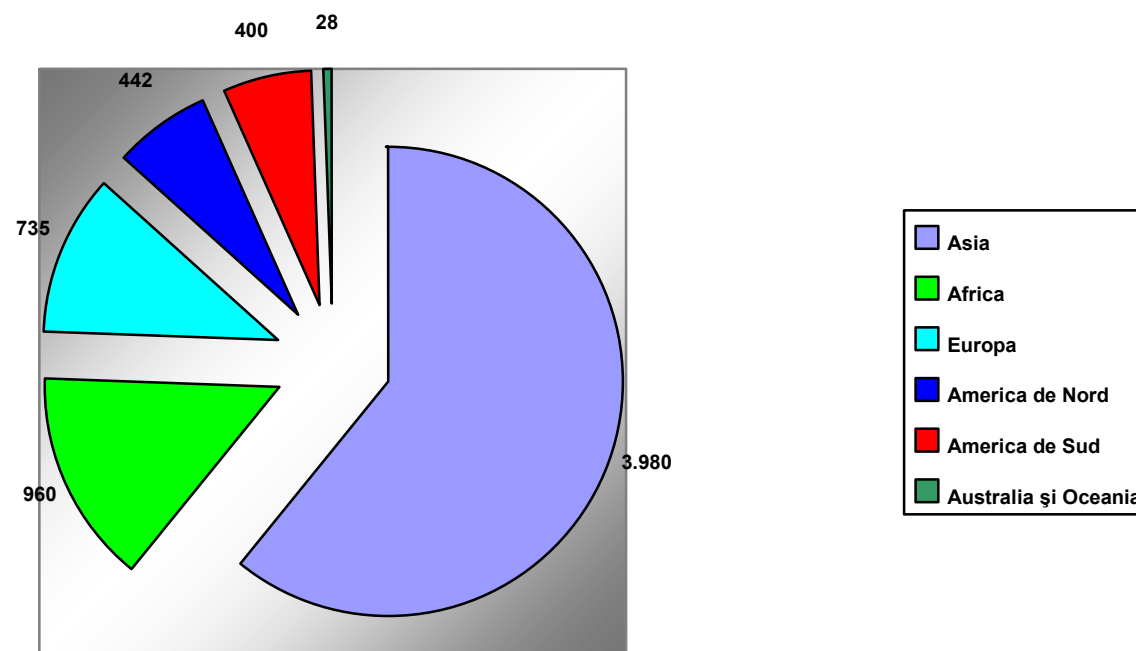
ANEXA 2. RELIGIILE LUMII

The Religions of the World

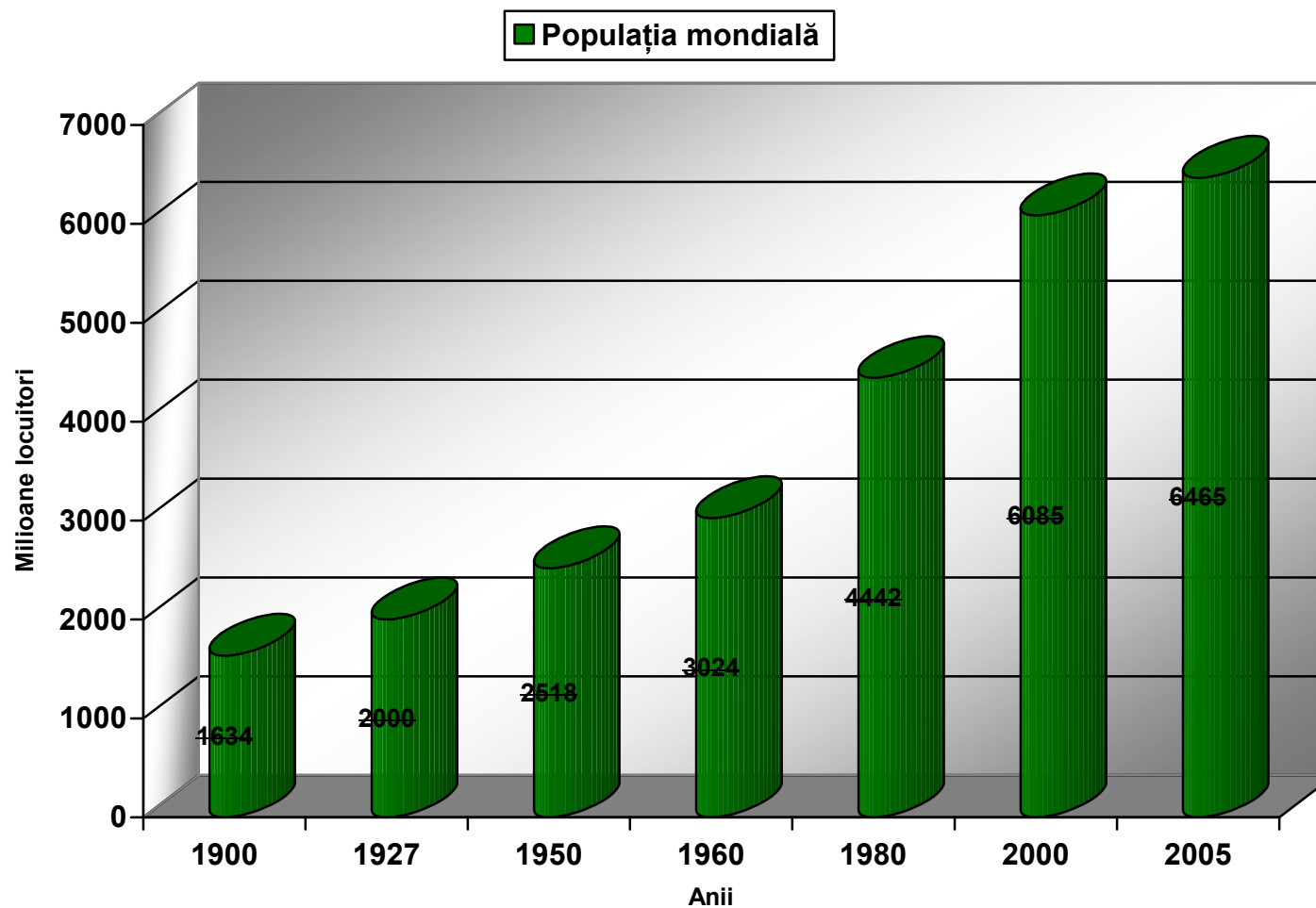
Sursa: wikipedia.com

**ANEXA 3. NUMĂRUL POPULAȚIEI TERREI ÎN PROFILUL CONTINENTELOR
(anul 2000)**

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 4. DINAMICA NUMĂRULUI POPULAȚIEI TERREI

Sursa: World Urbanization Prospects: The 2005 Revision, Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat.

ANEXA 5. NUMĂRUL POPULAȚIEI TERREI

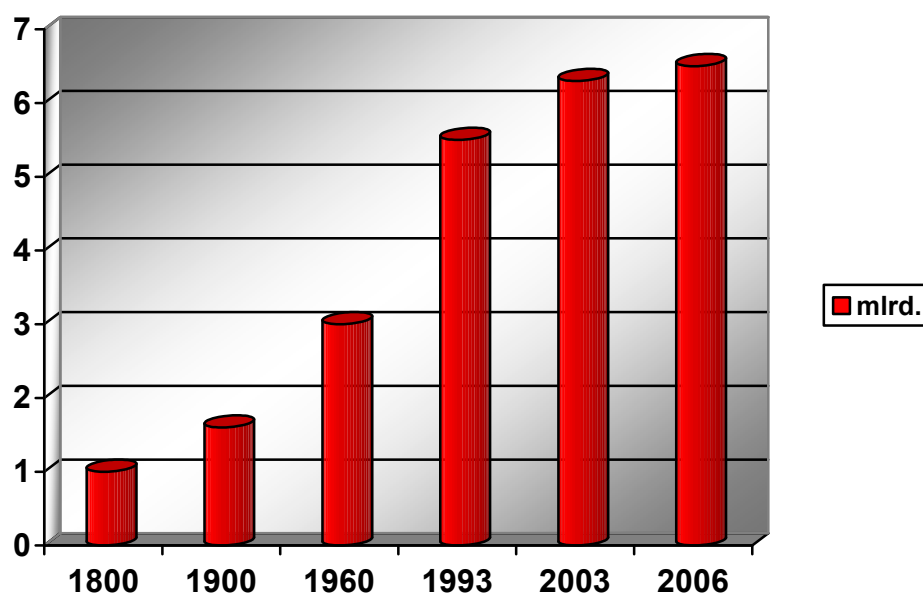
Omul își face apariția conform datelor științifice cu 4-5 mii ani în urmă. Vre-o 40 mii de ani în urmă locuiau în jurul la 1 mil de oameni, iar cu 15 mii de ani în urmă locuiau 3 mil. de oameni.

Primele încercări de a înregistra numărul locuitorilor pe Terra au fost făcute în Egipt, China, Imperiul Roman, care a înregistrat în jurul la 180 mil. de oameni.

2 mii de ani pînă la Hristos pe Terra locuiau în jurul la 50 mil. de oameni.

La începutul erei noastre pe Terra locuiau în jurul la 230 mil. de oameni.

Date despre creșterea numerică a populației au fost găsite de Strabon, Aristotel, Socrate, Herodot, mai târziu – D.Cantemir, Iorga, Nichitiev

Sursa: elaborată de autor

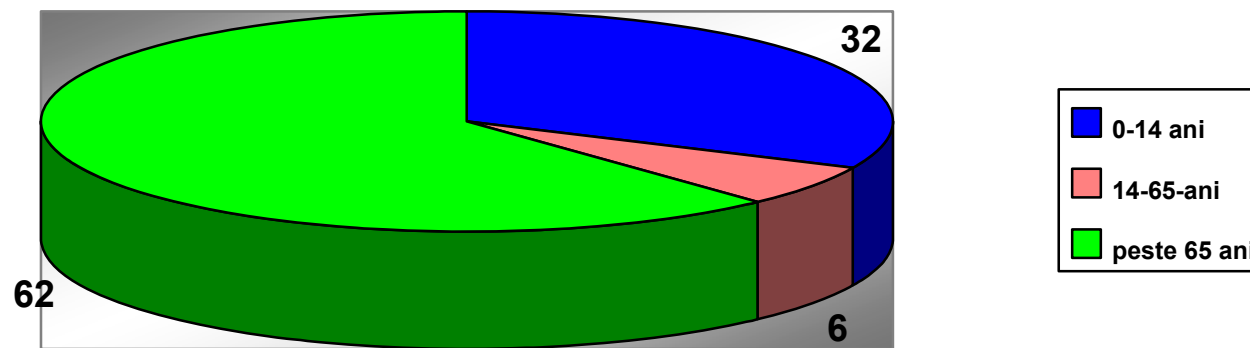
La sf.anilor 2000 pe Terra se mărea numărul populației cu 90 mil. pe an.

Tempoul de creștere a numărului populației la sf. anilor 2000 a fost numit perioada de explozie demografică.

Actualmente populația ocupă toată suprafața Terrei, începînd cu zona ecuatorială pînă la cea polară.

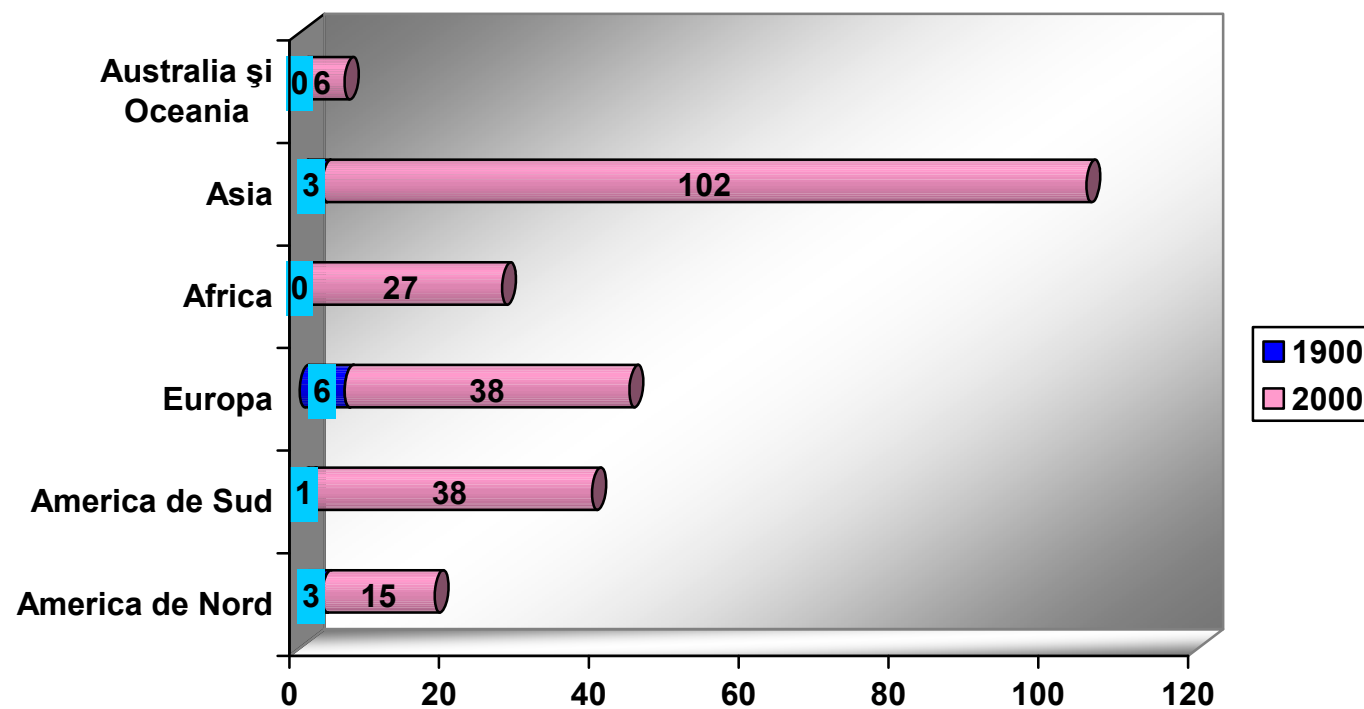
Peste 50% din populația Lumii trăiește în zona temperată, 85% în emisfera de est și 90% în emisfera de nord.

**ANEXA 6. RAPORTUL DINTRE GRUPELE DE VÂRSTĂ
(%)**

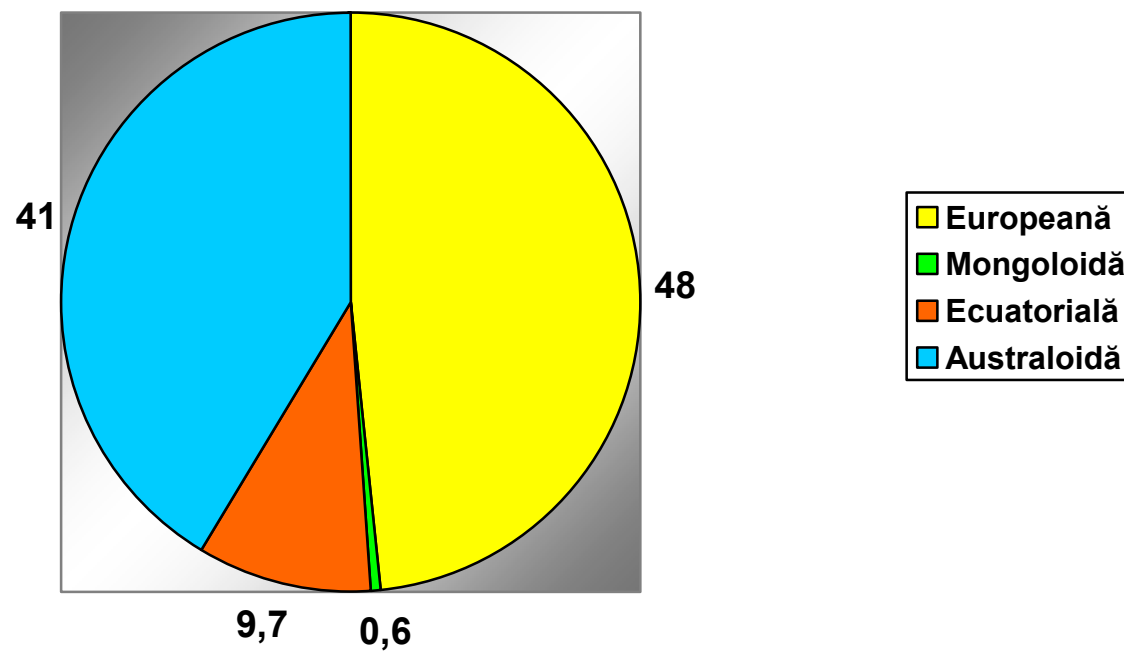
Sursa: elaborată de autor

**ANEXA 7. DINAMICA NUMĂRULUI ORAȘELOR MILIOANE
(pe regiuni mari ale Terrei)**

Sursa: elaborată de autor

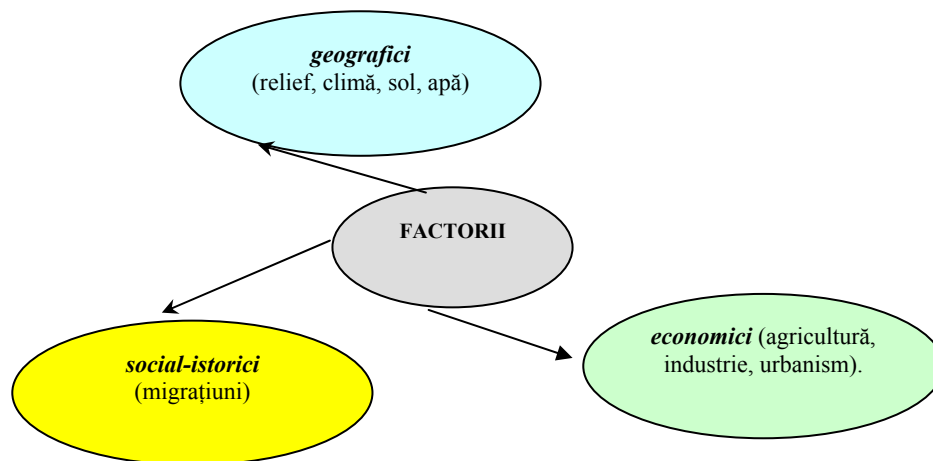
ANEXA 8. RAPORTUL DINTRE RASELE UMANE

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 9. REPARTIȚIA POPULAȚIEI ÎN SPAȚIU DEPINDE DE:

- ✓ **Factorii geografici** (relief, climă, sol, apă)
- ✓ **Factorii social-istorici** (migrațiuni)
- ✓ **Factorii economici** (agricultură, industrie, urbanism).

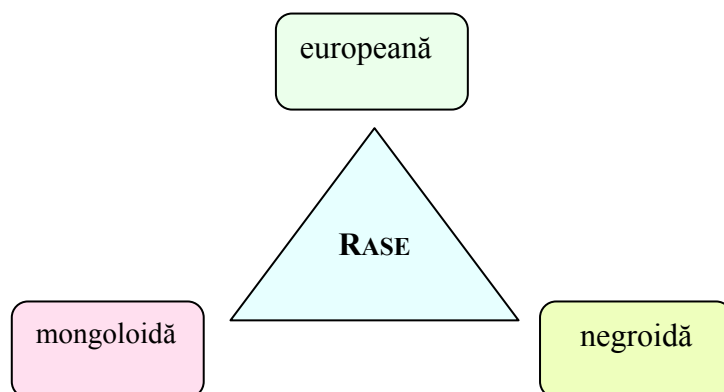

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 10. STRUCTURA RASIALĂ A POPULAȚIEI

deosebim 3 rase macro:

- ✓ europeană
- ✓ mongoloidă
- ✓ negroidă

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 11. PARTICULARITĂȚILE INSTRUIRII ÎN CADRUL ACADEMIEI DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN MOLDOVA

Obiectivele strategice generale

Misiunea Academiei de Teologie Ortodoxă din Chișinău (ATOM) va fi împlinită și săvârșită prin asumarea următoarelor obiective:

1. Realizarea unei reale calități a procesului de învățământ, în formarea de specialiști, pentru învățământ, știință, cultură;
2. Diversificarea ofertei educaționale și a serviciilor de instruire prin cursuri de perfecționare, cursuri postuniversitare de specializare și Master pentru absolvenții universității și nu numai;
3. Promovarea științei în spiritul valorilor eticii, democrației și toleranței, în vederea integrării în spațiul universitar;
4. Asigurarea cadrului general pentru acreditarea tuturor specializărilor, în conformitate cu normele, precum și crearea structurilor necesare și transformarea lor în indicatori de calitate;
5. Abordarea unui curriculum modern și flexibil/modular, încheindu-se cu diplomă de licență și master, promovând interdisciplinaritatea și transdisciplinaritatea, integrând metodologii de predare, învățare și evaluare a cunoștințelor studenților prezențiale și la distanță;
6. Asigurarea unui proces educațional bazat pe ideea respectării diversității în învățare, indiferent de sursa pe care o generează (vârstă, gen, etnie, aptitudini etc.), prin promovarea învățării interculturale.
7. Utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare de către cadrele didactice și studenți;
8. Fundamentarea predării pe principiul de învățare activă și interactivă, precum și de evaluare bazată pe capacități și competențe pe baza unor standarde de performanță;
9. Proiectarea unei structuri academice și administrative care va dispune de metode moderne, consolidând descentralizarea, autonomia și participarea directă a tuturor celor implicați;
10. Dezvoltarea instituțională în sens de consolidare dar și de promovare/înființare a unor noi specializări și facultăți în funcție de solicitarea mediului socio-economic;
11. Consolidarea centrelor de cercetare existente și sprijinirea formării de noi colective și centre de cercetare în cadrul Academiei, în scopul realizării unei activități de cercetare caracterizată prin excelență;
12. Realizarea de parteneriate de cercetare aplicativă cu agenți economici și cu administrația locală pentru a spori dimensiunea antreprenorială a universității.
13. Afirmarea disponibilității de cooperare națională în cadrul unor consorții universitare.
14. Implicarea în cooperare academică internațională prin realizarea unor noi conexiuni în spațiul universitar în est și vest.

**ANEXA 12. PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT
ÎN CADRUL ACADEMIEI DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN MOLDOVA**

1. Adaptarea planurilor-cadru de învățământ și a programelor academice în conformitate cu structura propusă;
2. Utilizarea strategiilor de predare și învățare interactive, bazate pe gândire critică și reflectivă, pe munca în grup, astfel încât studenții să-și formeze, în primul rând, capacități și competențe profesionale, culturale dar și metodologii de cercetare, participând activ și creator la activitățile universitare;
3. Consolidarea activității Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic ca sursă principală pentru dezvoltarea aptitudinilor profesionale a cadrelor didactice preuniversitare și universitare;
4. Elaborarea și aplicarea unor standarde, pentru promovarea personalului didactic și de cercetare care să vizeze abilitățile de predare respectând pedagogia universitară, cunoștințele de specialitate, abilitățile practice de elaborare a materialului didactic și de cercetare științifică, urmărind corelarea acestora cu cele elaborate la nivel național și european;
5. Extinderea și diversificarea serviciilor de instruire educațională către comunitate: formare inițială (academică), formare continuă (grade didactice, perfecționare periodică, educație), expertiză și consultanță în domeniul educațional;
6. Optimizarea raportului dintre partea teoretică (curs) și cea aplicativă (seminar, proiecte) în ansamblul procesului didactic pentru a facilita formarea deprinderilor practice ale studentului;

ANEXA 13. ORGANIGRAMA ACADEMIEI DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN MOLDOVA

Academia de Teologie Ortodoxă din Chișinău are în componența sa:

- Seminarul Teologic Ortodox „Sf. Trei Ierarhi”
- Universitatea de Teologie Ortodoxă
- Secția Masterat

Fiecare din aceste structuri activează cu statut aparte.

Rectorul - reprezintă Academia în relațiile cu autoritățile publice centrale și locale, instituții de învățământ superior din țară și străinătate, mediul economic, cooperare internă și internațională.

Prorectorul - cu procesul de învățământ și probleme juridice: coordonează procesul de modernizare a curriculei academice în conformitate cu cerințele Mitropoliei, cu necesitățile impuse de dinamica vieții economice și culturale; asigură utilizarea de metodologii de predare moderne și interactive în scopul dinamizării activității de predare și a creșterii gradului participativ al studenților la procesul didactic; promovează un sistem continuu de studiere și supraveghere a dinamicii, a structurii, în scopul corelării activității didactice cu necesitățile mediului economic și social; coordonează activitatea de asigurare a unui raport optim între activitățile teoretice și practice, care să sprijine integrarea profesională a absolvenților; asigură organizarea și funcționarea unei bănci de date privind situația cadrelor didactice; reprezintă în justiție a intereselor Universității; vizează de legalitatea tuturor actelor și operațiunilor juridice care necesită această procedură; coordonează activitatea de evaluare periodică a personalului Universității, conform normativelor în vigoare; studiază prin colective specializate, toate proiectele de lege ce vizează organizarea și funcționarea învățământului superior, autonomia universitară, statutul cadrelor didactice, etc. și elaborează materiale (note, observații) ce vor fi valorificate la Mitropolie precum și la Departamentul Culte;

Secretar Științific, cercetarea științifică la nivel național și internațional; relațiile științifice naționale și internaționale; organizarea manifestațiilor științifice naționale și internaționale; avizarea deplasărilor în străinătate;

Decan;

Catedre: Activează două catedre: Științe Teologice și catedra de Științe Socio-Umanistice

Lectori: Licențiați în Teologie și Științe Socio-Umanistice, Masteranzi, Doctoranzi, Doctori,

ANEXA 14. .CONTINGENTUL, PRINCIPIILE DE SELECTARE A ABITURIENȚILOR, PERSONALULUI. VÎRSTA ȘI GEOGRAFIA ABITURIENȚILOR

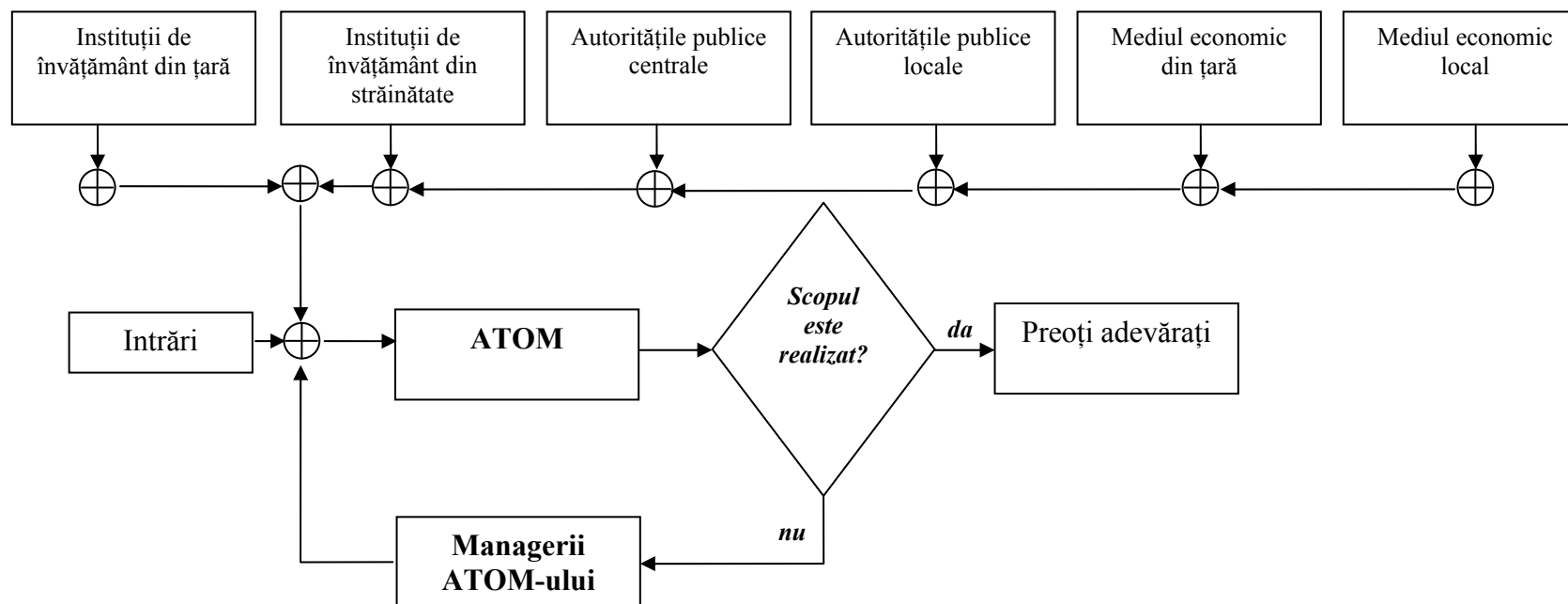
Seminarul Teologic Ortodox „Sf. Trei Ierarhi” Specialitățile: Teologie Pastorală și Muzica Bisericească. Admiterea se face prin concurs, organizat pe baza normelor stabilite de Ministerul Educației al Republicii Moldova pentru învățământul liceal de stat. Durata studiilor - 3 ani.

Condiții de înscriere: Sa fie printre promovații ci. a IX-a; Sa nu depășească vârsta de 18 ani. Studiile sunt în baza de contract. La cerere se anexează: Buletinul de identitate sau Adeverința de naștere (Copia); Binecuvântarea preotului duhovnic, Certificatul sau adeverința de botez (original); Autobiografie; Certificatul medical (086); 6 fotografii (3x4);

Persoanele care au depus cerere pentru admitere la Seminarul Teologic vor susține următoarele probe preliminare: Vizita medicală; Muzica bisericească și verificarea dicției, Cunoștințe generale despre religie, Proba la limba română.

Academia de Teologie Ortodoxă. Facultatea Teologie Pastorală Sunt admiși absolvenții Seminarelor Teologice, școlilor medii de cultură generală, liceelor, colegiilor sau instituțiilor de învățământ superior din R. Moldova și străinătate, cunoscători ai limbii române, la secția zi, și fără frecvență. Studiile se efectuează în baza de contract. La cerere se anexează: 1. diploma de seminar, actul de studii medii, sau diploma de bacalaureat (în original), 2. copia buletinului de identitate, 3. binecuvântarea preotului duhovnic, (sau a chiriarhului pentru clerici) 4. certificatul sau adeverința de botez (originalul), 5. adeverința de cununie (pentru cei căsătoriți), 6. CV-ul, 7. certificatul de naștere (copia), 8. certificatul medical (086), 9. 6 fotografii (3x4). Persoanele, care au depus cerere pentru admitere la Academia de Teologie susțin probele: 1. Vizita medicală. 2. Muzica bisericească, verificarea dicției și citirea bisericească. 3. Candidatul trebuie să știe pe de rost și să cunoască sensul următoarelor rugăciuni: a. Rugăciunile începătoare: „Slava Ție Dumnezeu nostru slava Ție”, „împărate ceresc...”, „Sfinte Dumnezeule...”, „Preasfânta Treime...”, „Tatăl nostru...”, „Veniți să ne închinăm...”. b. Rugăciunile de dimineață: „Din somn sculându-mă...”, „Psalm 50”, „Psalm 142”. c. Rugăciunile de seară: „Dumnezeule cel veșnic...”, „Să învie Dumnezeu...”, d. Rugăciuni adresate Maicii Domnului: „Născătoare de Dumnezeu Fecioara bucurate...” „Cuvinese cu adevărat...” „Apărătoare Doamna...” e. Simbolul Credinței (Crezul), Rugăciunea Sf. Efrem Șirul, Rugăciunea înaintea Sf. împărtășanii, Cele 10 porunci dumnezeiești, Feririle. II. Limba română, (compunere). III. Examen. Noțiuni generale de teologie (învățătura de credință ortodoxă și istoria biblică). Absolvenții seminarelor teologice care au media generală mai mare de 7,5 sunt înscriși fără susținerea probelor de admitere.

ANEXA 15. Structura Academiei de Teologie Oordoxă din Moldova

Sursa: elaborată de autor

ATOM funcționează într-un mediu social, economic, politic, confesional dat. Managerii ATOM au obligațiunea de a realiza anumite scopuri care ar contribui la crearea preoților dotați cu calități și devotamente deosebite.

Aceste calități nu pot apărea de la sine. Aici un rol important îl are ATOM. Procesul perfecționării tehnologiilor de pregătire a specialiștilor-preoți-adevărați din plin poate utiliza potențialul științifico-practic din publicațiile [M.Cibotaru. Dezvoltarea economică: politică, strategii, modele, efecte. Chișinău, 1999, 187 p.].

ANEXA 16. Alocății din bugetul de stat pentru a. 2008 în profilul protopopiatelor, Eparhia de Centru

Protopopiatul Indicatori	Chișinău	Anenii Noi	Călărași	Căușani	Criuleni Dubăsari	Drochia	Florești	Ialoveni	Nisporeni	Orhei	Rezina	Râșcani	Soroca	Strășeni	Șoldănești	Ștefan Vodă	Telenești	Ungheni
Populația mii loc.	716,7	81,7	75,1	90,6	106,2	86,9	89,2	97,8	65	116,2	48	69,3	94,8	88,9	42,2	70,6	70	110,8
Alocății mii lei		4	3,5	3,2	3	1,6	1	4,4	4,7	0,9	0,9	1,95	0,9	1,23	2,6	0,9	1,2	0,85
Alocății la un locuitor lei		0,05	0,05	0,04	0,03	0,02	0,01	0,04	0,07	0,008	0,02	0,03	0,009	0,01	0,06	0,01	0,02	0,008
Sursa: investigațiile autorului																		

ANEXA 17. Alocații din bugetul de stat pentru a. 2008 în profilul protopopiatelor

Tab. A 17. 1. Alocații din bugetul de stat pentru a. 2008 în profilul protopopiatelor, Eparhia de Cahul și Comrat

Protopopiatul Indicatori	Cahul	Cantemir	Comrat	Cimișlia	Hâncești	Leova
Populația mii loc.	119,2	60	155,7	60,9	119,8	51,1
Alocații mii lei	1,1	1,4	0,8	1	1,1	0,8
Alocații la un locuitor lei	0,009	0,02	0,005	0,02	0,009	0,02
Sursa: investigațiile autorului						

Tab. A 17. 2. Alocații din bugetul de stat pentru a. 2008 în profilul protopopiatelor, Eparhia de Edineț și Briceni

Protopopiatul Indicatori	Briceni	Dondușeni	Edineț	Ocnîța
Populația mii loc.	77,8	46,3	81,2	56,6
Alocații mii lei	3,7	1,3	2,4	3,3
Alocații la un locuitor lei	0,05	0,03	0,03	0,06

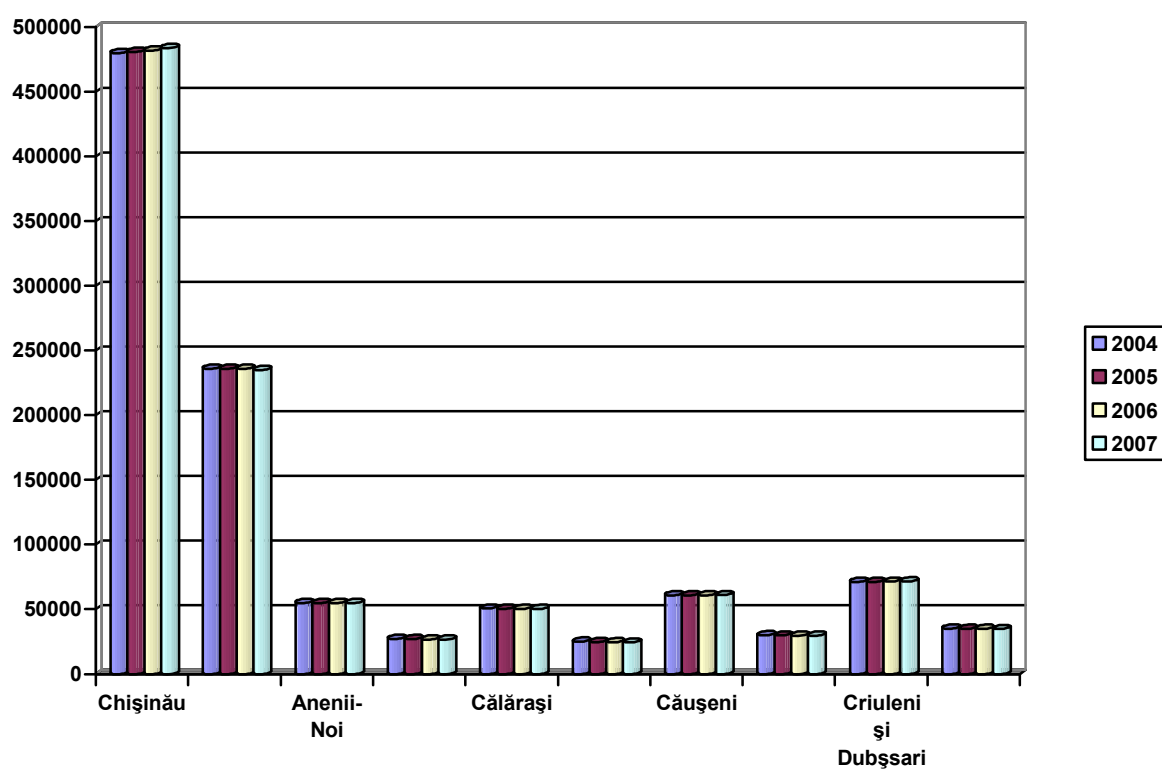
Sursa: investigațiile autorului

Tab. A 17.3. Alocații din bugetul de stat pentru a. 2008 în profilul protopopiatelor, Eparhia de Bălți și Fălești

Protopopiatul Indicatori	Bălți	Fălești	Glodeni	Sângherei
Populația mii loc.	127	89,8	60,8	87,1
Alocații mii lei	33,275	0,5	1,4	1
Alocații la un locuitor lei	0,3	0,006	0,02	0,01

Sursa: investigațiile autorului

ANEXA 18. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 19. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru

ani	Chișinău		Anenii-Noi		Călărași		Căușeni		Criuleni și Dubăsari	
2004	480000	236000	54800	27036	50522	24885	60720	29908	71157	35048
2005	481000	236000	54820	26880	50392	24708	60800	29800	71260	34940
2006	482000	236000	54770	26739	50260	24530	60870	29704	71360	34835
2007	484000	235000	54745	26601	50123	24356	60937	29609	71466	34724

Sursa: elaborată de autor

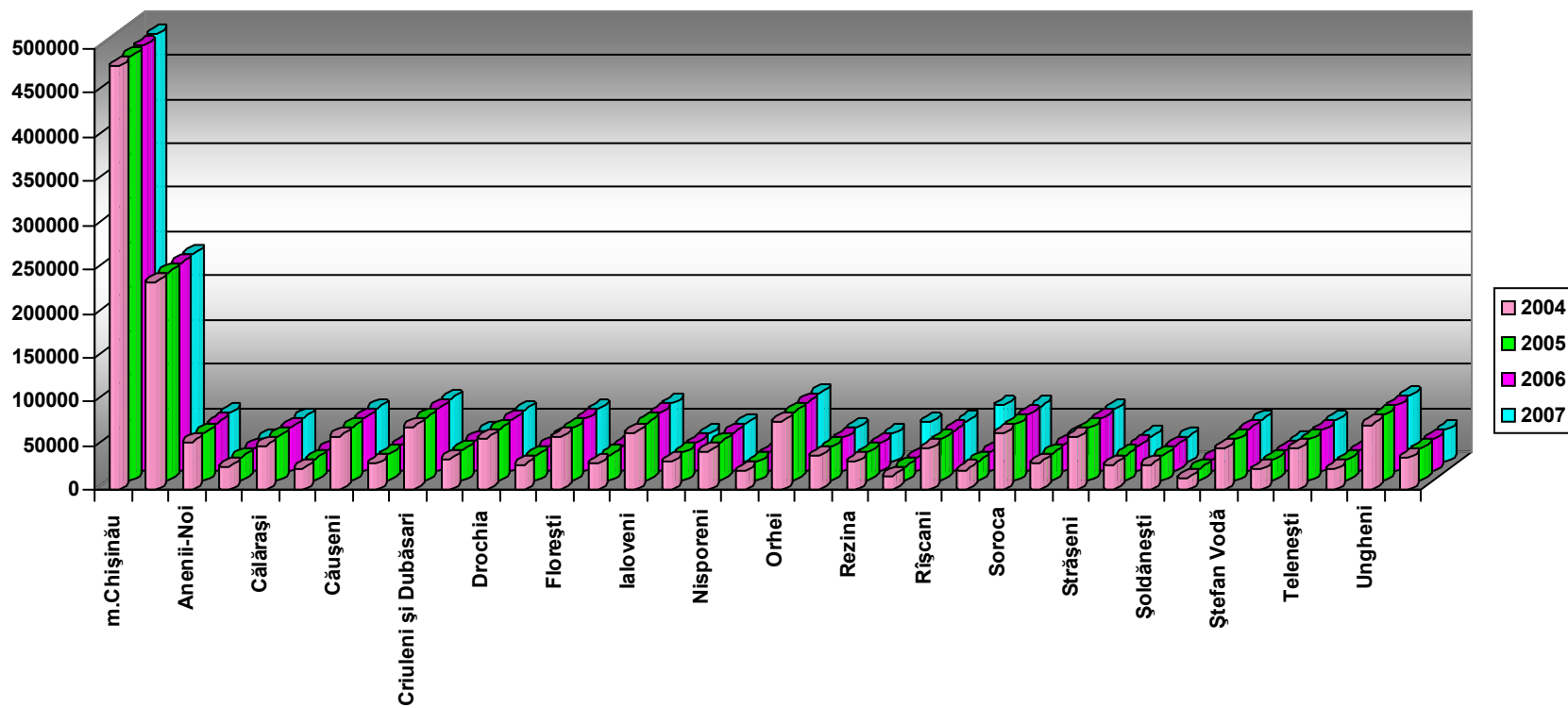
ANEXA 20. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	(nr.creștinilor activi)	numărul creștinilor pasivi
m.Chișinău	480000 481000 482000 484000	236000 236000 236000 235000
Anenii-Noi	54800 54820 54770 54745	27036 26880 26739 26601
Călărași	50522 50392 50260 50123	24885 24708 24530 24356
Căușeni	60720 60800 60870 60937	29908 29800 29704 29609
Criuleni și Dubăsari	71157 71260 71360 71466	35048 34940 34835 34724
Drochia	58500 58300 58100 57900	28845 28600 28356 28115
Florești	60000 59850 59680 59500	29588 29350 29136 28937
Ialoveni	65450 65620 65790 65960	32240 32180 32185 32053
Nisporeni	43490 43600 43700 43800	21425 21400 21384 21364
Orhei	78000 78080 77900 77890	38430 38120 38065 37843
Rezina	32260 32200 32160 32100	15890 15800 15692 44604
Rîșcani	46680 46500 46300	22995 22800 22624

	46130	63937
Soroca	63790 63600 63400 63200	31426 31200 30980 30760
Strășeni	59570 59650 59700 59800	29338 29250 29190 29081
Șoldănești	28416 28300 28180 28100	13997 13900 13810 13680
Ștefan Vodă	47330 47370 47370 47400	23309 23230 23128 23027
Telenești	46900 46970 47000 47090	23117 23030 22988 22885
Ungheni	74160 74350 74500 74700	36522 36450 36426 36348

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 21. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru

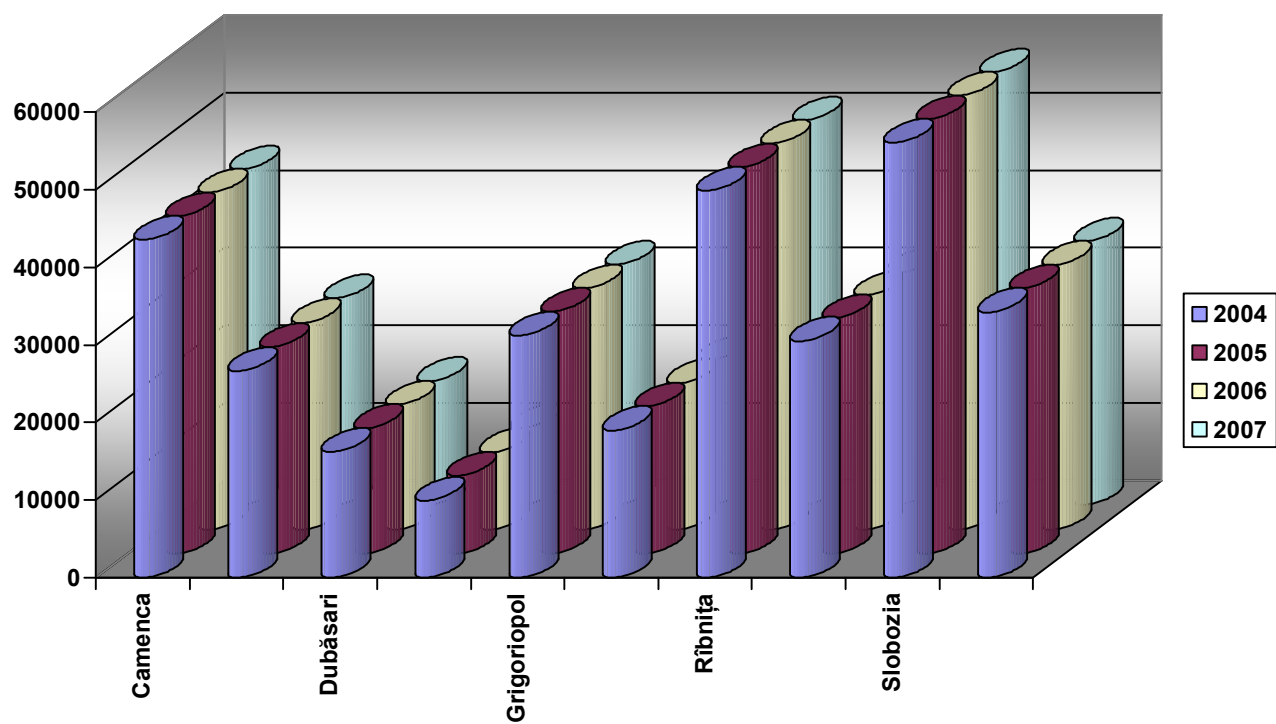
Sursa: elaborată de autor

ANEXA 22 .Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Tiraspol și Dubăsari

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)	
Camenca	43500	26590
	43400	26600
	43300	26600
	43200	26600
Dubăsari	16200	9900
	16100	10000
	16000	9900
	15900	9900
Grigoriopol	31200	19000
	31100	18900
	31000	18800
	30900	18700
Rîbnița	49800	30500
	49700	30300
	49600	30100
	49500	29900
Slobozia	56000	34200
	55900	34100
	55800	34000
	55700	33900

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 23. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Tiraspol și Dubăsari

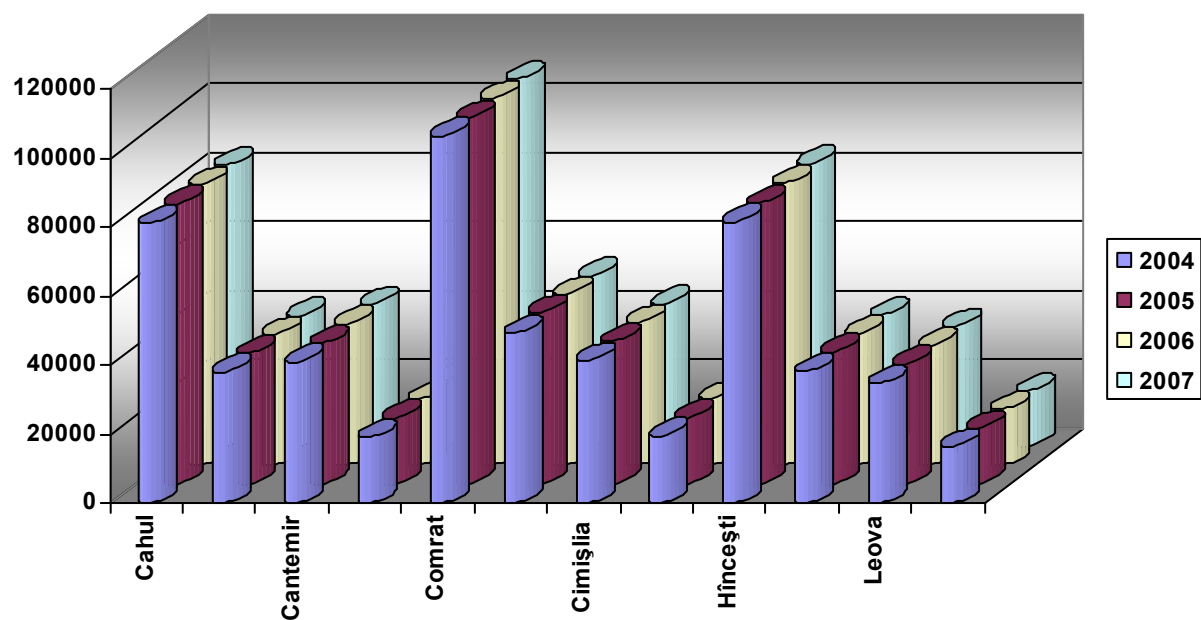
Sursa: elaborată de autor

ANEXA 24. Numărul creștinilor pasivi în Eparhia de Cahul și Comrat

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor- ortodocși	(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)	
Cahul	81100 81175 81380 81600	38100 38084 37940 37780
Cantemir	40900 40860 41100 41200	19100 19272 19160 19190
Comrat	106400 106060 106300 106500	49300 49742 49560 49430
Cimișlia	41300 41470 41370 41300	19600 19307 19290 19230
Hîncești	81500 81580 81850 82000	38300 38332 38165 38120
Leova	34700 34800 34700 34710	16400 16210 16216 16110

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 25. Numărul creștinilor pasivi în Eparhia de Cahul și Comrat

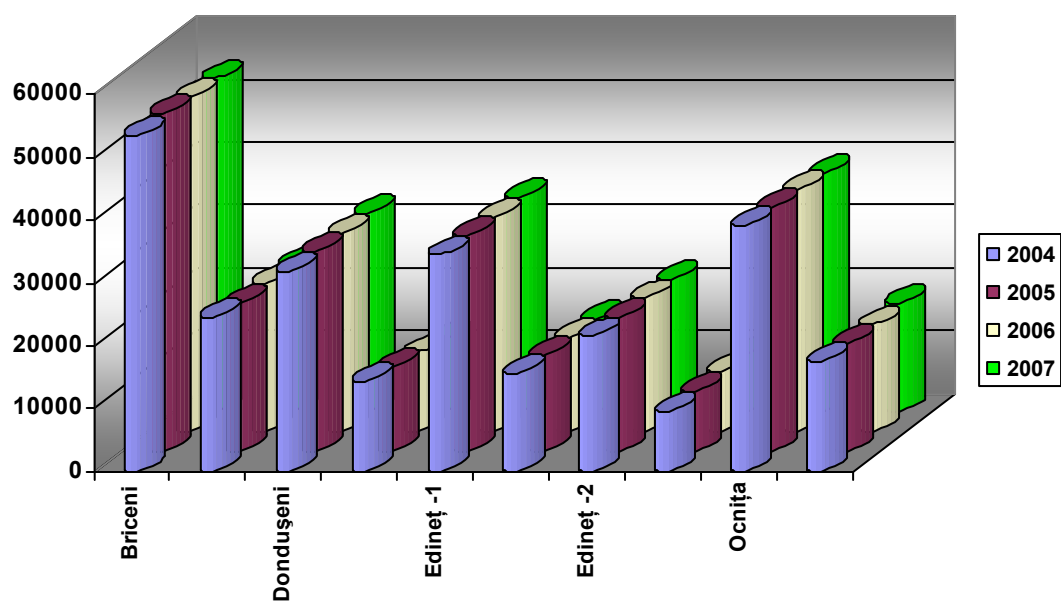
Sursa: elaborată de autor

ANEXA 26. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Edineț și Briceni

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși		(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)
Briceni	53380	24420
	53760	23590
	53200	23715
	53150	23330
Dondușeni	31900	14400
	31800	13514
	31690	12660
	31600	11640
Edineț -1	34500	15500
	34400	15268
	34250	15090
	34100	14900
Edineț -2	21480	9640
	21390	9644
	21300	9570
	21250	9430
Ocnița	39100	17500
	39000	17217
	38700	17130
	38100	17350

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 27. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Edineț și Briceni

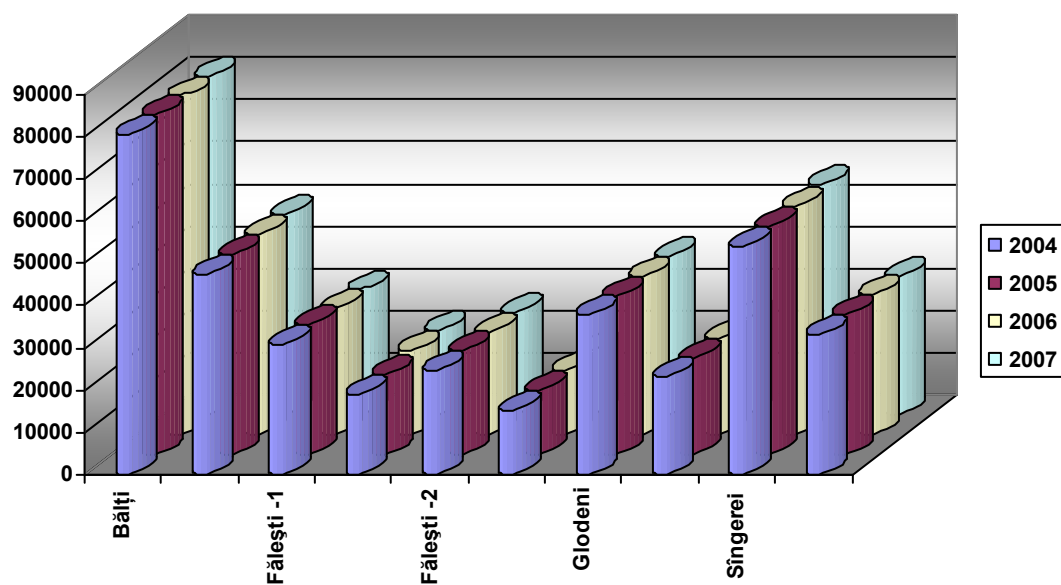
Sursa: elaborată de autor

ANEXA 28. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Bălți și Fălești

Protopopiatul, formula pentru determinarea numărului creștinilor-ortodocși	(nr.total) = (nr. creștinilor activi) + (nr. creștinilor pasivi)	
Bălți	80400	47200
	80300	47233
	80180	47369
	80100	47423
Fălești -1	31000	19000
	30900	18990
	29800	19980
	29700	19970
Fălești -2	24600	15200
	24500	15200
	24400	15200
	24300	15200
Glodeni	37700	23100
	37600	22960
	37500	22830
	37400	22690
Sîngerei	54000	33100
	54100	33065
	54200	33020
	54300	32980

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 29. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhia de Bălți și Fălești

Sursa: elaborată de autor

ANEXA 30. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru

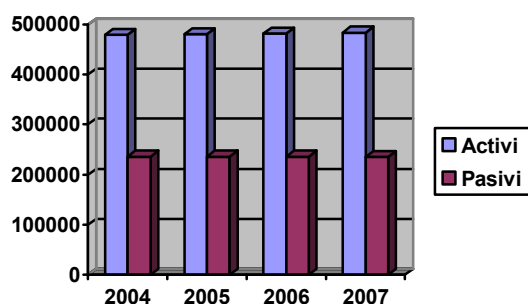

Fig. A 30.1. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru: Chișinău

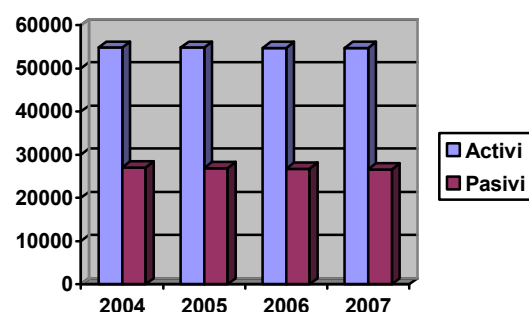

Fig. A 30.2. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru: Anenii-Noi

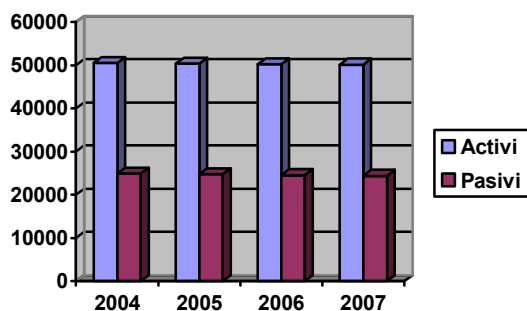

Fig. A 30.3. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru: Călărași

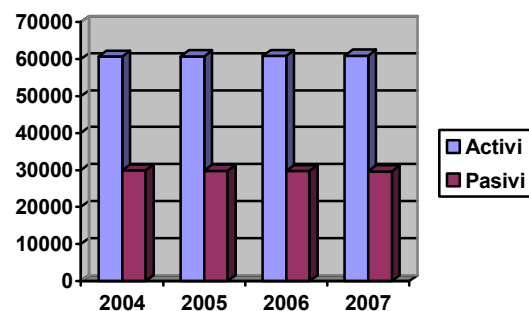

Fig. A 30.4. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru: Căușeni

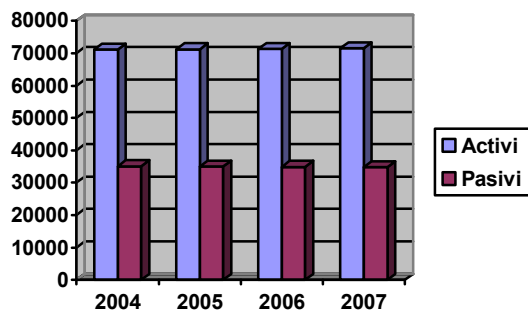

Fig. A 30.5. Numărul creștinilor pasivi, activi în Eparhie de Centru: Criuleni și Dubăsari

Sursa: elaborată de autor

MITROPOLIA CHIȘINĂULUI ȘI A ÎNTREGII MOLDOVE ACADEMIA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN MOLDOVA

R. Moldova, or. Chișinău,
str. Ismail 46,
tel./fax: (+37322) 27-27-43;
27-67-14; 54-28-70;

Euro Credit Bank,
cod bancar – ECBMMD2X;
cod fiscal – 41659012;
cont de decontare – 225137161787 MDL.

Nr. 3470

« 12 » octombrie 2009

Act de implementare

Prin prezenta se confirmă, că modelul elaborat de către Nicolae Cantarean, este preluat și implementat modelului matematic de îmbunătățire a „Eficienței factorilor economici în desfășurarea activităților bisericești”, care se utilizează la stipularea programelor și strategiilor de îmbunătățire a activității cultelor.

Prot. Conf. Univ. Veteislav CAZACU
Prorector al Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova

**MITROPOLIA CHIȘINĂULUI ȘI A ÎNTREGII MOLDOVE
ACADEMIA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN MOLDOVA**

R. Moldova, or. Chișinău,
str. Ismail 46,
tel./fax: (+37322) 27-27-43;
27-67-14; 54-28-70;

Euro Credit Bank,
cod bancar – ECBMMD2X;
cod fiscal – 41659012;
cont de decontare – 225137161787 MDL

Nr. 3471

« 12 » octombrie 2009

Act de implementare

al rezultatelor cercetărilor Științifice

Prin prezentul document se atestă că d-l Nicolae Cantarean prin teza de doctorat, pe care a elaborat-o, intitulată „MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚILOR ECONOMICE DIN SISTEMUL EPARHIAL AL BISERICII CREȘTIN-ORTODOXE (exemplul Republicii Moldova)” și-a adus o reală contribuție la activitatea desfășurată în cadrul Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove, abordând un domeniu teoretico-științific deosebit de important, contribuind la eficientizarea activității de gestiune cu efecte benefice asupra dezvoltării economice a Mitropoliei.

Prot. Conf. Univ. Vetcislav CAZACU
Prorector al Academiei de Teologie Ortodoxă din Moldova

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat, se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

Cantarean Nicolae

							
Curriculum vitae Europass							
Informații personale							
Nume / Prenume		Cantarean Nicolae					
Adresă(e)		R.Moldova, mun. Chișinău, str. Ciuflea, 12 R.Moldova, mun. Chișinău Str. București, 119, Mitropolia Moldovei,					
Telefon(oane)		+(373 22) 92-52-88, 56-25-51, + (373) 795-45-209,		Tel: 23-20-73			
Data nașterii		18 august 1952					
Sex		masculin					
Locul de muncă vizat / Domeniul ocupațional		<u>Mitropolia Chișinăului și al Întregii Moldove</u>					
Experiența profesională							
Perioada		1992					
Funcția sau postul ocupat		Mitropolit al Chișinăului și al Întregii Moldove					
		1995 - este si rector al Seminarului Teologic din Chisinau					
		1989 - episcop al Chisinaului si Moldovei					
		1983 - protoiereu, secretar al Directiei Eparhiale Cernauti					
		1981 - numit în funcție la Catedrala Sfântul Nicolae din orasul Cernauti					
		1976 – preot, Catedrala Adormirii Maicii Domnului, or. Smolensk					
		1974 – diacon, Catedrala Adormirii Maicii Domnului, or. Smolensk					
		1973 – ipodiacon, Catedrala Adormirii Maicii Domnului, or. Smolensk					
		1970 și 1973 serviciul militar în termen, Flota Mării Negre					
Educație și formare							
Perioada		1969 - Școala tehnico-profesională					
		1981 – Seminarul Teologic din Moscova					
		1989 - Academia Teologica din Moscova					
Calificarea / diploma obținută							
Aptitudini și competențe personale							
Limba(i) străină(e) cunoscută(e)							
Autoevaluare		Înțelegere		Vorbire		Scriere	
Nivel european		Ascultare Citire		Participare la conversație Discurs oral		Exprimare scrisă	
Limba			Română Engleză		Română Română		Română
Limba			Rusă Franceză		Rusă Rusă		Rusă
Competențe și abilități sociale		1990, 1992, 1996 si 1999 a fost membru supleant al Sfantului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse					
Competențe și aptitudini organizatorice		din 13-19 august 2000 de la Moscova a fost ales in calitate de membru permanent al Sfantului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse					